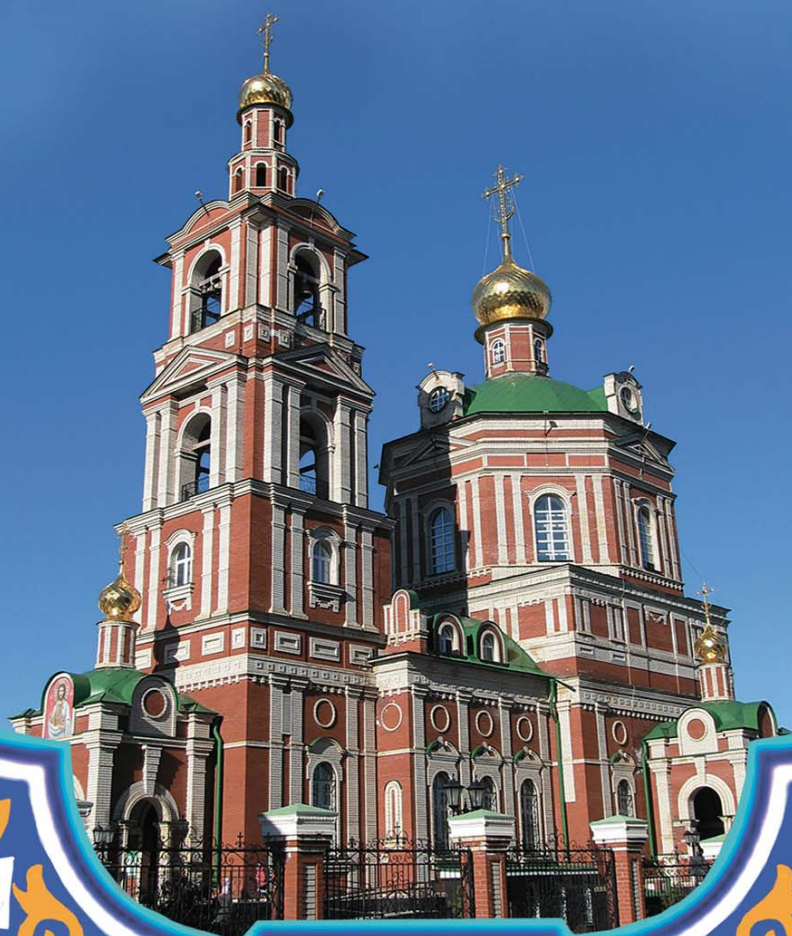

СВЯТОЙ-ВЛАДЫКЫН ИЛЫШЫШТЪ

Е. Поселянинын
ВОЗЫМЫЖО СЕМЫН

*Рус Православный Черке
Йошкар-Оласе да Марий Элысе епархий
Кусарыше комиссий*

СВЯТОЙ-ВЛАКЫН ИЛЫШЫШТ

**Е. Поселянинын
ВОЗЫМЫЖО СЕМЫН**

Йошкар-Ола
2015

Рекомендовано к публикации
Издательским Советом
Русской Православной Церкви
ИС Р15-512-0578

Святой
орланыше-влак
Адриан ден Наталия

26 август/8 сентябрь

Никомидий олаш икана император Максимиан то-лын да чыла христианым судыш кучен кондаш шүден. Салтак-влак курык помышышто авырыме 23 еным тудын деке поктен конденят. Идол-влаклан надырым пуаш вашкыше император нуным вашлийын да Христос деч коранаш күштен. А христиан-влак шке ўшанымашышт нерген лүдде ойленят, чот кырым да индырым пыл-помышто колыдымаш венецым налшаш верч чытеныт.

— Ушдымо-влак! — воштылын нуным Максимиан, — мый тендан вуйдам руал шуаш шүдем, а те чап венецым вучеда. Шкендам чаманыза, шояк вера деч коранза.

Но орланыше-влак пенгыдын шогеныт. Нуным пелеголымеш кыреныт, казнитлен пушташ судитлыме семын, лүмыштым возыкташ колтеныт. Ен-влакын пенгыде улмыштым, чыла нелым чытымыштым преторийын ик вуйлатышыже, Адриан, öрын ончен. Тудо шкеже лүмлö да поян лийын, но чын Юмым пален огыл.

Адриан орланыше-влак деке лишемын да сөрвален йодын: «Тендан Юмыдан лүмжӧ дене йодам, мыланем чыным каласыза: тыгай орлыкым чытыме дене те шке Юмыда деч могай пӧлекым вучеда?»

– Шке ўшанле кулжо-влаклан Господь могай куаным сӧрен, тидым йылме дене каласен мошташ, пылыш дене колын керташ, уш дене умылен сенгаш ок лий, – вашештеныт орланыше-влак.

Колаш шушо, но пенгыдын ўшаныше нине лүддымӧ ен-влак дене мутланымж годым Адрианын чонжым пылпомышысо порылыкын волгыдыжо авалтен. Тудо Юмын чынжым умылен да тияк-влаклан* каласен: «Нине святой ен-влакын лүмышт дене пырля мыйынат лүмем возыза, вет ынде мыят Христослан ўшанем да Тудын верч йывыртен колем». Адрианым тунамак шинчырленыт да моло-влак дене пырля казаматыш петыреныт. Кугу тӧран христиан вераш вончымыж нерген императорлан каласеныт. А тудо ончычсо вуйлатышыжым шкеж дек кондаш шӱден да ойлен: «Адриан, тый мом тӧчет? Казнитлаш судитлыме-влак дене ик пӱрымашым ужнет мо? Ушетакаен огыл дыр?»

– Уке, ушем каен огыл, чынжым каласаш гын, мый ончычсо орадылыкем деч корангынам, – шыман пелештен Адриан.

– Оккӱлым ит ойлышт, титакетым кудалташ йодат да «сулыкыш пуренам, ынде пеш ӧкынем», – манат гын, судитлыме-влак кокла гыч тыйын лүмет удыралме лиеш, – каласен император.

*Тияк – дьяк, грамотым палыше ен.

– Ожно шояк юмылан кумалмем проститлыже манын, мый таче кече гыч чын Юмым сөрвалаш тўналам, – ойлен Адриан.

Император шыдешкен да тудым, эн неле шинчыр дене шинчырлен, мөнгеш казаматыш нангаяш шүден. Адрианын ик тарзыже тидым ужын да озажын Наталия лўман ватыжлан увертарен. Чот йöратыше пелашыже шке марийже нерген шортын-шортын йодышташ тўналын. Наталия ончычат Христослан ўшаныше лийын, ўшанымашыжым гына шолыпышто кучен. Адрианым молан петырымын амалжым пален налмекше, пелашыжын чурийже куан дене волгалтын. Эн сай вургемжым чиен, тудо казаматыш вашкен. Тушто Адрианын йолжым öндалын, шинчыржым шупшалын, куан шинчавүд дене ойлен: «Мыйын озам, пиалан улат, вет Христослан ўшанымет дене тый курымашлык да пытыдыме поянлыкым муынат! Тый Юмын чаманамыже дене тышке ўжмö улат, тыштак код. Самырык улмет, поянлыкет, ешет але йолташет-влак тыйым тиде чапле пўрымаш деч ынышт коранде. Мландымбалысе чыла поянлык тоштемеш да шўйын пыта. А тый шинча ончылнет курымашлыкым гына уж. Тиде тўнян шонен лукмо поянлыкшым шотыш ит нал. Родо-тукымын, йолташет-влакын сөрвалымышт тыйын кумылетым ынышт савыре. Айдеме тукумын тушманже осаллан туныкта гынат, тудо тыйын поро пиалетым шолыштынже керт. Чыла шояк темлымашым öрдыжкö шўкал, а шкеже нине святой ен-влакым ончо, нунын мутыштым колышт, нунын самынак лўдде шогаш ямдылалт.

Орландарымаш деч ит лүд, нуно эртат, а Христосын порылыкшо курымаш».

Наталия шке пелашыжым тыге лыпландарен да орланыме подвиглан ямдылен. Христослан ўшанаш тўналше марийжылан полшышт, тудлан Господь да курымашлык илыш нерген каласкалышт манын, казама-тыште шинчыше-влакым сөрвален. Орландарыме жап толын шумеке, тудо шке пелашыжым чытышым ужне-же ыле, сандене ўшандарен ойлен: «Самырык улметым да моторлыкетым ит чамане: мемнан капна пытышаш да шукш кочшаш веле. Шке погет, шөртнет да шиет нергенат ит тургыжлане. Лүдыкшө суд кечын нуно нимогай пайдамат пуэн огыт керт! Юмо пөлек шотеш мемнан ўшанымашнам да поро пашанам веле налеш!»

Орландарыме кечым пален налмеке, Адриан орол-влак деч мөнгыжө миен толаш йодеш. Тудын вашке пörтылшашыж нерген моло христиан-влак товатлен ойлат. Пелашыжым ужмек, Наталия чот öрын. Ала тудо лушкыдылыкым ончыктен да Христослан ўшанымым чарнен, шонен. Марийже лыпландарен ойлен: «Тыйым мемнан орланымынам таныклыше лияш ўжам. Вашке, пырля каена, жапыште миен ом шу гын, мыйын верч моло-влак мутым кучаш тўналыт».

Судитлышаш-влакым иктыш шинчырленыт да пок-тен нангаеныт. Адриан эн почеш шкет ошкылын, кид-шым гына шенгек ваш кылденыт. Моло енгышт чот на-чар лийыныт, а тудын тазалыкше эше улмаш. «Нине черлыштлан пеш куштылгын колаш пуымо ок кўл, тек изиш паремыт, законом шотлыдымыштлан верч орлан-

дарымым вара кужунрак чытат», – манын, язычник-влак ойленыт.

Нуным колыштын, император шкеж деке Адрианым гына кондаш шүден. Вийдыме-влакше ойленыт: «Тый поро пиалан улат. Шке ыресетым нумалын, Христос почеш каяш йöрышö лийынат. Господь деч сайрак пöлекым налшаш верч тиде орлык деч ит лүд».

– Тек тыйын шүмет пенгыде лиеш. Орлыкын мучашыже уло, а орланышын чапше курымашлык. Господь деч моным ынде нимом ит шоно. Мландымбалысе кугыжалан служитлымет годым сарыш колаш лүдде каенат гын, Пылпомышысо Кугыжа верч орлыкым да колымашым утларак лүддымын чытышаш улат, – ойлен марийжылан Наталия.

Адрианым савырен керташ императорын ўшанже изиш кодын улмаш, сандене тудо манын: «Ораде шоньмашетым эшеат от кудалте мо? Илышетым йомдарынет аман? Надырым кондо да мемнан юмылан кумал».

– Мый ынде ончычсо йонгылышем умыленам да чын вера верч илышемат пуаш ямде улам. Тый шке йонгылыш шонет да весе-влакымат осал пашаш шупшат: чын Юмо олмеш чондымо да нимолан йöрдымö истуканлан кумалаш шүдет! – лүдде вашештен Адриан.

Тыгай торжа вашмут императорлан келшен огыл, сандене Адрианым тоя дене кыраш кўштен. Тудын чытен кертшашыжым ужын, тарзыже-влаклан кўжгырак шугыным налаш темлен, а шкеже ўшандарен ойлен: «Мемнан юмо-влаклан вуетым совет гын, шкендын ончычсо верыштет лият. Пагалыме ача-аван шочшыжо улат вет,

тыйым казаматыште шинчыше моло ең дене танастараш ок лий. Самырык улметым ончыде, мый шке пагалымашемым тыланет шуко ончыктенам. Тидымат от шарне мо?»

– Мыйын родо-тукымем тый палет. Но нине святой ең-влакын тукумыштым да нунын налшаш поро пиальштым палет ыле гын, нунын ончык эн первый сукен возат да шке верчет сөрвалаш йодат ыле. Идол-влаке-тымат шке кидет дене сұмырет ыле, – вавештен 28 ияш самырык ең.

Орландарымым Адриан пенгыдын чытен. Тудын капше индыралтмым, көргыжӧ чытырналтмым ужын, Максимиан палач-шамычым чарен да ойлен: «Ужат, кузе тыйым чаманем. Шке кугезет-влакын юмыштым кеч мут дене ўж, тунам нунат тый декет поро лийыт. Мый эмлыше-влаклан сусыретым паремдаш кўштем, да тачак мыйын полатыштем лият!»

– Могай порылыкым мыланем сӧрымышт нерген тек юмет-влак шкештак каласат. Мутыштым колам гын, нунылан надырым кондем да вuem савем, – вавештен Адриан.

– Нуно ойлен огыт керт, – манын император.

– Ойлен огыт керт гын, йылмыдыме да чондымовлаклан молан мый вuem савышаш улам? – йодын самырык ең.

Адрианым адак казаматыш нангаеныт. Наталия тушто пелашыжлан да моло черлылан полшен, сусырыштым пидын. Вес ўдырамаш-влакат тудын самынак полшаш тўналыныт. Тидын нерген императорлан каласен шуктеныт, да нуным тушко пуртымым чарненыт. Тунам Наталия ўпшым тўредыктен, пӧрьен вургемым

чиен, марийже деке пурен. Орланыше-влаклан полшы-мек, шке марийже пелен шинчын да ойлен:

– Мыйын озам, тыйым йодам: мужыр улмынам да тыйын орланыметым чаманымем ит мондо. Господь Юмым сөрвале, тек мыйымат пеленет налеш: тиде су-лыккан илышыште пырля лийынна гын, поро пиалан вес илышыштат мыланна ойырлаш огыл ыле. Христос он-чыко шогалат гын, эн ончыч мыйын нерген йод. Тый вет калыкын шотдымылыкшым да кугыжан чын Юмым шотлыдымыжым палет. Тыйын уке лиймекет нуно мыйым чын Юмым палыдыме вес пörьенлан туларташ тўналыт. Апостолын туныктымуж семын шке пелаше-тын чонжым яндарымак арален кодо.

Казаматыште шинчыше чот черле-шамычын вашке колен кертмышт нерген императорлан шижтареныт. Максимиан нуным калык ончык лукташ да кид-йольш-тым чöгыт дене кыраш шүден. Христиан-влаклан тиде орландарымаш пытартыш лийын. Молитвам лудынак, нуно шке чоныштым Господьлан пуэныт. Капыштым ик поро христианин Византийыш нангаен да храмыш ара-лаш пыштен.

Наталия тиде Никомидий олаштак илен. Тудын он-чыкылык илыш нерген тургыжланымыже чыныш лек-тын. Императорын армийыштыже тўжем салтакым вуйлатыше, чын Юмым палыдыме ен, тудым марлан налнеже улмаш. Наталия тиде кепшыл гыч утлышаш верч Юмым чот сөрвален. Орландарен пуштмо ик ен тудлан омешыже кончен да корабль дене Византийыш каяш кўштен. Тудым марлан налаш шонышо пörьен

вес корабль дене поктен каен, но авырен кертын огыл. Византийыште христиан-влак Наталиям йӧратен вашлийыныт да орландарен пуштво-влакын капыштым аралыме храмыш нангаеныт. Тушто кумалме деч вара Наталия каналташ возын, омешыже Адрианым ужын. Вашке колышашыже нерген тудлан марийже увертарен. Помыжалтмеке, Наталия тидын нерген христиан-влаклан каласен, шкеж верч кумалаш йодын. Уэш мален колтымеке, тудо шыпак колен.

Адрианын святой мощыжым икмыняр жап гыч Римыш нангаеныт, тудын лӱмеш святитлыме храмеш веранденыт.

Святой князь Александр Невский

23 ноябрь/6 декабрь

Поро князь Александр Невский 1219 ий 30 майыште шочын. Шкеже кугу князь Ярослав Всеволодовичын эргыже лийын, а тале кугезыже-влак кокла гыч шуко святой ең лектын. Ачаже тудлан Новгород олам пуэн, сандене 16 ияш улмыж годымак вуйлатыше князь лийын, тукумжо деч порылыклан да чын илаш тунемын. Тунам руш мландым шуко тушман шыгыремден. Новгород лишке 1238 ийыште хан Батый толын. Уло калык Юмым чот сөрвален, шучко лүдыкшым тиде ола деч корандаш йодын. Тушман-влак Козельск могырыш савырненыт.

Новгород ден Псков мландым сенген налаш Ливон рыцарь-влак вангеныт. Швед король католик верам шарышаш верч руш мландыш керылт пурен, шке флотшо дене Ижора энгерын Нева деке йоген пуримо марте толын да самырык князь Александрлан каласаш кўштен: «Кертат гын, аралалт, мый тыйын мландыштет улам».

Князьын кугу войскаже лийын огыл, тудо Юмын польшлан ўшанен: 1240 ий 15 июльышто шке дружиныж дене швед-влак деке вучыдымын миен лектын, нунын шуко чотан войскаштым кырен шалатен. Князь шке дружиныжлан ойлен: «Ме шукын огынал, Юмо шукын улшо дене огыл, а чын улшо-влак дене». Кредалмаш деч ончыч сай шижтарымаш лийын. 14 гыч 15 июль йўдым Нева воктен Пелгусий (тынеш пурymo деч вара – Филипп) лўман ижор сарзе оролен шоген. Эрвелеш тудо энерыште пуш кайыме йўкым колын. Ала тушман-влак улыт манын, тўткын ончен да колыштын. Пушышто кок волгыдо витязь шоген, чурийышт иконышто ужмо святой Борис ден Глебын гай лийын. Кугуракше ойлен: «Глеб шольо, ончык каяш кўштö. Мемнан тукым Александрлан полшаш кўлеш». Пелгусий пеш чот öрын, мо ужмыжым князьлан каласаш вашкен. Тиде кечын кугу кредалмаш годым руш-влак сененыт, а Александрым тылеч вара Невский манаш тўнгальныт. Новгородыш пöртылмек, тудо Софийысе храмыште Господь Юмылан таум ыштен кумалын.

Новгородысо бояр-влак шке эрык дене илаш тунемыныт. Неле жапыште олам вуйлаташ князьым ўжыныт, а тыныс годым князь кид йымач лекташ вашкеныт, шке «вече» законышт почеш иленыт. 1240 ийынат тыгак лийын: сенымаш дене пöртылшö Александрым калыкын йöратен вашлиймыже бояр-шамычым лўдыктен. Нуно князь ваштареш тумам нöлталыныт, сандене тудо шыже мучаште шке ешыж дене Переяславль олаш каен.

Тиде жапыште немыч рыцарь-влак Изборск олам сенен налыныт, новгород мландеш Копорье кре-

постыым чоненыт, Новгород деке 30 уштыш лишке толыныт. Олам вуйлаташ эргыжым колтыжо манын, кугу князь Ярослав Всеволодовичым новгород калык адак сөрвален. Александр толаш келшен огыл, сандене эшеат самырык шольыжым – Андрейым – колтеныт. Но тудо тушманым чактарен кертын огыл. Александр Невскийым сөрвален ўжаш архиепископ Спиридоным йодыныт. Князь тудын мутшым колыштын, Новгородыш пörтылын, тыште угыч дружиным поген, Копорье крепостыым шалатен, немыч-шамычым чактарен, но Ливон орденым мучаш марте кырен шалатен кертын огыл. Немыч рыцарь-влак Псковым налыныт да моктаныт: «Славян-шамыч мыланна йозак тўлышö лияш гына йöрат, молылан нимолан огыт йöрö».

Псков олам князь Александр утарен, шке отрядше дене ончыч тушманын мландышкыже пурен, вара Чудь ерым вончен, руш мландылан шотлалтше сереш шогалын. Ливон орденын магистрже пеш кугу войскам чумырен. Шке вийлан ўшанен, сенаш шонен, немыч-влак кугешнен толыныт, но шукышт тышан вуйыштым пыштеныт. 1242 ий 5 апрельыште Чудь ер ўмбалне эртыше кугу кредалмаш историйыш «Ледовое побоище» лўм дене пурен да курым-курымеш шарнымашеш кодын. Сарзе-влак вара каласкаленыт: эн неле кредалмаш годым каваште нунылан полшышо волгыдо суксочлакым ужыныт. Князь шке сарзыже-влак дене Псков олаш сенымаш дене пörтылын, калык нуным хоругвь да моктымо муро дене вашлийын. «Тиде утарымашым мондеда гын, те Египет гыч нуным лукшо да ир млан-

дыште нуным пукшышо Господь Юмым мондышо еврей-влак гай лийыда», – ойлен Александр Невский ола-се калыклан.

Немыч-влак тынысым йодыныт, Псков, Луга да водь мландым сенен налаш шонымышт деч шөрленыт. А новгородысо мландым толаш Литва гыч эше ик отряд почеш весе керылт пурен. Александр Невский шке дружиныж дене нуным Жизца ер воктене кырен шалатен. Тольшо-влак шолыштмо погыштым чыла йомдареныт, а шкешт нерген мӱнгышт миен каласашат нигӱ кодын огыл.

Князь Александрын ачаже – Ярослав Всеволодович – 1246 ийын Ордан рӱдӱ олаштыже колен. Тудо руш мланде верч ты марте хан ончылно мутым кучен, а ынде чылажат вашталтын. Кугу князын престолышкыжо тудын шольжым – Святославым – шындат. Тиде верым Андрей, князь Александрын шольжо, налнеже улмаш, сандене Ордаш шке кумылын каен. А изажлан мяш хан Батый шке шӱден, тыге ойлен: «Юмо мыйын йол йымакем калык-влакым пыштен; а тый мыланем вуетым ынет саве мо? Шке мландетым арален кодынет гын, мыланем вуетым саваш тол». Князь Александрлан тиде кӱштымашым шукташ неле улмаш гынат, тудо шонен моштышо лийын, сандене корныш тарванен.

Ханын кӱштымашым шукташ але нунын юмыштлан вуйым саваш кӱныдымӱ икмыняр руш князым тушто пуштыныт, сандене Ордаш кайыше еным колаш кайыше ен семын ужалтареныт. Князь Александр монгол-влакын йӱлаштым шуктен огыл. «Мый христианин улам, Кумытло ик Юмылан, Ачалан, Эргылан, Святой

Шүлышлан, кумалам» – манын. Князьын лүддымылык-шым ужын, Батый тудын илышыжым арален коден, но изак-шоляк князь-шамыч нерген йодышым шке ончен огыл, нуным мўндыр Монголийыш, Каракорум олаш, кугу хан деке колтен. Тиде корным пырля эртыше ен возен: «Йўмō шуын, шужен, кылмен да ноен орланымына нерген мут дене каласен мошташат ок лий». Монгол хан Александрлан Киевын князыше, а Андрейлан Владимирын князыше лияш ярлыкым пуэн. Киевын тунам лўмжō гына лийын, а олаже чылт шалатыме улмаш, сандене Александр уэш Новгородыш пōртылын.

Католик-шамыч шке вераштым руш калык коклаш чоялык дене пурташ шонен пыштеныт. Иннокентий IV кок кардиналжым Александр Невский деке шояк серыш дене колтен, пуйто тудын Ярослав ачаже Ордаште улмыж годым католик верам налаш шонен, но колымыжлан кōра шонымыжым шуктен кертын огыл. «Чыла католик князь коклаште ме тыйым эн пагалымылан шотлаш да тыйын чапет верч тыршаш тўнгалына» – возен тудо.

– Шкенан веран историйжым ме тўнгалтыш гыч Христос шочмо марте да Христос шочмо гыч кызытсе жап марте пеш сайын палена; молан мыланна у танык-лыше-шамыч кўлыт? – каласен Александр да шке вашмутшым Рим олаш раш возен колтен.

1252 ийын монгол-влак адак Владимир мландым толеныт. Амалже тыгай лийын: князь Святослав шке изажын Андрей эргыжым тышке кугу князьлан шындымылан өпкелалт коштын да тудын нерген шоям ойлен. Андрейлан Швецийыш шумеш шылын каяш логалын.

Руш мландым арален кодышаш верч Александр Невскийлан адак Ордаш каяш кўлын. Тиде жаплан хан Батый уже шонгемын, ярлык пуышаш нерген йодышым тудын эргыже Сартак рашемден да Александрлан Владимир княжеством пуэн. Калык тудым пеш йывыртен вашлийын гынат, тынысын илаш кужунак логалын огыл: немыч-шамыч деч Псковым арален налын, швед-шамычым уэш чактарен, а Норвегий дене тынысын илаш ойпидышым пенгыдемден.

Ордаште Берке лўман у хан улмо годым руш мландыште шукарак йозакым погышаш верч переписьым эртарах тўнгалыныт. Тидлан кўра калык пудыранен, тўрлў кундемыште бунтым нўлтеныт, эн чотшо Новгородшто торешланеныт. Александр Невский мўндыр Монголийыш, Каракорум олаш кугу хан деке коштымж годым Ордан мучашдыме улмыжым да тушеч толшо лўдыкшым ужын, сарзе толкын деч руш калыкым арален кодышаш верч уэш кок гана Ордаш коштын, тынысын илышаш верч ханым сўрвален. Кугу князь тыгай неле йодышым шуктен кертын, но тазалыкше лунчырген. Орда гыч пўртылмыж годым, 1263 ий шыжым, чот черланен, колышашым шижын, Городец оласе монастырьште Алексей лўм дене схимонах постригым налын да ноябрь кыдалне колен. Капшым Владимир олаш конденыт да Юмын Аван Шочмыж лўмеш монастыреш тоеныт. 117 ий эртымеке тиде черкын пономарьже 7 гыч 8 сентябрь йўдым сорта-влакын шкеак чўкталтмыштым ужын. Алтарь гыч кок старец лектын да, Александр Невскийын шўгарже деке миен, каласен: «О князь, кынел

да йот тушманын шыгыремдыме шке уныкатлан полшаш вашке». Тудо шүгарже гыч кынелын да шинчалан койдымо лийын. Тиде кончымаш Куликово пасушто Дмитрий Донскойын сенымыж деч ончыч лийын.

Чудо нерген уверым Москван митрополитшылан каласеныт. Тудо Владимирыш толын да Александр Невскийын шүгаржым почаш күштен. Святой енын капше тичмаш да яндар лийын, шүйын огыл. Тылеч вара черке көргыштö аралалтше капше 1491 ийысе пожар годымат тичмашак кодын.

1552 ийын Озан олам налаш кайымыж годым Иван Грозный тиде черкыште молебным служитлен. Тудын Аркадий лүман польшкалышыже черле кидшым вучыдымын князын колоткашкыже тушкалтен, да кидше паремын. Вара тиде ең святой Александр Невскийын илышыже нерген «житиям» возен.

Түрлө чудо да кончымаш-влак ятыр лийыныт. Петр I кугыжа Нева вүд воктене олам чонаш тўгалын да тиде энерын лўмжым нумалше князын святой капшым лўмын чонымо Александро-Невский монастырьыш кондыктен. Святой Александр Невскийын капшым священник-влак 1724 ий 30 август (12 сентябрь) кечын тиде лаврыш нумал пуртеныт.

Касвелым толшо тушман-влак деч сарзе вий дене, а эрвелым сенаш лийдыме тўтан гай толшо монгол-влак деч шке көргö куатше дене аралыше святой Александр Невскийын подвигше Руш мландым да православный верам арален коден.

**Кугун орланыше
Анастасия
Узорешительница
да молат**

22 декабрь/4 январь

Кугун орланыше Анастасия Узорешительница Римыште III курымышто илен. Христиан ўдырамаш-влак коклаште тудо шке пенгыде ўшанымашыже да кугу орлык годым лўддымылыкым ончыктымж дене ойыртемалтеш. Претекстат лўман ачаже язычник лийын, Римыште пагалыме енлан шотлалтын да пеш поян улмаш, а аваже – Фавста – христианка. Анастасия шыма, мут колыштшо да мотор кушкын. Тудым туныкташ Хрисогон лўман христианиным тарленыт. Ўдырым тудо грамотылан веле огыл, тыгак чыла ужмо да уждымын тўнгалтышыжым – чын Юмым – палаш да пагалаш туныктен.

Христос вера нерген книга-влакым Анастасия шуко лудын. Тудын шўмжў Юмым йўратымаш дене темын, а шкенжын моторлыкшо нерген шомак мўндыркў шарлен. Кушкын шумо жаплан аваже колен, ўдырын кумылжым шотыш налде, ачаже тудым язычник Помпийлан

марлан пуэн. Пылпомышсо Качылан ўшанле лияш сөрышö ўдырлан тидым чыташ пеш йөсö ыле, но Юмо тудлан шке нарашталыкшым арален кодаш полшен.

Анастасия моло поян ўдырамаш гай илен огыл. Чапле вургемже ден шергакан ўзгаржым кудашын, тыглай ең семын чиен, ола мучко шолып коштын. Христиан-влакым орландарен ашныме казаматлаш шке кул ўдырамашыже дене пырля миен. Нуным тушко пуртышт манын, орол-влаклан шөртным пуэн. Черле-шамычлан полшен, сусыр-влакын вўрыштым ўштын, капыштым мушкын, сусыр верыштым пидын, ўпыштым шерын да пукшен-йүктен.

Тидым кужун шылташ лийын огыл, марийжылан кул ўдырамаш чыла ойлен. Помплий эшеат чот сырен да ватыжым кырен, посна пөлемеш петырен, оролым шогалтен. Мыскылым да кырыммы Анастасия чытен, а вот христиан-влаклан да кок ий казаматыште орланыше Хрисогонлан полшен кертын огыл – тидыже чот неле улмаш. Тиде жапыште ачаже колен, Анастасиялан шуко поянлыкым коден. Помплий ынде ватыжым шыгыремдаш веле огыл, а йөршеш пытараш шонен пыштен: вет поянлыкше тудлан коদেশ, да вес ватым налын кертеш ыле. Марийже деч могай орлыкым чытымыж нерген Анастасия шке туныктышыжлан, Хрисогонлан, шолып серен колтен:

«Христослан ўшанле улшо святой Хрисогонлан – Анастасия деч.

Мыйын ачам идол-влаклан кумалын, а авам гын – Фавста – эреак яндар да поро христиан илыш дене

илен, мыйымат изинекак тыге илаш туныктен. Тудын ко-
лымекыже мыланем язычниклан марлан каяш логалын.
Юмын кугу чаманымашыже да черле улмо амал дене
мый яндарак кодынам. Ынде мый йӱдшӱ-кечыже Господь
Иисус Христосын йолкопажым ӱндалам. А марием –
Помпӱлий – мыйын поянлыкемым шкенжынлан шотлен,
шкеж гаяк идолопоклонник-шамыч дене пырля шалаты-
леш. А мыйым юзо да тудын юмыжым шотлыдымо ен
семян тугай орлыкышто куча, ынде шӱлышемым Го-
сподьлан пуэн, колен йӱрлаш веле коদেশ. Господь верч
орланымемлан да Тудлан ӱшанле лийын колымемлан
мый куанышаш улам. Юмылан пуаш сӱрымӱ поянлыке-
мым шотдымо да Юмылан йӱрыдымӱ ен-влакын пыта-
рымышт верч мый ойгырем. Чыла Кучышо Христосым
сӱрвалаш тыйым йодам, тый вет Юмын айдемыже улат.
Мыйын марием иктаж-кунам Христослан ӱшанаш тӱнал
кертеш гын, тек илыше коদেশ, а кызытсе гаяк ӱшаны-
дыме лиеш гын, тек илыше-влак кокла гыч лектеш да
Юмым пагалыше енлан верым пуа. Юмын Эргылан ӱша-
ныде да Тудлан ӱшаныше еным шыгыремден илымыж
олмеш кола гын, тудлан сайрак лиеш. Мый эрыкыште
лиям гын, святой ен-влаклан служитлаш да нунын верч
тыршаш тӱналам, тидым таныклаш Христосым ӱжам.
Юмын айдемыже, утаралт да мыйымат серлаге».

Хрисогон, серышым налмек, тудлан тыгай вашму-
тым колтен:

«Хрисогон – Анастасиялан.

Тый декет, тиде тӱнӱн тӱтанже ден толкынжо деч
ӱрмалгыше дек, вӱд ӱмбач коштшо Христос вашке то-

леш да тушман мардежын тыйын ўмбак нўлталме тол-
кынжым Шкенжын ик мутшо дене шыпландара. Юмо
деч кок пачаш шуко пуымым вучо: тыланет мландым-
балысе поянлыкет пўртылтымў лиеш да эше Юмын
пуымо пылпомышысо поянлык. Лўдыкшў уке шонен,
нерен кошташ огыл манын, Господь южгунам осал лий-
шашым ок чаре да Шке порылыкшымат пуаш ок вашке.
Порын илыше ен-влакын ойгыш вочмыштым ужат гын,
ит ўр. Господь тыйым ок шўкал, а терга. Пален лий:
айдеме кид дене ыштыме аралтыш пенгыде огыл. Воз-
ымаште каласыме: «Айдеме вес айдемылан ўшана гын,
тудо каргыме, а Господьлан ўшаныше ен поро пўры-
машан». Пенгыдын, сай кумыл дене шкендым чыла су-
лык деч арале да, Юмын чыла святой кўштымашыжым
шуктен, Тудын дене лыпландарымашым кычал. Вашке
тый декет тынысле жап пўртылеш. Пычкемыш йўдым
волгыдо кече алмашта, йўштў теле деч вара леве шошо
пўртылеш, тыгак тый декет яндар, шўртнўё кече-влак
пўртылыт. Христосын лўмжў верч орланыше-влаклан
тунам тый жаплан лыпланымашым пуэт. А шкеже,
мутат уке, курымашлык поро пиалым налаш йўрышў
лият... Господь дене ушнымаште утаралт да мыйын вер-
чат кумал».

Анастасиям тиде серыш кунар-гынат лыпландарен,
но марийжын ажгынымыжлан кўра тудын орлыкшо
эшеат чот ешаралтын. Чон шортмыжо Хрисогонлан
колтымо кўчык серышыште палдырна:

«Мыйым кол да мыйын верч Господьым сўрвале.
Тудым йўратыmem верч могай орлыкым чытем, тидым

тыланет вара каласем. Тек мыйым чамана да чонем на-
леш».

Хрисогонын вашмутшо:

«Волгалтшаш деч ончыч пычкемыш лиеш, черла-
нен кийыме деч вара чўчыкдын тазалык пёртылеш,
а колымо деч вара илышым сёрымö. Ойгыш вочшо-
шамыч ўшаным ынышт йомдаре, а куаныште улшо-
шамыч чылажымат ынышт мондо манын, пиаланы-
мат, орланышымат ик мучаш вуча. Мемнан илышнан
пушышт ик тенгызыште улыт, ик Пуш Виктарыше дене
пырля мемнан чоннат ийын коштыт. Иктыштын ко-
раблышт пенгыде да толкыным энгек деч посна эрта.
Весыштын пушышт таляка да шып игечыштат вўд
йымак волен каяш ямде. Утаралтшаш верыш толаш
шоныдымо-влакын пытышаш жапышт лишнак. А тый
Христослан яндарын служитле, уло шонымашет дене
Христосын ыресше деке ушно, Господын пашажлан
шкендым ямдыле. Христослан шке кумылын служит-
лет гын, орланымаш гоч Христос деке, поро пиалан
илышыш, кает».

Император икмыняр жап гыч Помплийым посол
семын Перс кугыжа деке колтен. Тенгызыште нунын
кораблышт шаланен, да Помплий колен. Анастасия
эрыкан лийын, тудлан эше шке поянлыкше пёртылын.
Тудо йöратыме пашажым умбакыже шуен, казаматыш-
те орланыше христиан-влаклан улышым пуэн: мут
дене лыпландарен, погыжымат чаманен огыл. Нуным
Христос верч чылажымат лўддымын чыташ да святой
колымашлан ямдылалташ туныктен.

Христиан-влакым поктылшо император Диоклетиан тиде жапыште Адриатик тенгыз лишылсе Күшыл Италийыште, Аквилейыште, лийын. Тудлан Рим гыч увертареныт: казамат-влак христиан-шамыч дене темыныт, туныктышо Хрисогонын нуным пенгыдемдымыжлан көра нигöмат Христос деч коранден керташ ок лий. Кугыжа чыла христианым казнитлаш, а Хрисогоным шкеж деке кондаш күштен. Ёшанле Анастасия шке туныктышыж почеш тушкак каен.

Христос деч шөрлыжö манын, Хрисогоным император түрлö семын ёшандараш тöчен, но тудо ыресеш пудалыме Христослан ёшанымыжым лүдде почын ойлен да шояк юмо-шамыч нерген Сократын мутшым каласен: «Чыла йөн дене нунын деч ойырлаш тыршаш күлеш, вет нуно ен-влакым алгаштарат да чоным пыта-рыше улыт».

Хрисогоным вуйжым руал пуштыныт, а капшым тенгыз серыш кудалтеныт. Тораште огыл пресвитер Зоил илен. Юмо тудлан орланыше еным казнитлыме нерген шижтарен, да тудо Хрисогонын капшым шкеж дене шылтен. Ик тылзе гыч тудлан Хрисогон кончен да тораште огыл илыше кум ака-шүжар: Агапия, Хиония да Ирина – руалтен кучымо да орландараш пуымо лийыт манын. Нуным пенгыдемдаш Господьын кулжым, Анастасиям, ёжаш шүден, тидын нерген тудланат увертарен. Анастасия ёдыр-влак дене йөдвошт мутланен: Юмым йöратыме да чоным утарыме нерген ойлен, Пылпомышысо Качышт верч мучаш марте лүддымын шогаш туныктен.

Хрисогонын мощыжым Зоил мөнгыштыжө, ковче-
гыште арален. Анастасия туныктышыж верч чот шор-
тын да шкеж верч Юмым сөрвалаш йодын; вара Акви-
лейыш пөртылын. Икмыняр жап гыч пресвитер Зоил
шыпак колен, а ўдыр-влакым Диоклетиан деке намие-
ныт. Идол-влаклан кумалаш келшен огытыл, сандене
нуным казаматыш петыреныт. Түрлө орландарымаш
деч вара Агапия ден Хиониям йўлалтен пуштыныт, а
Ирина ўмбап пикш дене лўеныт. Анастасия нунын ка-
пыштым ош плащанице дене вўдылын, тамле пушан ўй
дене йыген да, кугун пагален, аралаш пыштен. Шкеже
ола гыч олаш, эл гыч элыш кошташ тўнгалын. Тудо петы-
рымаште улшо христиан-влаклан чыла вереат кочкыш
да вургем дене полшен, черлым эмлен. Кугу орлыкым
чытыше-шамычлан куаным конден, кужун орланыше-
влакым шөртньыж дене тўлен наледен, садланак тудым
Узорешительница – Шинчыр гыч утарыше – манаш
тўнгалыныт. Черле-влаклан полшаш шонен, эмлыме па-
шалан шкеак тунемын да ен-влакым паремден моштен.
Христослан ўшанымышт верч кид-йолыштым тодышт-
мо ен-влакым тудо пукшен, йўктен, шўйшө верыштым
мушкын да пидын. Христослан Шкаланжак полшымо
семын, Тудын верч орланыше-влаклан полшен. Анаста-
сиялан тиде эн кугу куан лийын: вет изиж годым чама-
нен ашнымым, поянлыкыште илымым да шке вийдымы-
лыкшым монден.

Македонийыште тудо Феодотия лўман самырык ту-
лыквате дене палыме лийын. Христианка улмыжлан
Феодотиям суд ончыко шогалтеныт. Тудын моторлык-

шым ужын, кугыжан Левкадий лүман лишыл еңже тиде
ўдырамашым шкаланже пуаш йодын.

Феодотия кум йочаж дене пырля Левкадийын
пörтыштыжö илен, но тудлан марлан лекташ да тудын
юмыжлан кумалаш келшен огыл: «Тыланет мыйын поян-
лыкем кўлеш гын, чыла пуэм, а мыйым Христослан слу-
житлаш кодо. Мыланем поянлык огыл, а Христос гына
лийже. Моторлыкем кўлеш гын, тыланет марлан лекмеш,
тиде моторлыкым шучко тўсыш, а илышемым колымашке
савырем. Тый мыйын ушем Христос деч ойырен от керт».

Феодотиям шке пörтешыже коден, Левкадий ик-
мыняр жаплан вес кундемыш каен, а тулык ўдырамаш
Анастасиялан эре поро пашам ышташ полшен.

Казаматлаште адак христиан-шамыч темыныт ма-
нын, Диоклетианлан увертареныт. Тудо чылаштым
пушташ кўштен. Ик святой йўдым шуко христианинын
чонжо Пылпомышысо Ачаж деке каен: иктыштым кер-
де дене руалыныт, весыштым вўдыш кудалтеныт; көм
йўлалтеныт, көм илышынек тоеныт. Орланыше-влакын
капышт дене лакылам теменит, ўмбачынже ошма да кў
дене леведыныт.

Тыгай пуштедымаш лиеш манын, нигö пален огыл.
Эрдене Анастасия, пуста казаматым ужын, чон йöсыж
дене чот шортын. Салтак-шамыч тудым кундемым вуйла-
тыше Флор деке нангаеныт. Флор шке властыше дене ни-
мом ыштен кертын огыл да чылажымат Диоклетианлан
возен колтен. Император Анастасиям шкеж деке кондаш
шўден да поянлыкше нерген йодышташ тўнгалын.

— Господьын кулжо-влаклан полшаш поянлыкем эше

кодеш ыле гын, христиан вўрым йоктарыше-шамыч кидыш шкемым ом пу ыле. Но мый уже чыла погем Христослан надыр шотеш конденам. Мыйын ик илышем гына кодын, тудымат Юмылан пөлеклаш шонем.

Кугыжа тудын лўддымылыкшым ужын да, сенен керте, вожылмашыш пураш огыл манын, поянлык нерген мутым кошартен. Идол-влаклан кумалаш кузе чарнымыж нерген кундем вуйлатыше Анастасия деч йодыштын.

– Шөртньö идол-шамычым мый тулыш кышкенам, тыге нуно шөртньö, ший да той оксаш савырненыт. Шужышо-влакым тиде окса дене пукшенам, чаран кош-тшо-шамычым чиктенам, нужна-влаклан полшенам, идол-влак деч мый тыгай пайдам налынам.

Анастасиям лўдыктен сенаш лийын огыл, сандене Диоклетиан онаен Ульпиан чоялык дене төчен ончаш шўден. Кугу онаен тудым шке мөнгыжö конден, мут дене шыматылын, вара ончыкыжо ик могырыш шергакан вургемым, кўм, сöрастарыме ўзгарым, мотор воштончышым да чапле вакшышым орален оптен, а вес могырышто кок тўран кўзö, кўртньö шинчыр, айдемым орландараш да капым кўрышташ йöрышö тўрлö ўзгар. Ойырен налаш темлыме Анастасиям öрыктарен огыл, поянлыкым ончалын да каласен:

– Дьявол, чыла тиде тыйын да тыйын кулет-влакын, те курымашлык колымашлан пырля пуалтыда.

Еным орландараш ыштыме ўзгар-шамычым йöратен ончен да ойлен:

– Нине ўзгар коклаште мый шке Качемлан, Христослан, йöрышö да сылне лиям. Йöратыме Господем верч

мый тидым куанен налам, а тендан поянлыкдам ужмемат ок шу, тудым мый өрдыжкө шүкалам.

Анастасиялан эше кум кечым шоналташ пуэныт, шкенжым поян ўдырамаш-шамыч деке нангаеныт. Нунышт тудлан моторлыкшо, поянлыкше, пөръен-влакын йоратымышт нерген вычыматеныт. Анастасия гын сонтра да йылмыдыме гай лийын, ни кочкын, ни йўын огыл, уло чонжо дене шкенжын Колыдымо Качыжым ўжын.

Шоналташ пуымо кум кече эртен, а Анастасия садак Христос верч орланымашым ойырен налын. Орландараш пуымо деч ончыч Ульпиан тудым тўкынеже улмаш. Тудо Анастасия дек лишемын да трук сокыр лийын. Вуйжо чот корштымо дене орадыла кычкырен, шке юмыжо-влакым полшаш ўжын. Идол-влаклан кумалме храмыш шкенжым нангаяш шўден, тушто тудлан эшеат йөсө лийын, да тыге орланен колен.

Анастасия дене мом ыштышашым өрын, жаплан колтеныт. Тудо Левкадийын пörтыштыжө илыше Феодотия деке миен, шкеж дене мо лийме да тудлан пуымо Юмын порылык нерген каласкален.

Левкадий вес кундем гыч пörтылын да адак Феодотия деке пижедылаш тўналын, тудын пентгыдылыкшылан көрачылаштлан сырен: Анастасиям уэш судыш колтен, а ўдырамаш ден йочаже-влакым вуйлатыше Никитий деке нангаен. Феодотиям йодыштмо годым кугурак эргыже кычкыралын: «Судья, ме каплан шўйдымашым, а чонлан колыдымашым пуышо орлык деч огына лўд. Тамык тулеш кап ден чоным йўлалтен кертше Юмо деч гына ме лўдына».

Судья рвезым лупш дене вўр лекмеш кыраш кўштен, аваже чыла тидым ужын да эргыжым чыташ кумылан ден. Вара ик шучко енлан Феодотиям мыскылаш пуынешт улмаш. Лишемаш тўналше пўрєенгын воктекеже волгыдо суксо толын шогалын, ўмбакеже шыдын ончалын да вўр лекмеш перен.

Вуйлатыше Никитий тидым ужын гынат, Юмо ончылно ўнгышемме олмеш эше чот шыдешкен: конгаш чот олташ да Феодотия ден йочаже-влакым тушко кудалташ кўштен. Тыге нуно орланымаш дене эрыкталтше чоныштым Юмылан пуэныт.

Анастасиям игемон Иллирий деке конденыт, а тудо окса йўратыше лийын да ойлен:

– Тыйын поян улметым мый палем, шке поянлыкетым мыланем пу. Вет Христос тыланда поянлыкым ужмышудымо да незер лияш шўден. Шке Юметын кўштымыжым шукто да тый эрыкан лият.

– Йорло-влаклан пуышашым ораде веле поянлан пуа. Шужышо енлан пуышаш кинде шултышым кузе мый тылат, поянлык дене вўдылалтшылан, пуэм. Тыйым шужен але йўмў шуын коштышым ужам ыле гын, нужна да орланыше-влаклан полшымо семын, тыланет полшем ыле.

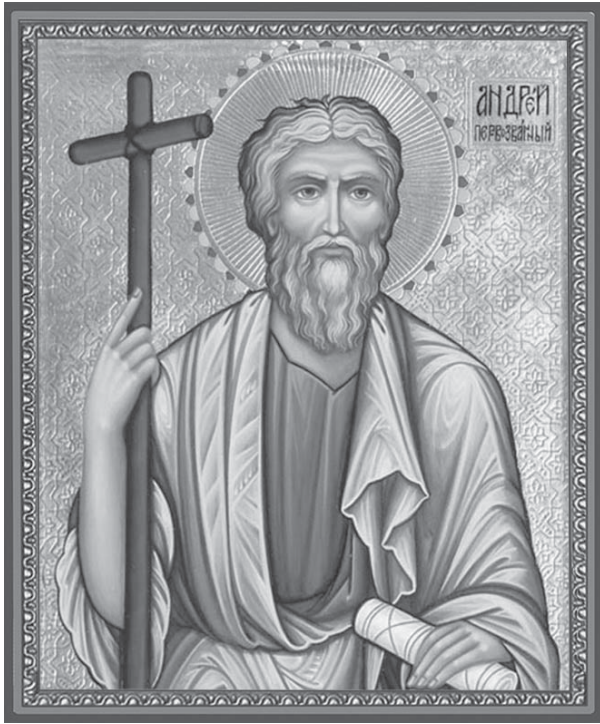
Анастасиям пычкемыш казаматыш петыреныт да 30 кече пукшен огытыл. Йўд еда святой орланыше Феодотия толеден, тудын дене мутланен да тудым пенгыдемден. Колымо деч вара кузе толын кертмыж нерген Анастасия йодын.

– Орланен колышо-влакын чоныштлан Юмо деч поснак кугу порылык пуалтеш, сандене нуно шонымо

енгышт деке толын да тудлан полшен кертыт, – вашеш-тен Феодотия.

30 кече эртымеке, Анастасиям тугаяк тазам да моторым ужмеке, öрын, эше 30 кечылан уэш казаматыш петыреныт, омсашкыжат ойыртемалтше печатьым пыштеныт. Шинчавүдшö деч молым нимом ужын огыл гынат, молитва лудмо дене Анастасия адак тугаяк таза да мотор кодын. Ынде тенызыш кудалташ кутырен келшенит. Анастасиям да пушташ судитлыме шуко еным корабль дене тенызыш луктыныт. Салтак-шамыч корабль пырдыжым шүтеныт, шкешт пуш дене мөнгеш каеныт. Корабльыш вүд темын гынат, тудо вүд йымак волен огыл. Ен-влак святой орланыше Феодотиям ужыныт: парусым виктарен, тудо корабльым сер деке нангаен. Чыланат Христослан ўшаненыт. Анастасия да тудын дене пырля колаш судитлыме христианин Евтихиан ончыко сукалтен возын, Христос вераш ушаш йодыныт. Тунам нуно 120 еным тынеш пуртеныт.

Игемон тидын нерген пален налын да нуным пушташ күштен. Анастасиян кид-йолжым ныл менгеш пидын, капшым йўлалтеныт. Тудын святой капше тулеш йўлалтыме денат пытен огыл, аралалтын. Аполлония лўман поро ўдырамаш тудын капшым игемон деч йодын налын да шке виноград садешыже тоен. Тудын шўгарже ўмбалам вара черкым чоненыт. Шуко ий эртымеке тудын мощыжым святитленыт да Константинополь олаш нангаеныт. Революций деч ончыч тудын вуйгонгыраже Москваште, ўдырамаш-влак илыме Страстной монастырьште аралалтын.

Святой апостол Андрей Первозванный

30 ноябрь/13 декабрь

Святой апостол Андрей ден Петр Галилейысе Вифсаида ола гыч Ионын эргыже лийыныт. Ончыч нуно Иоанн Креститель деке тунемаш коштыныт. Тынеш пураш толшо Иисусым ужын, Иоанн каласен: «Теве Юмын Пачаже, Тудо тўнян языкшым Шке ўмбакыже налеш! Мыйын почеш толшо Айдеме мый дечем ондак лийын, сандене Тудо мый дечем ончылно манын, кўн нерген ойленам, тиде – Тудо».

Святой апостол Андрей Первозванный нерген Иоанн деч Поро уверыште возымо: «Иоаннын мутшым колшо да Иисус почеш кайыше кок ег гыч иктыже Симон-Петрын Андрей шольыжо лийын. Тудо эн ондак Симон изажым кычал муын да тудлан каласен: «Ме Мессийым муынна». Мессий мутшо Христос манме лиеш. Вара тудым Иисус деке намиен» (Ин. 1, 40-42).

Андрей ден Петр колызо лийыныт. Галилей тенызыште кол кучымышт годым икана нунын деке Ии-

сус лишемын да ойлен: «Почешем кайыза, Мый тендам айдеме кучышым ыштем». Нуно тунамак вапшыштым коденыт да Иисус почеш каеныт.

Утарыше Христос тўнян ончыкылыкшо нерген каласкален, нуно тидым колыштшо ныл апостол коклаште лийыныт. Елеон курыкышто храм ваштареш шинчымыж годым Иисус деч йодаш Петр, Иаков, Иоанн да Андрей посна миеныт: «Мыланна каласе, кунам чыла тиде лиеш? Тидлан жап шумым могай палдарыше пале ончыкта?»

Иисус нунылан каласен: «Шекланыза, нигöат тендам ынже ондале. Мыйын лўмем дене шукын толыт да ойлаш тўналыт: «Тиде Мый улам», да ятырыштым ондалат. Кунам те сар йўкым да сар нерген увер-влакым колыда, ида лўд. Чыла тиде лийшаш, но тиде але мучаш огыл. Калык ўмбаке калык кынелеш, кугыжаныш ўмбаке – кугыжаныш. Верын-верын мланде чытырналтеш, шужымаш да калык пудыранымаш толыт, но тиде – орлыкын тўналтышыже веле» (Мк.13, 5–8).

Сионысо пörтыштö кочмышт годым Иисус латик тунемшыжлан кончен да нунылан каласен: «Тўня мучко кайыза да Юмын ыштыме уло тўнялан Поро Уверым каласкалыза. Кö Поро Уверлан ўшана да тынеш пура – утаралтеш, но кö ок ўшане – судитлалтеш. Ўшаныше-влак пелен тыгай палдарыше пале-влак лийыт: Мыйын лўмем дене нуно иям поктен лукташ, у йылме дене кутыраш тўналыт. Нуно кидышкышт кишкым налын кертыт, да колымашым кондышо иктаж-мом йўыт гынат, тиде нунылан энгекем ок ыште. Кидыштым черле ўмбаке пыштат, да нунышт паремыт» (Мк.16, 15-18).

Ен-влакын сулыкыштым касараш Господь нунылан властым пуэн, а витле кече этрымеке эше Святой Шўлышым колтен.

Иисус нерген Андрей ончыч Иерусалимыште туныктен, тидлан верч иудей-влак тудым поктылыныт. Апостол-шамычын тўня мучко Поро Уверым шараш кайымышт годым тудо Вифаний ден Пропонтидыште, Греций ден Македонийыште, Фракий ден Скифийыште лийын. Иерусалим гыч кайымеке, кум гана кужу корныш коштын, шукыж годым Шем теныз воктене верланьше эллашке миен, тушто Христос нерген туныктен. Икымше гана коштмыж годым тудым Синоп олаште чот кыренят, а 50-ше ий гутлаште тудо Иерусалимыште апостол-влакын погынымаште лийын.

Черке преданий почеш, св. апостол Андрей кумшо гана кужу корныш коштмыж годым Днепр энгер дене Скифийыш (Руш мландыш) толын. Йўдлан малаш Киев кундемысе кўкшакаш верланен, а эрдене тушан ыресым шогалтен да тунемшыж-влаклан каласен: «Тиде курыкеш Юмын порылыкшо волгалтеш манын, мылам ўшаныза. Тыште пеш кугу ола лиеш, Господь тышан шуко черкым нўлта». Умбаке нуно вўд дене Ильмень ер марте кўзенят.

Шуко элым эртымек, мўнгеш толшыжла, св. апостол Андрей Коринф залив дене улшо Патры лўман грек олаш пурен. Тудын туныктен ойлымыжлан да тыштак лийше шуко чудылан ўшанен, чыла гае ен Христос вельш савырнен. Максимила, ты кундем вуйлатыше Егеат Антипатын пелашыже, черже деч паремын да Христослан ўшанаш тўнгалын. Егеат тидлан верч апо-

стол Андрейлан чот сырен, кужун орланыже манын, тудым ыресеш пидын сакаш кўштен. Эрвел да касвел, йўдвел да кечывалвел кундемыште улшо чыла черкылан колтымo серышыштышт Ахайысе пресвитер ден диакон-влак св. апостол Андрейын орланымыжым шке шинчашт дене ужмышт нерген каласкаленыт.

Патры олаш Егеат Антипат толын да христиан-влакым идоллан надырым пуаш таратынеже улмаш. Тидын ваштареш апостол Андрей лўдде ойлен.

– Тый Юмын храмым шалатыше да еҥ-влакым шу-керте огыл лекше юзо вера деке савырыше Андрей улат мо? Римын кугыжаже-влак тыйын вератым пытараш кўштеныт, – каласен судья Егеат.

– Айдеме тукумым утараш мландымбаке Юмын Эргын толмыжым Римын кугыжаже-влак умылен огы-тыл. Идол-влак юмо огытыл, а яндар огыл ия улыт. Тидым тебе кузе палаш лиеш. Нуно айдеме тукумлан осалым шонат, еҥ-влакым Юмым сырыкташ туныктат. Тыгай еҥ-влак деч Юмо коранеш да нунын йодмыштым колыштмым чарна. Тунам ия-шамыч нуным шке ку-лышкышт савырат, чонышт лекме марте ондален илат. Тыгай еҥын чонжо чара лиеш, шке сулыкшо дене веле вўдылалтеш, – вашештен апостол.

– Тыгай ўдырамаш шомакым шаркалмыжлан Иису-сым иудей-шамыч ыресеш пудален сакеныт, – манын судья.

– Тиде ыресын кугу тайныжым палет ыле гын? Мемнам чот йўратымыж верч Христос ыресеш Шке кумылын орланен. Шке орланышашыжым Тудо шагат

йотке пален, кум кече гыч Ылыж кынелме нерген ончылгоч ойлен. Пытартыш кастене мемнан дене пырля шинчымыж годым Тудым кучен пуышаш еным палдарен, ончык мо лийшашым Тудо эртыше семын пален да иудей-влакын кидыш логалшаш верыш Шке кумылын каен, – каласен апостол Андрей.

– Ёрам веле, тый шкеже ушан айдеме улат, а ыресеш пудалыме ең почеш кает. Шке кумылын каен але шке кумылын огыл, могай ойыртем? – умылен кертын огыл Егеат, вет тунам эн уда еным гына ыресеш пудаленыт.

– Ыресын кугу тайныже нерген палынет гын, умылтарем, – вашештен апостол.

– Тиде тайне огыл, а осал ең-влакым казнитлымаш, – торешланен Егеат.

– Христосым пудален сакымаш гоч айдеме тукумын уэммашыже лийын, мыйым колышташ кумылетым савыре, – манын святой.

– Тыйым чытенак колыштам, но мыйын шудымем от шукто гын, ыресын тайныжым шкеат нумалат, – мыскылен судья.

– Мый ыресеш пудалыме деч лудам ыле гын, ыресым нигунам ом чапландаре ыле, – вашештен апостол.

– Ушет каен да ыресым моктет, торешланаш йоратет да колымаш деч луддымыла коят, – манын судья.

– Преподобный-шамычын колымышт Юмо ончылно чын улмылан мый ушанем, а теве сулыккан ең-шамычын колымышт шучко. Ыресын тайныж нерген каласымем колышт, чыным пале, ушане да шке чонетым муат, – умылтараш тыршен святой ең.

– Йомшым гына муыт. Мыйын чонем йомын мо? Палыдыме вералан ўшанен, чонем муаш ўжат? – торешланен Егеат.

– Айдеме чонын колымо амалжым мый умылтарен кертам. Тунам тый ырес гоч чоным утарыме нерген пален налат. Райыште икымше айдемын сулыкым ыштымыжлан көра, лишемаш чарыме пушенге гоч, колымаш толын. Ынде ырес гоч, ойгым чытыме пушенге гоч, колымаш сеналтеш. Икымше айдеме яндар мланде гыч ыштыме улмаш. Теве ынде Яндар Ўдыр деч Христос шочын – у айдеме да Юмын Эрге. Тудо ен-влакын йомдарыме курымашлык илышым угыч пörтылтен. Поро ден осалым пален налме пушенге деке кидшым шуен, тамле саскам налмыж дене икымше айдеме сулыкым ыштен. Айдеме тукумым утарышаш верч Юмын Эрге Шке кидшым ыресеш пудалаш пуэн, кочо шекшым тамлен, – ойлен святой Андрей.

– Мылам огыл, а тыйым колышташ шонышо-влаклан тидым каласкале. Мемнан юмо-влаклан надырым от кондо гын, тыйым тоя дене кырена да моктымо ыресешет пудалена, – каласен судья Егеат.

– Чыла кертше ик чын Юмылан мый ўшкыж шылым, каза вўрым да шикшым огыл, а яндар Пачам ырес алтареш надырлан кондем. Ўшаныше чыла ен Тудын яндар капшым да вўржым шке көргышкыжö налеш. Тиде Пачан капшым кочкыт, вўржым йўыт гынат, Тудо эре яндар, тичмаш да илыше лиеш. Чыла тидым палынет гын, мыйын тунемшем лий, – каласен апостол Андрей.

– Орланымет годым шке каласет, – сотарен судья.

– Юмын тайныжым орландарыме дене пален кертат мо? Иудей-влакын ыресеш пудалыме Христосын чынак Юмын Эргыже улмылан ўшане. Тудо колымекат ила. Жертвылан пуат да кочкыт гынат, Шке Кугыжаныштыже Тудо эреак тичмаш. Кузе тиде лиеш, палынет гын, мый тыланет почам, – ойлен святой Андрей.

Егеат тидым умылаш шонен огыл, апостолым пычкемыш казаматыш шуаш кўштен. Тушто такшат шуко еҥ лийын. Нунышт Егеатым пушташ, а святой еным утараш кутырен келшенйт. Андрей чарен ойлен: «Мемнан Господь Иисус Христосын тынысшым диаволын пудыранчыкышкыже ида савыре. Господьым пудалаш пуымеке, Тудо могай чытымашым ончыктен: ни ўчашен огыл, ни кычкырен огыл. Тудын йўкшö уремлаште шоктен огыл, сандене теат шып да тымык лийза. Христосын поро тунемшыже семын чыла орландарымым, сусырым чыташ ямдылалтса. Вес тўнясе мучашдыме орландарымаш деч веле лўдаш кўлеш. А еҥ-шамычын лўдыктылмышт шикш гае шула. Орландарымаш кугу огыл да жаплан гына пуымо гын, тудым чыташ лиеш, а чот кугу гын, кап гыч чон лекме дене вашке мучашлалтеш. Курымашлык орланымаш веле чот шучко. Жаплан пуымо орлык гоч курымашлык куаныш вончаш ямде лийза. Тушто веселитлаш, тўзланаш да Христос дене пырля кугыжаланаш тўналыда».

Апостол Андрей еҥ-влакым йўдвошт туныктен. Эрдене Егеат тудым шкеж деке кондаш шўден да ойлен: «Орланымашке да тулышко ораде еҥ веле шке кумы-

лын пура. Мемнан дене пырля тиде илышыште куанышашет верч Христос нерген туныктыметым чарне».

– Тиде элыш мыйым Христос колтен, Тудлан мый тыште шуко еным муынам. Тыят идол-влак деч коранат да Христослан ўшанет гын, тый денет пырля мыят веселитлаш тўнгалам, – ойлен святой Андрей.

– Тыйын алгаштарыметлан көра Ахайын чыла олаштыже юмын храм-шамыч пуста кодыныт. Нунын чапыштым пörтылташ манын, тый мемнан юмо-влаклан надырым кондышаш улат. Тый нуным шыдештаренат, тыланетак сörвалыман. Тунам мемнан коклаштат келшымаш лиеш. Уке гын, нуным шўктарыметлан көра, тўрлö орландарымым чыташет логалеш, шке моктымо ыресешет пудалыме лият, – каласен судья Егеат.

– Колымашын эргыже, курымашлык орланымашлан пўралтше, мыйым, Господын кулжым да Иисус Христосын апостолжым, колышт! Святой вералан туныкташ ўшанен, кызыт марте тый денет ўнышын мутланышым. Ушан ең семын тыят чыным палет, идол-шамыч деч коранын, пылпомышто улшо Юмылан вуетым совет, шонышым. Но тый намысдыме улат, орландарымашет дене лўдыкташ тöчет. Мыланем мыняр нелылыкым ямдылет, мый шке Кугыжамлан тунар чот йöрышö лиям, – пенгыдын ойлен апостол Андрей.

Апостолым ончыч чот кыреныт, но тудо каласен:

– Мый Христосын ыресшын кулжо улам, сандене ыресеш колынем. Мыйын чытымашем тергымет дене Христослан ўшанет гын, тыят курымашлык орлык деч коран кертат. Мый шке орланымашем верч огыл,

а тыйын йомшашетлан көра утларак ойгырем. Мыйын орлыкем ик-кок кечыште эрта, а тыйын – тўжем ий эр-тымекат мучашдыме лиеш. Шке орлыкетым ит шукем-де, курымашлык тулым ит ылыжете.

Егеат тидлан эшеат чот сырен, кужун орланыже манын, апостолым ыресеш пидын сакаш күштен. Андрейым казнитлыме верыш нангайыме годым погынышо калык чаманен кычкырен:

– Тиде чын айдеме да Юмын йолташыже могай су-лыкым ыштен? Молан тудым ыресеш пидаш нангаят?

Апостол ең-влакым чарен, шкеже куаныше кумылан лийын, умбакыжат туныктен ойлен. Ыресым ужме-ке, кугу йўкын кычкыралын: «Христосын капше дене святитлыме, Тудын капкыл ужашыже дене маргаритке пеледыш семын сёрастарыме ырес, куане! Тыйын пеленет Господьым пудален сакыме деч ончыч тый ең-влаклан лўдыкшö лийынат. Кызыт тыйым йöратат да кумылын толыт. Тый денет улшо куаным да мом пуэн кертметым ең-влак сайын палат. Тый декет мый йы-выртен да лўдде толам, тыят мыйым куанен вашлий. Вет мый тыйын пеленет пудален сакыме Христосын тунемшыже улам. Господь деч моторлыкым налше, ту-дын капше дене сёрастарыме ырес, мый тыйым эреак йöратенам да öндалаш шоненам. Кугун пагалыме ырес, Тый мыйым ең-влак кокла гыч нал да Туныктышемлан пу. Тудо мыйым тыйын гоч сулен налын, кызыт тыйын гочак Шкеж деке налже».

Тыге ойлен, апостол Андрей казнитлыше-влаклан шке ўмбал вургемжым кудаш пуэн. Вара тудым

нөлталыныт, кид-йолжым кандыра дене кылден, ыре-
сыш сакеныт. Ончаш погынышо калык коло тўжем наре
лийын, Егеатын шольыжо Стратоклий моло-шамыч
дене пырля кычкырен:

– Тиде святой пөръен арамак орлана!

Христиан-влакым апостол чарен, жаплан пуалтше
орлыкым чыташ туныктен. Пылпомышто налшаш по-
рылык дене танастарымаште мландымбалысе кеч-мо-
гай орлыкат чыташ лийше, манын. Уло калык вуйла-
тышын пөртшö деке каен да чот кычкырен:

– Чот ушан да ўнышö святой еным тыге орландары-
ман огыл. Поро туныктышына уже кокымшо кече ыре-
сыште кеча, тудым руден волташ күлеш.

Егеат калык пудыранымаш деч лўдын да апостолым
рудаш ямдылалтын, но святой Андрей каласен: «Егеат,
молан толынат? Христослан ўшанынет гын, тыланет
порылык омса почылтеш. Мыйым ырес гыч волтынет
гын, илымем годым тидым ышташ ом пу. Мый кызыт
шке Кугыжам ужам, Тудын ончылно шогем, Тудлан ку-
малам. Тыйын верч веле ойгырем, вет тыйым мучашды-
ме орлык вуча. Кертмет годым шке нергенет шоналте,
жап эртымеке нимом ыштен от керт».

Апостолым кылдыме кандырам нигö руден кертын огыл:
кö төчен гын, кидше тўнын. Тунам Андрей кугу йўкын кыч-
кыралын: «Господь Иисус Христос! Тыйын лўмеш ыресыш
сакыме улам, мыйым тышеч волташ ит пу. Туныктышем,
мый Тыйым йöратем, умылем. Тыйын гоч апостол лийы-
нам. Тыйын нергенет калыклан ойлем да Тыйым ужаш шо-
нем. Тыйым ужаш да Тый декет мяшш кугу кумылем уло!

Поро Туныктышем, мыйым нал. Господь Иисус Христос, мыйын шўлышем тынысын нал. Шўлышем налмет мөнгө веле мыйым тышеч волташ күштө!»

Тыге сөрвалымыж годым тудым кавасе волгыдо авалтен, йырже пел шагат наре волгалтарен. Тул волгыдо йоммек, апостолын шўлышыжө лектын.

Христослан ўшаныше Максимилла апостолын капшым ырес гыч волтен, тамле пушан ўй дене шўрен, шкаланже ямдылыме шўгарыш пыштен. Святой Андрейлан полшаш шонышо шуко еным Егеат казнитлынеже улмаш, но тудын ўмбака ия кержалтын. Иян орландарымыж дене Егеат ола покшеланак колен. Чыланат чот лўдыныт. Утарыше Христос Юмылан ўшаныдыме ең олаште кодынат огыл.

Ожно каласен кодымо: святой апостол Андрей кугу капан, пўркыт неран лийын. Шинчапунжо вияш, а ўпшө да пондашыже нугыдо улмаш. Шинчаже поро тул дене йўлен, коштмыж годым изишак пўгырнен.

Константин Великий кугыжаланыме годым Константинополь олаш Андрейын мощыжым мученик Артемий конден, святой апостол-влак лўмеш храмыш апостол Лука да Тимофей дене пырля пыштен. Крестоносец-влак нунын мощыштым Италийыш, Амальфи олаш 1208 ийыште нангаеныт. Святой апостол Андрей Первозванныйын вуйгонгыраже Римыште, святой апостол Петрын Ватиканысе базилиkyштыже аралалтеш.

Святой князь-влак Борис ден Глеб

24 июль/6 август

Изак-шоляк святой князь Борис ден Глеб нерген эше XI курымыштак тыге возен коденйт: «Те мемнан оружийна, Руш мландын аралтышыже да энертышыже, кок могырымат пүсö керде улыда». Нуным эше Руш мландын православный вера дене святитлыме шошым-со пеледышыж дене але руш святой-влакын каваштышт эн ончыч волгалтше шүдыр дене танастарат.

Изак-шоляк-влак Русьым тынеш пуртышо князь Владимирын изирак эргышт лийыныт. Борис Ростов олан князыше лийын, а Глеб – Муромын. 1015 ийыште, кенгежым, ачашт черланен да колен. Властьым Владимирын ашнаш налме эргыже, Святополк, руалтен налын. Князь Борис тиде жапыште печенег-влак дене кредалмаш гыч пörтылеш улмаш, Переяславль деч тораште огыл йоген эртыше Альт энер деке шуын. Святополк тудым пушташ шке палачше-шамычым колтен.

Князь Борис изинекак пеш шотан улмыж дене ойырте-
темалтын. Палач-влак толмо годымат шке шатерышты-
же кумалын. Шке пұрымашыжым ончылгоч палыме се-
мын, тудо святой мученик-влак нерген лудаш йōратен
да Юмым сōрвален: «Чыла Кучышо Иисус Христос,
Тыланет йōрышō-шамыч коклаште мыланемат лияш
пұрō! Мыйым тиде тўнян арам пашаж деч коранаш
туныкто да Тыйын кўштымашетым умылымаш дене
шўмем сотемдаре».

Апостол-влак дене тōр улшо князь Владимирын шоч-
мо эргыже нылыт улмаш. Борис ден Глеб кугу княгиня
Анна деч шочыныт. Князь Владимир ончыч тынеш пурен,
вара Аннам, грек кугыжан ўдыржым, марлан налын. Из-
ак-шоляк-влак ўмбалне Юмын порылыкшо лийын. Нуно
ийготышт дене ойыртемактыныт гынат, икте-весеыштым
чот йōратеныт. Изажын Юмым сōрвалымыж годом Глеб
тўткын колыштын да шкеат пырля кумалын, сандене ту-
дат изинек пеш поро да ўнгышō улмаш. Нужна-влакым
чаманаш нуно ачашт деч тунемыныт, вет шуко йорло-
еным князь Владимир шке полатыштыже пукшен, а то-
лын кертдымыштлан мōнгышт колтен.

Христосын туныктымыжо тунам руш калыкын чо-
нышкыжо волгыдын пурен. Изак-шоляк-влакынат
илышыштат пиалан ыле. Шошо кечын озым йывыр-
тен ужаргыме семянак, Руш мландысе у христиан-
шамычын илышышт Юмо ончылно куанен волгалтын.
Ўресеш пудалыме Христосым йōратымаш нунын чо-
ныштым кугу толкын гай авалтен, да шукышт Тудын
орланамыжым шкеат чыташ ямде лийыныт.

Князь Борис ачажын колымыжо да Святополкын властым руалтымыже нерген пален налын. Дружинник-влак престолым сенген налаш темленыт, но тудо каласен: «Мый изам ўмба́к кидем ом нёлтал! Ачам колен гын, тек тудо ачам олмеш лиеш». Пала́ч-влакын лишеммышт нерген шижтареныт. Священник князын шатерыштыжо Эрденысе кумалмашым эртарен. Куд псаломым Борис шке лудын, а вара сёрвален кычкыралын: «Господь, Тый мемнан сулыкна верч орланенат. Мыйым ынде Тыйын верч орланаш йöрышым ыште! Тушман кид деч огыл, а изамын кид деч колем гынат, тудым сулыканлан ит шотло». Кумал шуктымек, тудо вакшыш возын. Пала́ч-влак шатерыш керылт пуреныт, тудым умдо дене шуралтеныт. Князь вигак колен огыл, шатер гыч лектын кертын. Тушто тудым адак шуралтеныт.

Князь Борис дене венгр изак-шоляк-влак: Ефрем, Моисей да Георгий – служитленыт. Калык нуным святой ликыш пуртымо Ефрем Новоторжский, Моисей Угрин да святой Георгий отрок семын пала. Ўшанле слугаже, самырык Георгий, озажым шке капше дене арален налаш тыршен, но тудымат пуштыныт. Шўйыштö кечыше шöртньö оксаж верч вуйжым пўчкын ойыреныт. Тиде шучко паша 1015 ий 24 июльышто лийын, кызытсе стиль дене – 6 август. Князь Борисын капшым Вышгород олаш нангаеныт, святой Василий лўмеш черке воктек тоеныт.

Ачаж ден изажын колымышт нерген князь Глеб пален огыл. Святополк тудым Киевыш ондален ўжын. Тушко кайымыж годым vele чыным пален налын. Сен-

тябрь тўналтыште тудымат Смоленск деч тораште
огыл йогышо Смядынь (Смердынь) энгерыште пушты-
ныт. Колымыж деч ончыч тудат изаж семынак Юмым
сөрвален. «Тиде осал тўняште илымеш, Тый денет лияш
сайрак», – манын. Пушташ толмым пален гынат, кул-
жо-шамычлан тудым аралаш кўштен огыл: «Кредалаш
она тўнал гын, нуно мыйым изам деке нангаят, а вашта-
реш шогалына гын, чылаштымат пуштыт. Те сер деке
ийын кайыза, а мый пушышто кодам». Озажым пушташ
Глебын поваржым тарленыт. Ужалалтше тиде ең свя-
той князым шорык пача гае шўшкылын. Глебын кап-
шым чодыраш кудалтеныт. Сонарзе-шамыч тудым 1020
ийыште муыныт да изажын кийыме Вышгород олашкак
нангаеныт. Изак-шоляк-влакын капышт шўйын огыл.
Святой Глебын капше вич ий чодыраште киен гынат,
тичмаш лийын, илыше еңын гай ошо улмаш: ни йўр ден
лум, ни кайык ден янлык-влак тудым локтылын огы-
тыл. Борис ден Глебын шўгарышт воктене палдарыше
пале да чудо-влак лияш тўналыныт. Изашт, кугу князь
Ярослав, митрополит Иоанн дене канашымеке, святой-
влакын мощыштым шўгар гыч луктыктен, ончыч часам-
лаш, а вара нунын лўмеш чонгимо черкыш веранден.
Тиде храмым 1021 ийын 24 июльышто/6 августышто
святитленыт. Нушкын коштшо ең Литургий годым свя-
той-влакын мощышт воктеке лишемын. Тудын йолжо
паремын, уло калык ончылно кынелын да сайын ошкыл
кертын. Святой изак-шоляк-влак Руш мландын икым-
ше чудотворецше лийыныт. Тиде кечым кажне ийын
пайремлаш тўналыныт. Ярославын чонгимо черке тош-

теммек, тудын Изяслав эргыже 1072 ийыште у храмым чонен. Изак-шоляк-влакын мощыштым тушко нангайыме годым тыгак икмыняр чудо лийын, сандене черкыште 2/15 май кечымат палемдат. Изак-шоляк поро князь-влакым святой ликыш нунын изашт Ярослав Мудрыйын кугыжаланыме годым пуртым. Чыла черкыште 6 август кечын святой Борис ден Глебым (тынеш пурым лүмышт Роман ден Давид лийын) пагален шарнат да мемнан верч Христос Юмым сөрвалаш йодыт. Поро князь Борис ден Глебын ўмырышт кўчык лийын. Илымышт годым нуно шке элыштлан шукак ыштен шуктен огытыл гын, ынде Юмын престолжо ончылно тудын верч кумалыт.

Руш мланде мучко Борисоглебский черке шуко уло: Смоленск олаште да Нерли энгер воктен, Рязань, Чернигов, Новгород олалаште, тыгак моло вереат. Калыкын йöратыме святой-влакын мощышт 1240 ийыште Батый ханын керылт пурымыжо годым йомын гынат, Руш историйыште лийше ятыр чудо нунын лүмышт дене кылдалтын. Александр Невский нерген возымаштат тидын нерген ушештарыме. Швед король, католик верам шараш шонен, 1240 ийыште руш мландыш керылт пурен. Тудо Ижора энгерын Нева деке йоген пурым вер марте шке флотшо дене толын да самырык князь Александрлан каласаш кўштен: «Кертат гын, аралалт. Мый тыйын мландыштет улам». Князын кугу войскаже лийын огыл. Юмын полышлан ўшанен, тудо шке дружиныж дене 15 июльышто швед-влак деке вучыдымын миен лектын, нунын шуко чотан войскаштым кырен шалатен. «Ме шукын огынал. Юмо шукын

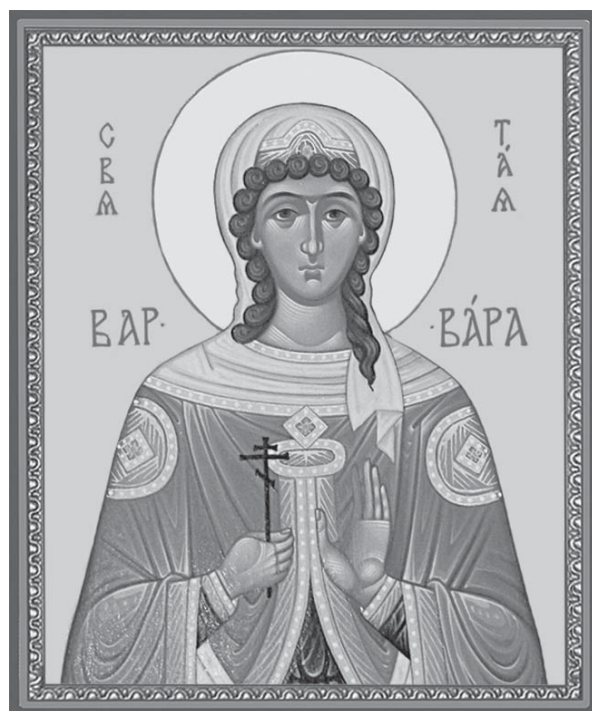
улшо дене огыл, а чын улшо-влак дене», – ойлен князь шке дружиныжлан. Кредалмаш деч ончыч сай шижтарымаш лийын. Нева воктене Пелгусий (тынеш пурымо деч вара – Филипп) лўман ижор сарзе 14-15 июль йўдым оролен шоген. Эрвелеш тудо энерыште пуш кайыме йўкым колын. Ала тушман-влак улыт манын, тўткын ончен да колыштын. Пушышто кок волгыдо витьзь шоген. Чурийышт иконышто ужмо святой Борис ден Глебын гай лийын. Кугуракше ойлен: «Глеб шольо, ончык каяш кўштö. Мемнан тукум Александрлан полшаш кўлеш». Пелгусий пеш чот öрын, мо ужмыжым князьлан каласаш вашкен. Тиде кечынак пеш кугу кредалмаш лийын, тушто руш сарзе-влак сengenыт.

Князь Дмитрий Донской 1380 ийыште Мамай ханын шуко тўжеман войскаже ваштареш Куликов пасушто вийым чумырен. Кредалмаш деч ончыч князьын лишыл енжылан каваште кончымаш лийын: кок волгыдо рвезе шем вийын кугу тўшкаж дене кредалеш. «Кö тыланда мемнан шочмо элнам пытараш кўштен?» – манын, нуно тушманым поктеныт. Тидын нерген Дмитрийлан каласеныт. Тиде святой Борис ден Глеб улмым пален, князь шке войскаж дене лўддымын ончык тарванен. Шылтен шогалтыме руш отряд кредалмашын эн неле жапыштыже полшаш лектын. Мамайын сарзе тўшкажым лўдмаш авалтен: чыла кудалтен, нуно куржыныт. Руш-влак тушманым 30 менге наре поктеныт.

Святой изак-шоляк Борис ден Глеб шке лишылышт-влак ўмба кидым нöлталын огытыл, а шке элыштым да князь чапым курымла дене аралыше лийыныт.

Чот орланыше святой ўдыр Варвара

4 декабрь/17 декабрь

Шке чон яндарлыкше да Юмо верч чот орланымыж дене святой ўдыр Варвара икымше христиан ўдырамаш-влак дене төр шога. Орланымыже кужун шуйнен огыл гынат, тудым Пылпомышысо Ачан полатшым сөрастараш күрлмө тамле пушан пеледыш дене тангастараш лиеш. Тудын илышыж нерген сылнын каласкалымаш калык коклаште чот шарлен.

Палестине деч йүдвелне улшо Финикий кундемын Илиополь олаштыже IV курым тўнгалтыште Диоскор лўман пагалыме поян еҥ илен. Тудын пелашыже, изи ўдыржым тулыкеш коден, самырык годымак колен. Диоскор шке Варвара ўдыржым чот йөратен, тудым ончен-кушташ ўшанле ўдырамаш-влакым тарлен. Кушмо семын ўдыр чот моторештын. Еҥ шинча тудым ынже уж манын, ача күкшө башным чонен да ўдыржым тушто ашнен.

Варваран илышыжым пүртүс сөрастарен: кастене тудо чолгыжшо шўдыран кавам, а кечывалым мландын

моторлыкшым ончен. Эр ўжара нөлталтме, кас кече шичме, ужар озым лекме, шурнывечын нарынче толкынжо, пушенге парчан лўнгалтмыже – чылажат чонжым сымыстарен.

– Чыла тидым кө ыштен? Көн кидше дене чыла тиде моторлык ышталтын? – йодын тудо.

– Чыла тидым юмо-шамыч ыштеныт. Теве ачатын шөртнө, ший да пу юмыжо-влак шогат, тудо нунылан кумалеш, – вашештеныт ўдырлан.

Изинекак шонен моштышо ўдыр өрын: «Айдеме кид дене ыштыме юмо-шамыч шке кидыштымат тарватен огыт керт, йолышт дене коштын огыт керт, а тыгай волгыдо да күкшө кавам да мландын чыла моторлыкшым ыштен керттыт мо?»

Тыгай йодыш Варварам чонжым туржын. Йүдшө-кечыже тудо кавашке ончен да чыла Пүрышым палаш тыршен. Тиде чонын мом кычалмыжым Господь пален. Икана тудлан Юмын йүкшө шоктен: ушыжым Юмын порылыкшо волгалтарен, көргө шижмашыже почылтын. Варвара шкаланже шке каласен: «Юмо икте лийшаш. Тудым айдеме ыштен ок керт. Юмо Шке чыла ышта. Тудо мландым пенгыдемден. Кечын, тылзын да шўдыр-влакын волгыдышт дене сандалыкым волгалтара. Мландым түрлө пушенге, пеледыш дене сылнешта, вўд дене нөрта. Мландымбалне чыла кучышо, чылашт-лан илышым пуышо да чылашт верч тыршыше Юмо икте».

Тыгай Юмо деке тудын чоныштыжо йөратымаш шочын, уло кумылжым авалтен, өрыктарыше вийым пуэн.

Ўмыр мучкылан йöратыме еным ужмо шумо гай, тудын кўдынь гына пиалым мумо семын, Варвара уло чонжо дене чын Юмым кычалын. Святой Шўлыш южгунам тудлан мут деч посна тидым шижтарен. Тыге кече почеш кече эртен. Варвара палыдыме тўням пöртвуйышто шкет шинчыше кайык гай шымлен. Ушан ўдыр ни ший ден шöртнö нерген, ни шергакан кў да мотор вургем нерген шонен огыл. Эл мучко тудын моторлыкшо нерген шомак кугу вўдтолкын гай шарлен гынат, марлан кайыме нерген шонымаш ўдырын ушышкыжо пурен огыл. Шуко поян каче йодаш толын. Диоскор нуным ўдыржылан ончыктен, кöм ойырен налмыжым йодын, а тудо вожылмыж дене чеверген гына. Варвара икана ачажлан каласен: «Тый мыйым марлан пуаш тўналат гын, мый шкемым пытарем, вара ик шочшетат ок лий».

Диоскор тора корныш кайышаш улмаш. Пöртыл-мешкыже тудо сад могырыш кок окнан кугу залым чонгаш кўштен. Ачаж уке годом Варвара башне гыч волен, шонымыж семын коштын, ен-влак дене мутланен кертын. Ачаже ўдыржын марлан кайышаш кумылжым тарваташ шонен, а Варвара христиан ўдыр-влак дене палыме лийын. Нунын деч Иисус Христос нерген колын. Тудын Эн Яндар Ўдыр Мария деч шочмыжо, Шке эрыкше дене ен-влак верч орланымыже да кум кече гыч ылыж кынелмыж нерген ойлымыштым чон йўлен колыштын. Ончыкыжым суд лийшаш, сулыкан ен да идоллан кумалше-влакын курымашлык орлыкышт, а чын Юмылан ўшаныше-влакын мучашдыме поро пиялышт нерген пален налын. Тиде шинчымаш Варваран

чоңышкыжо келгын шынген, öрыктарыше шижмаш дене темен.

Тунам Илиополь олаш купеч лүм дене ик пресвитер толын. Варвара тудын нерген пален налын, шкеж деке үжыктен, тынеш пурен да христиан веран чыла чынжылан тунемын. Юмым йöратымыжлан көра марлан кайыде илаш мутым пуэн. Пүтым кучен, йүдшö-кечыже молитвам лудын илаш тўналын.

Варвара садыште кок окнан залым чоңымым ужын да пашаен-влаклан кум окнам ышташ күштен. Тыге залыште волгыдырак, пырдыжше моторрак лиеш манын, чоңышо-влакым ачаж ончылно пыдал налаш сөрен. Шкеже кум окнам Святой Троице лүмеш ыштыктен. Уоралтым төрлен ягылтыме мрамор дене комыжленят. Йүштылаш толмыж годым үдыр мраморыш парняж дене святой ыресым сүретлен, а ырес тушко күртнө дене кырен шындыме гай келгын коралтын.

Ачажын полатысе эн сай верыште тудо идол-влакым ужын, нунылан кумалмышт дене шкеныштым шке ондалыше ен-влакым чаманен. Диоскор мөңгыжö пöртылын, кум окнам ыштымышт верч пашаен-влакым вурсаш тўналын, а үдыржö манын:

– Кумыт кокыт деч сайрак. Мый шонышым, тый кок окнам кече да тылзе лүмеш ышташ күштенат. Финикийыште нуным Ваал ден Астарте юмылан шотленят. А мый кум окнам Кумытло волгыдо Юмо лүмеш ышташ күштенам.

Диоскор нимом умылен огыл. Тудо үдыржым пырдыжыште улшо ырес нерген умылтараш йодын.

Ўдыр ачажлан Кумытло ик Юмо, Ача, Эрге да Святой Шўлыш нерген, ен-влакым ырес дене утарыше Юмын Эрге Христос нерген каласкален.

Тудын лўдде каласкалымыже Диоскорын шыдыжым луктын. Шочшыжым йўратыме нерген монден, кердым нўлтен, ўдырым поктен куржын. Варвара ончылно кў курык шелалтын да ўдырым шылтен. Диоскор тыште улшо кок кўтўчым йодышташ тўналын. Иктыже нимом ойлен огыл, а весыже кидше дене курык помышыш ончыктен. Тидлан кўра шкеже кў менгыш савырнен, а шо-рыкшо – шурношырчыкыш.

Диоскор ўдыржым ўпшў гыч руалтен, мландыш лупшалын, чумен, тошкен. Вара мўнгыжў конден, пыч-кемыш пўлемыш петырен, пукшыде ашнен. Ыресеш пудалыме Христослан ўшанаш тўналше ўдыржў нерген эл вуйлатыше Марцианлан каласкален. Ўдыржым ача-коча-влакын кугезе верашт деке пўртылташ йодын, Варварам тудын кидыш пуэн.

– Мемнан юмо-влакым шотлаш ок тўнал да мый де-нем пырля нунылан вуйым ок саве гын, тудым ўдырем-лан ом шотло, кертмет семын орландаре, – манын.

Ўдырын моторлыкшым ужын, Марсиан ончыч лас-кан да ўнгышын мутланен. Ачажын поянлыкшым йомдараш огыл да кумылжым савыраш манын, шке йўла деке пўртылаш ўжын. Варвара шке ўшанымаштыже чот шоген, Христос нерген ойлен. Тунам вургемжым куда-шыныт, мландымбак шўкалын, ўшкыж шўн дене кыраш тўналыныт. Мланде ўдырын вўржў дене йошкарген. Сусыржым эше чотырак корштараш манын, пудыргы-

шо көршөкын кошар падырашыже дене коренйт. Вара
ўдырым пычкемыш казаматыш кудалтенйт.

Орланымыж годым тудым пенгыдемдыже манын,
ўдыр пылпомышысо йöратыме Качыжым шинчавўд
йöре сөрвален. Теве пычкемыш казаматыште умылен
мошташ лийдыме волгыдо волгалтын. Варваран чон-
жым куан да лўдмаш иканаште авалтен. Тудын деке
Христос лишемын, ўмбакаыже ласкан ончен да каласен:

– Мыйын налшаш ўдырем, ит лўд. Мый пеленетак
улам, тыйын пенгыдын шогыметым ужам, орлыкетым
куштылемдем. Шке полатыштем тыланет курымаш
пöлекым ямдылем. Мыйын Кугыжаныштем порылы-
кым налшаш верч кызыт мучаш марте чыте.

Тудын мутшо деч Варваран шўмжö шыште шулы-
мо гай шулен. Йöратыме Христосшо дене вашкерак
ушнен, кавашке кўзымыжö шуын. Тудын поро мутшо
чоным лыпландарен, капым паремден. Варвара адак он-
чычсо гай мотор лийын.

Юмым пагалыше Иулиания лўман ўдырамыш тиде
олаштак илен. Тудо Варварам орландараш тўнгалме
годсек эскерен, ужаш шонен, казамат окна деке толе-
ден. Самырык илышыжым чаманыде, Христос верч ты-
гай орлыкым чытымыж верч Варварам шке ушыж дене
чапландарен. Христосын тиде святой ўдырым паремды-
мыже нерген пален налмеке, тудат орланыме подвигом
чыташ шонен. Вес кечын Варварам судыш нангайыме
годым Иулиания почешыже каен.

Эл вуйлатыше ўдырын моторлыкшым ужын да ка-
ласен:

– Мемнан юмо-шамычна шке порылыкышт дене тыйым паремденыт, орланыметым шөреныт. Таум ыштен моштышо лий, нунылан кумал да надырым кондо.

– Черым коранден да колышо-влаклан илышым пөлеклен кертше Христос мыйым паремден. Тыйын юмет-шамыч вийдыме улыт, нуно ни мутланен да ни шижын огыт мошто, – манын Варвара.

Ўдырым адак орландараш тўнгалыныт: пушенгыш сакен, кўртньö гыч ыштыме кўчö дене капшым удыреныт, öрдыжлужым сорта тул дене когартеныт, вуйжым чогыт дене кыреныт. Пенгыде пöръенланат чытен керташ лийдыме орлыкым сенген лекташ ўдырлан Юмо полшен, сандене Варвара чылажымат шыпак чытен.

Ўдырым тыге орландарымым ужын, Иулиания чот шортын, орландарыше-шамычым вурсен. Тудымат руалтен кученыт да Варвара самынак орландареныт. Ўдыр эше тудын верчат Юмым сöрвален. Господь Шке енже-шамычлан полшен, сандене нуно пенгыдын чытеныт.

Иулианиям пычкемыш казаматыш кудалтеныт. Чара могыран Варварам ола мучко кырен да мыскылен коштыктеныт. Ўдыр ушыж дене эре сöрвален: «Господь, Тый кавам пыл дене, а мландым тўтыра дене леведат, мыйын чара капемат петыре. Шотдымо енын шинчаже мыйын капем ынже уж. Тыйын кулет мучаш марте пенгыде лийже».

Господь тунамак волгыдо суксо-влакым колтен, пыл-помышто куымо волгалтше ўжара гай вургемым пуэн.

Орланыше-влакым когыньыштымат пушташ судитленыт. Ўдыржым ең кидыш кучен пуышо шучко Дио-

скор ынде шке палач лиеш. Ёпшö гыч пўтырен кучен, Варварам ола тўрыш, казнитлыме верыш, шўдырен нангая. Нунын почеш салтак-шамыч Иулианиям вўден каят.

– Тўнгалтышдыме Юмо, Тыйым сөрвалыше кулетым кызыт колышт. О, Кугыжа, колышт. Тый палет вет, ме Тыйын яндар кидет дене ыштыме кап-чон да вўр улына. Мыйым да мыйын орланымашем шарныше чыла енлан Шке порылыкетым пу. Тудын деке вучыдымо чер ынже лишем, колымаш тудым шижын шуктыде ынже шолышт, – сөрвален йодын Варвара.

Тиде жапыште кава гыч йўк шоктен, Варвара ден Иулианиям кўшыл илемыш ўжын, нунын йодмыштым пуаш сөрен. Теве нуным курык деке кондышт. «Ача шке шочшыжым пушташ пуа» манын, Возымаште каласымым шуктен, Варвара вуйжым кумык сака. Керде дене руалмекышт, Пылпомышысо Качыжым ужаш куанен вашка. Тудын почеш Иулианиям тыгаяк пўрымаш вуча. А Диоскор ден вуйлатыше Марциан кўдырчан йўр го-дым коленыт, волгенче нунын капыштым ломыжыш савырен.

Орланыше-влакын капыштым ик христианин ола воктен тоен, тушан храмым чонен. Чот орланыше Варваран мощыжо 1917 ий марте Киевысе Михайловский монастырьыште аралалтын.

Ярослав Мудрыйын уныкаже, Киевысе кугу князь Святополк Изяславич, Византийысе императорын ўдыржö Варварам марлан налын. Тудо ўдыр Руш мландыш кайымыж го-дым чот орланыше Варваран мощыжым

ачаж деч йодын налын, вара марийжын Киевыште архистратиг Михаил лүмеш чонгым кў храмыш пыштеныт. Киевым Батый ханын толымыж годым мощым шылтеныт, пуламыр жап эртымеке, уэш луктыныт.

Чот орланыше Варваран святой мощыжын ик ужашыжым 1664 ийыште Польшын канцлержылан, а 6 ий эртымек, Литван гетманже Януш Радзивиллан кок ужашым пуэныт. Тушеч ик ужашыже Чернигов кундемыште верланыше Батурин оласе Никольский монастырьыш логалын, а весыжым Виленысе католик епископлан пӧлек шотеш колтеныт. Тушто пожар лийме годым ковчегыште мощыжо тўрыс аралалт кодын.

Киевыш Антиохий олан патриархше Макарий толын, чот орланыше Варваран святой мощыжын аралалт кодмыжлан куанен шортын. Тудланат святой мощын ужашыжым пуэныт.

Чот орланыше Варваран святой мощыжо деч шуко чудо лийын. Чернигов олан лүмлӧ архиепископшо Лазарь Варанович 1674 ийыште мощым шўалтыме вўдым кугу ўшан дене йўын да неле чер деч паремын.

Иеромонах Феодосий, Михайловский монастырьын настоятельже, сар каен шогымылан кӧра обительын нуждалыкше верч чот ойгырен. 1660 ийыште тудо омешыже чот орланыше Варваран мощевикшым ўй дене темшым ужын. «Ида ӧр, мый тендан дене улам», – манме шоктен. Святой ўдырын чаманымыже нунын пелен улмым Феодосий умылен. Мощо пелен кийыше шергакан ўзгар-влакым 1666 ийыште кок салтак шолыштнешт улмаш. Черке омсам пудыртен

пуреныт, раке деке лишеммышт годым кўдырчө кўдыр-тен, нунын ўмбақ тул сескем йоген. Иктыже сонгыра лийын, весыжын ушыжо каен. Сулыкыштым касараш нуно кугун сөрваленыт.

Чот орланыше Варваран шола кидше ончыч Грецийыште аралалтын, вара Вильныш нангаеныт. Киевыште Петр Могила митрополит улмо годым мощым Волынь кундемыш, Луцк оласе черкыш, конденыт. Тўрлө арверым да ший ковчегыште улшо кидым ик еврей шолышт луктын да йўлышө конгаш кудалтен. Кид конгаште сутка утла йўлен киен, но тичмашак кодын. Пөръен тудым чогыт дене кырен да уэш конгаш кудалтен. Осал пашажым ең-шамыч пален налыныт, конгаш шўйым удырен луктын, шокте дене шоктыныт. Кид деч мо кодшыжым у ковчегыш пыштеныт да Киевысе Софийский храмыш конденыт.

Киевыште 1710 ийын осал чер – чума – озаланен. Михайловский монастырьыш черле калык чот коштын гынат, ик монахат колен огыл. Тушто чот орланыше Варваран святой мощыжо киен да нуным арален. Тыга-як сўрет 1770 ийыште уэш лийын. Холер чер шарлыме годымат арален.

– Тўналтышдыме Юмо, мыйым да мыйын орланымашем шарныше чыла еңлан Шке порылыкетым пу. Тек тудын деке вучыдымо чер ок лишем да колымаш тудым шижын шуктыде ок шолышт, – святой Варваран тыге сөрвалымыже кызыт мартеат шукталтеш манын, ўшанен кодына.

**Святой орланыше
Вера, Надежда,
Любовь да нунын
София авашт**

17 сентябрь/30 сентябрь

Император Адриан годым Римыште тулык вате, поро София, илен. Шочынжо итальянка лийын, но христиан верам кучен. София лўм кугу уш-акылым ончыкта, тиде ўдырамаш илышыж дене шке лўмжым сулен. Софиан кум ўдыржў кушкын: 12 ияш Вера, 10 ияш Надежда, а Любалан 9 ий темын. Ава ўдыржў-влаклан лўмым тыглай пуэн огыл, нине лўм-влак христиан верам кучышо егын тўн порылыкшым ончыктат. София поян да чапланыше ўдырамаш лийын гынат, шке шочшыжым изинекак пашалан туныктен, эре ушештарен:

– Кул-влак веле огыл пашам ыштышаш улыт, улан енат тыршышаш. «Шке киндетым пўжвўд йўре кочкашет верештеш», – манын Адамлан райыште Юмо. Тиде шўдымашым його-влак веле огыт шукто.

Ўдыр-влак изинекак лудаш тунемыныт. Еш библиотекекыштышт чапланыше поэт Гомер ден Овидийын

возымышт, Рим империйын историйжым каласкалыше папирус вўдылка-шамыч аралалтыныт. Но эн тўн книгашт Святой Возымаш лийын, тудым нуно сайын паленыт.

София деке христиан-влак чўчкыдын толыныт. Тудын пўрт воктенже мотор сад пелед кушкын. Тушто, виноград вондер лонгаште, тукумын шўгарже деке мланде йымачын корно каен. Тушеч христиан-влакын погынымо катакомбыш логалаш йўнан улмаш.

Римлян-влак тунам эше язычник лийыныт. Императорын кўштымыж почеш ола покшелне 43 метр кўкшытан Пантеоным, «юмо-влакын храмыштым», чоненыт. Юмо-шамычын кумылыштым савыраш манын, ең-влак вольык надырым пуэныт. Вольыкын кўргў арвержым йўдшў-кечыже йўлалтеныт, сандене Пантеонын куполжо ўмбалне эре шикш тўрген.

– Юпитер мемнан надырым йўратен налеш да мыланна кумылжым савыраш сўра, – онаең-влак шып шогышо калыкым тыге ўшандареныт. Нунын мутыш-тлан, кў але пу гыч ыштыме истукан-шамычлан ўшанымым чарныше ең Римыште эре шукемын. Христос веран волгыдыжо олашке пурен, айдеме-шамычын чоныштым авалтен. Надыр пуымым чарнымыштлан нуным поктылыныт, орландареныт. Христосын лўмжым йўкын каласымылан тулеш йўлалтеныт, ир янлыклан кочкаш кудалтеныт. Шолып кумалаш христиан-влак мланде йымалысе пещерыш погыненыт.

Тыгай христиан погынымашым эртараш София полша манын, императорланат шижтареныт. Рим верч шке

илышыжым пуышо тудын марийжым Адриан чот пага-
лен да йöратен. Ёшанле енжын ватыже ынде ыресеш
пудалыме Христослан ёшанаш тўналын мо?

– Мый София дене мутланен налам, да тудо христиан-
шамыч деч коранеш. Ёдыр-влак Христос деч шöрлат гын,
мый нунылан сай качым муын пуэм, – манын Адриан.

Кечывал каныш деч ончыч Софиан капкашкыже
тўкалтенывт да каласенывт: «София, поч! Император
эрла тыйым да ёдырет-влакым ужаш шона».

Молан ёжмым София вигак умылен. Тудо шкеж верч
огыл, а шочшыжо-влак верч тургыжланен: мландымба-
лысе сай илыш дене, окса дене алгаштараш тўналыт
гын, нуно шоген кертывт мо?

– Тиде илышым жаплан пуымо. Христос верч ор-
ланаш ида лўд! Тудын Кугыжаныште курымашлык
илышым налшаш верч чыла чытыза. Тендам орланда-
раш тўналыт гын, Юмо тендан сусырдам паремда, ты-
ланда курымашлык моторлыкым пуа, – манын София.

– Чыла кертше Юмо, мыланна Тыйын святой эры-
кет семын лийже. Мемнам ит кодо, орландарыше-ша-
мычын кугешнымышт да орландарымышт деч шўмна
ынже лўд. Колымаш деч лўдын öрткаш огыл манын,
мыланна Шке святой пышетым колто. Тек нимоат
мемнам Тый дечет, мемнан Юмына деч, ок коранде, –
тыге нуно Юмым чылан пырля сöрваленыт.

Вес кечын кугыжа деке вуйшўдышысö пеледыш се-
мын пырля каенывт, молитвам шолып лудыныт. Кугы-
жан полат деке миен шумеке, ёмбакышт ыресын па-
лыжым пыштеныт да сöрваленыт:

– Мемнан Юмына, Утарышына, Тыйын святой лүметым чапландарышаш верч мыланна полшо.

Ош вургеман Адриан слон лу гыч ыштыме тронышто кугешнен шинчен. Тудо София ден ўдыржө-влакым тўткын эскерен, нунын мотор да яшката капкылан улмыштым ужын, ўмбакыже лўдде ончымышт гыч чон яндарлыкыштым шижын.

– Молан те мый денем саламлалтда, а Артемидалан вуйдам ышда саве? Таче вет тиде юмын пайремже, – шыдын йодын император.

– Юмо тыйын кидышкет мландымбалысе кугыжаныш-влакын пўрымашыштым кучыктен пуэн, сандене тыланет вуйнам савена. Но христиан-влак вуйыштым идоллан огыт саве. Ик Юмо гына святой – тиде Иисус Христос. Кө Тудын дене тагастаралт кертеш? Тудлан иктылан вуйым савыман да служитлыман, – шыман вавештен София.

– София, тый тыгай кугу империйыште шочынат. Тыйын чыла уло: оксат, шочшет, пагалымаш. А мемнан юмо-влаклан ынет кумал, нунылан надырым ынет кондо. Тугеже тый нунылан ўшанле отыл! Рим верч колышо мариетымат монденат мо? – манын император.

– Мариемым шарнымашлан ўшанле ом лий ыле гын, ўдырем-влакын вес ачашт лиеш ыле. А тыйын юметшамыч юмо огытыл, нуно чондымо идол улыт. Сўретче нуным ятыр йўд-кече сōрастарен, але тидым монденат? Юмо тўсым налмешкыже тудым мыняр нўжаш да чиялташ кўлын? Ынде тудын ончылан сукалтен шындынет? – йодын София.

– Шыплане! Тыйым палачлан пуаш але тулеш когар-
тыме күртнӧ решоткаш кудалташ күлеш, но ўшанле
мариетым шарныме лүмеш мый тидым ом ыште, – ма-
нын Адриан да Софиям ешыж дене пырля кум кечы-
лан поян шонго ўдырамаш деке колтен. Тудлан Софи-
ян ешыжым эскераш күштеныт. Ўдырамашыже Веста
лүман сурт юмылан кумалын.

София кум кече ўдыржӧ-влакым эре туныктен да
пенгыдемден:

– Йӧратыме ўдырем-влак, тыланда подвиг ышташ
жап толын шуын. Пенгыде ўшанымаш, сенген керташ
лийдыме ўшан да курымашлык йӧратымаш тендан
лүмдам сӧрастара. Орланымаш вуйшүдышым куанен
чийыза, вет те йӧратыме Качыдан волгыдо пӧртышкыжӧ
пуреда. Тендан пылпомышысо Качыда, Иисус Хри-
стос, – тиде курымашлык тазалык, каласен мошташ
лийдыме моторлык да мучашдыме илыш. Колымо мар-
те орландарыме тендан капдам Тудо колыдымым ышта,
а сусырда-влак кавасе шүдыр гай волгалташ тўналыт.
Орланымыда дене шапалгыше моторлыкдам Тудо пыл-
помышысо моторлык дене сӧрастара, тугайжым айде-
ме шинча але ужынат огыл.

Күчык илышдам шке Господьда верч пуэда гын,
Тудо тендам Шке Пылпомышысо Ачаже да Тудын
святой суксыжо-влак ончылно чапландара. Пылпо-
мышысо чыла куат тендам Христосын налшаш ўдыр-
жылан шотла. Преподобный-влак моктен ойлат, а
ушан ўдыр-влак тендан верч йывыртат, шке коклаш-
кышт пуртат.

Шергакан ўдырем-влак! Шкендам тушманлан онда-
лаш ида пу. Кугыжа тыланда чапле пӧлекым, чапым, по-
янлыкым сӧраш тӱнгалеш. Чыла тиде шикш шаланыме
гай, мардеж пуал ўштмӧ пурак гай, кошкышо пеледыш
гай пыта. Шке орланымыда дене те тушманым сенгеда, ку-
рымеш йывыртеда. Мыйын Иисус Христос Юмем Шкеж
верч орланыше еҥ-влакым ок кодо, под-вигдам ужеш, тен-
дан пелен лиеш да пенгыдемда манын, мый ўшанем.

Сылне пеледыш гай ўдырем-шамыч! Тендан шочмы-
да годсо орланымем, тендам ончен куштымем, Юмо деч
лӱдаш туныктымем шарналтыза. Христос верам лӱдде
да пенгыдын кучымыда дене мыйым куандарыза. Хри-
стос верч чот шогымыдам ужам да орланыше-влакын
авашт лиям гын, Христослан ўшаныше-влак коклаште
мыланем чап да пагалымаш лиеш. Тунам чонем йывыр-
та, шӱлышем куана, шонгылыкем пенгыдемеш.

Вера, Надежда, Любовь шке аваштын ойлымыжым
тӱткын колыштыныт, шӱмышкышт пыштеныт. Ўдыр-
влакын ўшанымашышт пенгыдемын. Адриан нуным
судыш ўжын да ончыч ласкан тӱнгалын:

– Ўдыр-влак! Тендан моторлыкдам ужын, самырык
улмыдам шотыш налын, ача семын тыланда темлем: сан-
далыкым кучышо юмо-влаклан вуйдам савыза. Мутем
колыштса. Кӱштымем семын ыштеда гын, тендам шке
шочшемлан шотлаш тӱнгалам. Чыла тӧра-шамыч ончыл-
но тидын нерген каласем. Те чап да моктымаш дене
авалтыме лийыда. Кӱштымем огыда шукто гын, орлан-
дарен пушташ шӱдем. Тунам капдам тодыштыт, пий-
лан пукшаш кудалтат. Йывыртен илыме олмеш, авадан

шонгылыкшым ойганым ыштеда. Мый тендам йөрәтем, тыланда нимо осалым ом шоно, а сай ача лияш шонем.

– Мемнан Ачана – Пылпомышто илыше Юмо. Тудо мемнан чонна верч тырша, илышнам виктара. Ме Тудын йөрәтәмыжлан үшәненә, Тудын чын шочшыжо лийненә. Тыйын юмет-влаклан огыл, а Тудлан иктылан вуйнам савена, Тудын күштымашыжым шуктена. Мемнан Иисус Христос Юмына верч орланаш ме кумылнам пыштена.

Самырык үдыр-влакын тыгай лүддымө улмыштым ужын, кугыжа өрын. Ынде тудо кажныж дене посна мутланаш шонен.

– Артемида юмылан кумал! – каласен император Вералан.

Үдыр шояк юмылан вуйжым саваш көнен огыл, сандене Верам кыраш тўналыт. Лүдыкташ шонен, кугыжа тудын чызыжым пўчкаш күштен, но үдырын сусыржо гыч вўр олмеш шөр йоген. Вара тулеш когартыме күртньө решетка үмбаке шогалтат: молитвам лудмыж дене тыштат утаралтеш. Тунам тудым шокшо киш да үй дене темыме подыш кудалтат – тушечат үдыр илыше лектеш. Ен-влак кугыжам вурсаш тўналыт.

Император үдырын вуйжым руалаш күшта. Вера аважлан да шўжарже-шамычлан каласен шукта:

– Йөрәтыме Утарышем ужаш, Тудым шер теммеш ончышаш верч мыланем шке корнем гыч коранаш огыл манын, авай, мыйын верч кумал. А те, йөрәтыме шўжарем-влак, йөрәтыме Господьнан святой ыресше дене палемдалтмынам шарныза. Ме Тудлан үмырна мучко

служитлаш сӱренна, сандене мучаш марте чытена. Ме ик аван шочшыжо улына, тудак мемнам ончен куштен. Тек мый тыланда пример лиям, вет кӱргӱ куатна мемнан икгай лийшаш.

Верам казнитлыме деч вара император Надеждалан ойла:

– Ача семын йӱратен, тыланет ойым пуэм. Акат семын колаш огыл манын, мемнан кугу Артемида юмылан кумал. Акатын орланымыжым ужыч вет, тыят тыгак орланынет мо? Самырык улметлан кӱра тыйым чаманем, мутем колыштат гын, шке ўдыремлан шотлаш тўналам.

– Император! Мый тыйын пуштмо ўдырын шўжарже омыл мо? Ме пырля кушкынна, икгай книга лудынна. Господь Иисус Христосым палаш, Тудлан ўшанаш, Тудлан гына вуйнам саваш авана мемнам ик семын туныктен. Мыят акамын кышаже дене каем. А тыйым, орландарыше ен, тамыкысе тул да юмылан шотлымо ият-шамыч вучат, – манын Надежда.

Тыгай мутым колын, Адриан чот сырен, ўдырым орландараш кўштен. Надеждам кырат, тулыш шўкалыт, кўртньӱ дене ыштыме кўч дене капшым удырат. Шокшо киш да ўй дене темыме подыш кудалташ тўналмышт годым под шыште гай шулен, шокшо лапаш лишне шогышо ен-влакым йўлалтен. Шинча ончылныжо лийше тиде чудо Адрианлан ушым пуртен огыл, тудо ўдырын вуйжым руалаш кўшта.

– Шўжарем, тый тышан ит код. Святой Троице ончык ме пырля шогалына, – манын шукта ўдыр шке шў-

жаржылан. Акажын колышо капшым өндалын, вуйжым керде йымаке пүгырта.

Император ынде Любовьлан, изирак шүжарыштлан, Артемида юмылан кумалаш каласа:

– Мемнан Артемида юмына кугу манын, ойло. Тунам мый тыйым колтем. Тидым от каласе гын, конгаш йүлалташ күштем.

Кугыжа, сайла койын, үшандараш төчен, лүдыктылын, но Любовым сенген кертын огыл. Ёдыр шкенжым ыреслен да Адрианлан вашештен:

– Мыйын Иисус Христосем – чын Юмо, а тый шке Артемидат дене пырля пытет.

Ёдырым ончыч пу ораваш кылдат, тоя дене кырат, капшым пулшыжо лекмеш түрлө могырыш шупшкедылыт. Чыла тидым чыташ тудлан Господь полшен. Вара ёдырым конгаш кудалташ күштат. Юмым моктен мурен, йүлышö тулышко тудо шке пурен. Юмын порылыкшо дене лупс возын, тулым йөртен. Конга гыч тул ора пыржалт лектын, кугыжамат йүлалтен. Лишне шогышо ен-шамыч конгаште волгыдо рвезе-влакым ужныт.

Конга гыч Любовь таза да весела лектын. Императорым тидыже шоналташ таратышаш ыле, но тудо ёдырын капшым про дене пролаш күштен. Господь изи ёдырым тыштат арален коден. Ажгыныше Адриан ёдырын вуйжым руалаш шүден.

– Шке кулетым йөратыше Иисус Христос! Акам-шамычын чытымыштым чыташ пүрыметлан, нунын дене пырля мыйымат налмет верч Тыйын лүметым моктен мурем, – манын кумалын Любовь.

Софиялан чыла тидым ужаш да чыташ пүралтын. Изирак ўдыржыланат мучаш марте чытымашым пуыжо манын, Юмым сөрвален. Шкеже шүм падырашыжлан ойлен:

– Кумшо укшем, йөратыме шочшем, тый чын корно дене кает. Тыланет чап венец да чапле полат ямде улыт. Каче Шке кугыжанышыж гыч тендан подвигдам онча, яндар чондам Шке кидпүанышкыже налаш ямдылал-теш. Тудын дене лиймыда годым мыйымат, шке авадам, ушештараш ида мондо. Господын святой чапыштыже тендан дене пырля мыят лийнем.

Изи ўдырынат вуйжым руалыт. София ўдыржө-шамычын капыштым шергакан колоткаш пышта, колеснице дене ола өрдыжкө луктеш, кўкшака вереш тоя. Шкеже шўгар ўмбалне кум сутка кумалеш, Господым сөрвала. Кум кече гыч тудым Господь Шке Пылпомыш Кугыжанышкыже налын. София святой орланыше ўдыржө-влак Вера, Надежда, Любовь дене пырля лиеш. Ўшаныше ең-влак тудын колышо капшым, кугун пагален, ўдыржө-влак воктекак тоят.

Тиде мемнан курымын 137 ийыштыже лийын. Вера, Надежда, Любовь ден София аваштым святой ликыш пуртеныт. Эльзас олесе Эшо храмыште нунын святой капышт 777 ий годсек аралалтыт.

Святой орланыше Вера, Надежда, Любовь ден София аваштым тўня мучко кажне ийын 30 сентябрьште пагален шарнат, а эн чотшо – Российыште, вет мемнан элыште нунын лўмыштым шуко тўжем ўдыр ден ўдырамаш нумалеш.

Апостол-влак дене төр улшо святой князь Владимир

15 июль/28 июль

Апостол дене төр улшо святой князь Владимирын илышыжым чот ойыртемалтше кок ужашлан шешлаш лиеш. Ончыч тудо чын Юмым палыдыме язычник лийын. Христиан веран волгыдыжым пален налмекеже койышыжо йөршын вашталтын. Владимирын илышыжым тудын коваже, апостол дене төр улшо кугу княгиня Ольга, виктарен. Кугу княгиня Ольга 957 ийыште Константинополь олаш миен, тушан тынеш пурен. Шке Святослав эргыжым христиан вераш савырен керттын огыл, сандене ўшанжым уныкаж-влаклан пыштен.

Святослав Игоревичын кум эргыже: Ярополк, Олег да Владимир – кушкын. Нунын коклаште Владимирын верже ударак улмаш, вет тудо князын шке ватыже деч огыл, а коважын кул ўдырамашыже Малуша деч шочын. Туге гынат, ачашт нуным Руш мландысе кугурак олалан престолышкыжо вуйлаташ ик семын шынден: Ярополкым – Киевыш, Олегом – древлян-влак

деке, а Владимирым – Новгородыш. Ачашт колымеке, изак-шоляк-влак коклаште келшыдымаш лектын. Енгы таратымышжлан көра Ярополк ончыч Олег ваштареш сарым тарватен. Калык дене пырля кўвар гоч чакнен куржмо годым Олег келге лагыш пурен каен да колен. Владимирлан тидыже Ярополк ваштареш каяш амал лийын. Эше икмыняр жап ончыч Владимир полоцкий князын ўдыржым туларташ төчен, а Рогнеда мыскылен ойлен: «Мый тарзын эргыжлан ом кай, каем гын, Киевысе кугу князь Ярополклан веле каем».

Владимир чоялык дене Ярополк деч Киевым сенен налын, Днепр сереш шуко идолым шогалтен. Князь Владимир сар пашалан тале улмаш: Галицийым поген налын; вятич ден радимич-влакым, болгар ден печенег-влакым сенен. Шке кугыжанышыжым Буг энгер деч тўнгалын Балтик тенгыз марте шарен. Тудын 5 ватыже, эше тўрлө олалаште шуко ўдырамашыже лийын, а чоныштыжо тыныслык лийын огыл. Князь шке Ольга коважым чўчкыдын шарналтен, чонжо волгыдым, ласкалыкым кычалын. Тудын чонжо тургыжланымым пален налмекышт, вес верам кучышо-шамыч ой пуаш толеденит. Магомет верам кучышо-влак эн ончыч толыныт да шке вераштым моктенит. Владимирлан нунын верашт келшен, но пўчмө йўлам шукташ, арака йўмым чараш кумылжо лийын огыл. Вара немыч католик-шамыч толыныт. Нуно идол-влакын нимолан йёрдымө улмышт нерген ойленит, христиан Юмым моктенит.

– Мемнан ачана-шамыч тендан верадам налын огытыл, меат она нал. Кайыза мөнгеш, – манын Владимир немыч-влаклан.

Хозар гыч толшо иудей-влак деч йодын: «Тендан шочмо элдаже кушто?»

– Иерусалимыште, но Юмо мемнан ачана-влаклан сырен, мемнам тўня мучко шалатен колтен, – вашештеныт иудей-влак.

– Те, Юмым сырыктыше-влак, эше шке верадам темлаш тоштыда? Але те мемнамат шочмо элна деч посна кодынеда? – пенгыдын йодын князь.

Пытартышлан грек монах толын. Тудо моло веравлакын чын огыл улмышт нерген каласкален. Тошто Сугынь ден У Сугынь кокласе ойыртом да лўдыкшў судлийшаш нерген ойлен.

– Пурла могырышто улшо-влаклан сай, а шолаште улшо-влаклан – кугу ойго, – манын Владимир.

– Тынеш пуро, тунам тят райыште порын илыше-влак дене пырля лият, – вашештен монах.

Князь Владимир грек монахым кугу пагалымаш да пўлек дене ужатен. Вера нерген сайынрак пален налаш манын, шонен моштышо 10 еным вес эллашке колтен. Пўртылмекышт, нуно ужын коштымашт нерген каласкаленыт. Посол-влаклан эн чотшо Константинополь оласе Софийский храмыште эртыше кумалмаш келшен.

– Ме пуйто мландымбалне огыл, а пылпомышто лийынна. Кўшылсў Юмо тушто ен-влак дене Шкежак ушна. Тыйын Ольга коват ен-влак коклаште эн ушан ыле. Грек-шамычын верашт моло деч сайрак ок лий ыле гын, коват тудым ок нал ыле, – каласеныт пўртылшў-влак.

Князь Владимир тынеш пураш ямде лийын, но сўрвален мийымыже шуын огыл. У верам сенен налаш шонен, шке сарзыж-влак дене Херсонес (Корсунь) грек

олам авырен. Кужун кучымеке, сенен налын да грек кугыжан Анна ўдыржым марлан пуаш йодын.

– Христиан-влак шке ўдырыштым язычниклан огыт пу. Мемнан святой веранам нал, тунам ўдырнамат пуэна, – вашештеныт тудлан.

Тиде жаплан князь сокыр лийын улмаш. Тынеш пуремыж годым шинчаже почылтын манын, летопись ойла. Тыгай чудым ужын, дружинникше-шамычат тынеш пуреныт.

Тынеш пуремыж деч вара Владимир грек кугыжан ўдыржым марлан налын. Анна деч тудын Борис ден Глеб эргыже шочыныт.

Киевыш пörтылмеке, князь Владимир олесе уло калыкым тынеш пуртен. Тиде кугу куан 988 ийын 1 августышто лийын. Святой Михаил Киевын да уло Руш мландын икымше митрополитше лийын. Вара Кугу Новгород ден Ростов мландыште тынеш пуртеныт, черкым чоҥаш тўнгалыныт. Моло кугурак олалашке Владимир шке эргыже ден священник-шамычым колтен. Киевыште училищым почын. Уланрак ешыште кушшо йоча-влакым тушто туныктеныт. Болгарий гыч Святой Возымаш книга-влакым конденыт. Князь Владимир тунам Киевыште Юмын Ава лўмеш храмым чоҥен, тиде черкылан шке парышыж гыч луымшо ужашым пуэн.

Тынеш пурымо деч вара князь шке еш илышыжым шотыш конден, ик ватыже дене илаш тўнгалын. Рогнедалан каласен: «Мый ынде христианин улам, мыланем ик вате дене илыман, а тый шкаланет бояр-шамыч коклаште пелашым ойырен налын кертат».

– Мый шочынак княжна улам. Пылпомыш Кугыжаныш тыланет веле шерге мо? Мыят Христосын налшаш ўдыржө лийнем, – манын тудыжо да Анастасия лўм дене монастырьыш каен.

Кугу князь Владимир шкенжын ончычсо ир койышыжо верч ойгырен ойлен: «Господь, мый вет янлык гай лийынам, вольык гай иленам, но Тый мыйым вашталтышыч. Тау Тыланет, Юмо!»

Пошкудо калык-шамыч денат тынысын илаш тўналын. Печенег-влакын чоныш шуктымашт годым веле кидышкыже саркуралым налын. Поляк-влак денат тынысын илаш шонен. Ашнаш налме Святополк эргыжлан король Болеславын ўдыржым налыктен. А тудыжо шкеж пелен католик священникым конден, марижымат католик верашке шупшылын. Кугу князьын колымекыже, Святополк вара Владимирын изирак эргыже-влакым, Борис ден Глебым, пуштын.

Тынеш пурymeке кугу князь Владимир чот вашталтын. Йорло-влаклан кочкыш, вургем да окса дене полшаш тўналын. Вер гыч верыш кумал коштшо-влакым малаш пуртен, пленыш логалше-шамычым тўлен налын. Толын кертдыме черле-влаклан кочкышым орва дене мўнгышт нангаеныт. Пайрем кечын ўстелым кум гана погыктен. Ончыч Юмылан кумал шогышо митрополит, епископ да священник-влакым сийлен, вара нужна-влакым пукшен. Пытартышлан кугу князь Владимир шке ешыже, дружныже да бояр-шамыч дене пырля пайремлен.

Руш кугыжанышым пенгыдемдышаш верч князь Владимир шуко ыштен. Элын чекшым Буг энгер деч

тўнгалын Балтик теныз марте шарен, ола ден крепость-влакым чонен. Руш патыр-влак нерген калык ойпого тудын илымыж годым шочаш тўнгалын.

Новгород олам князын Ярослав эргыже вуйлатен. Шке кундемже деч Киевлан тўлышаш оксам 1014 ийыште тудо пуэн огыл. Тыгай мут колыштдымаш моло-влакымат алгаштарен кертеш манын, Владимир шке эргыжым туныкташ шонен.

– Корным пенгыдемдыза, кўвар-шамычым тўрлатыза, – кўштен князь, шке дружиныж дене эргыж вашта-реш каяш ямдылалтын. Но тидлан шукталташ пўрал-тын огыл: князь Владимир черланен да 1015 ийын 15 июльышто колен. Икмыняр жап гыч тиде эргыже Святополкым сенен, кугу князь Ярослав Мудрый лийын. Тыгай чап лўмым тудлан калык пуэн.

Кугу князь Владимирын капшым шке чонгymo хра-мышкыже, ныл ий ончыч колышо йўратыме Анна пела-шыже воктеке, пыштеныт. Руш мландыш монгол-вла-кын керылт пурымеке, князын мраморный колоткаште аралалтше капшым мландыш тоеныт. 1635 ийыште гына тудын мощыжым муыныт.

Апостол дене тўр улшо святой князь Владими-рым пагален шарныме кечын черкыште тыге мурат: «Российын чапше, куане! Мемнан ўшанымашлан тўналтышым пыштыше Владимир, куане! Ўшанле-вла-кын вуйлатышышт, куане! Ўшанымашын аралтышыже, куане! Тый декет толшо-влаклан шып вер, куане! Ўша-нымашын пенгыде кўжў, куане! Тыйым чын моктен му-рышо-влак верч ўшанле сўрвалыше, куане!»

**Святой орланыше
Вонифатий ден
праведная Аглаида**

19 декабрь/1 январь

Рим олаште III курым мучаште кумдан палыме поян
ўдырамаш Аглаида илен. Тудо римысе епархын ўдыр-
жў улмаш. Ача-ава деч посна кодмеке, самырык мотор
ўдыр кугу поянлыкын озаже лийын да кумыл шуп-
шмыж почеш илаш тўнгалын. Тарзыже-влак коклаште
тыгаяк самырык мотор рвезе Вонифатий лийын. Тудо
йўаш йўратен да шкенжым шотдымын кучен гынат,
Аглаида тудын деке шўмешкен, моло-влак деч утла-
рак йўратен. Нуно, сулыкыш пурен, пырля веселитлен
илаш тўнгалыныт. Чоныштышт сай шижмашат лийын,
но илышыште вашлиялтше тўрлў алгаштарымым
сенен кертын огытыл. Вонифатий еным чаманен, нуж-
на ден кўчызў-влакым полыш деч посна коден огыл,
ўрдыж велыш коштшо-шамычым малаш пуртен, кўлеш
годым енлан пенгыде энгертыш лияш тыршен. Сулы-
кан илыш дене илымыжым пален, Юмым чўчкыдын
сўрвален, уда койышыж деч утараш йодын.

Господь Вонифатийын сөрвалымыжым колын, тудлан ўмыржым орланымаш подвиг дене мучашлаш да сулыкшым шке вўржō дене мушкаш йōным пуэн. Эрвелне тунам христиан-влакым чот поктылыныт. Святой орланыше-шамычын мощыштым шке суртыштет пагален аралет гын, нунын молитвашт дене утаралт кертат манын, Аглаида колын. Тудо самырык рвезым шкеж деке ўжын да каласен:

– Юмо ончылно кугу сулыкан улмынам тый палет вет. Мыланна лўдыкшō судышто шоген сенаш йōсō лиеш. Мемнам курымаш орланымаш вуча. Суртышто святой орланышын мощыжо лиеш гын, тушто порылык озаланаш тўналеш, сулыкат касаралтеш. Кызыт эрвелне шуко еҥ шке илышыжым Христос верч пуа. Тушко кай, орланен колышо иктаж еҥын мощыжым кондо, мыйым йōратыметым пашат дене пенгыдемде. Кондымо святойлан ме храмым чонена, мощыжым тушко пыштена, пагален шарнаш тўналына, а тудо мемнан вуйлатышына да аралышына лиеш.

Ўдырамашын йодмыжым шукташ Вонифатий кумылын келшен. Орландарен пуштмо еҥ-влакын мощыштым язычник-шамыч шергын ужаленыт, сандене Аглаида тудлан шуко шōртньым пуэн. Орланышын капшыкыже шўраш тамле пушан ўйым, капшым вўдылаш сай куэмым ямдылен. Шуко имне да улазе-шамыч дене корныш тарванымыж годым Вонифатий воштыл ойлен: «Мощым муын ом керт да Христос верч шке орланем гын, тый мыйын капем тыгай пагалымаш денак вашлият мо?»

Тыге ойлымыжлан сырен, Аглайда тудлан пенгыдын вашештен:

– Воштылмо жап эртен, тыгай паша дене кайыме годым шкендым шот дене кучыман. Шарне, тый вет святой енын мощыжым кондышаш улат, а ме тудым логалаш веле огыл, ончалашат йордымө улына. Тынысын кае. Юмо Шке вүржө дене мемнан сулыкнам мушшо, тыйын пеленет Шке суксыжым колтыжо.

Йоратыме енжын мутшым Вонифатий шүмышкыжө пыштен, корнышто шкенжым шот дене кучен: шылым кочкын огыл, аракам йўын огыл, чот кумалын, сулыкан улмыжлан шкенжым вурсен. Тыгай кумыл дене тудо азийысе Тарс олашке шуын. Пеленже толшо тарзе-шамычым унагудеш коден, нунылан канаш күштен, а шкеже оласе рүдө площадьыш каен. Тушто Вонифатий каласен керташ лүдыкшө сүретым ужын: ик орланышым тулото ўмбак унчыли сакеныт, весым ныл ментгыш ыресла пидыныт, кумшын кид-йолжым пүчкын ойыреныт. Чылажым каласен мошташат ок лий. Но орланыше-влакын чурийышт Вонифатийым өрыктарен – Юмын порылыкшо да чама-нымыже дене нуно чыланат куаныше чуриян лийыныт.

Вонифатий чыла тидым тўткын ончен, орланыше-влакын чытымыштлан өрын. Чонжо тарваныме дене тудо орланыше христиан-влакым өндалаш, шупшалаш тўналын, шкеже кугу йўкын ойлен: «Тыгай кугу орлыкшто Шке кулжо-шамычлан тыге полша, чондам тыге пенгыдемда гын, тендан Юмыда пеш куатле. Те поро пиалан улыда: жаплан пуымо тиде орлыкым чытен лектын, курымашлык лыпланымашке каеда».

Вонифатий чылаштымат тыгак ондал-шупшалын, а нунышт коло наре лийыныт. Христиан-влак дене пырля орлыкым чыташ манын, Юмым сөрвалаш тўнгалын. Уло калык тудым öрын ончен, а судья пенгыдын йодын: «Тый кө улат?»

– Мый христианин улам, тиде мыйын эн первый, эн йöратыме лўмем. Тышке Рим ола гыч толынам. Ачам-авам мыйым Вонифатий манын лўмденыт.

Судья, тўрлö семын лўдыктылын, верысе юмо-шамычлан надырым пуаш кўштен. Вонифатий тудлан раш каласен:

– Мый христианин улам, тидын деч молым мый дечем от кол.

Тыге вашештымышлан верч тудым унчыливуя сакеныт, чот кыреныт: южо вере чогашылжат лу деч ойырлен. Кырымым ик жаплан чараш кўштен, судья уэш каласен:

– Вонифатий, тиде орланымет тыланет нимом окшижтаре мо? Шонен моштышо лий, мемнан юмо-шамычлан надырым кондо, уке гын тыланет эше ударак лиеш.

Юмо-влакыштлан надырым кондымо олмеш Вонифатий нунын лўмыштымат колаш тореш лийын, сандене тудын кўчышкыжö пўсö имым кередаш тўнгалыныт. Рвезын сөрвален кычкырымым вученыт, а тудо чыла чытен да кавашке ончен. Тунам вульным левыкташ кўштеныт.

Вонифатий орланымыж годым Господьым сөрвален. Орландарыме моло ен-влакымат, молитвам лудын, ту-

дым пенгыдемдаш йодын. Күртнӧӧ ўзгар дене умшажым виешак почын, шокшо вульным опталме годым, тудо когартымым шиждыме лийын. Тиде чудым ужшо-влак кугу йӱкын кычкыраш тўналыныт: «Христиан-влакын Юмышт чот кугу! Христос Кугыжа чот кугу!» Тыге нуно шкештат Христослан ўшанаш тўналыныт, погынен, идол-влаклан кумалме верым шалаташ каеныт. Судьям вурсеныт, ўмбакеже кўм кышкеныт. Тудыжо Вонифатийым оролаш кўштен, а шкеже мӧнгӧ каяш вашкен.

Вес кечын судья адакат Христосын лўмжым мыскылен, Тудым ыресеш пудалыме нер-ген воштыл ойлен, а Вонифатий тудлан идол-влакын шўлышдымӧ ората улмышт нерген каласкален. Ынде судья подеш кишым шолташ да рвезым тушко кудалташ кўштен. Господь Шке кулжым полыш деч посна коден огыл. Трук кава гыч суксо волен, Вонифатийым юалге лупс дене леведын. Под гыч киш йоген каен, ылыжын да под воктене шогышо-влакым йўлалтен.

Кугурак энгек лийме деч лўдын, судья Вонифатийым керде дене руалаш шўден. Казнитлаш нангайыме годым Вонифатий эре Юмым сӧрвален. Ончыч ыштыме сулыкшым проститлаш да чонжым тынысын налаш йодын. Вуйжым керде дене руалмеке, сусыржо гыч вўр дене пырля шӧр йоген. Тиде чудым ужшо 500 наре ен вигак Христослан ўшанаш тўналын.

Тыге сулыкан Вонифатий орланыме вуйшўдышым чиен. Аглаида деч лектын кайыме годсо мыскараже чы-

ныш лектын. Унагудышто йолташыже-влак вученыт, иктаж ўдырамаш дене перныл коштеш манын, шоненыт. Кокымшо кече уке улмыжлан көра тудын нерген койдарен ойленыт:

– Теве кузе мемнан Вонифатийна святойын мощыжым кычалеш.

Кумшо кечын нуно тургыжланаш тўнгалыныт, ола мучко йодышт коштыныт. Христослан ўшанымыж верч Вонифатийын чот орланымыже, тудым керде дене руал пуштмо нерген ик ег каласен. Шотдымын илыше да аракам йўратыше ег Христос верч орланен керт-мылан йолташыже-влак ўшанен кертын огытыл. Тарс олаште илыше пўрєн тудын капшым миен ончалаш ўжын. Миймеке, йодын: «Тиде тендан кычалме егда огыл мо?» Шкеже рвезын капшым да посна кийыше вуйжым ончыктен.

Вонифатийым паленыт, тудын нерген удан ойлымыштлан ег-влак чот вожылыныт. Святой еным мыскылымышт верч ынде Юмо нуным наказатла манын, лўдыныт. Чон пудыранен, кап воктене ўрын шогымышт годым Вонифатий шинчажым шыпак почын, нунын ўмбака ласкан ончалын. Порын шыргыжалше чурийжым ужын, нуным проститлымыжым умыленыт. Вонифатийын капшым орол-шамыч деч 500 шўртньў оксалан налыныт, пырля кондымо тамле пушан ўй дене шўренныт, шергакан куэм дене вўдылын, мўнгў велыш тарваненыт.

Рим ола деке лишеммышт годым Юмын суксыжо Аглаида деке толын да каласен:

– Мемнан шольынам, кызыт мемнан дене пырля служитлаш тўналше ончычсо шке кулетым вашлияш ямдылалт. Тудо ончыч тыйын кулет лийын, а ынде тыйын озат лиеш. Тудым уло чонет дене пагале, вет тудо тыйын чонетым да илышетым аралаш тўналеш.

Аглаида тиде уверым святой лўдмаш дене колыштын. Черкыште служитлыше икмыняр еным ўжын, Вонифатийын мощыжым да кулжо-влакым вашлияш лектын. Корныш тарванымыз годым Вонифатийын: «Мощым муын ом керт да Христос верч шке орланем гын, тый мыйын капем тыгай пагалымаш денак вашлият мо?» – манын, воштыл ойлымыжым Аглаида шарналтен. Тунам тудо воштылде ойла ыле гынат, нигөат тудын мутшым чынлан ок шотло ыле. Вонифатий верч теве ынде Аглаида ойгырен да куанен: вет тудо шке орланымыз дене шкенжын сулыкшымат, тудын сулыкшымат мушкын.

Рим ола деч лу менте тораште Аглаидан именийже лийын. Святой орланыше Вонифатий лўмеш тушан чапле храмым чонен, мощыжым ковчегыште арален. Мощо воктене пеш шуко чудо лийын.

Аглаида поянлыкшым йорло-влаклан пуэден, а шкеже монастырьыш каен. Сулыкшо верч шортын, Юмым сөрвален, эше 18 ий илен да тынысын колен. Тудын капшым святой орланыше Вонифатий пелен пыштеныт. Осал шўлыш кучымо ен-влакым Аглаида илымыж годымак паремден кертын, тиде вий тудлан Юмо деч пөлек шотеш пуалтын улмаш.

Кодшо илышыжым порын илен эртарыше Аглаида ден святой орланыше Вонифатийым ик кечын, 1 январьште, пагален шарнат. Сулыкышт верч öкынышö нине кок христианин шке чоныштын вес тўнясе пўрымышыжым кугу подвиг дене сулен налыныт. Иктыже – кугу орланымаш гоч, а весыже – Юмым шуко ий сөрвалыме дене.

Святой Вонифатий ошалге ўпан, кыдалаш капан лийын маньт. Арака йўын орланыше-влакым тиде осал чер деч утарышаш верч тудым сөрвалат.

**Чот орланыше
святой
Димитрий Солунский**

26 октябрь/8 ноябрь

Чот орланыше святой Димитрийын ачаже Солунь (Македонийыште, кызыт – Фессалоники) олан воеводыжо лийын да христиан верам шолып кучен. Рим империйыште тунам христиан-влакым чот поктылыныт, сандене Господь Иисус Христосын да Тудын Эн Яндар Аважын юмогаштым ача эн умбал пöлемыште арален. Шкеже нужналыкым пален огыл гынат, йорло-влаклан эре полшен. Йочаже укедан верч ойгырен да пелашыж дене пырля Юмым чот сөрвален. Йодмышт шукталтмылан нуно пеш куаненыт, кужун вучымо эргыштан Димитрий лüмым пуэныт.

Эргыштын умылаш тüналмеке, тудым кумалме пöлемыш пуртеныт да каласеныт: «Тиде – пылпомышым да мландым ыштыше чын Юмын тüсшö, а тиде – Юмым Шочыктышо Аван».

Димитрийлан христиан веран негызшым умылта-ренит, а кüшыч тудым Святой Шüлыш пенгыдемден.

Йочан ик чын Юмылан уло чон дене ўшанымыжым ужын, ача-аваже священникым ўжыныт, тынеш пуртеныт. Димитрийын кушкын шумо жаплан ача-аваже колен, поянлыкышт эргыштлан кодын. Ушан да лўддымў рвезым император Максимиан шкеж деке ўжын да ачаж олмеш уло Солунь кундемым вуйлаташ шогалтен. Шкеже тудлан тыгай сугыным пуэн: «Шке олатым арале, тудым христиан-шамыч деч эрыкте. Ыресеш пудалыме Иисуслан кў ўшана, тудым вигак пушташ кўштў».

Димитрий шке олашкыже пўртылеш, император кўштымў семынак шочмо олажым тушман деч арала. А христиан-влакым поктылмо олмеш, уло кертмын нунылан полша, христианин улмыжымат лўдде палдара. Тудын нерген шомак вашке шарла, Максимиан мартеат миен шуэш. Солунь кундем вуйлаташ шогалтыме енже императорын йўратыме юмо-влакше ваштареш улмылан тудо чот ўрын да сырен. Максимиан тунам сарматшамыч дене кредалмаш гыч пўртылын, корныжо лачак Солунь ола гоч кайышаш улмаш.

Иисус Христос туныктымо почеш илымыж верч тудым мо вуча, Димитрий пален. Ўшанле Лупп кулжым ўжыктен да каласен: «Мыйын поянлыкем йорло-влаклан шеледен пу, а ме пылпомыш поянлыкым кычалаш тўналына».

Ончыкылык поро подвиглан тудо шкенжым пўтў кучымо да молитва лудмо дене пенгыдемдаш тўналын. Кугыжан Солунь олаш толмекыже, Димитрий тудын ончыко ўрмалгыде лишемын. Христианин улмыж не-

рген шомак чын але уке манын йодмылан, Юмын Эр-гылан ўшанымыжым лүдде каласен. Чын Юмым палыдыме-влакын ондалалтмышт нерген ойлен. Император тудым казаматыш петыраш күштен.

Пычкемыш верыште йөсланен шинчымыж годым Дмитрий эре молитвам лудын, Юмым сөрвален. Ўшанже арам лийын огыл: ончыкыжо волгыдо суксо толын шогалын, тудын вуйыштыжо райысе венец волгалтын.

– Христос верч орланыше, тыланет тыныс лийже, лүддымө лий, пенгыдын шого, – манын суксо.

– Господь дене пырля куанем, Юмо дене пырля йывыртем, – вашештен Дмитрий.

Кугыжан толмыж лүмеш олаште түрлө таңасымашым эртареныт, күкшө вереш кўварым ыштеныт. Тушто кучедалме годым осал чонан гладиатор Лий чылаштым сенен да ўлыкө кышкен. А ўлнө пүсө мучашан тоя-шамычым шогалтеныт, кудалтыме айдемын капшым нуно вошт шўтеныт. Казаматыште шинчыше христиан-влак патыр Лий ваштареш шоген кертын огытыл, нуно Христос верч орланен коленыт.

Лийын янлык койышыжым ужын, южо ончышыжо куанен кычкырен. Тидлан Нестор лўман самырык христианинын шыдыже лектын. Тудо Дмитрий йолташыж деке казаматыш миен, Лий ваштареш кучедалаш лекташ благословенийым йодын. «Тый Лийым сенет, но шкеже Христос верч орландарен пуштмо лият», – манын, Дмитрий тудым ыреслен.

Нестор кучедалме верыш пörтылын, Лий ваштареш шке кумылын лектын, тудым сенен, ўлык шуэн. Эн виян

патырже колымылан кугыжа сырен да сенышыжымат пушташ күштен. Несторым кө тышке колтымым пален налмекыже, Дмитрийланат тыгай мучашым ышташ шонен. Эрлашыжым императорын сарзыже-влак казаматыш толыныт да кумал шогышо Дмитрийым копьешт дене чылан иканаште шуралтеныт.

Чот орланыше святой Дмитрий 306 ий 26 октябрь/8 ноябрь кечын колен. Святойын капшым христиан-шамыч кугу пагалымаш дене тоеныт. Ёшанле Лупп кулжо тудын вургемжым аралаш коден, кугу шергашыжым вүрешыже нөртен. Христосын вийжылан чот ёшаныше Лупп черле-влак ёмбака тиде вургемым пыштыме дене шуко еным паремден. Христиан веран тыгай виян улмыжым ужын, ен-влак ик чын Юмылан ёшанаш тўналыныт. Луппын паремдымыж гоч христиан вера шарлыме нерген пален налмеке, Максимиан тудымат керде дене руал пушташ күштен.

Тидын деч вара ятыр жап эртен. Христиан-влакым поктылым чарненыт. Чын Юмылан ёшаныше-влак ынде шке святойыштым пагалымым лўдде ончыктен кертыныт. Солунь олесе калык святой Дмитрийын шўгарже ёмбалам изирак черкым чонен. Тушан шуко черле ен паремын, нунын коклаште Иллирийын Леонтий лўман вуйлатышыже лийын. Тудо пеш неле чер дене орланен. Святойын шўгарже деке кугу ёшан дене сөрвален толмекыже, паремын. Таза лиймыж верч таум ыштен, Леонтий изи тошто черке олмеш кугу храмым чонаш тўналеш. Тошто черкым пужен, у черке негызлан лакым кўнчымō годым колоткам муыныт. Свя-

тойын мощыжо тушто сайын аралалтын да тамле пушан үй, миро, дене леведалтын. Чот орланыше святой Димитрийын мощыжым луктыныт, ший да шөртнӧ ден сӧрастарыме ковчегыш пыштеныт. Святойын мощыжым ковчегыш пыштыме пайремыш шуко калык погынен, а черле-шамыч тушан паремыныт.

Чонгымаш пашам вуйлатыше Леонтий храмлан виноград пасум да мландым налын коден. Мӧнгӧ пӧртылмыж годым святойын мощыжым леведме да тудын вӱржӧ дене нӧрышӧ плащаницым пеленже конден. Корнышто вашлиялтше тӱрлӧ лӱдыкшым святойын полшымыж дене сенген, шаулен йогышо Дунай энержат сайын вончен. Чот орланыше святой Димитрий лӱмеш храмым эше шке шочмо кундемешыже чонен. Святой Димитрий яндар чон дене чот үшаныше-влак-лан тыштат шуко полшышым пуэн да паремден.

Чот орланыше святой Димитрий шке Солунь олаштыже шуко чудо ден палдарыше палым ыштен. Тудын лӱмеш чонгимо храмыште икана пожар лийын. Колотка үмбалне улшо ший леведыш шулен. Тудым уэш ышташ манын, Солунь олан архиепископшо Евсевий храмыштак улшо ший троным левыкташ шонен. Тидын нерген нигӧлан ойлен огыл гынат, тиде храмыште служитлыше Димитрий лӱман пресвитерлан омешыже святой кончен да манын: «Кай да олан епископшылан каласе: мыйын храмыштем улшо троным ынже левыкте».

Архиепископ ӧрын гынат, пресвитерым вурсен vele колтен, шонымашыж деч корангын огыл. Пресвитерлан

святой кокымшо гана кончен, уэш каласен: «Мыйым йӧратымыж верч троным ынже левыкте».

Архиепископ тиде ганат колыштын огыл. Тунам святой Димитрий пресвитерлан кумшо гана кончен да каласен: «Ит ойгыро! Шке олам да храмом верч мый шке тыршаш тўналам».

Тидым пален налмеке, архиепископ икмыняр жап вучалташ сӧрен. Тунам нунын деке Мина лўман пӧръен толын, пӧлек шотеш святойлан 75 фунт шийым конден да каласен:

– Святой Димитрий мыйым колымаш дечат, тўрлӧ осал дечат чўчкыдын утарен. Шке аралышемывн храм-жылан мый шукертак полшаш шоненам. Шонен пыш-тыметым ыште манывн, ала-могай йўк таче мылам эр годсекак шижтара.

Минан да Солунь оласе моло енын кондымо шийышт колотка ўмбалысе леведышым ышташ ситен.

Чот орланыше святой Димитрий шке олажым тўрлӧ осал деч арален налын. Император Маврикийын кугыжаланымыже годым (582–603 ийла) Солунь олаште неле чер шарлен. Чума шуко калыкым да тышке колтым мо сарзе-влакым пытарен. Тунам эше ола лишке Каспий теныз воктене илыше авар-шамыч кугу войска дене толыныт. Тыге лийшашым оласе калык пален огыл. Йӧра эше, тораште огыл верланыше монастырьым олалан шотлен, йўд пычкемыште авар-шамыч тудын воктен шоген эртареныт, а эрдене олам сенген налаш кержалтыныт. Святой Димитрийын полшымыж дене Солунь калык нуным чактарен. Тушман-шамыч ола йыр уло

вийыштым чумыреныт, чыла сарүзгарыш дене лўйка-
лаш тўналыныт. Оласе калык, Юмылан да Юмылан
йўрышў святой Димитрийлан ўшанен, храмышке по-
гынен. Тунам Солунь олаште Иллюстрий лўман ушан-
шотан пўрен илен. Ик йўдым тудо храм воктеке святой
Димитрийым сўрвалаш толын, тышке лишемше кок
волгыдо суксым ужын. Храмыш пурен, нуно йодыныт:
«Тиде суртын озаже кушто?»

– Тудо тыланда молан кўлеш? – йодын ваштареш
лекше рвезе.

– Господь мемнам увер пуаш колтен, – вашештеныт
суксо-влак.

Рвезе колотка ўмбалнысе леведышым нўлталын,
тушеч чот волгалтше святой Димитрий лектын, суксо-
влак дене саламлалтын.

– Господь олам тушман кидыш пуынеже, а тыланет
Шкеж деке мияш шўден, – каласеныт суксо-влак.

Святой Димитрий, вашеш нимом каласыде, вуйым
кумык сакен шоген, а шўргыжў мучко шинчавўд йо-
ген.

– Тендан уверда мыйын озамлан ойган лиймым палем
гын, мый тудым ом кычкырал ыле, – манын кул рвезе.

Тунам святой Димитрий рашемдаш йодын: «Сар
дене толшо ен-влак Господьым огыт пале, Тудлан огыт
ўшане, Тудын святой лўмжымат огыт пагале. Вўр дене
сулен налме олам тыгай тушман-влаклан пуыман мо?
Господь тыге кўшта мо?»

Суксо-влакын пенгыдемден каласымыштлан святой
тыге ойлен:

– Тудын Димитрий кулжо тыге ойла манын, Владыкылан каласыза: «Айдемым йöратыше Господь, мемнам чаманыметым палем. Уло тўнян сулыкшат Тыйын порылыкетым сенген ок керт. Сулыкан-шамыч верч Тый Шке святой вўретым йоктаренат. Шке чонетымат мемнан верч пуэнат. Шке чаманымашетым тиде олалан ончыкто, мыланем тудым коден каяш ит кўштö. Тыйын семянетак мыланемат тиде олесе калык верч чонем пышташ эрыкым пу. Нунылан колаш пўралтын гын, тек мыят нунын дене пырля колем. Господь, Тыйын святой лўметым сөрвален ўжшö калыклан олам ит пытаре. Нуно сулыкым ыштеныт гынат, Тый дечет корангын огытыл. Тый вет сулыкышт верч шортшо-шамычын Юмышт улат».

– Мыланна тыгак каласыман мо? – уэш йодыныт суксо-влак.

– Мый палем: «Юмо поро кумылан да чаманыше, шуко чытыше да чот чаманыше. Мучаш марте огеш шыдешке да курымеш огеш сыре» (Пс.102,9), сандене тыгак каласыза, – манын чот орланыше святой Димитрий да шке колоткашкыже возын, а суксо-влак койдымо лийыныт.

Шинча ончылныжо тыгай сўретым ужшо Иллюстрий сукен возын да олам арален кодымыж верч святой Димитрийлан таум ыштен. Эрдене тидын нерген олесе калыклан каласкален, а нуныжо Господым да святой Димитрийым эше чот сөрваленыт. Ўшанышт арам лийын огыл: шымше кечын, шкеныштын чыла ўзгарыштым кышкен коден, авар-шамыч чакнен куржы-

ныт. Кузе тыге лийын кертмылан олесе-влаклан öрашгына кодын. Эрлашыжым Солунь калыклан авар-шамыч тыге ойленыт:

– Оладам авырыме кечынак ме тендан вийда кугурак улмым ужна. А тегече ола пырдыж шенгеч мемнан үмба́к тугай кугу войска лекте, сандене ме чытен ыжна керт да куржна.

– Войскажым кө вүден? – йодыныт нунын деч.

– Ош имне үмбалне тул гай волгалтше ош вургеман пöръен ыле, – маныныт.

Олам утарыме дене Солунь калыкын ойгыжо пытен огыл. Кугу войска дене толшо тушман-влак ола йырысе чыла пасум локтылыныт, сандене шужымаш тўналын, шуко калык колен. Тидын годымат святой Димитрий шке олажлан полшен: тышке шурно дене темыме корабль-шамыч толыныт. Ончыч ме вес кундемыш каяш шоненна, но мыланна святой Димитрий кончен да тышке толаш күштен манын, ойленыт корабльын озашт. Тиде 547 ийыште лийын.

Чот орланыше святой Димитрий лўмеш храмыште эше вес öрмаш паша лийын. Онисифор лўман рвезе тушто сорта ден лампадым чўктышылан ыштен. Осал вий тудым сорта шолышташ туныктен. Омешыже святой Димитрий кончен да шылтален ойлен:

– Онисифор шольо, сорта шолыштмет мыланем ок келше. Тыге тый ен-влаклан веле огыл, шкаланетат осалым ыштет. Вет тыгай еным Юмын суд вуча. Сулыкетым луктын каласе, тыге ыштыметым чарне!

Рвезе икмыняр жап шолышташ вожылын, но лүдмыжӧ вашке пытен, шке пашажым уэш шуен. Кумалаш толшо ен икмыняр кугу сортам святой Димитрий лүмеш шынден. Нуным налаш Онисифор кидшым шуялта, колотка гыч пенгыде йӱк шокта:

– Тый адак тудымак ыштет!

Онисифор лүдмыж дене волгенче перыме гай йӧрлын, клиросышто мурышо ен тудым нӧлталын. Молийме нерген рвезе каласкален, да чыланат ӧрыныт.

Пленыш логалше ик епископ святой Димитрийын полшымыж дене утаралтын. Солунь оласе кок ӱдыр тушман кидыш логалын. Нунын пӱрымашышт эшеат ӧрыктарыше. Пеш моторын тӱрлен моштымыштлан кӧра нуным вес элын князыше деке нангаеныт, а тудо каласен:

– Тендан мландыште кугу чудым ыштыше Димитрий юмо улмым мый палем. Те куэмеш тудын тӱсшым тӱрлыза, а мый вара тудлан вуем савем.

– Уке, Димитрий юмо огыл, тудо Юмын кугу кулжо да христиан-влаклан полшышо. Ме тыйын кӱштыметым она шукто, вет тый тудлан вуетым саваш от шоно, а тӱсшым мыскылтышыш лукнет, – вашештеныт ӱдыр-влак.

– Мыйын кӱштымем ода шукто гын, кызытак тендам казнитлаш каласем, а шуктеда гын, илыше кодыда, – маннын князь.

Лүдмышт дене ӱдыр-влак тӱрлаш келшенит. Димитрийым пагален шарныме кече деч ончыч тӱрлен шуктеныт, святойын тӱсшӧ ӱмбак вуйыштым савен, шортыныт да сӧрваленыт:

– Христосын орланышыже, мыланна ит шыдешке. Князь тыйын түсетым мыскылтышыш лукнеже, тидым ме палена. Колымо деч лүдмына дене ме түрлышна.

Шортын улнен, нуно мален колтеныт. Тиде жапыште чудо лийын: святой Димитрий нуным Солунь олаш, шке храмышкыже конден. Тушто пайрем лүмеш йүд кумалмаш каен. Ёдыр-влак помыжалтыныт, өрмышт дене ончыч нимом умылен кертын огытыл. Шочмо йылме дене ойлымым колын, изи годсек палыме храмым ужын, чот йывыртеныт, мо лиймым ен-влаклан каласкаленыт. Святой Димитрийын түсшым түрлымö куэмым алтарь үмбаке сакеныт. Ёдыр-влак дене лийше чудо ен-влакын чонышкышт эшеат кугу йывыртымашым пуртен.

Чот орланыше святой Димитрийым Российыште кугун пагалат. Тудын нерген преподобный Нестор шке летописьшытыже возен коден. Князь-шамыч шке олаштым але мландыштым аралымышт годым полшаш святой Димитрийым сөрваленыт, тудын мощыжым шкешт дене араленыт. Полоцкысо княгиня Евфросиния Палестине гыч ыресым конден, моло святыня коклаште тушто святой Димитрийын мощыжат лийын. 1198 ий 10 январьыште Солунь гыч Владимир олаш святой Димитрийын иконыжым конденыт, 1380 ий гыч тудо Москвасе Успенский соборышто святой Димитрийын приделыштыже аралалтеш. Российыште тудын лүмеш шуко храм ден монастырь уло. Ача-ава-влак тиде лүм дене шке эргыштым йöратен лүмдат.

Святая Евдокия — Евфросиния

7 июль/20 июль

Суздаль олан князышын Евдокия ўдыржō лийын. Тудым 1367 ийыште князь Димитрий Иоанновичлан (ончыкыжым Дон энгер воктене кредалмаште сентышылан) марлан пуэныт. У еш шочмаш Москва ден Суздаль коклаште ваш келшымашлан негызым ыштен.

Димитрий изинекак тулыкеш кодын улмаш. Тудлан ачажын князь престолжым арален кодаш Москван митрополитше, святитель Алексей, полшен, вара шкенжымат поро илыш корныш луктын. Князь ден пелашыжлан святитель Алексей духовный ача лийын. Ой йодаш, благословений налаш нуно чўчкыдын Троицкий монастырьыш игумен Сергей Радонежский деке коштыныт. Руш летописыште возен кодымо: князь Димитрий (Донской) поро койыш-шоктышан ең-влак дене мутланаш да Святой Возымашым лудаш йōратен. Тудо руш мландым тушман деч арален, тыгак черкым тўзатыме верч тыршен.

Князь Димитрий шке уш дене илен, Мамай ханын мутшым колыштын огыл. Хан тидлан сырен да руш мландыш кугу вий дене толын. Тыгай неле жапыште князь адак Сергей Радонежский деке миен, мом ыштышаш нерген йодын. Преподобный Сергей молитвам лудын, тудым благословитлен, каласен: «Государь, тыланет Христосын лўмжым нумалше кўтўм кучыктен пуымо. Тудо кўтў верч чот тыршаш кўлеш. Юмо тыланет сенымашым пуа, курымаш чаплан арален кода, а пеленет лийше-влакым шукаштым орланымаш венец вуча».

Тыгай благословенийым налын, князь Димитрий кугу войска дене Мамай хан ваштареш кредалаш кая. Евдокия пелашыже йўдшö-кечыже кумалеш, черкыш коштеш, йорло-влаклан полша. Сенымаш дене пörтылшö марийжым княгиня Кремльын Спасский капкаже воктене вашлийын, Юмылан таум ыштен, соборышто марийже дене пырля кумалын.

Кок ий гыч Москваш хан Тохтамыш керылт пурен, 24 тўжем еным пытарен. Тиде кугу ойго князь ден пелашыжын чонеш келге сусырым коден. Вес ийын Ордаште нунын кугурак эргыштым, Василийым, кучен петыреныт. Тиде жапыштак княгинян ачаже колен. Чыла нелылык годымат княгиня Юмым сörвален, Господьын Пылпомышыш Чапландаралт нöлталтмыж лўмеш монастырьым Спасский капка воктене почын. Тиде ўдырамаш монастырь лийын.

Кугу князь Димитрий 1389 ийыште черланен колен. Уло калыкын да пелашыжын ойгыжым кала-

сен мошташат лийын огыл. Осалым шарныдыме яндар чонан князым кўшнӧ чонештылше пўркыт дене тангастареныт. Кредалмаште лўддымӧ, неле годым чытыше, а еш илышыште – шыма, тудлан улыжат нылле ий наре веле лийын. Пелашыже шукерте огыл гына эргым ыштен улмаш.

Колышашыжым пален, кугу князь Димитрий шке пелашыжлан, ешыжлан сугыным возен коден: «Шочшем-влак, ик ой дене илыза, чыла шотыштат авадам колыштса. Тендан кокла гыч иктажше кола гын, тудын мландыжым княгиня моло-влаклан пуа. Кӧлан мом пуа, тыгак лиеш, тидын дене келшыза. Юмо мыйын кугурак эргым, Василийым, налеш гын, тудын ужашыже кокымшо эргымлан лиеш, а кокымшо эргымын ужашыже – моылан. Шочшем-влак, авадам колыштса, кӧлан мом пуа, тыгак лийже, тидын дене келшыза. Кӧ шке аважын мутшым ок колышт, тудын ўмбалне мыйын поро тыланымашем ок лий».

Москвасе кугу княгиня Евдокия чын ыштышашыжым пален, князь Димитрий уло ўшанжым ушан-шотан пелашыжлан пыштен. Аваштын пайже кажне эргын ужашыште лийын. Тидыжымат ончык ужын ыштен: ава колымеке, аван пайже тушанак кодеш, йоча-шамычлан тавалаш амал ок лий.

Моло тулык вате семын княгиня Евдокия монастырьыш каен огыл, йоча-шамычше дене пырля илен. Куликово кредалмаште Юмо полшымо дене сенымым пален, Юмын Аван Шочмыж лўмеш кў храмым тудо шке кудывечешыже чонгыктен. Черкым эн сай юмона, черке арвер да книга дене сӧрастарен. Куликово кре-

далмашым шарныме лүмеш крестный ходым тудын тыршымыжлан көра эртараш тўналыныт.

Марийжын кодымо поянлыкым княгиня Евдокия чаманыде кучылтын. Тохтамыш ханын шалатен, толен кодымо храм-шамычым уэш нёлтен, сөрастарен. Переяславль олаште Горицкий монастырьым тудын оксаже дене чоненыт. Преподобный Кирилл Белозерскийлан да тораште верланыше шуко моло монастырьлан полшен.

Тамерланын Москва деке лишеммыж годым тушко Юмын Аван Владимирский чудым ыштыше юмонажым конденыт, олам арален кодаш йодын, чот кумалыныт. Уло чон дене кумалше-влак коклаште княгиня Евдокия лийын.

Шкенжын шуко поро пашажым княгиня еглан ончыктен огыл. Моло поян ўдырамаш семынак сайын чиен, ег коклаште эре весела лийын. Тудын нерген уда шомакым шарыше егат лектын. Тыгай шомак шочшыж-влак декат миен шуын, да ик эргыже умылтараш йодын. Тунам кугу княгиня чыла шочшыжым шке кумалме пöлемышкыже мияш күштен. Ёмбал вургемжым кудашын, канга кид-йолжым ончыктен. Пүтым кучымо, вургем йымалне неле ўзгарым нумалме дене кошкен пытыше капшым ужын, йочаже-влак чот öрыныт.

Колымыж деч ончыч Евдокиялан суксо кончен. Княгиня ойлен кертдыме лийын. Суксын тўсшым сўретлышт манын, кидше дене ончыктылын, умылтараш тöчен. Кок тўрлö суксым сўретленыт. Михаил архангелын тўсшым ончыктымеке, княгиня куанен, йылмыжат

рудалтын. Княгиня шкенжын пытартыш кечылажым Господьын Пылпомышыш Чапландаралт нөлталтмыж лүмеш монастырьште эртарен. Икана тудо Юмын Аван Успенийже лүмеш храм гыч шке пөлемышкыже кая улмаш. Ала-могай сокыр ег тудлан кычкыралын: «Йорло-влакым пукшышо княгиня. Шинчам ужаш тўналеш манын, тый мыланем омо дене сөренат. Ынде сөрыметым шукто». Тудын мутшым колдымо гай эртен кайыше княгиня вургем шокшыжым ўлык ыштен, сокыр ег тудын шокш тўржө дене шинчажым ўштыл шуктен да паремын, шинчаже почылтын.

Евфросиния лүм дене княгиня монашке лийын, эшеат чот кумалаш тўналын. 1407 ийын шке монастырьштыже кў храмлан негызым пыштен да тудо ийынак 7 июльышто колен.

Кугу княгиня Евдокия – Евфросиниян мощыжо Москвасе Кремльыште, Господьын Пылпомышыш Чапландаралт нөлталтмыж лүмеш тудын чонгымо ўдырамаш монастырьште, кана.

**Святой орланыше
Евстафий Плакида
да тудын ешыже:
Феопистия ватыже,
Агапий ден
Феопист эргыже**

*20 сентябрь/
3 октябрь*

Тынеш пурымыж деч ончыч Евстафийын лүмжӧ Плакида лийын. Тит да Троян император-шамыч годым Римыште тудым тале полководец семын акленыт. Тынеш пурымыж деч ончычат Плакида еным пешак чама-нен: шужышым пукшен, пеле чара коштшым чиктен, ойгышто улшо енлан полшен, казаматыш арамак логалше шуко еным утарен. Юмо поро еным чын веран волгыдыж деч посна коден огыл.

Икана Евстафий сонарыш каен, тарзыже-шамычымат пырля налын. Пүчым ужмеке, имне дене писын поктен кудалын, тыге кашакше деч ойырлен. Пүчӧ тура кӧ курык вуйыш кудал кӧзен да тудын вельш савырнен шогалын. Пүчӧ тӱкӧ коклаште Евстафий йылгыжше ыресым да ыресеш пудалыме Юмын Эргым ужын.

— Плакида, молан тый Мыйым поктет? — манмым колмеке, тудо эшеат чот ӧрын, лӱдмыж дене имне үм-

бач камвозын, ушыжым йомдарен. Ушыжо пурымеке, Евстафий йодын:

– Мый денем мутланыше Господь, Тый Кө улат?

– Ен-влакым утарышаш верч Айдеме лийше Иисус Христос Юмо улам. Ыресеш пудалыме орлыкым Мый шке кумылын чытенам. Тый шке илышет дене Мыйым пагалыметым ончыктет. Тыйын чыла поро пашатым, ен-влаклан полшыметым Мый палем. Порым ыштыше ен осалын вапш-сеткешыже ынже йом манын, Мый тышке тольым. Тыят Мыйым пале, Мыйын ўшанле кулем-влак дене пырля лий.

Кынелмекыже, Евстафий нигöмат ужын огыл, но öрыктарыше кончымашын амалжым умылен, каласен:

– Господь, Тый кава ден мландын Юмыжо да чыла чонаным Пүрышö улат манын, мый ўшанем. Ынде мый Тыланет гына кумалам, Тый дечет моло вес юмым ом пале. Господь, сөрвален йодам, мыланем мом ыштышашым умылтаре.

Тунам Евстафийлан тыге каласыме шоктен: «Христиан священник деке кае, тудо тыйым тынеш пурта, чонетым утараш туныкта».

Куаныше Евстафий мöнгыжö пöртылын, тудын дене мо лийме нерген Феопистия пелашыжлан ойлен. А ватыже тудлан манын:

– Кодшо йöдым мыланем омо дене ала-кö тыге каласен: «Эрла тый Мый декем шке пелашет да эргыч-шамыч дене пырля толат да Мыйым, Иисус Христосым, Мыйым йöратыше-влаклан утаралтмашым пуышо чын

Юмым, пален налат». Тугеже айда, жапым шуйкалыде, мо кўштым ыштена.

Кас велеш Евстафий христиан священникым муын. Тудо нуным уло ешге тынеш пуртен, пырчесым подылтен, каласен: «Тендам Шке волгыдыж дене волгалтарыше да курымаш илышыш ўжшö Юмо тек эре пеленда лиеш! Вес илышыште Юмын чурийжым ужаш йöрышö лийыда гын, мыйымат, тендам тынеш пуртышо ачадам, шарналтыза».

Порылыкшо верч Юмылан таум ышташ манын, Евстафий öрыктарыше сўретым ужмо верышке каен. Тушто кумалын, шкенжым да уло илышыжым Пылпомышысо Ачан кидышкыже кучыктен. Господь тудын сөрвалымыжым колын, ешыжлан могай орлыкым чыташ логалме нерген шижтарен каласен:

– Евстафий, Мыйым йöратыметым, ўшанымашетым паша дене пенгыдемдаш кўлеш. Чыла тиде йорлылык ден орлыкышто тергалтеш, а поян да сайын илыме го-
дым огыл. Тыланетат Иов семын шуко йöсылыкым, ой-
гым чыташ перна. Тунам тый тулеш когартен эрыктыме шöртнö гай яндарештат, Мыйын кидем гыч чап вен-
цым налат.

– Господь, Тыйын поро улметым мый палем, Ача се-
мын чаманен наказатлыметымат палем. Тек эре Тыйын эрыкет лиеш. Тыйын кидет гыч мый чылажымат тауш-
тен налам. Тыйын чаманыше кидет дене пуымым мый ом нал мо? Ўшанле тарзет семын мый Тыйын пуымо нелылыкым чытенак нумалаш тўнгалам. Тыйын чыла кертше полышет гына эреак мыйын пеленем лийже.

Тыге Евстафий чыла ойгым чыташ товатлен. Чот ўшанымыж верч Господь тудлан Шке полышыжым пуаш, икмыняр жаплан йомдарыме чапшым пörтылташ да курымашлык илышыште нимучашдыме куаным сöрен.

Евстафий мöнгыжö пörтылын, Господь дене мутланымыж нерген Феопистия пелашыжлан ойлен. Юмын йöратыме Эргыж верч чыла ойгым чытен лекташ ватыжат келшен. Христиан веран волгыдыж дене волгалтше еш Юмылан йöрышын илен да пиалан лийын. Но икмыняр жап гыч Евстафийын суртышкыжо ойго почеш ойго толын: чыла гаяк тарзыже, уло волыкшо колен. Поян воевода йорло енгыш савырнен. Тудо шке ешыж дене öрдыж вельш шолып каяш, тушто шыпак кумал илаш шонен. Ватыжат тиде ой дене келшен. Нуно Египетыш кайыше корабльыш шинчыныт, но тўлашышт оксашт лийын огыл. Корабль оза Феопистиян моторлыкшо дене сымыстаралтын, тўлышаш ак шотеш тудым шкаланже налын. Чыланат шортын ойырленыт.

Евстафий ден кок эргыже тенгыз сер мучко илыме верым кычал каеныт. Нуно писын йогышо энгер деке шуыныт. Ача ик эргыжым вес серыш нумал нангая, вара весыж деке мöнгеш пörтылаш вашка. Энгер покшек шумыж годым сереш кодымо эргыжын чон йöсын кычкыралмыжым колеш. Ончалеш – эргыжым лев нумал кудалеш! Ни поктен шуаш, ни руалтен налаш йөн уке. Вес эргыж деке кая. Сер деке шушашыж годым пире лектеш, эргыжым чодыраш нумал кудалеш. Чылт шкет кодшо Евстафий эргыж-шамычым кычалеш, но ок му.

Южгунам тыгай орлыкым Юмо порын илыше енлан колта. Тыге тудын чытымыже, ўшанымашыже да Юмын эрыкшылан ўшанле улмыжо тергалтеш. Евстафий денат тыгак лийын. Тудын кугурак эргыжым лев деч күтүчө-шамыч утареныт. Пасу пашаен-влак, пире почеш куржын, вес эргыжым поген налыныт. Нине ен-влак ик села гычак лийыныт, нуно рвезе-шамычым аш-наш налыныт.

Кок эргыжын пүрымашыжым Евстафий пален огыл. Тудо Юмым сөрвален, Тудлан шке кугу ойгыжым лук-тын каласен, умбаке ошкылын. Вадисс села марте миен шуын, тушан илаш кодын. Тыште ик оза деке тарлал-тын да латвич ий тудлан пашам ыштен илен. Тораште огыл эргыже-влак кушкыт манын, пален огыл. Ватыже яндар илыш дене илен. Тудым поген налше поян еным Юмо тунамак наказатлен: пörьенным умылаш лийдыме чер авалтен, да тудо вашке колен. Феопистия тынысын илен, шкаланже илаш ситыше оксам мланде паша дене ыштен налын.

Тиде пагытыште Траян императорлан вес калык-шамыч дене ятыр гана кредалаш пернен. Рим кугыжанышын орлыкыш логалмыж годым тудо Плакидан уке улмыжым чаманен шарнен. «Плакида лиеш ыле гын, мемнан войска сеналтдыме лиеш ыле», – манын. Плакида дене пырля служитлыше Антиох ден Акакий тудым кычал каеныт. Нуно шуко вере кош-тыныт, кычалме еныштын илыме селашке шуыныт. Евстафий тиде жапыште шурно пасум оролен. Толшо ен-влакым тора гычак пален, куанымыж дене шор-

тын колтен. Нунын дене вашлияш манын, корныш лектын шогалын.

Антиох ден Акакий тудын деч шкеж нергенак йодыштыныт. Кө улмыжым Евстафий вигак каласен огыл, нуным озажын пörтышкыжö пураш ўжын. Ўстел коклаште шинчыше Антиох ден Акакий эркын дене тудын кө улмыжым тогдаеныт. «Шўйыштыжö сусыр пале уло мо?» манын, эскереныт. Ончычсо сусырын келге палыжым ужмеке, куан шинчавўд дене Евстафийым öндалаш, мокташ тўнгалыныт, могай амал дене тудым кычалмым умылтареныт.

Латвич ий тарлалт илыше Евстафийын кугу полководец улмыжым пален налмеке, селасе калык тудлан вуйым саваш толын, лўмжым шылтен илымыжлан öрын. Озаже Евстафий ончык сукен возын, тарзе семын ашнымыж верч проститлаш йодын.

Евстафий ден кок сарзыен корныш тарваненыт. Нуным ужаташ уло калык лектын. Корнышто Евстафий шке ойгыж нерген каласкален, а салтак-влак Рим калыкын да кугыжан могай орлыкыш логалмышт нерген ойленыт.

Римыште Евстафийым кугыжа да уло калык куанен вашлийын. Траян тудым войска вуйлаташ, Римым арален налаш шогалта. Войскам пенгыдемдышаш верч Евстафий рекрут-влакым погаш кўшта. Римыш толшо самырык салтак-влак коклаште Евстафийын кок эргыже, Агапий ден Феопист, лийыныт. Ача тидым пален огыл гынат, чон шижмашыже тудым ондален огыл: нине яшката рвезе-влакым йöратен, шкеж деке лишем-

ден. Господь полшымо дене Евстафий сарым пеш кугу сенымаш дене мучашлен, Рим кугыжанышлан чапым конден. Юмо тиде жапыште Евстафийлан пелашыж дене вашлияш, эргыж-влакым палаш пүрен. Тудо, палыде, Феопистиян илыме селашкыже толеш. Ватыже тыште садым куштен, саскам ужален илен. Ачашт пелен коштшо Агапий ден Феопист тиде сад воктенак шке палаткыштым шогалтеныт. Икана нуно тушто шке илышышт, родо-тукымышт нерген мутланен шинченит. Авашт воктенак пашам ыштен. Кугурак эрге шке ача-аваже, шольыжо дене пырля Рим гыч кайыме да корабльыште лийше азап нерген, шкенжым лев нумал кайыме да күтүчö-влакын утарымышт нерген каласкален. Тидым колышт налмеке, шольыжо шорташ тўнгалын да, «изай» манын, шўйышкыжö кержалтын, шкенжын мом шарнымыжым ойлен. Эргыже-влакым, нунын пўрымашыштым пален налше Феопистия пеш йывыртен. Тудо эргыже-влакын воеводышт деке кая, Евстафий пелашыжым пала, но шкенжым вигак ок палдаре, пеленышт Римыш каяш йодеш. Мönгыжö пörтылеш, ешыж верч Юмым чот сөрвала. Чыланат икте-весьыштым палышт манын, кумалеш. Йöнан жапым муын, адак воевода деке мия. Могай паша дене толмыж нерген Евстафий йодеш.

— Тый огыл мо тынеш пурымет годым Евстафий манын лўмдымö Плакида улат? Тый огыл мо пүчö тўкö коклаште йылгыжше ыресым, ыресеш пудалыме Юмын Эргым ужынат? Тый огыл мо Рим гыч Феопистия пелашет, Агапий да Феопист эргыч дене Египетыш кайыше корабльыш шинчынат? Тыйын огыл мо тўлашет оксат

лийын огыл, ак шотеш корабль оза ватетым налын? Христос Господь верч мый шуко ойгым чытенам. Тыйын Феопистия ватет улам манын, каваште Тудо Шкетаныкла. Христосын порылыкшо дене мый аралалт кодынам. Вет мыйым поген налше поян еным Юмо наказтлен: пörьен тунамак колен. Мый яндар илыш дене тынысын иленам, шкаланем ситыше оксам пашам дене ыштен налынам.

Евстафий шке пелашыжым пален, куанымыж дене, чот шортын.

— Эргыч-шамыч нерген палет мо? — манын йодмылан, Евстафий вашештен: «Нуным янлык-влак кочкиныт».

Рвезе-влакын палаткыште мутланымышт нерген пален налмеке, Евстафий тунамак нуным үжын кондаш күштен, ешышт нерген ойлен пуаш йодын. Нунышт адак ача-авашт дене пырля Рим гыч кайымышт, корабльыште лийше азап, нуным лев ден пире нумал кайыме нерген, мланде пашаен ден күтүчö-влакын утарымышт нерген каласкаленыт. Изаак-шоляк улмым шукерте огыл пален налмыштым куанен увертареныт.

Йöратыме ешыжым мумо лүмеш Евстафий шке войскаштыже кугу пайремым эртарен, вара Римыш каен. Тиде жаплан Траян кугыжа колен, тудын олмеш престолыш христиан-влакым поктылшо Адриан шинчын.

Сенгымаш дене пörтылшö Евстафийым Рим кугу пагалымаш дене вашлийын. Сенген пörтылшö-влак лүмеш, ожнысо йöла почеш, Адриан идол-влаклан надырым пуаш күштен. Кугыжа ден чыла вуйлатыше-вла-

кын кумалме верыш, капищыш, пурымышт годым Евстафий капка воктен шоген кодын.

– Мемнан храмыш ынет пуро мо? Мемнан юмовлаклан ынет кумал? Сарыште тыйым арален коденыт, сенымашым пуэныт, эше ешетым пörтылтеныт, тидлан тый эн ончыч таум ыштышаш улат, – манын Адриан.

– Мый христианин улам да ик Юмым, Иисус Христосым, веле палем, Тудым пагалем, Тудлан иктылан вуем савем, таум ыштем. Тудо мыланем тазалыкым, сенымашым пуэн, ешем пörтылтен. А сокыр да сонгыра идол-влаклан ом кумал, нуно вийдыме улыт, – манын, Евстафий мöнгыжö каен.

Тыге ойлаш тоштмыжлан Адриан тудым воевода улмыж деч коранден, уло ешыжге суд ончыко шогалташ кўштен. Идол-влаклан надырым пуышт манын, нуным тўрлö семын ўшандараш тыршеныт. Евстафийын ешыже Иисус Христослан чот ўшанле лийын. Судья-влак нимом ыштен кертын огытылат, нуным ир янлыклан кочкаш кудалтеныт. А ир янлык-влакше вуйыштым сакеныт да нунын ончыко ўнгышын толын шогалыныт. Тыге Господь шке кулжо-влакым янлык кочмо деч арален налын. Тунам Адриан той гыч ыштыме кугу ўшкыжым чот ырыкташ да Евстафий ден ешыжым тушко кудалташ каласен. Но ўшкыж көргыш юалге лупс волен, сандене орланыше-влак Юмылан кумал кертыныт, тынысын коленыт.

Кум кече эртымеке Адриан нунын йўлышö капыштым ончалаш толын, оратам почаш кўштен. Йўлышö кап олмеш тушто чыланат тичмаш кап-шамычым ужы-

ныт: орланыше-влакын ик үп пырчыштат йӱлен огыл, чурийыштат малыше енын гай лийын, пылпомышысо моторлык дене волгалтын. Тиде сӱретым ужшо калык, Адрианым шылтален, чот кычкырен: «Христиан-влакын Юмышт чыла кертше!»

Евстафий ден ешыже Рим олаште 118 ийын тыге орланен колен. Нунын капышт святой Евстафий лӱмеш тиде олаштак чоңымо храмыште аралалтыт. Сонарыште лийше чудылан көра Евстафийым сонарзе-шамыч шке святойыштан шотлат, сонарыш коштымашт годым тудым сӱрвалат. Иктешлен каласаш гын, святой Евстафийым Эрвел черкыштат, Касвел черкыштат пеш пагалат.

Преподобная Евфросиния

25 сентябрь/8 октябрь

Преподобная Евфросиния Александрий олаште шочын-
кушкын. Ачажын лүмжӧ Пафнутий лийын. Пафнутий ден
ватыжын ийготышт ешаралтын, а шочшышт лийын огыл.
Нуно чот ойгыреныт, Юмым шортын сӧрваленыт.

Пафнутийлан ик монастырьын игуменже нерген пеш порын ойланыт. Монастырьлан тудо кугу польшым пуэн. Игумен дене мутланамыж годым тудын Юмылан йöрышö улмыжым Пафнутий шижын, шке ойгыж нерген каласкален. Йоча шочшаш верч Юмым сөрвалышт манын, сукен возын йодын. Монах-влакын кумалмыштым Господь колын, Пафнутий ден пелашыжлан йочам пуэн. Пеш мотор ўдыр шочын, тудым Евфросиния манын лүмденыт.

Ўдырын 12 ияш улмыж годым аваже колен. Евфросиния верч ачажлан шкетланже тыршаш логалын. Ўдырын кушкын шумекше, тудым марлан пуаш йодын, шуко поян еш гыч толыныт. Ача чылаштлан ик семын

вашештен: «Господьлан йöрышын лийже!» Марлан на-
лаш шонышо-влак коклаште пеш шотан, калык пагалы-
ме пöръен лийын. Тудын йодмыжлан Пафнутий тореш
лийын огыл, сўан нергенат кутырен келшеныт. Евфро-
синия ден ачаже монастырьыш благословений налаш
каеныт. Нунын верч кумалше игумен ўдырлан Юмо
деч лўдын, яндарын илаш, ен-влаклан полшаш сугынь-
лен. Поро игуменын шомакше 18 ияш Евфросиниян
шўмешыже кодын, шонкалаш таратен. Ачаж ден ўдыржö
монастырьыште кум кече лийыныт, чыла службыш кош-
тыныт, монах-шамычын илыш ойыртемьштым ужыныт.
Евфросиния чылажымат тўткын эскерен да тыгай шоны-
машке шуын: «Кызыт мландымбалне суксо семын илат,
а вара вес тўняштат нунын дене пырля лийыт».

Евфросиниямат чонжо тыге илаш ўжын. Мөнтö
каяш тарваныме деч ончыч тудо игуменлан каласен:
«Мыйын чонемат утарыже манын, Господьым мыйын
верчынат сөрвале».

– Юмо, Тый кажне енгын пўрымашыжым шочмыж
деч ончычак палет. Курымла годсекак Тыланет порын
йöрышö-шамычлан пöлекым ямдылет. Тиде кулетланат
тыгай пöлекым налаш пўрö, – манын, игумен Евфроси-
ния верч йодын.

Тиде монастырьым негызлыше еным пагален шар-
ныме кече лишемын. Пайремыш ўжаш ик монахом
Пафнутий деке колтеныт. Ачажын мөнгыштö уке ул-
мыж дене пайдаланен, Евфросиния монастырь нерген
чыла пален налаш тыршен. Мыняр ен тушто ила, тыш-
ке толшо-шамычым чылаштым налыт мо? Могай нелы-

лык дене тушто вашлияш перна? Ёдыр чыла вашмутым тўткын колыштын.

– Мый шкеат тыгай илыш дене илынем, но ачам мыйым марлан пуа, – манын Евфросиния.

– Жаплан пуымо, но вашке эртыше пиалым ит кычал. Шкендым Христослан ямдыле. Тудо тыланет Пылпомышысо Кугыжанышым пуа, суксо-шамыч дене пырля илаш пурта. Шке суртет гыч шолып лек, монастырьыш кае. Тыйым ынышт пале манын, тыглай вургеметым монахын вургемжылан вашталте, – вашештен толшо ең.

Пафнутийын пайремыш кайымекеже, Евфросиния ўшанле тарзыжым уремыш колтен, эн ончыч вашлийме монахым суртыш ўжын пурташ кўштен. Тарзе тыгак ыштен. Шке кидше дене ямдылыме ўзгаржым ужалаш кайыше монахым вўден конден. Тудыжо, Евфросиниян ўпшым пўчкын, монах лийме таинством шуктен.

– Ёдырамаш монастырьыш каем гын, ачам мыйым вашке муэш да мўнгеш конда. Мыланем пўрьенг монастырьыш каяш кўлеш, – шона Евфросиния.

Тудо пўрьенг вургемым чия, 50 шўртньў оксам налеш да ачажын йўратыме монастырьыш кая. Кугыжан полатыште служитлыше Измарагд лўман евнух улам манын, игуменым ўжаш колта, монастырьыште илаш шонымыж нерген ойла. Игумен тудым налеш. Юмын шўдымым шуктен илаш туныкташ Агапит лўман монахлан кўшта. Измарагдын моторлыкшо южо монахым алгаштараш тўнгалын. Тудым монастырьыш налмыжлан игуменым шылталаш тўнгалыныт. Тунам игумен

Измарагдлан пöлемже гыч лекде кумал илаш кўштен. Тудлан храмышкат толаш ок лий улмаш.

Мöнгö пöртылмеке, ўдыржым муын огылат, Пафнутий имнешке тарзыже-влакым Александрий ола мучко кычалаш колтен. Ўдыржын ни илыше, ни колышо улмыжым пален огылат, пиалдыме ача адак игумен деке полышым йодын миен. Ўдырын кушто улмыжо почылтшо манын, монах-влак арня кумалыныт, но чылажат арам лийын. Йодмышт ынже шукталт манын, Евфросиния тиде жапыштак уло чонжо дене Господьым сөрвален. Тудын йодмыжо Юмылан йöрышö лийын.

Пафнутий мöнгыжö нимом палыдеак пöртылын да лыпланен кертын огыл. Ойго дене чонжо йўлен, адак игумен деке каен. Пафнутийым колышт налмеке, игумен тудым Измарагд деке мутланаш колта. Самырык ең тудым лыпландарен кертеш манын, шона. Пöлемышке пурен шогалше ачажым Евфросиния вигак пала. Шкеже чот вашталтынат, ачаже тудым ок пале. Евфросиния ачаж дене кужун мутлана. «Ўдырет осал корнышто лиеш ыле гын, монах-шамычын кумалмышт дене тиде почылтеш ыле» – манеш. Измарагд дене мутланамыж деч вара Пафнутийлан куштылгырак лийын.

Измарагд монастырьште кумло ий илен, вара чот черланен. Тудын черланамыжым пален налмеке, Пафнутий ужаш толын. Йöратыме монахын илышаш кечыже мучашке лишемшашым ужын, Пафнутий шорташ тўнгалын. «Ончыч ўдырем йомдарышым, ынде чонемым лыпландарыше ең деч посна кодам» – манын.

Измарагд ачажым эше кум кечылан монастыреш кодаш йодын. Тудым лыпландарен, тыге ойлен: «Иа-

ковлан йомдарыме Иосиф эргыжым илышымак ужаш пұрышö Юмо тыйымат тыгак куандара». Тыгай мутым колмекыже, Пафнутийын чоныштыжо ўшандарыше шижмаш шочын: «Юмо ала Измарагдлан мыйын ўдыремын пұрымашыже нерген почеш?»

Евфросиния кунам колышашыж нерген пален. Кумшо кечын ачажым шкеж деке ўжыктен, тыге ойлаш тўналын:

– Чыла кертше Юмо, мыйын йодмем шуктен, илышем Шке эрыкше почеш пўрен. Юмо полшымо дене мый монах корным эртенам, теве ынде мучашке шуынам. Юмо мыйым тушманын вапш-сеткыж деч арален коден. Шке ўдырет верч ит ойгыро манын, тыланет чыным каласышаш улам. Мый тыйын Евфросиния ўдырет улам, а тый – мыйын Пафнутий ачам. Юмым йöратымом верч мый тыйымат, марлан кайышаш качемат коденам да тышке толынам. Мыйын ўдыр улмем тыште нигöат ок пале. Колем гын, мыйын капем тый шке муш. Эше иктым шукташ йодам. Мылам вочшаш поянлыкетым мый монастырьлан пуаш сöренам. Мыйын сöрымем шукто, мыйын верч кумал.

Евфросиния шонымыжым каласен да колен, а Пафнутий ойгыж дене ушым йомдарен йөрлын. Пöлемыш Агапит пурен, тушто колышо Измарагдым да ушым йомдарыше Пафнутийым ужын. Вўдым шыжыктен, тудо пöреным ылыжтен, тыште мо лийме нереген йодын.

– Мыйым тышанак колаш кодо, вет мый таче öрыктарыше чудым ужым, – вашештен Пафнутий. Вара ўдыржын капше ўмбака йөрлын, шортын ойлен:

– Йöратыме шочшем, молан тидым ончычак мыланем ойлен отыл? Йöратыме ўдырем, молан мый дечем чыным шылтенат? Могай ойгым мый чытенам. Тыйын илыше улметым пален налмек да колыметым ужмек, тый денет пырля мыят колынем. Тый, тиде илышын арам пашаж деч корангын, тушманын вапшыж деч утленат, курымашлык илышыш пураш йöрышö лийынат. Тидыже пеш сай!

Измарагдын кө улмыжым Агапитат умылен, игуменлан каласен. Тудат тышке толаш вашкен. Евфросиниян капше деке кумык лийын, игумен шортын ойлен:

– Евфросиния, Христосын налшаш святой ўдыржö! Мемнан монастырьште кумал илыше-шамычымат ит мондо, Господь Иисус Христосым мемнан верчат сөрвале. Шке ыреснам нумал шуктен, мыланнат утаралташ да Тудын святойжо-шамыч дене пырля лияш пүрыжö.

Преподобный Евфросиниян капшым монах-влак кугу пагалымаш дене тоеныт. Ачаже шке суртышкыжо пöртылын, поянлыкшым монастырь ден черкылашке колтылын, йорло ден күчен коштшо-шамычлан пуэден. Мо кодшыжым ўдыржын илыме монастырьлан пуэн, вара шкежат тушко толын да ўдыржын пöлемышкыже илаш пурташ йодын. Лу ий тыште кумал илымеке, ўдыржын кийыме кожгожешак колен. Тудымат ўдыржö воктекак кугу пагалымаш дене тоеныт. Нуным шарныме кечым кажне ийын палемдаш кутырен келшенит.

Преподобная Евфросиния 445 ий гутлаште колен. Тудым 25 сентябрь / 8 октябрь кечын пагален шарнат, а Пафнутий ачажым – март тўнгалтыште.

Чот орланыше Екатерина

24 ноябрь/7 декабрь

Император Максимин кугыжа годым Александрий олаште мотор ўдыр Екатерина илен, кугу уш-акылже дене чылаштым ўрыктарен. Тудо чын Юмым палыдыме поян ешыште кушкын, а чапланыше писатель Гомер, Виргилий, Аристотель, Платон да молынат возымыштым, тунамсе эмлызе-влакын туныктымыштым самырыкак пален. Екатерина тўрлў йылме дене кутырен, шонымашыжым радамлен, ўчашен мутланаш мастарлийын. Марлан лекташ жап шумек, ача-аваж деке тудым йодын шуко поян еш гыч толыныт. Ачажын поянлыкше еш кидыш ынже кусно манын, аважат тудлан марлан лекташ ойым пуэн. Ўмыржым ўдыр илыш дене шуяш шонышо Екатерина ой пуышо-влаклан эре ик семын вашештен: «Тукымжын чапше, поянлыкше, шке моторлыкшо да уш-акылже дене мый дечем кўшнырак шогышо качым муыда гын, марлан лектам, а шке дечем ўлнырак улшылан мый ом лек».

Христиан верам шолып кучышо аваже Екатеринам ола тўрыш святой шонгыен деке нангаен. Ёдырын илыш умылымашыжым пален налмеке, шонгыен Екатериналан тыге каласен: «Тый дечет чапле ик ёрыктарыше Качым палем. Тудын моторлыкшо кече деч волгыдо. Тудын уш-акылже чыла чонаным вуйлатен виктара. Тудын поянлыкше уло тўня мучко шарлен да нигунамат ок пыте: калыклан мыняр шуко пуэда, тунар ешаралтеш гына. Тудын тукымжын чапшым ни умылен, ни каласен мошташ ок лий. Уло тўняште Тудын гай чапле нигё уке».

«Тыйын моктымо Каче вара кён эргыже?» – йодын Екатерина. «Мландымбалне Тудын Ачаже уке, Тудо Эн Святой да Эн Яндар Ёдыр деч умылен мошташ лийдымын шочын. Эн Святой да Эн Яндар улмыж верч Тудлан тыгай Эргым шочыкташ пўралтын. Колыдымо чонжо дене да капшыге Тудым кава деч кўшкё нёлталыныт. Тудлан, чыла чонанын Кугыжажлан, кызыт святой суксо-влак служитлат», – вавештен шонгыен.

«Тыгай ёрыктарыше Качым мый ужын кертам мо?» – ёрын йодын Екатерина.

«Мыйын каласымем шуктет гын, тый Тудын эн волгыдо чурийжым ужын кертат», – каласен шонго.

Екатерина чыла шукташ сёрен. Тунам шонгыен тудлан Юмын Эн Святой Аважын иконыжым пуэн. Юмонаште Ава Шке Эргыжым кучен шинчен.

– Теве тудо Качын Аваже. Монтет кай, пёлем омсатым петыре да Мария лўман тиде Ёдырым чот сёрвале, тыланет Шке Эргыжым ончыкташ йод. Вет чонет тыйым тиде Эрге деке шупшеш. Кугу ўшан дене чот

сөрвалет гын, Тудо тыланет Шке Эргыжым ончыкта, – ўшандарен каласен шонгыен.

Екатерина чыла тыгак ыштен. Пеш кужун кумалмыж дене ноен, нералтен колтен, Юмын Авам иконысо ончыктымо самынак ужын. Эргыже гына Екатерина ўмбака ончен огыл, вуйжым эре Шке Аваже вельш савырен. Ёдыр вес могырым ончалаш төчен, но Эрге адак чурийжым коранден. «Эргым, Екатеринаян могай поро да мотор улмыжым ончал», – темлен Ава. «Уке, тиде ёдыр ни поро, ни мотор огыл, сандене Мый тудын ўмбака ончал ом керт», – вашештен Эрге.

– Тудо чыла философ-шамыч дечат ушанрак огыл мо? Тудо чыла ёдыр-шамыч дечат поянрак огыл мо? Тудын тукымжо эн пагалыме огыл мо? – уэш йодын Ава.

– Тудо ни ушан, ни поян, ни пагалыме огыл. Тудо шке осал койышыж деч ок коран гын, Мый тудын ўмбака ончал ом керт манын, эше ик гана ойлем, – каласен Христос.

– Йоратыме Эргым, Шке пұрыметым ит шұкал. Тыйын чапетым ужын керташ манын, тудо мом ыштышаш, туныкто. Вет Тыйын волгыдо чуриетым тудо веле огыл, чыла суксо-влакат ужнешт.

– Тек иконом пуышо шонгыен деке кая да тудын кұштымыжым шукта. Тунам тудо Мыйым ужын кертеш, Мыйын ончылнем порылыкым налеш, – манын Христос.

Тыгай ёрыктарыше омым ужшо Екатерина тудо кечынак шонгыен деке каен, ончыкыжо сукалтен возын, мом ужмыж нерген шортын ойлен. Шонгыен тудлан тўня ышталтме годсек мландымбалне мо лийме

да умбакыже Христосын кокымшо гана толшашыже нерген каласкален. Илышыштым чын илен эртарыше ең-влакын да сулыкан ең-шамычын ончыкылык пұрымашышт түрлө лийшашым умылтарен. Чыным пален налаш тыршыше Екатерина христиан веран туныктымышым вигак чонышкыжо пыштен, Иисус Христослан ўшанен, тынеш пурен. Тидын деч вара шонгыен тудлан Юмын Авам уэш сөрвалаш темлен. Екатерина адак тугак ыштен. Кочде, пеш кужун тыршен кумалмыж дене ноен да нералтен колтен. Омо дене Юмын Авам да Тудын Эргыжым ужын. Эргыже тиде гана Екатерина ўмбака пеш порын ончен. «Тиде ўдыр Тыланет йөрышө мо?» – йодын Юмын Ава.

– Кызыт тудо ончычсыж гай шучко, нужна да пагалаш йөрыдымө огыл, а сылне да чапле, поян да ушан. Ынде тудо Мыланем йөрышө. Мый тудым тыгайым йөратышым да курым-курымеш илаш манын, налшаш ўдырем шотеш ужам, – тыгай мутым Екатерина колын. Шкеже сукен возын да каласен: «Чот чапле Владыко, Тыйын Кугыжанышетым ужаш мый йөрыдымө улам, Тый мыйым кеч шке кулет-шамыч коклаш пурто».

Юмым Шочыктышо Эн Святой Ава ўдырын кидшым кучен да каласен: «Эргым, Тыйын налшаш ўдырет улмышым палдарен, Тый тудлан шергашым чикте да тудым Шке Кугыжанышетлан йөрышым ыште».

– Теве таче Мый тыйым налшаш ўдыремлан ойырем, тый колыдымо да курым-курымеш илыше лият. Тиде кылым чот арале, шкаланет мландымбалысе ка-

чым ит кычал, – манын Христос да Екатеринан кидышкыже чапле шергашым пыштен.

Тиде сүрет деч вара ўдыр помыжалтын, пурла кидыштыже сылне шергашым ужын, а чоныштыжо каласен мошташ лийдыме кугу куан лийын. Тудо чот вашталтын, мландымбалысе нерген шонымыжат шуын огыл, эре шкенжын пылпомышысо Качыж нерген шонен, Тудын нерген утларак пален налаш тыршен.

Александрій олаш Максимин кугыжа толын, шке юмыжо-влаклан надырым пуаш манын, уло калыкым тарватен. Ен-влак ўшкыжым, тагам, кайыквусым конденыт. Вольык ломыжмо, кайыквусо кычкырыме шоктен, йўлышö шыл пуш ола мучко шарлен, шўлышым петырен. Надырым пуымо верыште вўр энгер гай йоген, вет Максимин шкежак 130 ўшкыжым конден.

Мо ышталтмым палыше Екатеринан чонжо корштен. Икмыняр тарзыжым пеленже налын, тудо надыр пуымо храмыш каен. Тыгай мотор ўдырын толмыжо чылаштын шинчаш пернен. Кугыжалан вуйжым савен, Екатерина ойлаш тўнгалын:

– Максимин кугыжа, тиде шучко пашам ышташ тендам ия-шамыч алгаштарат. Нимолан йёрдымö идол-влакым те юмылан шотледа. Нунылан кумалаш те сокыр да ушдымо улыда мо? Кеч тендан пагалыме Диодорын мутшым колыштса, тудо ойлен: «Нине юмо-влак ожно айдеме лийыныт, илышыштымат удам мучашленыт. Илымышт гоным могай-гынат пайдам ыштымыштым шарнаш манын, ен-влак нунылан чапкўм шогалтеныт. Нине менге-шамычым вара юмылан

шотлаш тўнгалыныт». Тыгак Херонейысе пагалыме Плутарх нине юмо-шамычым жаплен огыл. Максимин кугыжа, нине ушан ең-шамыч тыйын туныктышет улыт, кеч нуным колышт. Тый нине вольык ден кайыкым веле огыл орландарет, а уло калыкын чонжым курымашлык ойгылан пуэт. Тўнгалтышдыме, эре улшо да колыдымо ик чын Юмым пален нал. Мемнам утарышаш верч Тудо айдеме капым налын. Кугыжавлакын пўрымашышт, элым вуйлатымаш да уло тўнян илышыже чыла Тудын кидыште. Тудын ик мутшо дене чыла ышталтын да аралалтеш. Поро да чыла кертше тиде Юмылан тендан вольык ден кайык надырда огеш кўл. Титакдыме чоным пуэн, Тудлан сай лияш тōчымō ок кўл. Чын Юмо Шке шўдымашыжым гына пенгыдын шукташ кўшта.

Тыгай мутым колмеке, кугыжа чот сырен, ончыч ваштареш нимом пелештен кертын огыл, Екатериналан тыге гына манын: «Тый кызыт тышеч кай, мыланна надырым кондаш эрыкым пу, а вара ме тыйын каласкалыметым колыштына».

Кугыжа, пайрем эртымеке, ўдырым ўжыктен да шкеж нерген каласкален пуаш йодын. Екатерина ойлен:

– Мый калык пагалыме ача-аван шочшышт улам, лўмем – Екатерина. Ончыч мый тўрлō наукум шымленам, кызыт тидым арам пашалан веле шотлем. Мый Чыла кучышо Христосын налшаш ўдыржō улам. Тудо Шке Исаия пророкшо гоч каласен: «Ушан-шамычын ушан улмыштым пытарем, шотан-шамычын шотан улмыштым корандем».

Кугыжа, ўдырын моторлыкшым ужын, ушыжлан өрын. «Тыгай ўдырым мландымбалысе енак шочыктенит мо?» – шонен. Тудын шонымашыжым пален, Екатерина умбакыже ойлен:

– Юмылан шотлымо ия-шамычда тендам ондалат, түрлө алгаштарымашке пуртат. Мый шкемым шке мландысе пураклан веле шотлем. Юмо мыйым Шке түсшө семын ыштен да моторлыкым пуэн. Ен-влак Пүрышын кугу уш-акылжылан өрышт манын, Тудо мыланем, ни-молан йөрыдымылан, тыгай сылнылыкым да ушым пуэн. Тудын лүмжым каласыме але южышто ыресым ыштыме деч тыйын юмет-шамыч лүдыт да шылыт. Мутемын чынжым тыланет пенгыдемден кертам. Пычкемышым да ия-шамычын ондалымыштым кеч изишак корандынет гын, тый нине юмо-шамычын нимолан йөрдымө улмыштым умылышаш да Ик Чын Юмым пален налшаш улат.

– Колыдымо чапым нумалше юмо-шамыч нерген удан ит ойло. Кугыжалан ўдыр дене ўчашаш сай огыл, тый денет мутланаш мый ушан философ-шамычым ўжам, тунам тый мемнан туныктымашлан ўшанет, – вашештен Максимин да ўдырым петырен шындаш күштен, а шкеже чыла вере тыгай күштымашым кол-таш каласен:

– Мый, Максимин кугыжа, мыйын кундемыштем илыше чыла ушан философ ден мутмастар-влаклан куаным тыланем. Чылаштым, кө Гермес юмылан кумалеш да, шке пашаже ушныжо манын, тудым сөрвала, мый декем толаш ўжам. Тыште мый декем толшо да мемнан кугу юмо-шамычнам койдарыше ик ўдырын умшажым

петыраш күлеш. Тудо мемнан юмо-шамычнам так ара-меш ужеш, нимолан йörдымылан шотла. Шкендан уш-акылдан куатшым ончыкташ толза, тидлан тендам ен-влак чапландараш тўнгалыт, а мый дечем пöлек лиеш.

Кугыжан ўжмыжлан витле ен вашештен. Нуно кугу уш-акыл дене ойыртемаптыныт, ўчашен мутланаш мастар лийыныт. Христиан ўдыр дене ўчашымышт годем пеш тўткö лийышт манын, кугыжа нуным ончычак шижтарен.

– Максимин кугыжа, ўдыр пеш ушан гынат, ит лўд. Ўдырамашын уш-акылже садак пöръенгын гае тичмаш огыл, ўчашен мутланымаште тудо сенен ок керт. Ты-нар философ ден мутмастарым ужмекыже, тудо шке-жат вожылеш, – кугешнен ойлен ик ен. Тыге ойлымо дене кугыжа лыпланен да йывыртен.

Ўчашымым ончаш шуко калык толын. Екатери-налан архангел Михаил кончен, тудым пенгыдемден. Ўдырым калык ончыко конден шогалтымеке, моктаны-ше философ йодын: «Тый мо ушдымо семын мемнан юмо-шамычнам вурсет?»

– Мый, но ушдымо семын огыл, а чыным йöратымен дене ойлем: тендан юмыда-влак нимо улыт, – лыжган пелештен Екатерина.

– Мемнан чапланыше поэтна-влак нуным мокте-ныт, тыланетат уш-акылым пуэныт, тый шкеат нунын пöлекыштын тамжым паленат, кузе ынде нунын нерген тыге вурсен ойлен кертат? – йодын философ.

– Тендан юмо-шамычда огыл, а ик чын Юмо мыла-нем уш-акылым пуэн. Тудо Шкежат – уш-акыл да илыш. Кö Тудын деч лўдеш да Тудын күштымыжым шуктен

ила, тудо чын философ. Тендан юмыда-шамычын пашашт алгаштарыше улыт, воштылаш гына йöрат. Кугу поэт-влак кокла гыч кö да кузе нуным юмо манеш? – йодын Екатерина.

– Зевсым сөрвалымыж годым ушан Гомер тыге ойлен: «Юмо-шамыч коклаште эн кугу да эн чапле Зевс, тыгак моло колыдымо юмо-влак». Аполлонлан таум ыштымыж годым Орфей тыге манын: «Чыла ужшо, колышаш ден колыдымо-шамычым ырыктыше да шулдыр үмбалне чонештылше кече улат». Теве кузе поэт-влак мемнан юмынам моктеныт, нуно ыресеш пудалыме Христосым Юмылан шотлен огытыл, Тудын нерген паленат огытыл, – манын философ.

– Гомер шкенжын вес пашаштыже Зевсым чоя ондалыше манеш, вес юмо-шамыч деч тудын шылын утлымыж нерген воза. Нунын уда пашашт нерген возымым шуко муаш лиеш. А ыресеш пудалымын толшашыж нерген тендан ушан Сивиллада ончылгочак шижтарен, тыге каласен: «Пытартыш жапыште тиде мландыш Икте толеш да Шке үмбакше сулыкдымо капым налеш. Чыла кертше Юмо улмыж дене Тудо алгаштарымашын вийжым шалата. Ұшаныдыме-шамыч Тудлан көранат да, колышашлык семын, Тудым күкшö вереш пудален пушташ пуат». Тидым каласаш шке кумылжо лийын огыл гынат, тендан ушан Аполлонийда, Юмын эрыкшым шуктен, Христосым Юмо манеш да ойла: «Пылпомышысо Икте Шкенжым Юмо маныкта. Тудо кум түсан волгыдо улеш. Ыресеш орланышыже – Юмо, но Юмо огыл орланен, а тудын айдеме кап ужашыже, вет тудо

кок ужаш гыч шога. Юмо улмыж дене Тудо колыдымо». Ачаж дене Иктак улшо Тўнгалтышдыме чын Юмо нерген Аполлоний тыге каласен. Тудо чыла порылыкын тўнгалтышыже да негызше; Тудо нимо уке гыч тўням ыштен да тудым вуйлата. Тудо, Ачаж дене Иктак улшо, мыланна верч айдеме лийын, мландымбалне илен, ен-влаклан полшен да туныктен. Айдеме тукумым ожнысо каргымаш деч утараш манын, Тудо колымашым чытен да мыланна, таум ыштен моштыдымо-влаклан, чон куаным да пиалым пуэн. Ен-влакын сулыкыштлан кўра петырыме рай капкам Тудо уэш почын. Кум кече гыч ылыж кынелын, пылпомышко уэш нўлталтын. Шке тунемшыж-влаклан Святой Шўлышым колтен. Нуныжо тўня мучко каеныт, Тудын Юмо улмыж нерген да Тудлан ўшанаш кўлмў нерген умылтареныт. Мый денем ўчашыше философ, тыланетат Тудым палаш, ик чын Юмылан ўшанаш, Тудын кулжо лияш кўлеш. Вет Тудо поро да чаманыше, чыла ойган ден сулыкан-влакым Шкеж деке ўжеш. Тый шке туныктышет ден юмет-шамычлан: Платон ден Орфейлан да Аполлонийлан – ўшане. Чыным луктын каласаш шке кумылышт лийын огыл гынат, Христосын Юмо улмыжым нуно сайын паленыт.

Ушан Екатерина тыге ойлен да погынышо чыла калыкым ўрыктарен. Кугыжа, тиде философын сенгалтмыжым ужын, моло-влаклан ўдырым ўчашен сенаш кўштен. «Мемнан кокла гыч эн ушанжат сенен ок керт гын, ме кузе чын ваштареш шоген кертына?» – маныныт весышт. Кугыжа сырен да философ-шамычым тулыш кышкаш кўштен. Екатерина ончыко сукалтен

возын, нуно йодыныт: «Ик чын Юмым мемнан верчат сөрвале. Мемнан йонылыш лиймынам проститлыже, Святой Шўлышын пөлекшым пуыжо».

Святой ўдыр тунам куан дене темын да нунылан тыге вашештен:

– Те чынак поро пиалан улыда: пычкемышым коден, чын волгыдым пален налында. Мландымбалысе кугыжа деч корангын, Пылпомышысо Колыдымо Кугыжа деке лишемында. Тудлан чот ўшаныза: те тул дене тынеш пу-реда, тудо пылпомышыш кўзыктышö тошкалтыш лиеш. Тиде тул капын да чонын чыла сулыкшым эрыкта. Чапын Кугыжаже ончылно те шўдыр гай волгыдо да яндар шогаш тўналыда, Тудын йöратыме йолташыже лийыда.

Философ-шамычым Екатерина ыреслен. Волгыдо ўшан дене темын, нуно тулыш лўдде каеныт, тыге орланен коленыт. Орланыше-влакын йўлышö лулегыштым тояш манын, кастене христиан-влак толыныт. Йўлалтен пуштмо ен-влакын капышт тичмаш улмылан чот öрыныт, нуным кугу пагалымаш дене тоеныт.

Уш дене сенен керташ лийдымым ужын, кугыжа чоялык дене сенаш пижын, Екатерианан пырля кугыжалана да ўмыр мучко веселан илаш темлен.

– Кугыжа, рывыж гай ит лий, шке чоялыкетым кодо. Мыйын ўдыр чапем сöрастарыше ик Качем веле – тиде Христос. Мый орланышын вургемже дене курымашлык чапым налам, тудым кугыжан чапле вургемжылан ом вашталте. Ен-влак мыйын гоч Христослан ўшанат да тыйын полатет гычат шукын пылпомышыш каят манын, мый ўшанем, – вашештен Екатерина.

Кугыжа Екатеринам үшкыж шөн дене кыраш күштен. Кок шагат кырен орландарымеке, үдырым казаматыш кудалтеныт. Тудым пукшаш але вүдым пуаш чареныт. Кугыжан Августа ватыже Екатеринан кугу уш-акылже, порылыкшо да лүддымылыкшө нерген ойлымым шуко гана колын, тудым йөрәтен да ужаш шонен. Марийже уке шенгеч тудо Порфирий лүман военачальник деке миен, омо ужмыж нерген каласкален:

— Волгыдо вургеман сылне үдыр ден рвезе-влак коклаште мый Екатеринам күшнырак шинчышым ужым. Чурийже туге волгалтын, үмбакше ончашат ок лий ыле. Мыйым воктеке шындыш, вуйышкем шөртнӧ венецым пыштен, тыге мане: «Тиде венецым тыланет Владыка Христос колтыш».

Порфирий салтак-влакым пеленже налын, да нуно казаматыш каеныт, орол-влакым шке векушт савыреныт. Екатеринан чурийже гыч волгалтше волгыдым ужын, Августа тудын ончыко сукалтен возын да шортын ойлен:

— Тыйым ужмеке, мый ынде шкемым пиаланлан шотлем. Йӱаш вүдым кычалше пӱчӧ гай мый тыйым ужаш, ойлыметым колаш шоненам. Тыланет тыгай кугу мастарлыкым пуышо Владыкылан үшанле улмет верч тый поро пиалан да мокташ йӧрышӧ улат.

— Тыят поро пиалан улат, мый тыйын үмбалнет шөртнӧ венецым ужам, тудым суксо-влак нӧлтал кученыт. Кум кече гыч тый тиде венецым налат. Христос верч орланашет логалеш, Тунам чын Кугыжа деке кает да курым-курымеш кугыжалана ш тӱналат, — манын Екатерина.

– Тыйын сөрымö орланымаш деч мый моткоч лүдам, а эшеат чот шке осал марием деч лүдам, – каласен кугыжан вате.

– Тый ит лүд, вет тыланет Христос Шке полшаш тўналеш, шўметым пенгыдемда. Орланымаш чонет марте ок шу, капет веле жаплан орлана, вара тудат курымашлык ласкалыкыш кая, – тыге лыпландарен святой ўдыр.

– Мыят Христослан ўшанынем да Тудын сарзыже лийнем, Тудлан ўшаныше-влаклан Христос мом пуа? – йодын Порфирий.

– Тудым йöратыше да Тудын күштымашыжым шуктышо-влаклан мом ямдылымыжым каласен мошташат огеш лий, вет Тудо пеш поро да айдемым йöратыше, – умылтарен Екатерина.

Тыгай мутым колын, Порфирий куан дене темын, тудо ынде шкеат Христослан ўшанен, а тудын дене пырля – кокшүдö салтакше да кугыжан вате Августа.

Чот орланыше Екатерина деке кажне кечын көгөрчен чонештен толын, тудлан кочкаш конден. Пытартышлан Господь Иисус Христос Шке толын, пеленже святой суксо-влак лийыныт. Христос чот орланыше Екатери-налан каласен:

– Мыйын ойырен налме ўдырем, ит лүд. Орланымаш тыйым ок сене, вет Мый эре пеленет улам. Шке чытымашет дене шуко еным Мый декем савырет, тидлан көра курымашлык венецым налат.

Христос тыге Екатеринам пенгыдемден да койдымо лийын. Эрлашыжым ўдырым судыш конденыт, а тудо эр ўжара гай волгалтын. Екатерианан тыгай таза да мо-

тор улмыжлан Максимин кугыжат öрын, тудым пукшы-шо еным пушташ шонен. Кугыжан осал шонымыжым пален, ўдыр ойлен:

– Нимогай енын кидшат мыйым пукшен огыл. Владыка Христос кулжо-влакым Шке пукша, Шкенжым веле ок палдаре.

Екатеринан моторлыкшым чаманыше гай койын, кугыжа адак тудым шке юмыжо-влак вельш савыраш төчен:

– Кече гай волгалтше ўдыр, тый Артемида деч мотор улат да кугыжаланаш шочынат. Мемнан юмо-шамычлан вуетым саве, нунылан надырым кондо, тунам мемнан дене пырля куанен илаш тўнгалат. Тыгай волгыдо моторлыкым орланымаш дене ит локтыл.

– Мый пурак да рок улам. Изирак чер але ийгот эртыме дене мыйын моторлыкем пеледыш гай кошка, а колем гын, шўйын пыта, сандене мыйын тўжвал тўсем верч ит тургыжлане, – манын Екатерина.

Кугыжалан сай лияш төчен, Хурсаден лўман ик ен ойлаш тўнгалын: «Тиде ўдырым орландарыме дене сенаш манын, мый лўмын у ўзгарым ыштенам. Ик шўдырыш ныл тыртышым йөнештараш, тыртыш йыр пўсö кўртнбым кередаш кўлеш. Ўдырым кылден шындымеке, тыртыш-шамычым тўрлö вельш пўтырен, капшым кўрышташ. Тыге лийшашым палымекат, тудо ўс-кыртланаш тўнгалеш гын, тек орланен кола».

Тиде шучко ўзгарым ыштен, писын пёрдыктен лўдыктымö денат Екатеринам чактарен кертын огы-тыл. Максимин тудым тыртыш-шамыч ўмбака пенгыдын

кылдаш кўштен. Орава-шамычым түрлө могырыш пўтыраш веле тўналыт – кава гыч суксо вола да тиде оратам шалата. Пўсө кўртнян тыртыш-шамыч йыр чонештат, шуко еным колымеш сусыртат, а Екатерина тичмаш да таза шоген. Тыгай чудым ужшо калык «Христиан-шамычын Юмышт чот кугу!» – манын кычкырен. Чот сырыше кугыжалан Августа ватыже өпкелен ойлен:

– Тый йөршынак ораде улат мо? Кузе тый илыше Юмо ваштареш кучедалаш, Тудын ўшанле кулжым орландараш тоштат?

Пелашыж деч тыгай мутым колмеке, Максимин чылт орен, святой ўдыр нергенат монден, уло шыдыжым Августа могырыш савырен. Ватыже ўмбаке шке кержалтын, вара вуйжым руалаш кўштен. Ола түрыш нангаен, Августам казнитлен пуштыныт. Тудын капшым Порфирий йўдым шолып тоен. Эрлашыжым тудо шке салтакше-влак дене пырля кугыжа ончыко каен да каласен: «Меат христианин да кугу Юмын кулжо улына».

Максимин салтак-влакым шке вельшкыже савыраш төчен, но нуно тудлан ик мутымат вашештен огытыл. Порфирий тунам манын: «Молан тый йол дене мутланет, а вуй дене огыл? Мый нунын вуйлатышышт улам, мый денем кутыро».

– Тый нуным пытарыше осал вуй улат, – шыдын кычкыралын Максимин да чыланыштымат руал пушташ шўден.

Эрлашыжым эрдене ўдырым адак судыш конденыт.

– Тый мыланем шуко ойгым кондышыч: ватем алгаштарышыч, лўддымө военачальник Порфирийым

йомдарышым. Тудо войскамын шүмжө гай ыле. Тыйым иканаште пушташ күлеш ыле, но тыгай ушан да мотор үдырым мый йоратышым, эшеат чаманем. Мемнан юмо-шамычлан вуетым саве, нунылан надырым кондо. Тунам тыйым кугыжан ватым ыштем, оетым колышташ тўналам, нимогай осал шомакым ом каласе. Мый денем пырля илен, тугай кугу куаным да пиалым пален налат, кудым нимогай кугыжан ватыжат ужын огыл, – манын, кугыжа Екатеринам сенашак төчен.

Кугыжан чоя шомакше чот орланыше Екатеринам ни ондален, ни Христос деч ойырен кертын огытыл, тудо шке ўшанымашыжым пенгыдын арален. Максимнын күштымыж почеш салтак-шамыч үдырым ола тўрыш казнитлаш нангаеныт. Екатеринам чаманен, шуко ең нунын почеш шортын ошкылын.

– Тыгай мотор да волгыдо үдыр! Молан тый шке декет тыгай пешкыде кумылан улат? Самырык илышетым молан жап шуде күрлат? Кугыжан ойжым колышт, тудын күштымыж семен ыште, – манын, поян үдырамаш-шамыч тудлан ойленит.

– Мыйын верч шортман огыл, а куанаш күлеш. Мый ынде шке йоратыме Качемым, Иисус Христосым, ужам. Тудо мыйын Пўрышем да Утарышем. Орланен колышо-влакын моторлыкышт, чапышт да венецышт – Тудо. Райысе поро пиалыш мыйым Тудо ўжеш, Тудын дене пырля мый курым-курымеш кугыжаланаш тўналам. А те шке верчда шортса, вет ўшанымашда укелан көра те курымашлык тулыш да мучашдыме орлыкыш логалыда, – манын Екатерина.

Кунам чот орланыше Екатеринам казнитлыме верыш конденыт, тудо уло кертмын кумалаш тўналын:

– Мыйын Юмем, Господь Иисус Христос! Мыйын йолем чытымаш кў ўмбаке шогалтымметлан Тыланет таум ыштем. Ыресеш сусыртымо шке яндар кидетым мый декем шуйо да Тыйым йоратымемлан верч пуымо чонем нал. Господь, мыйын кап ден вўр улмем шарне. Мыйын палыде ыштыме сулыкем Лўдыкшө судышто осал орландарыше-влаклан луктын каласашышт ит пу. Тыланет верч йоктарыме вўрем дене мыйын сулыкем муш. Тыйын верч орландарыме, керде дене руалме капем тушман-шамычлан койдымым ыште. Шке кўкшытет гыч, Господь, тыште шогышо еҥ-влакымат ончал, Шкен-дым палаш туныкто. Мыйын гоч Тыйын святой лўметым ўжшө-влакланат сулык касарымашым пу. Тыйын кугу лўметым тек чыланат курым-курымеш моктен ойлат.

Екатерина молитвам лудын пытарен да палачлан каласен: «Кўштымым шукто!»

Вуйжым руалмеке, сусыр гыч вўр олмеш шөр йогымылан чыланат өрыныт. Чот орланыше Екатери-нан капшым суксо-влак налыныт да Синай курыкыш нангаеныт. Екатеринан капше кушто кийымым 200 ий наре пален огытыл, вара Синай курыкысо монастырьын монахше-влаклан кўшычын увертареныт. Чот орланы-ше Екатеринан мощыжо Господын Волгалт Ваштал-тмыж лўмеш храмын алтарьыштыже, мраморный ко-лоткаште, аралалтеш. Тудын святой мощыжо воктене шуко чудо да пареммаш лийын.

Ефес ола гыч шым святой рвезе

4 август/17 август

Шым святой рвезе чыланат Ефес оласе лүмлө ен-влакын шочшышт лийын. Нуным Максимилиан, Ексакустодиан (але Константин), Иамвлих, Мартиниан, Дионисий, Антонин ден Иоанн манын лүмденыт. Нуно христиан-влакым поктылшо император Декий кугыжаланыме годым шке элыштлан служитленыт.

Язычник-влак, надырым пуымышт годым, христиан-влакым тушко виеш конденыт, шке юмыштлан кумалыкташ төченыт. Христиан-влак курык коклаш шылыныт гынат, Декийын күштымыж почеш нуным чыла вере кычалыныт. Южыжо, орландарыме деч лүдын, калык ончылнак идол-влаклан кумалын, надырым пуэн. А пенгыдын ўшаныше ен-влак Христос верч орланен колымашым пиаллан шотленыт. Орландарен пуштмо христиан-влакын капыштым корно воктеке кудалтеныт але оласе пырдыжыш сакеныт. Вуйыштым, тояш керын, олашке пурымо

капка воктен веранденит. Тыге моло-влакым лүдык-тылыныт.

Христиан верам кучышо шым самырык салтак Охлонь курыкпомышто кумалын, пүтым кучен илен. Нунын нерген императорлан шижтареныт. Шке салтакше-влак коклаштат Христослан ўшаныше улмылан Декий чот сырен. Тудо пещерыш пурымо рожым кў дене петыраш, рвезе-влакым илышынек тояш кўштен. Петыраш колтымо ен-влак коклаште христиан верам шолып кучышо Феодор ден Руфим лийыныт. Нуно рвезе-влакын лўмыштым вулно гыч левыктыме онгаш возеныт, кў коклаш чыкеныт.

Ефес гыч шым святой рвезе мемнан курымын 250 ийже гутлаште мален колтен гын, нунын öрыктарышын помыжалтмышт 408–450 ийлаште Изирак Феодосийын кугыжаланымыже годым лийын. Чыла кертше Юмо самырык салтак-влаклан келге омым колтен, нунын капыштым кокшүдö ий арален да колышо-влакын ылыж кынелшашым ончылгоч ончыктен. «Колышо-влак Юмын Эргын йүкшым колыт да ылыж кынелыт» манын, Поро Уверыште возымо гынат, тунам еретикшамыч тидлан ўшанен огытыл, эре ваштареш ойленыт.

Святой рвезе-влакын помыжалтмышт тыге лийын. Охлонь курыкысо мландын озаже тушан шорык кўтўм петыраш верым ышташ шонен. Саварым чогаш манын, тарзыже-влак пещерым авырыше кўым нумалыныт, тыге курыкпомыш почылтын.

Илышын да колымашын озаже Господь Иисус Христос келге омо дене малыше рвезе-влакым тиде жа-

пыште помыжалтарен. Тудын кўштымыж дене ылыж кынелше рвезе-влак шкеныштым тыглай гына помыжалтшылан шотленыт, эр молитвам лудыныт. Волгалтмеке, нунын кокла гыч иктыже кочкыш налаш олаш каен. Сатум налмыж годым тудо ожнысо оксам шуялтен, чылаштым öрыктарен.

– Император Декийын поянлыкшым кушто муынат? – манын, йодышташ тўнгалыныт. Рвезын вашмутшым колышт налмеке, тудым орадылан шотленыт. «Поянлыкым кушто мумыжо нерген ойлаш огыл манын, шкенжым лўмын тыге куча» – шоненыт. Олаште тыгай рвезе улмо нерген шомак епископ марте шуын. Тудат рвезым йодышт налын да умылен: Господь тиде рвезе гоч кугу тайным почын ончыктынеже. Эше куд рвезе улмо нерген пален налмеке, епископ ден Ефес олан вуйлатышыже да шуко калык курык помыш деке каеныт. Курык рожым шымлен налмеке, епископ вулно гыч левыктыме онам муын. Тушан Феодор ден Руфимын возен кодымо лўм-влак аралалтыныт. Тыге кокшўдö ий ончыч лийше сўрет угыч почылтын. Тыгай кугу чудым ончыктышо Юмым чыланат моктеныт. Рвезе-влак шке илыме жапышт да император Декийын христиан-влакым шучкын поктылмыж нерген каласкаленыт.

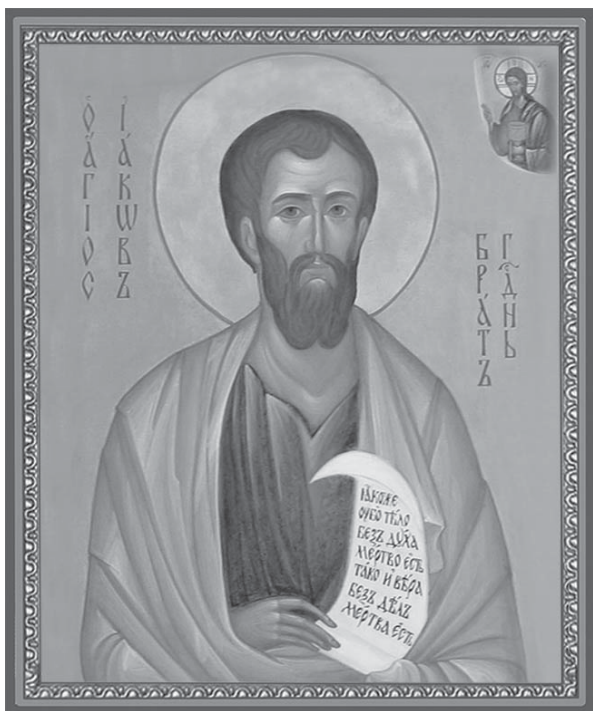
Тыште мо лийме нерген увертарен, епископ ден Ефес олан вуйлатышыже император Феодосийлан тыге возеныт: «Тыйын кугыжаланымет годым лийше чудым ужаш поро ен-влакым колто. Вет ончыкыжым ылыж кынелшашым Господь мемнан жапыште ончыктен».

Ефес олаш император Феодосий шке толын, пелен-

же шуко христианым конден. Чыланат святой рвезе-шамычлан вуйыштым савеныт, нунын дене кужун мутланеныт. Кугыжан тыште улмыж годымак рвезе-влак уэш курымашлык омо дене мален колтеныт.

Император Феодосий нунылан ший да шөртньö гыч шым колоткам ыштынеже улмаш. Святой рвезе-влак омешыже конченыт да чыла енын ылыж кынелмышт марте нуным тиде курык помышешак кодаш йодыныт.

Ефес олаште 431 ийын собор лийын. Рвезе-влакын 200 ий гыч ылыж кынелмышт нерген уверым соборыш погынышо-влак уло тўня мучко нангаеныт. Тидын нерген икмыняр писатель ден тудо жапысе лўмлö ен-влак возен коденыт. Ефесысе святой-влакын лўмыштым шуко элыште пагален шарнат, омо кошкымо але йоча-влакын удан малымышт годым нуным сөрвалат.

**Святой
апостол Иаков,
Господьын изаже**

23 октябрь/5 ноябрь

Господьын изаже святой апостол Иаковым черке 5 ноябрьыште пагален шарна. Апостол Симон, Иуда, Иосий да тиде Иаков святой Иосиф Обручникын эргыже лийыныт. Тудым Заведейын Иаковшо да Алфейын Иаковшо дене путайыман огыл, нуно вес ең улыт.

Святой апостол Иаков назорей улмаш. Тудо самырык годсекак шкенжым пеш пенгыдын кучен, капын йодмыж почеш каен огыл. Тыглай кинде деч молым нимом кочкин огыл, аракам да ўйым умшашкат налын огыл, мушкылташат коштын огыл. Вургемже чоштыра куэм гыч лийын. Кап яндарлыкшым шонгеммыж марте арален, ўдырамышым пален огыл. Йүд еда кужун кумалын, малаш күчык жапым веле ойырен. Мланде марте сукен кумалмыжлан көра санга коваштыже верблюдын гай пенгыде лийын.

Иосифын эргыже-влак кокла гыч ик Иаковым гына Господьын изаже маныт. Вет ачаштын мландым шеле-

ден пуымыж годым мольшт самырык Иисус Христослан мланде пуымо ваштареш лийыныт. Шке ужаш мландыжым Иисус дене пырля кучен илаш Иаков веле келшен.

Иисус Христос, иудей калыкын кужун вучен илыме Мессийже, Юмын Кугыжанышын Поро Увержым конден да туныктен коштын. Тудын почеш кайше Иаков изажым Господь Шкенжын шымле апостолжо-влак коклаш пуртен.

Ыресеш пудалыме Иисусын чонжо лекме годым Иаков туштак лийын. Ылыж кынелмыж мӱнгӱ Иисус Христос эн ончыч моло апостол деке огыл, а Шкенжын тиде изаже деке толын. Тидын нерген апостол Павел Коринфян-влаклан колтымо серышыштыже возен.

Суксо семын яндарын илымыжлан кӱра Иаковым чын илыше еҥ маныныт, Иерусалим черкын икымше епископшылан ойыреныт. Христосын черкыжым пенгыдемдышаш верч святой апостол Иаков чот тыршен, шуко иудей ден эллиным христиан вераш савырен. Шомак дене веле огыл тыршен: литургий эртарыме радамым эн ончыч возен коден. Святой апостол Иаковым шарныме кечын гына Иерусалимыште литургийым тудын возен кодымыж семын служитлат, вет тудо пеш кужун шуйна. Ёшаныше-влакын вийышт шагал улмылан кӱра службо радамым ончыч Василий Великий, а вара Иоанн Златоуст кӱчыкемден.

Юмын да Господь Иисус Христосын тарзыже Иаков Израильын тӱрлӱ вере илыше 12 тукумжылан серышым возен коден. Тудо У Сугынь книгаште апостол-влакын уло Черкылан колтымо шым «соборный»

серыш радамыш пура. Тудым Господын ылыж кынел-мыж деч вара 5 ий эртымеке возымо. Христосын тунык-тымышжан ӯшаныше-влакым тунам чот поктылыныт, сандене нунылан вес кундемыш илаш каяш логалын. Ӗрдыжтӧ илыше-влакым апостол Иаков пенгыде лияш ӯжеш. Тергымашым чытен кертше айдеме илыш вуйшӱ-дышым налеш манын, умылтара. Эше тудо еҥ-влакым ойыркалыме деч шижтара, ӯшанымашым паша дене пенгыдемдаш туныкта. Шке йылмым кучен кертдыме енын кугу азапыш логалшашыже нерген ойла: «А йыл-мым ик еҥат кид йымалныже кучен ок керт: тудо кучен кертдыме осал, колымашым кондышо аяр дене темын. Тудын дене Ача Юмым моктена, тудын денак айдемым, Юмо тӱсаным ыштымым, каргена. Тудо умша гычак моктымаш да каргымаш лектеш. Иза-шольым-влак, тыге лийшаш огыл!»

Святой апостол Иаков тыгак моктаныше да еным судитлыше-влакым шижтара. Чытыше лияш, кеч-мо-гай нелылык годым кумалаш, Юмым сӧрвалаш ӯжеш. Иаковын тиде серышыже шуко поро койыш-шоктыш-лан туныкта, христиан умылымашын йоген пытыдыме вӱдан шергакан памашыже гай лийын кодеш.

Апостол Иаков шке поро илышыже дене уло калы-кын пагалымашыжым сулен налын. Христослан да Ту-дын туныктымашыжлан ӯшаныше еҥ-влаклан сырен илыше иудей ден нунын вуйлатышышт-влак Иаков ваштареш шоген кертын огытыл. Иерусалим храмын Эн Святой верышкыже первосвященник-влак ийлан ик гана, сулык касарыме кечын, пурен кертыныт. Апостол

Иаков тушто чүчкыдын йүд еда кумалын, тўня верч шинчавүдшым йоктарен. Калыкыште тудым Обли але Офли маныныт, тидыже «ен-влакым пенгыдемдыше савар» манме лиеш. Тудын ойлымыжым колышташ але вургем урвалтыже деке тўкнаш манын, шуко ен толеден. Апостол ўмбалне Христосын шўлышыжў лийын, шукын тудын гоч Христослан ўшаненыт.

Апостол Иаковым калыкын чот йўратымыжым тушман-шамыч кужун чытен кертын огытыл. Первосвященниклан Ананийым шогалтымеке, нуно апостолым шке векрышт савыраш шонен пыштеныт. Кугече пайрем-лан Иерусалимыш чыла кундемла гыч калык погынен. Иудей вуйлатыше-влак епископ Иаковым Христослан ўшаныме ваштареш ойлаш йодыныт:

– Чын илыше ен! Кугече кечын погынышо калыкым туныктен ойлаш тыйым сўрвалена. Иисусым Юмын Эргылан шотлымышт йонылыш манын, умылтаре. Тиде шояк шонымаш деч шўрлышт. Ме чыланат тыйым пагалена, колыштына. Тый чыным гына ойлет, тидлан пенгыдын ўшанена. Храм леведыш тўрыш шогал да ойлаш тўнал. Тек тыйым пайремыш толшо чыла калык ужеш да колеш. Тек нуно ыресеш пудалыме Иисусын лўмжў дене огыт алгаштаралт. Вет пайремыш иудей-влак веле огыл, вес калыкат толыныт.

Тыге нуно храм кўргыштў святой апостол Иаковым сўрваленыт. Вара тудым храм леведыш ўмбаке кўзык-теныт да маныныт:

– О, чын илыше ен! Ме тыланет ўшанышаш улына. Ыресеш пудалыме Иисус почеш каймыж дене тиде

калык йонгылыш лиеш. Тый шкеже Иисус нерген мом шонет, чыным каласе.

Тунам святой апостол Иаков кугу йүк дене ойлаш тўналын:

– Те мый дечем Айдеме Эрге нерген каласаш йодыда мо? Тудо орлыкым шке кумылын чытен, ыресеш пудалыме да тойымо лийын, кумшо кечын ылыж кыненын. Тудо кызыт пылпомышто, Кўшылсын пурла могурыштыжо шинча. Илыше ден колышо-влакым судитлаш Тудо пыл ўмбалам уэш толеш.

Нине мутым колыштшо-влак, Юмын Эргылан ўшанен, Тудын нерген тыге ойлымылан куанен, кычкыренит: «Юмылан тау! Давидын Эргыжлан осанна!»

Шонен пыштымышт шукталтын огылат, фарисей ден книга лудшо-влак сыренит, шке коклаштышт ойленит:

– Иисус нерген тыгай таныклымашым ышташ полшымына дене ме йонгылыш лийна, калыкым эшеат чот лугышна. Айста Иаковым храм леведыш гыч кудалтена, кеч лўдмыштлан кўра тудлан ынышт ўшане.

Вара нуно калыклан манынит: «Э-э! Чын илышынат ондалалтын аман!» Шкешт храм леведышыш содор кўзеныт да Иаковым ўлык шўкалынит. Шонго апостол илыше кодын, тудо сукалтен шинчын, кидшым кўш нўлталын, Иисус самынак кумалын:

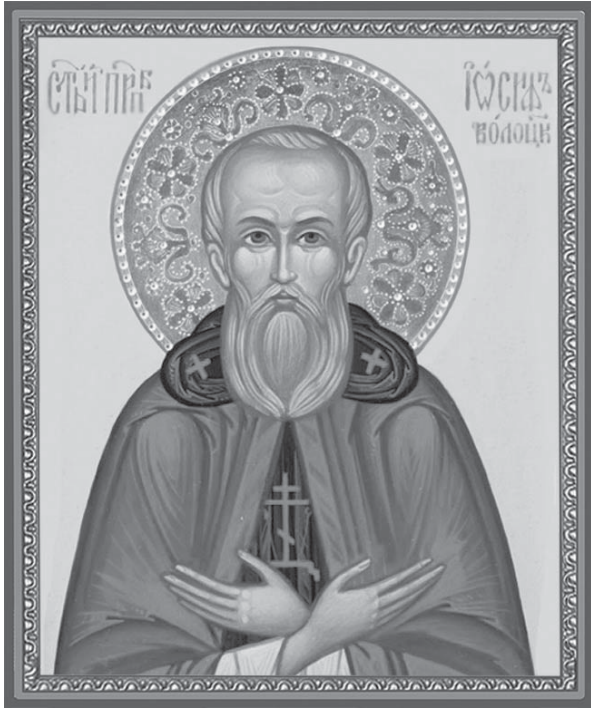
– Господь Юмо! Нунын тиде сулыкыштым кудалте, вет мом ыштымыштым огыт пале!

А фарисей ден книга лудшо-влак тудын ўмбак кўм кышкеныт. Ихавын тукумжо гыч священник чарен

кычкырен: «Мом те ыштылыда? Чарныза! Чын илыше ең мемнан верч кумалеш, а те тудын ўмбак кўм кышкеда».

Сукна ямдылыше ең тиде жапыште орышыла куржын миен, святой апостолым вуйжо гыч ўш дене чот перен. Иаковын вуйдорыкшат шыжалт лектын, шўлышыжымат Юмылан пуэн. Чын илыше святой Иаковын орланымашыже тыге мучашлалтын.

Господын изаже святой апостол Иаковым храм воктенак тоеныт. Тудын шўгарже ўмбак памятникым шогалтеныт. Иаковын орланен колымыжо мемнан курымын 63 ийыштыже лийын. Тудын мощыжын ужашыжым 1853 ийыште Москва оласе Старо-Иерусалимский храмлан пуэныт.

Преподобный Иосиф Волоцкий (Волоколамский)

*9 сентябрь/
22 сентябрь*

Преподобный Иосиф Волоцкий 1440 ийыште шочын. Ончыч тудо преподобный Пафнутийын туныктен вуйлатымыж почеш Боровской монастырьште илен. Иосиф 1479 ийыште Волоколамский монастырым негызлен. Православный верам пенгыдын кучен, моло-влакым туныкташ шўман лийын. Чын илымыж дене тудо святитель ден князь-влакын пагалымашыштым сулен налын. Еретик-влакын шояшт ваштареш мут дене чот шоген, возенат умылтарен. Преподобный Иосиф 1515 ий 9 сентябрь/22 сентябрь кечын колен. Калыклан лудаш тудо икмыняр пашам возен коден. Нунын кокла гыч эн виянже «Просветитель» (Сотемдарыше) маналтеш. Юмылан служитлыме нерген туныктен. Мутшын кўкшытшым пален налаш манын, икмыняр шонымашыж дене палдарена. Преподобный Иосиф тыге кўшта:

— Шке Господь Юметым уло чонет дене, уло уш-акылет да пенгыдылыкет дене йöрате. Юмын йöратымыж

деч тыйым тек нимоат ойырен огеш керт: ни илыш, ни колымаш, ни кызытсе, ни ончыкылык. Тыйын койыш-шоктышет, илыш радамет Юмылан йöрышö лийышт. Шагал мутлане, шуко шоно. Ойлымет годым торжа ит лий, утыжым ит мутлане, чот ит воштыл. Шкендым вожылмаш дене сöрастаре. Шке кидет дене пашам ыште. Чыла верчат таум ыштыше, ойго годым чытыше лий. Кугешнымаш да осал шонымаш деч шүметым арале. Його-шамычын илышыштлан ит көране. Святой-влак семын илаш тырше. Поро пашам ыштыше-влакын сенымашыштлан куане. Сулыкым ыштыше-влак верч шорт, нуным вурсен ит ойло. Вет кажныжлан пашаж семын пуаш Күшыл Судия уло. Поро деке савырныше-влакым ит шылтале. Шкендым чыныш лукташ ит тырше. Юмо да ең-влак ончылно эн сулыкан улметым пале. Енлан сайын кояш ит төчö, ең үмбакаш шоям ит ойло, весын шояжымат ит колышт. Шке шыдетым кучо. Кап алгаштарымашат тек тыйым сенен ок керт. Арам ит шыдешке. Осаллан осал дене тўлаш манын, үчим ышташ ит шоно. Тыйым шылталат – тый ит шылтале; тыйым кырат – тый ит кыре; тыйым шыгыремдат – тый ит шыгыремде. Ўдырамаш дене мутланымаш деч да арака деч коран. Чыла тиде ушан енгынат ушыжым пудырата. Юмын шүдымашыжым шуктымет годым ит шўлыкан, а Юмо деч пöлекым вучо, курымашлык илышым кычал. Осалланыше-шамычым сайлан тунныкто, шўлыкыштö улшо-влакым лыпландаре, черле-влаклан полшо, йодын толшо-шамычым пурто, иза-шольо келшымым арале.

Лудаш сугыньлен кодымо книга-влакым луд, а кудым лудаш чареныт – ит луд. Мландымбалысе поянлык вапш-сетке дене леведме, тый тушан лөдеш кайык пижме гай пижат, сандене мландымбалысым огыл, а Пылпомышысым кычал. Тиде тўнян умылымашыже деч коран, Христосын умылымашыж дене тем. Тиде тўняшке умылымашыже дене Господь Иисус Христосым ыресеш пудален.

Таче мом налынат – тудым кучо, а эрла мом налшашетым Юмын кидыш кучыкто. Вет Тудо «Тек волгыдо лиеш!» манын, да волгыдо лийын. Кечывал кечым Пуышо тидым ыштен. Мландымбалысым кодет гын, Пылпомышысым налат. Пылпомышто поян лияш манын, мландымбалне йорлын иле. Пылпомышто нимучашдыме куан дене темшаш верч мландымбалне кочмо-йўмө шумым чытен иле. Тыште шкендым ончыктыде иле, тунам тушто ончыктымо лият. Тыште йылметым кучо, да тушто Ачат ончылно лўдде ойлаш тўналат. Ылыж кынелмашын да курымашлык илышын эргыже лий. Шке илыме веретым кычал. Курымашлык олатым мумешке, корныштет лым лийде тырше. Капет ден чонет улмо годым тыршыметым ит чарне. Чонетым утарышаш верч йўдшө-кечыже кучедал, вес кечылан ит кодо. Нигө колышашет нерген увертараш ок тол. Мландымбалысе йывыртymашлан шўман ит лий, шкендым ўнгышын кучо, Господь ден ушнымаште йывырte. Господь деке ўшанен, йөратен энгерте. Мландымбалысе моторлык тек тыйым ок сымыстаре. Кызыт ужаш лийме деч шинчатym коранде, ончыкылыкыш ончо. Капе-

тым шыгыремде, а чонетым луштаре. Капетлан волям ит пу, воляште кап осаллана.

Пылпомышто куанышаш верч пашам чот ыште. Илыш – тиде ойырен налмаш. Кызытсе деч коран, курымашлык верч тырше. Оккүлжым өрдыжкө шүкал, а күлешанжым лишемде. Курымашлык канышыш шумет деч ончыч ит кане, курымашлык поянлыкыш шуде, тысе поянлык дене темаш ит төчө.

Күлдымö шомакым колыштмет тыланет кочо лийже, а Святой Возымашым лудмет – мүй караш. Юмо деч лүдмаш тек тыйын умшатым почеш да петыра. Күлеш годым ончо, күлеш годым ойло. Вес еным йылме торжалык дене эмгаташ огыл манын, йодмыштлан вашеште, огыт йод гын, шып лий. Тыйым йöратыше еным пенгыдемде, умшат гыч лыпландарыме шомак веле лекше. Тый дене мутланыше ең дене веселан кутыро, тудынат чонжылан сай лийже. Йорло дене мутланымет годым тудым ит мыскыле, вет йорлым мыскылыше ең Юмым мыскыла. Чыланат Юмын түс дене ыштыме улына, сандене вуетым саваш ит вожыл. Шке деч кугуракым пагале, иктагаш дене тынысын иле, изиракыштым йöратен вашлий. Калык пагалыме ең ончылно шогаш ит өркане. Господь күштымö семын ыште: шужен толшым пукшо, йүмö шуманым йүктö, чарам чикте, йодын толшым малаш пурто, черле деке мие. Казаматыште улшо-шамычын ойгыштымат пале. Нунылан мо күлешым намиен пу, нунын верчат ойганен шүлалте. Шукынжо ала-могай ик сулыкышт верч икмыняр ий дене орланат. Ме кажне кечын сулыкым ыштена гынат,

куанен илена. Мыланнат шке сулыкна верч шорташ, илыме кундемнан, оланан осал могырыш савырнымыже да алгаштаралтмыже верч ойгыраш кӱлеш.

Юмо деч лӱдшӧ да Тудлан уло чонжо дене служитлыше еным кычал. Чонет ден капет тудын дек шупшшо. Тыгай еным муат гын, пале: тый Пылпомыш Кугыжанышыш сравочым муынат. Тудын мутшым колышт, чылажымат тудын семын ыште. Тудлан сай лийже манын, тырше. Монастырь ден святой ен-влакын пӧртышт тыйын миен пурымо верет лийышт. Тушко кошт, пашаштышт да нужна улмышт годым полшо. Нунылан кӱлеш лийшаш иктаж ўзгар але кочкиш сату тыйын уло гын, намиен пу. Тый тидым Юмын кидыш пуэт. Пылпомыш Кугыжа шке кулжочамыч деч южгунам шулдан изи пӧлекым вуча, тидым пале. Шагал пуэт гынат, курымашлыкым налат. Изиш веле пуэт, а тыланет шӱдӧ пачаш шуко пӧртылеш. Незер еным чаманет гын, тый Юмылан пуэт.

Юмын пайремым да святой-влакын кечыштым шкендын кочкин-йӱмет дене огыл, а шужышо-шамычым пукшымет дене палемде. Шке пӧртетым поян ден лӱмлӧ енлан огыл, а йорло да незер-влаклан, тулык йоча ден тулык ўдырамашлан поч. Вет южыштын вуй пышташыштат верышт уке. Тыйын пӧртет кеч поян, кеч йорло лийже – садак Господь Юмылан таум ыште. Чылажат Юмын эрыкше дене ышталтеш. Тудын чыла ужшо шинчаже тидын нергенат пала. Тыланет илышым пуышо да колымет деч вара чонетлан курымашлык илышым сӧрышӧ Юмылан мо улет гыч луымшо ужашыжым пуаш тырше.

Тиде тўня эртен кая, тудын чапше йомеш. Пылпомышысо вий-влак дене пырля Господь толеш да ен-влакым суд ончыко шогалта, кажныжлан пашаж семын пörтылта. Пылпомышын почылтмыжо, суксо-влакын волымышт эрлак лийын кертмым шарне. Тунам тый лўдыкшö суд ончыко шогалат, шке илышет верч мутым кучаш тўналат: паша дене, шомак да шонымаш дене мом ыштенат? Шке нергенет ончычак шонен ямдыле, сулыкетым шарналте, суд лийшаш нерген пале. Шкендычын лушкыдылыкетым, тўрлö алгаштарымашке логал кертметым, колышаш айдеме улметым шарне. Эше тидымат шарне: тый шўлыкан илышыште илет. Тудо шуко поро ден осал еным, ушан ден орадым, поян ден нужнам пытарен. Кечывалым пашам ышташ, йўдым кумалаш тыйын виет ок сите, тидымат шарне. Самырык улмет годым тый Юмо ончылно мыняр сулыкым ыштенат, ушештаре. Йўдшö-кечыже сулык ваштареш лев дене кучедалме гай кучедал. Илымыж годым Юмым мыскылыше ятыр чон ынде мланде йымалне изишат каналтен ок керт. Илышын ятыр толкынжо мемнан кап ден чонна деч нöлташтын. Мыняр тўтан ден шолем, мыняр шинчавўд да сулык ола ден яллаште, торгайыме вер ден суртлаште лийын! Адам деч вара мыняр ен лийын, чыланат кыша деч посна йомыныт. Юмын шўдымашыже почеш илыше-влак гына мландымбалне да пылпомышто чапланеныт.

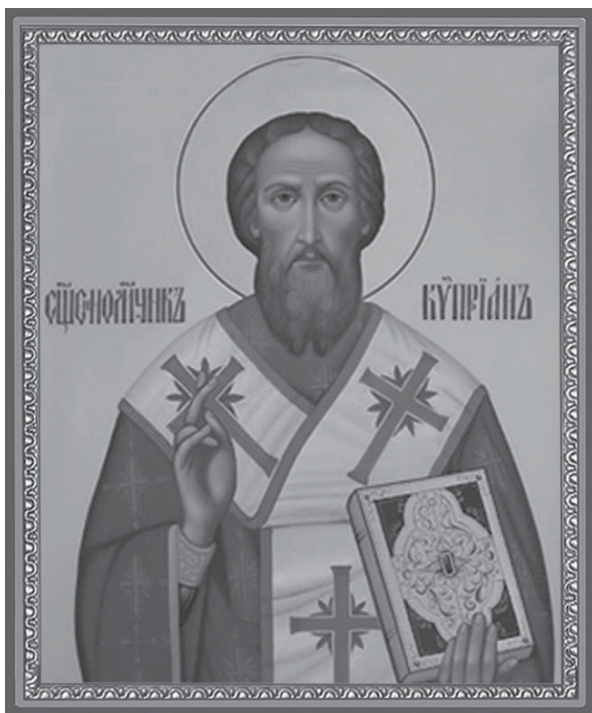
Тиде тўняште кушто шоя уке? Чылажат чер да лўдмаш дене темын. Шочмо годымат лўдмаш гоч эртена, колымашат лўдыкшö. Колымо деч вара мо лиеш – тидат пале огыл. Мемнан чыла корнына шўлыкан. Кап

ден чоннам кучен огына керт. Кап таза улмыж годым кучедалеш, мемнам сенгынеже, а черлана гын, мемнам орландара. Кочкаш от пу гын, вийдыме лиеш.

Кö тиде илышыште йöсылыкым ужын огыл? Кö тенгызын шинчалан вüдшым йüын огыл? Кö ойганен кечкыжын огыл? Тиде илышыште üшаным йомдарышыже мыняре! Мо ужмым: тиде мландым, кавам да ен-влакым – пеш вашке кодышашет нерген шарне. Капет ден чонетын вийдымылыкше нерген шоналте. Изи ойго чонетым иша, уда шомак волгенче гай пера, изи чертыйым тул гай йüлалта. Тüнян кажне йывыртymашыже шüлык дене мучашлалтеш. Таче сüаным ыштат, эрла колышым тоят. Ончыч кушкына, вара шüйына. Таче куан, эрла шинчавüд. Таче поян, эрла нужна. Таче лüмлö да пaгалыме ен, эрла тудым шукш кочкеш. Лüдын чытырнет. Мемнан дене мо лиеш, она пале. Сулыкнам кызыт касараш кüлеш, колымеке вара сулыкым касарен от керт. Мом тыште ыштена, тудым тушто муына. Мом üдена, тудым тüредына. Юмын кердыже мемнан üмбак толеш, нигöмат эртен ок кай. Толеш да эртен ок кай! Тунам айдеме чыла кода. Йорло да чара, лüдшö да нимом ыштен кертдыме, ямдылалт шуде, шкетын кая. Вуйжым сакен, шортын ойгыра, йüштö пüжвüд дене леведалтеш. Йырже ончыштеш, пüйжым пуреш, шке üпшым кüреш. Куржнеже, но ок керт; польшым налнеже, но полшышо уке. Изи тулат чыла пытара, изи черат пайдам ок пу. Йырваш лüдыкшö, йöсландарыше да мучашдыме пычкемыш йüд. Судитлыме ен семын чот лüдыкшö верыш нангаят. Тушто воштылмо йük уке, шортмаш гына; кочкыш уке, пыл гына. Сулыкан-

влак лүдын чытырат. Нунылан ынде кугу ойго, умылаш лийдыме шинчавүд, каласен мошташ лийдыме шүлык, йөсланен энгырымаш, эре йүлышö тул, мален колтыдымо шукш, пычкемышлык да лүдыкшö суд гына кодеш.

Тиде тўнян чыла сымыстарымыжым мондымо дене ме шкенам куштылемдена. Тиде тўня да тудын пайдалыкше дене чеверласена. Мландымбалысе верч тыршы-маш да чыла арам паша мемнам колымашыш покта. Ме тидым кодена, тудын деч шылына. Юмо деке, шке декына тўткö лийына. Капнам ойгышто да укеште кучаш сай, тудым тидланак пуэна. Сулыкна верч уло чонна дене öкынена. Юмылан каласена: теве ме чыла кодышна да Тыйын почешет кайышна, Тый дечет лүдмына верч чыла дечат шöрлышна. Сулыкым касарыктымына тек пылпомыш марте шуэш, мўгырен шорт-мына тек кава деке лишемеш. Сöрвален кумалмына, порым ыштымына Юмо деке шужо. Лүдын да чытырен, Тудлан служитлена. Господьым йöратыше-влаклан Юмын сöрымö порылыкым налшаш верч ме чыла ойгым, шүлыкым чытен лектына. Юмын кўштымашыже – тиде илыш да волгыдо. Нуным шукташ але шукташ огыл – тый шке эрыкет дене ойырен налат. Нуным чарныде тунем, шүмыштет кучо. Мутшым шүмышкет пыште, онышкетат сакe. Тудо илышыш вүден нангая. Тошто да У Сугынь годсо чыла святой-влак тиде корно дене коштыныт. Нуно ойгым да нужналыкым чытеныт, пўтым кучен иленыт, орландарен пуштмо лийыныт. Тыге Юмылан йöреныт, Тудлан иктылан служитленыт. Кызыт ынде курымашлык да вашталтдыме тўс дене суксо-влак дене пырля куанат. Аминь.

Карфагенысе чот орланыше святой Киприан

*31 август/
13 сентябрь*

Африкысе Карфаген олаште III курымышто Фасций Киприан илен. Тудо чын Юмым палыдыме поян сенаторын эргыже лийын, шке жапшылан келшыше сай шинчымашым налын. Тале ушыжым аклен, тудым моторын мутланаш да философийым туныкташ шогалтеныт.

Киприан 40 ий язычник семын илен, пайремым, йӱмаш-кочмашым йӱратен. Тудым пагалыше тунемшыже ден йолташыже-влакым шке чапле пӱртышкыжӧ ўжын. Илышыштыже чылажат пиалан да сай улмыла чучын гынат, Киприан чыным кычалын, но идоллан кумалше-влакын философийыштышт чыным муын кертын огыл. Вучыдымын тудо христиан пресвитер Цецилий дене палыме лийын. У палымыже тудлан ойлен: «Чын деке христиан туныктымаш веле конден кертеш. Тудо айдемылан чын шинчымашым пуа, пиал да утаралтмаш деке нангайыше корным ончыкта». Кужун шонкалыме

деч вара Киприан тынеш пурен, шкаланже тунык-
тышыжын лўмжым ешарен, Фасций Цецилий Кип-
риан лийын. Тыгак тудо уло илышыжым вашталтен:
молитвам лудын, йорло-влаклан полшаш шке поян-
лыкшым кучылтын, Святой Возымашым шымлен,
христианин лўмым кўшнӧ кучаш тыршен. Ончысо
кумыл шупшмашыже деч йӧршын коранын.

Христиан илыш дене яндарын да чын илымыжым
ужын, кок ий гыч тудым пресвитерлан шогалтеныт. Эше
ик ий гыч Карфагенысе епископ Донат колен. Киприан
шкенжым тыгай кўкшӧ верлан йӧрдымылан шотлен гы-
нат, чот пагалыше христиан-шамыч тудым епископлан
темленыт, тудын пӧртшым авырен, чот кычкыреныт:
«Киприаным але нигӧм!»

Ен-влакын чот ўшанымыштым ужын, Киприан епи-
скоп лияш келшен. Христиан-влакым аклыше импера-
тор Филипп тунам эше илен. Поктылмаш уке жапыште
христиан-влак лушкеныт. Нуно чын Юмым палыдыме-
влак дене ушнен, пайремым пырля эртараш да поянлык
деке шўманаш тўналыныт. Тидыже ўдырамаш-влакын
койышыштышт путырак палдырнен. Польшым пуы-
мо, поро пашам ыштыме олмеш нуно, мотор вургемым
чиен, веселитлаш веле шоненыт.

Киприан чыла тидым ужын, нуным шкенжын умы-
лымашыже, яндарын илымыже дене туныкташ тыршен.
Эше тудлан осал Новатын шоя туныктымашыже вашта-
реш шогаш кўлын.

Поро император Филиппым христиан-влакым
поктылшо Декий вашталтен. Римыште епископ Фаби-

аным орландарен пуштыныт. Тынысын илыме жапыште лушкыдемше христиан-влак, шке поянлыкышт верч да колымаш деч лүдын, Христослан ўшанымышт деч шөрлаш тўнгалыныт. Чын Юмым палыдыме-влак утыр талышненыт. Нунын шыдыштым лукташ огыл манын, Киприанлан икмыняр жап өрдыжтө илаш темленыт. Вет тунам христиан-влакым шукаштым казаматыш шындыныт, эн неле пашаш колтылыныт, түрлө семын орландарен пуштедыныт. Тидын нерген Киприанлан возеныт, а тудо шке серышыже дене нуным пенгыдемдаш тыршен, кодшо поянлыкшым нужна-влаклан пуэн.

Поктыммо годым шке ўшанымашышт деч коранше ен-влакым христиан-влак шке коклашкышт пуртен огытыл. Поктымашым чытен лекше-влак кокла гыч южышт, шкеныштым кугуэш ужын, йодын толшо-влакын черкылан ўшанле улмышт нерген кагазым возен пуаш тўнгалыныт. Тиде кагаз почеш нуным уэш черке илышыш пуртышаш улыт ыле. Тыгай радам дене келшыдыме ятыр ен черке илыш деч корангын.

Тидлан ваштареш вес йогын лектын. Римысе священник Новатиан ден карфагенысе Новат путырак пенгыде лияш темленыт, нигөмат чаманен огытыл. Илышыштышт лушкыдылыкым ончыктышо христианым нуно черке илыш деч йөршешлан ойыреныт.

Киприан тыгай ўчашымаш деч корангаш темлен. Христиан-влакым поктымаш изиш лушкымеке, тудо Карфагеныш пörтылын да 251 ийын соборым эртарен. Шке ўшанымашышт деч коранше-влак дене кузе лийме нерген мутланен, тушто тыгай ойыш

шуыныт: «Лушкыдылыкым ончыктышо-влакым ўшан
деч посна кодаш ок лий. Туге гынат, сулыкышт верч
ўкынымышт уке гын, нуным черке илышыш угыч
пурташ огыл».

Христиан-влакым поктылшо Декийын колымыжо не-
рген увер шарлымеке, шукушт сай вашталтышым вуче-
ныт, но ўшанышт шукталтын огыл. Пиалешышт, импе-
ратор Галлын поктылмашыже Африке марте шуын огыл.
Но тыште вес ойго лийын – йора чер чот шарлен, тидлан
кўра шуко еҥ колен. Киприан еҥ-влакым христиан ден
язычник-влаклан ойыркален огыл, чылаштан полшен,
моло-влакымат тыге ышташ ўжын. А чын Юмым палы-
дыме-влак нуным титакленыт, тыгай ойго христиан-вла-
клан верч толын манын, пушташ йодыныт!

Тунам эше пошкудо Нумидий кундемыш туш-
ман-влак керылтыныт улмаш. Киприан тушто илыше
христиан-влаклан полшаш ўжын. «Еным чаманы-
маш нерген» серышыштыже тыге возен: «Иза-шольо-
влакын ойгыштым мемнан кокла гыч кў шке ойгыжлан
ок шотло? Нунын пленыште улмышт мемнан пленыш
логалмына гаяк. Нунын ойгышт – мемнанат ойгына.
Вет ме ик кап улына. Чаманыме шижмаш веле огыл,
мемнан законнат нуным сулен налаш кўшта. Пленыш-
те улшо иза-шольына-влак дене ушнымаште Христос
ила». Нумидийысе христиан-влаклан Киприан шкеат
чот полшен, молат тудын почеш мо кертмыштым шке
кумылын пуэныт.

Император Галлын колымыжо деч вара Валериан
кугыжаланен, 254 ий гыч 257 ий марте христиан-вла-

кым поктылын огыл. Тиде жапыште Киприан шке епархийжылан да калыклан шуко порым ыштен шуктен. Вара христиан-влакым ужмышудымо Макринын таратымыже почеш император тыгай кўштымашым луктын: «Епископ, пресвитер ден диакон-шамычым казнитлен пушташ. Сенатор да христиан-влак кокла гыч лўмлө енын погыштым шупшын налаш, шкеныштым чин деч посна кодаш. Тидын деч варат христианин лийнешт гын, казнитлен пушташ. Поян ўдырамаш-шамычым погышт деч посна кодаш, шкеныштым казаматыш шындаш. Тыглай христиан-шамычшым шинчырлаш, рудникыш паша ышташ колташ».

Тиде указ Карфаген олашкат толын шуын. Киприаным проконсул ўжыктен, Христослан ўшанымым чарнаш, черкыште служитлыше чыла енын лўмыштым каласаш кўштен. Киприан тидым ышташ тореш лийын. Проконсул тудым лўдыктылын, казаматыш петыраш але вес кундемыш поктен колташ сөрен. «Кө Христосым шке шўмыштыжө ашна, тудо поктен колтымо деч огеш лўд», – вашештен Киприан.

Тудым Карфаген гыч изирак олаш колтеныт, петырымаште ик ий кученыт. Туштат тудым шўлык авалтен кертын огыл. Киприан шке христианже-влаклан эре серышым возен, ўшанымаште пенгыде лияш туныктен. А нунышт южгунамже утыжденат талешненыт. Шкеныштым арам ынышт йомдаре манын, Киприанлан нуным чараш логалын.

Киприаным ик ий гыч Карфагеныш конденыт, ола тўрысө ик пörтыштö петырен ашненыт. Тудым сайын

палыше вуйлатыше-влак кокла гыч южыжо шылын каяш темленыт, но Киприан тыге ышташ тореш лийын. Проконсул тудым шкеж деке кондаш ўжын. «Нине ушдымо ен-влакын Фасций Цецилий Киприан епископышт тый улат мо?» – йодын вуйлатыше.

Проконсул, вашмутшым колышт налмеке, язычник-влакын юмыштлан надырым пуаш кўштен. Тидым ок ыште гын, илышыжым йомдарен кертмыж нерген шиж-тарен.

– Мыйын илышем Иисус Христос кидыште, мый тудлан служитлем. Тыланет мом ышташ кўштымым шукто, мый ямде улам, – манын Киприан.

– Тый ятыр ий осал шонымаш дене иленат, шке йырет шуко калыкым чумыренат. Римын законжо да юмыжо-влак ваштареш лийынат. Мемнан законна тек тыйын вўрет дене святитлалтеш, – каласен проконсул да Киприаным руал пушташ кўштен.

Святитель тидлан куанен гына, тудо Юмылан таум ыштен да вуй руалме верыш шыман ошкылын. Тудын почеш шуко ен каен. Ужатен кайыше-влак коклаште южышт ойленыт: «Шке епископна дене пырля меат колена!»

Киприан, казнитлыме верыш толын шумеке, Юмылан кумалын. Вара пытартыш гана шке калыкшым благословитлен, палачын кердыже йымаке вуйжым шкеак эркын пыштен. Тиде 258 ийыште лийын.

Христиан-влаклан Киприанын шуко возен кодымыжо аралалтын. Нунын гоч III курымысо черке илышым палаш лиеш, вет кажне серышыштыже могай-гынат тўн йодыш рашемдалтын.

Акым налде эмлыше святой орланыше Косма ден Дамиан

1 июль/14 июль

Изак-шоляк Косма ден Дамиан Римыште шочыныт, шўмышкышт христиан умылымашым шындарен кушкыныт. Ен-влакым паремдаш тунемыныт. Эмлыме пашаштышт нунылан Юмын порылыкшо полшен. Черле ен але вольык ўмбаке кидыштым пыштен, нуным эмленыт, шке пашаштлан акым налын огытыл. Паремдыме ен-влак деч ик акым гына йодыныт – Христослан ўшанаш!

Косма ден Дамиан черле-влакым Римыште, лишыл ола ден селалаште эмлен коштыныт, тыге шуко еным Христос деке савыреныт. Поян ача-авашт колымеке, нунын погыштым ужален, йорло-влаклан улышым пуэденит. Нуно шужышо-шамычым пукшеныт, вургемышт укеаным чиктеныт, нужна-влаклан түрлө семын полшеныт. Черле-влакым эмлымышт годым ойленыт: «Ме тендан ўмбаке киднам веле пыштена, шке вийна дене нимом ыштен она сене. Тендам ик чын Юмын, Иисус Христосын, чыла кертше вийже мемнан гоч па-

ремда. Те Тудлан ўшанеда гын, паремыда». Христослан ўшаныше-шамыч тазалыкым налыныт.

Косма ден Дамиан ача-авашт деч кодшо суртышто иленыт. Нунын святой ўшанымашышт гоч тусо кундемыште илыше калыкат сотемдаралтын. Но ең-влакын порын илымыштлан диавол көранен да кугыжа деке Косма ден Дамиан ўмбака вуйшияш шке ўшанле кулжо-влакым колтен.

Косма ден Дамианым кугыжа шкеж деке кучен кондаш шүден. Тидым пален налмеке, пошкудыжо-влак эмлызе изак-шоляк деке куржын толыныт, нуным шылаш сөрваленыт. «Шкаланда верч огыл гын, кеч эмлышлык черле ең-влак верч тидым ыштыза», – манын, курыкпомышеш шылтеныт.

Кучен нангайышаш-влакым муын огытылат, толшо-влак тысе калыкым поктылаш тўнгалыныт, икмыняр еным Римыш нангаеныт. Тунам Косма ден Дамиан шылме верышт гыч лектыныт, кө улмышт нерген увертареныт. Нуно арам шыгыремдыме ең-влакым колташ, а шкеныштым суд ончыко шогалташ йодыныт. Вес кечын Косма ден Дамианым судыш конденыт.

– Те черле-влакым юзо вий дене паремдеда, нуным мемнан закон да юмына-шамыч деч корандеда, – манын, судья изак-шолякым титаклен.

– Ме нимогай юзо вий нерген она пале, нигöлан осалым ыштен онал. Черле-влакым Господь Иисус Христосын чыла кертше вийже дене акым налде паремдена. Тунемшыже-влаклан Тудо Шке тыге күштен: «Черлым эмлыза, проказе чераным эрыктыза. Яра налында – яра пуыза». Садлан ме Христослан Шкаланжак служитлы-

ме семын черле ден йорло-влаклан служитлена. Нунылан ыштымым Христос Шкаланже ыштыме дене төр ужеш. Тудо каласен: «Вет Мый шужышо лийынам, те Мылам кочкышым пуэнда. Йүмем шумо годым те Мыйым йүктенда. Öрдыж ең лийынам, те Мыйым суртышкыда пуртенда. Чара лиймем годым те Мыйым чиктенда. Черле лийынам, те Мый декем коштында. Казаматыште лиймем годым те Мый декем ужаш миенда». Ме Тудын күштымашыжым шуктена да Пылпомыш Кугыжаныште Тудын деч курымашлык илышым налаш шонена, – ойланыт Косма ден Дамиан.

– Мый тендам тышке мутланен моштымыдам колышташ огыл ўжынам, а мемнан юмо-влаклан надырым пуыкташ, – вавештен судья.

– Ме шонен лукмо юмо-влаклан надырым пуаш она шоно, нунылан те шке кумалза. Ме палена: нуно юмо огытыл. Уло тўням ыштыше ик чын Юмым теат палыза ыле. Ме шкенаң Юмыланна вўрдымў надырым – мемнан чоннам – кондена, – ойланыт изак-шоляк-влак.

– Мемнан юмо-влаклан вуйдам савыза, уке гын, мый тендам орландарен пушташ пуэм, – лўдыктен судья.

– Тый шке юмет-шамыч дене намысыш пурет. Курымашлык чын Юмо деч тыйын ушет корангеш, идол-влак деке савырна. Мемнан Юмын вийжым палаш манын, тек чуриет мўнгешла савырна, – каласеныт Косма ден Дамиан.

Тунам судьян шўйжў пунчежалтын, чурийже шенгек савырнен. Тудо вуйжым тарватен кертын огыл, лўдыкшў чурий дене шке престолыштыжо шинчен. Тыгай чудо лиймеке, шукын Христослан ўшаненыт

да, судьям паремдышт манын, эмлыше святой-влакым сөрваленыт.

Судья шкежат нуным сөрвален. «Мыят Христослан ўшанем», – манын, изак-шоляклан товатлен. Уло калык ончылно тидым йўкын каласымыже деч вара тудын чурыйже уэш шке верышкыже савырнен. Тунам судья кидшым нёлталын да уло калык ончылно Юмым моктен, а Косма ден Дамианым тынысын колтен.

Святой изак-шоляк-влак шочмо суртышкышт пörтылыныт, ончычсо семынак шке кундемыштышт калыкым паремден коштыныт. Христослан ўшанымышт дене нуно моло-влакымат волгалтареныт. Тидым ужмышудымо диавол, ўчим ышташ манын, икмыняр жапгыч вес чоялыкым шонен муын.

Косма ден Дамиан самырыкышт годым ик тале эмлызе деч тунемыныт. Тудо ен ынде рвезе-влакын чапыштан көранаш тўнгалын, нуным пытараш шонен пыштен. Эм шудым погаш каена манын, нуным тора курыкыш ўжын нангаен. Ондален, икте-весышт деч ойырен. Ончыч иктыжым кў дене перен пуштын, а вара – весыжым.

Акым налде эмлыше святой Косма ден Дамиан тыге коленыт да орланыше-влакын венецыштым налыныт.

Святой орланыше Маккавей-влак да молат

1 август/14 август

«Маккавей» мут еврейла «Юмо, тудо Тыйын гай!» манмым, а арамей йылмыште «чӧгыт» умылымашым ончыкта. Юмылан чот ўшанымыже верч орланымаш венецым Христос шочмо деч 167 ий ончычак налше енлан тыгай лӱмым пуэныт.

Иудей калыкын сулыкым ыштымыже верч Господь нунылан жапын-жапын неле кул илышым пуэн. Сирий-ын Антиох Епифан кугыжаже Христос шочмо деч ончычсо 174–164 ийлаште кугыжаланен. Тудо шке кид йымалныже улшо чыла эллаште ик грек йылмым да шуко юмылан кумалме ик йӱлам пурташ шонен. Иудей калык шке Юмыжлан надырым пуэн кертын огыл. Тыгак эрге азалан пӱчмӧ йӱлам шукташ, шуматкечым пайремлаш, пасхе да моло пайремым эртараш чареныт. Грек-влакын Юпитер юмышт лӱмеш надыролмым Иерусалим храмеш веранденыт. Иудей-влакын святой возымашан книгашт-влакым йӱлалтылыныт, нунын

Юмыштлан кумалше-шамычым пуштеденыт. Тыгай неле жапыште шуко иудейже ик чын Юмо дене ойпидышым ыштыме деч корангын. Нуно Антиох Епифан кугыжан кўштымыжым шуктеныт, чын огыл юмылан кумалше-влакын койышыштым кученыт. Эллин-влакын туныктымыштым сайлан шотлен, шке калыкын йўлажым ўлык шындаш тўналыныт.

Чыла иудейжак эллин-влаклан ужалалтын огыл. Ойгын амалжылан калык осал Антиох Епифаным шотлен. Икана кугыжа ала-кушко каен да кужун кучалтын. Ен-влак коклаште тудын колымыжо нерген шомак шарлен. Тиде жапыштак Иерусалим ола ўмбалне 40 кече кончымаш шуйнен: южышто кок войска ваш кредалын. Кок амалжат ен-влакым шке йўлашт да элыштын эрыкше верч кредалаш кумылан ден. Палестин мланде гыч нуно Иерусалимым утараш каеныт. Сай шонымаш дене кынелше иудей-влак шке коклаштышт ик ойыш шуын кертын огытыл. Икмыняр жап гыч тукым ден тукым коклаште ўчашымаш тўналын. Иудей-влакын тарванымышт нерген Антиох Епифанлан увертареныт. Тудо Иерусалимыш тўтан мардеж гай керылт пурен, кум кече жапыште 40 тўжем еным пытарен. Ни йочам, ни шонгым чаманен огыл. Тиде веле мо? Тудо эше Юмын храмыш пурен, тушеч чыла шергакан арверым толен лектын. Тунам уло Израиль мучко шортмаш лийын.

Икмыняр жап гыч Антиох Епифан адак Иерусалимыш керылт пурен. Иудей-шамычын шуматкечым пагалымыштым шотыш налын, шке енже-шамыч дене лўмынак тиде кечын толын. Нунын ваштареш нигöат

шогалын огыл. Керылт пурышо-шамыч шуко еным пуштыныт, толеныт, пленыш налыныт, вольыкыштым поктен нангаеныт. Иерусалим пырдыжым йӱлалтеныт, а олан рӱдӱ ужашыжым пенгыде пырдыж дене авырен налын, шкешт тушан верланеныт.

Чын огыл юмо-влаклан надырым ӧкымак кондыкташ манын, кугыжа иудей-шамыч деке ик эллиным колтен. Антиохын сарзыж-влак дене лӱдыктылын, тудо ен чот осалланен, торешланыше-влакым пуштеден. Шке ӱшанымашыштым пенгыдын кучышо иудей-влак курык помышеш шылын иленыт. Израиль мландым лӱдмаш авалтен, сандене нуно иудей улмышт да Моисейын каласен кодымо законом шуктымашт нерген луктын каласаш тоштын огытыл.

Тыгай неле жапыште шке законыштым лӱдде шуктышо-влакат лийыныт. Тунам орландарен пуштмо шонго Елеазар ден Маккавей манме шым изак-шолякым черкыште тачат пагален шарнат. Израильын нине ӱшанле эргыже-шамычын лӱмышт тыгай: Авим, Антонин, Гурый, Елеазар, Евсевон, Алим, Маркелл да нунын Соломония авашт.

Моло ен-влакым сулыкыш пурташ манын, надырлан кондымо вольык шылым 90 ияш Елеазарлан пукшынешт улмаш. Иудей-влаклан кочкаш йӧрышӧ шыл коклашке сӧсна шылым оптен, надыр шылым кочмо лӱмым ыштыкташ тӧченыт. Но шонгыен манын: «90 ияш Елеазар шке вераже деч коранеш гын, самырык-шамычше мом каласат? Мыйын ийготышто тыге ышташ ок йӧрӧ. Вет мыйым ончен, нунат онда-

лалт кертт. Ен-влакын орландарымышт деч утлем гынат, Чыла Кертше Юмын кидше деч ни тыште, ни вес тўняште шылын ом керт». Орландарыше-шамычын кырымышт годым Елеазар ойлен: «Господь, колымаш деч утлен кертме олмеш тыгай орлыкым чытымом Тый палет вет. Тыйым чот пагалымом верч тидым чытымом-лан кызыт чоныштем кугу куан озалана».

Шонго Елеазарын лўддымылыкшў моло-влакым пенгыдемден. Икмыняр жап гыч Маккавей манме шым изак-шолякым да нунын Соломония аваштым руалтен кученыт. Иудей-влаклан кочкаш чарыме сўсна шылым нуныланат пукшынешт улмаш. Кочкын огытылат, ўш-кыж шўн да лупш дене кыреныт. Кугурак изашт манын: «Юмын законом пудыртымо олмеш ме шкеже колена гын, сайрак лиеш». Рвезе-влакын пенгыде улмыштым ужын, Антиох Епифан эшеат йўсў орлыкым шонен луктын.

Ваштареш ойлаш тоштшо рвезын кап коваштыжым кушкед ойыраш, йылмыже ден кап ужашыже-влакым пўчкын налаш, кодшыжым салмаш пыштен йўлалташ кўштен. Куд шольыжо ден аваже чыла тидым ужыныт гынат, ўшанымашышт лушкен огыл. Могай орлык лий-шашым пален, нуно икте-вesyштым пенгыдемдаш тыршеныт.

Кокымшо рвезым тўрлў семын орландарыме, вуй коваштыжым кушкед ойырымо годым тудо тыге каласен: «Юмын законжо-шамыч верч колышо-влакым Тўнян Кугыжаже курымаш илышлан ылыжтен кынелта» (2 Мак. 7, 9). Орландарыме верыш кумшо рвезе чолган

тарванен, тудын чолгалыкшылан Антиох Епифанат öрын. Йылмыжым да кидшым пүчкашышт шке кумылын шуйымыжо деч ончыч манын: «Чыла тидым мый Юмо деч налынам да Тудын деч уэш налаш ўшанем».

Нылымше рвезе колышо-влакын ылыж кынелшашышт нерген каласен, а Антиох Епифанлан тыге манын: «Шкендычын йöрдымö пашат-шамыч верч тый курымашлык илышлан ылыж кынел от керт».

Орландарыме годым визымше рвезе лүдде ойлен: «Мемнан тукумым Юмо кудалтен манын ит шоно. Вучалте, тый эше Юмын кугу вийжым ужат, Тудо тыйым да тыйын тукуметым наказатла».

Пытартыш шўлышыжö лекме деч ончыч кудымшо рвезе каласен шуктен: «Шкендым арам ит куандаре. Ме кызыт Юмо ончылно ыштыме шке сулыкна верч орланена. Юмо ваштареш кучедалаш тўналмеке, титакдыме кодам манын, ит шоно».

Антиох Епифан куд изак-шолякым осал дене сенен кертын огыл. Тудо шкет кодшо самырык рвезым ўедылаш тўналын, пояным да пиаланым ышташ сöрен. Рвезе йодмыжым шукташ көнен огыл, сандене кугыжа авашт деке савырнен да эргыжым ўшандараш кўштен. Но ўдырамаш шке эргыжлан пенгыдын каласен: «Эргым, тыйым көргыштем нумалмем шарне. Кум ий шке шöрем пукшымем, тыйым ончен куштымем годсо орлыкем шарне. Тыйым орландарыше деч ит лүд. Шке изат-влакын чапыштым шуяш йöрышö лий. Ылыж кынелмеке, Господь мылам тыйым пöртылтыжö манын, колымашым лүдде вашлий». Аважын мутшым

колышт налмеке, рвезе палач-влаклан каласен: «Мом вучеда? Мый вет кугыжан кўштымыжым ом колышт, а мемнан ачана-влаклан Моисей гоч Юмын пуымо законын кўштымыжым колыштам. Тудын кўштымыжым шукташ манын, мый изам-шамыч семынак капем ден чонем пуэм».

Рвезын мутшо деч кугыжа ажгынен: вет чыла тыршымашыже арам лийын. Тудо шым изак-шоляк гыч иктыжымат савырен кертын огыл. Ажгыныше язычник кугыжа могай осалым шонен муын кертын, чылажымат шуктен. Рвезе пеш кугу орлыкым чытен колен.

Рвезе-влакын Саломия авашт öрыктарыше чытымашым ончыктен. Грекла тудым Минея маныт. Эргыже-влакын орланен колымыштым ужын, тудын чонжо кўрышталтын гынат, чытенак чытен. Юмын порылыкшылан ўшанен, рвезе-влакым пенгыде лияш ўшандарен. «Тыланда илышым да шўлышым мый огыл пуэнам, кап ужашдамат мый ыштен омыл. Юмо тўням да шочмашым пўрен. Айдеме тукумым ыштыше Юмо тыланда илыш ден шўлышым пöртылта. Вет те Тудын чын законжо верч шке илышдам ода чамане», – манын авашт. Саломия чонжо дене кажне эргыже дене пырля колен. Кунам кап дене орланен колаш черет тудын деке шуын, чоныштыжо лўдмаш лийын огыл. Тыгай эрге-шамычым ончен куштымыжо да нунын дене пырля орланен колымыжо дене Саломия курымашлык чап венецым налын.

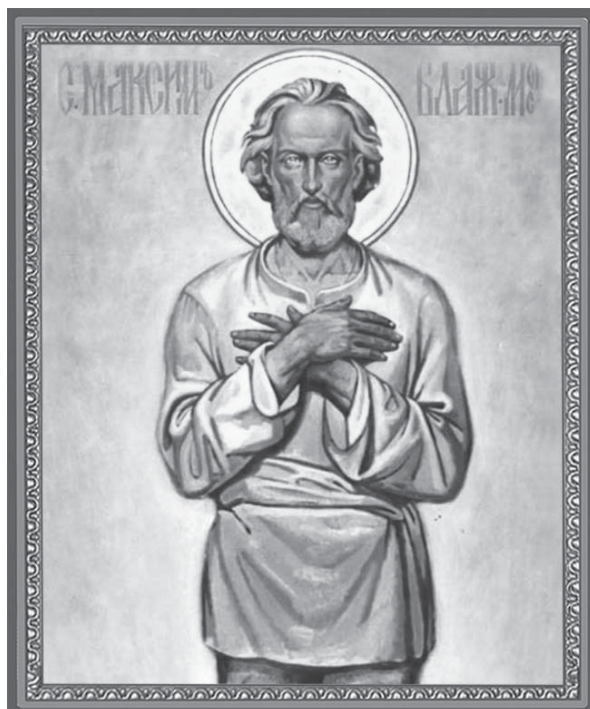
Черке святой орланыше Маккавей-влакым «Юмын уш-акылжын шым пенгыде кў менгыже» да «Юмын

волгыдыжын шым сортан волгалтарышыже» манеш. Святой изак-шоляк Маккавей-влакын орланен колымышт нерген орланыше святой Киприан III курымышто возен, а IV курымышто – Григорий Богослов ден Иоанн Златоуст, V курымышто – блаженный Августин да молат. Святой изак-шоляк-влакым шарныме кечын Григорий Богослов тыге ойлен: «Маккавей-влак нерген мом каласена? Юмын мемнан ачана-влаклан пуэн кодымо законжо верч нуно лүдде орланеныт да уло калыклан курымеш мокташ йöрышö улыт. Нуно Христосын орланеныже деч ончычак орланеныт. Христосын мемнан верч орланен колымышжо деч вара нуно илат ыле гын, Тудын верч мом гына огыт ыште ыле? Тыгай лүддымылыклан, шкем тыге чап дене кучаш да тыгай кўкшытыш шуаш нуным кө туныктен? Нуно уло калыклан кажне ийын погынен шарнаш йöрышö улыт». Святой Иоанн Златоуст воза: «Изак-шоляк Маккавей-влак лүмеш пайрем кечын села гыч уло калык олашке вашкен».

Святой орланыше Маккавей-влак лүмеш стихиршамычым VII курымышто Иоанн Дамаскин ден Косьма Маюмский возеныт. Святой изак-шоляк-влакым черке кызыт мартеат нине стихир дене чапландара да Моисейын кўштен кодымышым шуктышо улмыштлан пага-лен шарна.

Поро пиалан юродивый Максим

11 ноябрь/24 ноябрь

Ен-влаклан Господь чоным утарыше түрлө корным почын ончыктен. Нунын кокла гыч эн йöсыжлан «юродство» шотлалтеш. Тидын годым чыла палыше, ушан айдеме шке кумылын шкенжым ораде семын куча. Тиде неле корным XV курымын икымше пельштыже Москвасе чудотворец Максим ойырен налын да ўмыржын пытартыш кечыже марте тудын дене каен. Йўштö кечынат, лўп шокшо годымат урем мучко пеле чара коштын. Тунам руш мландым шуко ойго темден. Монгол-влак шыгыремденыт, шужымаш, кумдан шарлыше чер – чылажат утымеш лийын. Чытен моштымо верч Юмо утарымашым пуа манмым поро пиалан Максим пален. Тудо шкенжын чытымыже дене моло-влакымат чыташ туныктен. Тудлан вургемат, нимогай погат кўлын огыл. Мландымбалне жаплан пуымо погылан верч курымашлык илышым йомдарен кертмышт нерген ен-влакым эреак шижтарен. Поян купеч-шамычлан ой-

лен: «Юмылукетшым коденат, а намысетшым ужаленат. Пондашетше Авраамын гай, а пашатше Хамын гай. Ыреслашыже йөратеда, а Юмыжым ода шотло». Шала койышан ўдырамаш-влакым вурсен:

— «Аминь, аминь» маныда, вуйге агуныш каеда. Юмо чыла шоям пала. Тыят Тудым ондален от керт, Тудат тыйым ок ондале.

Неле пашам ыштен, орланен илыше-шамычым пенгыдемдаш манын, юродивый Максим тыге ойлен: «Телым озыркан йўштö гынат, вара райыште сай». Капшын орланамыже дене чонжо пеш чот яндарештын, Святой Шўлышын илыме верже лийын. Поро пиалан Максим 1434 ий 11 ноябрьште (кызыт тиде 24 ноябрь) колен. Тудым Варварский уремеш, святой изак-шоляк Борис ден Глеб лўмеш черке воктене, тоеныт. Ик енгын йолжо шөн шупшылмо дене пунчежалтын улмаш. Максимын шўгарже деке мийымеке, тудо паремын. 1506 ийыште лийше тиде чудо дене Господь шке кулжым чапландарен. Тидын деч вара эше шуко ен тушан паремын, сандене 1547 ий гыч Максимым поро пиалан святой семын чапландараш тўнгалыныт. Юмылан йöрышö да Христос верч юродивый Максим лўмеш храмым чонымо годым 1568 ийыште тудын мощыжым муыныт да калыклан пагален толашыже тудо храмышкак пыштеныт.

**Апостол-влак
дене төр улшо
Мария Магдалина**

22 июль/4 август

Христиан тўняште кумдан палыме тиде ўдырамаш нерген Поро Уверлаште шуко ойлалтеш. Тудо Сирий-ын курыкан Магдала кундемыштыже шочын, сандене шкенжымат тыге лўмденыт. У Сугыньышто ончыктым кок ўдырамашым, Мария Магдалина ден фарисей Симонын пўртыштыжў Господын йолжым шергакан миро дене шўрышў сулыканым, католик-влак ик енлан шотлат. Святой Иоанн Златоустын, Епифаний Кипрскийын, Блаженный Феодоритын ушан туныктымаш-тлан энгертен, Православный Черке нуным йўршын ойыртемалтше кок ен улыт манеш.

Мария Магдалинам шым осал шўлыш, шым ия, орландарен. Иисус Христосын чыла черым эмлен кертмыже да ия-шамычым поктен лукмыжо нерген пален налмеке, Мария Тудын деке толын. Иисус Христос тунам Галилейысе ола ден селалаште Поро Уверым таныклен коштын, Шке Юмо порылыкшо дене ен-влакым парем-

ден. Тудын деке толшо Мариям Господь порын ончалын, шучко ия-шамычым көргыж гыч поктен луктын. Тудын капшым веле огыл, шўлышыжымат паремден, ушыжым ўшанымашын волгыдыжо дене сотемдарен.

Христосын тунемшыже семын Мария Магдалина моло святой ўдырамаш-шамыч дене пырля служитлен. Христосын ыресеште орланымыже годымат туштак шоген. Апостол Матфей воза: «Тушто тыгак шуко ўдырамаш лийын да өрдыж гыч ончен шоген. Нуно Иисус почеш Галилей гычак толыныт да Тудлан служитленит. Нунын коклаште Мария Магдалина, Иаков ден Иосийын Мария авашт да Заведейын эргыже-влакын авашт лийыныт». Ырес воктене тудо Эн Яндар Ўдыр Мария дене пырля шоген да Тудын семынак чот чама-нен шортын. Христосын орланымыжым ужын, Тудын Аважым лыпландараш тыршен. Шке йөратымашыже да лўддымылыкшө дене Мария Магдалина тунам апостол-влак дечат кўшнө лийын, вет нунышт тышеч каяш вашкеныт. Утарышын йөратыме тунемшыже, варажым апостол лийше Иоанн дене пырля Мария мучаш марте шоген. Господын шўлышыжө лекмекат, Тудын капшым коден каен огыл. Аримафей гыч улшо Иосифын шкаланже ямдылыме у шўгарыш Иисусын капшым пыштымыже годымат Мария Магдалина ден вес Мария шўгар ваштарешак ончен шинченит.

Иисус колымекат, Тудын ўшанле тунемшыже лийын кодын. Шуматкече эрлашыжым, эрдене волгалташ тўнгалмешке, Мария Магдалина шўгар деке миен да ужын: кўм коранден пыштыме. Пытартыш гана

Господьлан шке пагалымашыжым ончыктен кертыв
огыл да Мария чот ойганен. Апостол-влаклан каласаш
тудо Иерусалимыш куржын. «Господьым шўгар гыч
нангаеныт, да ом пале, кушко Тудым пыштеныт», –
чон йöсын манын. Петр ден вес тунемшыже лектыныт
да шўгар деке каеныт. Кöргыш пурymeке, Петр туш-
то кийыше вынерым да Иисусын вуйжым пўтырымö
шовычым ужын. Господь Иисусын капшым муын огы-
тылат, нуно мöнгеш каеныт, а Мария шўгар воктене
шортын шоген. Вара шўгар агыш пўтырнен ончалын,
тушто кок Суксым ужын. «Ўдырамаш, тый молан шор-
тат?» – йодыныт нуно. «Мыйын Господем нангаеныт,
кушко Тудым пыштеныт, мый ом пале», – вaшештен
тудо. Тыге ойлышыла, савырнен ончалын да тушто Ии-
сус шогымым ужын. Но тиде Иисус улмым тудо пален
огыл. Иисус тудлан манын: «Ўдырамаш, тый молан
шортат? Кöм кычалат?» Тидыже садыште ыштыше ен
манын, Мария шоналтен да Тудлан ойлен: «Поро ен,
тый Тудым нангаенат гын, мылам каласе, кушан пыш-
тенат, мый Тудым налам». Иисус тудлан манын: «Ма-
рия». Тудын дене Кö мутланымым шўмжö дене шижын,
Мария савырнен шогалын да ик мутым гына каласен:
«Раввунь!» Тидыже «туныктышо» манме лиеш. Ма-
рия Господьын йолжо деке сукен возаш ямдылалтын,
но Иисус манын: «Мый декем ит тўкнö, Мый але Ачам
деке пылпомышко кўзен омыл. Мыйын лишылем-влак
деке кае да каласе: Мый шке Ачам деке да тендан Ачада
деке, шке Юмем да тендан Юмыда деке кўзем». Ма-
рия Магдалина тунемше-влак деке толын да нунылан

«Мый Господьым ужынам» – манын увертарен. Вара мом Иисус каласен, тудым ойлен.

Апостол-влакын возымыштым радамлаш гын, Мария Магдалина шўгар деке кум гана толын. Кўн йўратымашыже кугу, тудын тыршымашыжат шуко. Утарыше Господь тудо кечынак, но варарак, Мария Магдалина ден тамле пушан миром кондышо моло ўдырамаш-влаклан Шке йолжо деке сукалтен возаш чарен огыл. Вет ынде нуно колымаш гыч ылыж кынелме нерген паленыт, а эрдене Мария мо лиймын кўкшытшым але умылен шуктен огыл.

Шўгар гыч ылыж кынелмекыже, Христос эн ончыч Шке Аваже деке толын манын, Черке Преданийыште ойлалтеш. Кугече годсо кумалмаштат тидын нергенак мурат. Но чыла апостол ден миром кондышо ўдырамаш-шамыч кокла гыч эн ончыч тиде куаным Мария Магдалина пален да моло-влаклан поро уверым каласыше лийын. Тидлан ўшанаш лиеш але уке манын, южо тунемшышт эше ўрмалгеныт, а Мария Магдалина ден миром кондышо ўдырамаш-шамыч пўрт гыч пўртыш шолып коштыныт да куанен увертареныт: «Христос ылыж кынелын! Христос чынак ылыж кынелын!»

«Апостол-влакын пашашт» книгаште евангелист Лука воза: «Нуно чыланат ик ой дене лым лийде кумалыныт да Юмым сўрваленыт, нунын дене пырля икмыняр ўдырамаш, Иисусын Мария Аваже да изаже-влак лийыныт». Тыште Мария Магдалинан лўмжым посна каласыме огыл гынат, тудынат пырля лиймыжым па-

лат. Вара апостол-влак Поро Уверым каласаш Иерусалим гыч түрлө эллашке каенйт. Мария Магдалина өрдыжеш кодын огыл. Утарышын ылыж кынелмыже нерген таныклен, тудо Италийын чыла кундемжым эртен. «Христос ылыж кынелын!» манын, Римыште император Тиверийлан йошкар муным пөлеклен да тудлан Христосын ылышыже, туныктымжо, чудо-влакым ыштыммыже нерген каласкален. Иудей-влакын Тудым арам титаклымышт, Пилатын лушкыдылыкшо нерген ойлен. Шулдакан йошкар мунылан император Тиверий öрын огыл. Вет тунам пөлекым, шке пагалымашым ончыкташ манын, иктаж-могай шонымашым але тыланымашым шижтарыше пале семын кучыктеныт. Кугече пайрем годым икте-васылан йошкар муным пөлеклыме йўла тидын деч вара шочын. Муно гыч иге лектеш да шке ылышыже дене илаш тўналеш. Колымекына, Христосын ылыж кынелме вийже дене меат курымашлык ылышлан шочына. Вет Утарыше Шкенжын Эн Яндар Вўржö дене айдеме тукумым сулен налын.

Италий деч вара Мария Магдалина Азийыште верланыше Ефес олашке каен, тушто апостол да евангелист Иоанн Богословлан полшен. Ўмыржö мучашке шумек, туштак тынысын колен. Тудым Ефес ола воктенысе курыкпомышеш тоеныт. 250 ий гутлаште Ефесысе шым святой рвезын мален колтымжо тиде курыкпомыштак лийын. Кокшүдö ий эртымеке нуно туштак öрыктарышын помыжалтыныт.

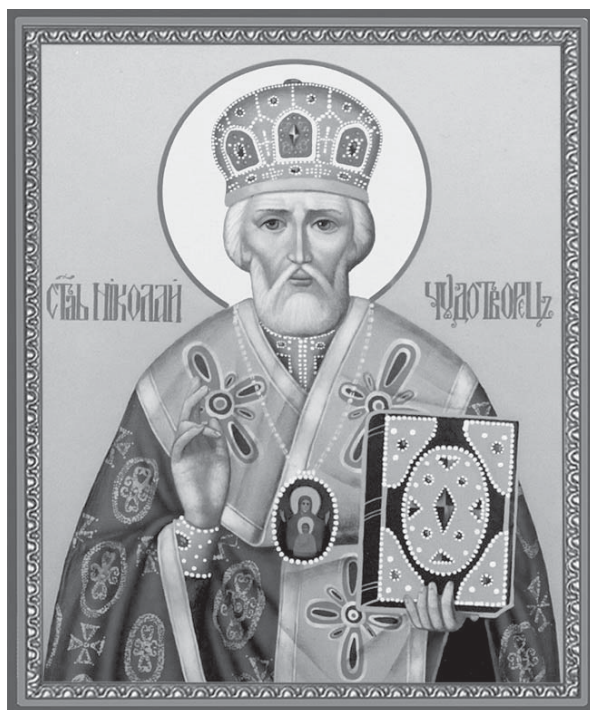
Грецийыште 886–912 ийлаште император Лев Философын кугыжаланыммыже годым апостол-влак дене

төр улшо Мария Магдалинан аралалт кодшо мощыжым Константинополь олаш нангаеныт да святой Лазарь лүмеш храмыш веранденыт. Крестовый поход годым мощым Римыш нангаеныт да святой Иоанн Латеранскийын черкышкыже пыштеныт. XIII курымышто тиде черкым апостол-влак дене төр улшо Мария Магдалина лүмеш святитленыт. Афон курыкышто верланыше Симонпетр лүмеш монастырьыште шуко святыне аралалтеш: Господын Ылыжтарыше Ыресшын ужашыже, апостол-влак дене төр улшо Мария Магдалинан кид ужашыже. Тиде мощо деке пагален тукнышö-влак кызыт мартеат тудын шокшыжым шижыт.

Апостол-влак дене төр улшо святой ўдырамаш Мария Магдалинам чыла черкылаште 22 июль/4 август кечын пагален шарнат.

Чудым ыштыше святитель Николай

6 декабрь/19 декабрь

Сандалыкыште йöрыдымö волгыдо шүдыр йўла, лўмжö тудын – святитель Николай Чудотворец. Шуко волгыдо святой-влак кокла гыч Чудым ыштыше святой Николайым эн чот пагалымаш уло христиан тўняште шарлен. Тудын шўмжö енын ойгыжым шындарен, орланыше чоным лыпландарен да ырыктен кертын, а илыш корныжо йöратымаш гоч шуктымo паша дене волгалтын. Тудын кўкшö, виян да мондалтдыме пашаже-влак чыла тукумынат чонешыже поро кышам коденыт.

Тиде шўмын эн ўшанле, чот полшышо да левед аралыше улмыжым ен-влак чыла вере палат. Святой Николай Чудотворецым православный христиан-шамыч веле огыл, протестант-влакат пагалат. Тидыжым уш дене умылтарен мошташат ок лий, вет туныктымаштым шотыш налаш гын, нунылан святой-влакым мокташ чарыме. Чудым ыштыше святой Николай öрыктарыше порылыкшо да вашке полшымыжо дене чапланен, сан-

дене түрлө элыште ойыртемалтше йўла шарлен. Тудым пагален шарныме кече деч ончыч Голландийыште йоча модышым чот ужалат, вет эрлашым эрдене йоча-влак поро Николайын пӧлекшым чон пырткен вучат. Лютеран верам кучышо моло элыштат тыгай йўла уло.

Христосын волгыдыж деке лишемын шудымо язычник-влакат Чудым ыштыше святой Николайым чот пагалат. Йўдвел кундемьште илыше-влакын нелылыкыш логалмышт годым тудо поснак писын полша, вет тушто поранжат кугу, йўштыжат витара, корнымат вашке йомдараш лиеш. Тенгызыш лекше-влакын пушыштым сер деке виктара, мӧнгышт толын шуаш йӧным ышта. Святой Николай Чудотворецын полшымыж дене утаралтше ен-влак вара руш олашке толыт. Нуно черкыш пурат, тудын тўсшым юмонгаште ужын, шкешт дене мо лиймым каласкалат, сортам чўктен, шортын-шортын кумалыт, таум ыштат.

Святитель Николайым моктымаш чыла калык коклаште уло, тудым йӧратымаш ўшаныше-влакын чоныштым темен. Тукым гыч тукумыш ен-влак тудым сӧрвалат. Кӧм тудо лыпландарен да чаманен гын, мо-лыштат тудлан нунын семянак ўшанат. Посна ен-влак веле огыл, а шуко эл ден калык-влак тудын могырыш ўшанен ончат.

Святитель Николай Чудотворец азийысе Ликий кундемын Патар олаштыже шочын. Тудын ача-аваже, Феофан ден Нонна, Юмылан ўшанен, порын иленыт. Николай лўм «калык-влакым сенгыше» манын кусаралтеш. Калык-влакым тудо вий дене огыл, а шке йӧратымашыже да полшыжо дене сенген, ўшанле йолташ лийын. Эр-

гым ыштымеке, аваже пеш вашке пенгыдемын, тидын
деч вара йочаже лийын огыл. Юмын пуымо йоча, тынеш
пуртымо годым, вўдыштö шке ора кум шагат пенгыдын
шоген, тидын дене Святой Троицым чапландарен. Юмо
ончылно пурла могырышто шогышашыжым ончылгоч
палдарен, аважын шöржым пурла могыр чызе гыч веле
шупшылын. Вүргечын да кугарнян кас молитва деч
вара веле шöрым кочкин. Йочаштын изиж годымак ту-
дын пўтым кучышо ең лийшашым ача-аваже шижныт.

Святой возымашым тунемаш жап шумеке, рвезын
кугу моштымашыже почылтын. Вийвал пагытыште
шкем пенгыдын кучымо дене öрыктарен: уто шомакым
ойлен огыл, ончалтышым ўдырамаш-влак ўмба́к викта-
рен огыл. Илышыже храмыште эртен, ушыжо Юмо не-
рген шонен, йўдшö-кечыже молитвам да Юмын книгам
лудын. Тудын көргыштыжö Юмын Шўлыш илен. Шке
тыршымыже, шонымыжын келгытше да паша лектышы-
же дене тудо старец гай, Юмым палыше ушан шонгыен
гай, лийын. Рвезылан чўчўжын, Патар олан епископшо
Николайын, лўмжым пуэныт. Тукум шольыжын ойыр-
темалтше койыш-шоктышыжым ужын, тудым Юмылан
служитлаш пуаш ача-аважлан темлен. Нуно, шинчавўд
дене сөрвален, Юмо деч пöлек семын налме эргыштым
пуаш келшенйт. Тукум шольыжым пресвитерлан шо-
галтыме годым епископ Николай калыклан тыге кала-
сен: «Иза-шольо-влак, мый кызыт мландымбалне у кече
нöлта́лтмым ужам. Тудо ойгышто улшо-влакым чама-
наш да лыпландараш тўңалеш. Тыгай күтўчым мушо
кўтў поро пиалан лиеш. Вет тудо йомшо-шамычын чо-

ныштым порын күтен ашна, орланыше ден шўлыкан-влаклан улышым пуа».

Священник лиймекеже, Николай эше чот кумалаш тўналын, Пылпомышысо капдыме шўлыш-влакын тыршымыштым тудо мландымбалнак ончыктен. Чўчўжў Палестиныш кумалаш каен, черке пашам вуйлаташ Николай шольжлан ўшанен. Тиде жапыште самырык енын ача-аваже колен. Нунын деч кодшо поянлыкым Николай йорло-влаклан пуэден.

Патар олаште пагалыме ик поян ег вучыдымын йорлештын. Ончысо йолташыже-влак тудын деч кораныныт. Ешыште кум мотор ўдыр кушкын шуын. Кунам ни кочкаш, ни чияш нимо кодын огыл, ача ўдыржў-влакын моторлыкышт дене торгаяш шонен пыштен. Йорлештше енын шонымыжым Николай пален, тудым намысыш пурташ огыл манын, улышым шольп пуэн. Йўдым пўртышт деке лишемын, шўртньыжым окна гыч пўлемыш кудалтен, а шкеже тушеч писын каен. Озаен эрдене окса мешакым муынат, чот ўрын, кумылжо тодылалтме дене шортын колтен. Тудо Юмым да улышым пуышо еным моктен, икмыняр жап гыч ик ўдыржым марлан пуэн. Шўртньыжў кузыкым пуаш ситен.

Шўртньын могай кўлешлыклан кайымыжым пален налмеке, святитель Николай куанен. Йўдым тудо уэш нунын пўртышт деке лишемын, адак окна гыч пўлемыш шўртньым кудалтен. Оксам мумеке, озаен таум ышташ шонен, поро еным палдарыже манын, Юмым сўрвален. Ынде тудо кокымшо ўдыржым марлан пуэн кертын. Кумшо ўдыржымат Господь шке улышыж деч посна

ок кодо манын, чоныштыжо ўшан илен. Палыдыме поро еным ужшаш верч ача эре эскерен, йўдымат мален огыл. Святой Николайын кудалтыме окса йўкым колын, тудо пөрт гыч куржын лектын. Поктен шуын да, Николай ончылан сукен возын, манын: «Тый мыланна, нигуш пурен каяш өршө-влаклан, полшышо да мемнан утарышына улат. Тый от лий гын, ўдырем-шамыч дене пырля мыят содомысо тулеш йўлем ыле».

Святой Николай пөръенлан кынелаш полшен, окса нерген енлан ойлаш кўштен огыл. Йорлылан полшен, шужышым пукшен, вургем укеаным чиктен, кўсыным тўлен кертдыме-шамычын кўсыныштым тўлен. Чылаж нерген каласкаленат шукташ ок лий. Тудын чонжо святой мландым ужшаш верч йўлен, корабль дене тушко каен. Кораблыш диаволын пурымыжо да ен-влакым пытараш шонымыжо нерген святой пален. Тидын нерген молыланат каласен. Трук кава пычкемышалтын, кугу тўтан тўнгалын. Колымаш деч лўдын, чыланат святой Николайым кумалаш йодыныт. Святой уло чонжым пыштен кумалаш тўнгалын, да чудо лийын – мардеж шыпланен, тенгыз лўшкымым чарнен! Святойын ончылгоч шижтарымыжлан, тыгай кугу ўшан дене кумалмыжлан өрын, ен-влак Юмым да шке утарышыштым моктеныт. Кораблыште служитлыше ик пөръен сомыл дене мачтыш кўзен, тушеч камвозын да колен. Святой тудымат шке молитваж дене ылыжтен. Александрий олашке сайын толын шумеке, святитель Николай тушто илыше шуко черлым да ия кучыман еным паремден, шкеже вара Палестиныш каен.

Голгофышто тудо уло йöратымашыже, уло ўшаны-машыже дене чон пыштен кумалын. Ыресеш пудалыме Иисус Христосым чапландарен, Тудын лүмжö дене кылдалтше чыла верыш коштын савырнен. Тунам Сион курыкышто изирак ик храм шоген. Преданий почеш, Иисус Христосын Причастий таинством шуктымo да апостол-влак ўмбаk Святой Шўлыш волымo пöртеш тиде черкым почмо улмаш. Йўдым Николай черкыш кумалаш пураш шонен, петырыме омса тудын ончыл-но шкак почылтын. Шонымыжым шуктымеке, святой Николай ир мландыш илаш кайынеже ыле, но Юмо тудлан шочмо мландышкыже каяш кўштен. Тудлан эше епископ служенийым шукташ пўралтын улмаш. Мöнгö каяш корабльыш шинчын, а тудым вес вельш виктареныт, святительын сöрвалымыжым колыштын огытыл. Юмо шке енже-влакым мыскылаш ок пу – тунамак тўтан мардеж тўнгалын да корабльым святой Николайын шочмо кундемже могырыш конден. Ондалаш шонышо-влакым тудо шылтален огыл, а благословитлен колтен.

Николайын чўчўжö святой Сион монастырьым негызлен. Иерусалим гыч пöртылмеке, Николай тушко каен да колымешкыже туштак илаш шонен. Кумалмыж годым тудлан икана йўк шоктен: «Николай, Мый дечем чап венецым налнет гын, тўнян порылыкшо верч тыршаш тўнал». Тыге кўштымым колмеке, мом ыштышаш нерген тудо чот öрын, но йўк уэш шоктен: «Мыйын вучымо саскам тый вес пасушто куштет. Мыйын лўмем чапландарышаш верч тый калык коклаш кай».

Шочмо Патарыштыже Николайым чылан паленыт да чапландараш тўнал кертыныт, сандене тудо Ликий кундемын Миры олашкыже кая. Тушто ончыч чот йорлын ила, вуй пышташ вержат уке улмаш. Тудын миен пурымо верже Господьын храмже лийын.

Тунам Мирысе архиепископ колен. Ликий кундемыч епископ-шамыч вес архиепископом сайлаш толын. Нуно ик ойыш шуын кертын огытыл. Келшыше еным Господь Шке ончыктыжо манын, пўтым кучаш да кумалаш тўнгалыныт. Кугурак епископын кумал шогымыж годым волгыдо ег кончен да черке деке каяш кўштен. «Юмын ойырен налме егже эрла эн ончыч кумалаш толеш. Лўмжō Николай, тудым чап дене вашлийза да архиепископлан шогалтыза» – манын.

Эрдене тыгак лийын – святой Николай эн ончыч толын, но епископын йодмыжлан иканаште вашештен огыл. Уэш йодмылан тыге манын: «Мыйын лўмем Николай. Мый тыйын святынетын кулжо улам». Юмын ойырен налме ег улмыжым умылен, епископ тудым моло-влак деке нангаен.

Тыге лийме нерген шомак вашке шарлен, храм деке шуко калык погынен. Кугурак епископ ойлен: «Иза-шольо-влак, Святой Шўлышын ойырен пуымо еным вашлийза. Тудо тендан чонда верч тыршаш тўналеш. Юмо тудым Шке шогалтен. Юмын кўштымыжым шуктен, ме тудым муынна. Юмын суд кечын Юмо ончыко ме тудын туныктымыжо почеш шогалына манын, ўшанем».

Калык пеш куанен. Николай ончыч торешланен гынат, ег-влакын йодмыштым шуктен. Келшыдежат ок

лий ыле, вет икмыняр жап ончыч тудо Христосым Шкен-
жымак ужын. Утарыше тудлан шөртнӧ коман, жемчуг
дене сӧрастарыме Поро Уверым (Евангелийым) пуэн.
Юмым Шочыктышо Эн Святой Ава воктенак шоген да
тудын ӱмбакыже святительын вургемжым пыштен.

Юмын ойырен налме енге святитель пашам
тӱналмыж годым шкаланже тыге каласен: «Николай,
тыгай сан тый дечет вес илыш-йӱлам йодеш. Тый ынде
шке верч огыл, а моло енг-влак верч илышаш улат». Ты-
леч вара святительын омсаже чыла еглан почылтын.
Христосын Евангелийыште туныктымжым святитель
Николайын илышыже воштончыш гай ончыктен. Тудо
ӱнгышӧ да поро лийын, кугешнымаш деч корангын. Тыг-
лай вургемжым чиен, кочкишыжо эре пӱтӧ годсо гай, ту-
дыжымат кастене гына, кечылан ик гана, кочкин. Чыла
прихожан-шамычлан поро ача лийын: толшо-влакын
йодмыштым шуктен, тулык еглан илаш верым пуэн,
кӱчызым пукшен, шортшым шыматен. Шотан ойым
пуэн моштышо кок еным польшкалаш налын да нуным
священниклан шогалтен.

Тудо жапыште Диоклетиан ден Максимиан кугыжа-
ланеныт да христиан-шамычым поктылаш тӱнгалыныт:
казаматыш петыреныт, казнитлен пуштыныт. Тыгай
туткар Миры ола мартеат шуын. Святитель Николай
шке пашажым лӱдде ыштен, Христос нерген туныктен,
кугыжа-влакын кӱштымыштым шотыш налын огыл.
Тидлан кӧра тудымат кученыт да казаматыш петыреныт.
Моло-влак дене пырля шыгырыште шинчен, шужымым
да йӱмӧ шумым чытен. Орлыкан-влакым Юмын мутшо

дене лыпландарен, пенгыдемден. Христос да Тудын чынже верч лүдде шогаш ўжын.

Икмыняр пагыт гыч тўтан жап эртен, христиан-влаклан эрыкым пуэныт. Ыресеш пудалыме Юмын Эргылан ўшаныше Константин кугыжа троныш шинчын. Тудо шке тушманже-шамычымат Христосын Ыресше полшымо дене сенен, идол-шамычлан кумалме верым сўмыраш да тушан христиан черке-влакым чонаш кўштен. Вара тудым апостол-влак дене тўр улшо Константин Великий манаш тўнгалыныт.

Святитель Николай шке епархийышкыже, Миры олашке, пўртылын, тўрлў юмылан кумалме капище-влакым пытараш тўнгалын. Артемида юмылан чонгым чапле храмыште шуко ия погынен улмаш. Святитель тиде храмым негызшыге пужен, мландыжымат ўрдыжкў кышкен. Тушто илыше осал шўлыш чот варгыжын, нигуш пураш ўрын, тушеч шылын.

Христиан верам пенгыдемдаш манын, Константин кугыжа Никея олаште Тўнямбал погыным (Все-ленский соборым) эртараш кўшта. Тыште Ўшанымашын символжым пенгыдемденыт, Иисус Христосын Юмо улмыжым шотлыдымо Арийым сененыт. Арийын оккўлым ойлымыж ваштареш святитель Николай чот шоген, ўчашыме годым тудым шўргыж гыч совен колтен. Тидлан верч святительым архиерей чин гыч корандынешт улмаш. Шкенжын ўшанле кулжым Юмо Шке арален налын. Погынышто улшо-влаклан тыгай кончымаш лийын: святитель Николай воктене ик велныже Иисус Христос Евангелий дене шога, а вес велныже

Юмым Шочыктышо Эн Святой Ава святительын омо-
форжым кучен шога. Нуно архиерейлан кӱлшӱ книга
ден вургемым тудлан уэш пуэныт. Погынышо-влак шке
титакыштым умыленыт, Николайлан архиепископ сан-
жым пӱртылтеныт. Арийым пелтымышлан верч свя-
тель Николайым казаматышкат шынденыт манме пре-
даний аралалт кодын. Шинчыме вержым Никея олаште
турок-влак кызытат ончыктен кертыт.

Черке, тунамсе пагытым шарнен, Святитель Нико-
лайым «Арийын осал туныктымышын арважым шала-
тен кышкыше кольмо» манын. Тудо ожнат калык верч
шуко порым ыштен, кызытат ышта.

Никея кундемыште шужымаш годым Италийы-
ште ик купечлан омешыже святой Николай кончен,
кораблыште улшо киндыжым Миры олаш нангаяш
кӱштен, кидышкыже кум шӱртньым кучыктен. Пумы-
жалтмеке, кидыштыже оксам ужын, купеч тыгай чуды-
лан чот ӱрын да святойын кӱштымышым шуктен. Миры
олаште киндым ужалымыше годым ен-влаклан тидын
нерген каласкален.

Икана Фригий кундемыште пуламыр тарванен. Конс-
тантин кугыжа войска дене тушко Непотиан, Урс да Эр-
пилион воевода-шамычым колтен. Теныз серыш кочкыш
налаш лекше салтак-шамыч калыкым толеныт, вурсе-
дылмаш, кредалмаш тӱнгалын. Тидым пален налмеке, свя-
тель Николай воевода-влак деке каен, нуным шкеж дене
уна лияш ӱжын, салтак-шамычым сорлыклаш йодын.

Тунам ен-влак вес ойго нерген каласаш святой Нико-
лай деке толыныт. «Титакдыме кум еным Евстафий пуш-

таш судитлен, ынде уло ола шортеш. Тый тыште лият гын, вуйлатыше тыге ышташ ок тошт ыле», – маныныт нуно. Святитель тудо верыш вашкен, палач уже кердым кучен шоген. Пагалыме еным ужмеке, калык тудлан вашкерак корным пуэн. Святитель палачын кидше гыч кердым налын кудалтен, казнитлаш судитлыме-влакым руден. Тудын ваштареш пелешташ нигö тоштын огыл, а Евстафий ончыкыжо сукен возын да проститлаш йодын.

Унала толшо воевода-шамыч, тидым ужын, чот öрыныт. Вара нуно кўштымö пашам шукташ Фригийыш каеныт, тушеч Константинопольыш пöртылыныт. Тушто нунымат ойго вучен – көраныше ен-влак кугыжалан шоям ойленыт. Константин кугыжа, терген налде, кум воеводым казнитлаш кўштен. Казаматыште шинчыше-влаклан тидын нерген шолып каласеныт. Нуно святитель Николайым шарналтеныт да сөрвалаш тўнгалыныт.

Кугыжалан тиде йўдым святитель кончен да пенгыдын каласен: «Вашкерак кынел да казаматыш петырыме воевода-шамычым колто. Нуно арам титаклыме улыт. Мыйын кўштымем от шукто гын, Фригийыште лийше гай пуламырым тарватем, да тыйым пуштыт».

– Тый кө да кушеч улат? Молан лўдыкташ тыршет? – йодын кугыжа.

– Мыйын лўмем Николай. Мый Мирликийысе архиерей улам, – манмым колмеке, кугыжа аптыранен.

Шоям шаркалаш таратыше Евлалийлан тиде йўдым святитель кончен да тудымат лўдыктен. Эрдене кугыжа Евлалийым ўжыктен, тудланат тыгай кончымаш лиймылан öрын, воевода-влакым вўден кондаш кўштен.

Нунын нимогай титакышт укем пален налмеке, кугыжа Юмын суд деч лүдын, йүдым кончышо архиерей нерген йодыштын. Воевода-шамыч святительын кум еным утарымыж нерген каласкаленыт, а шкешт святой Николайын тыштак, кугыжан воктенак, улмыжым ужыныт.

– Тыланда илышым мый огыл, а тендан сөрвалыме Николай пуа. Юмын тиде кулжылан таум ыштыза. Мутшым колыштмем нерген тудлан каласыза. Мыланем ынже сыре, – манын Константин кугыжа да Мирысе черкылан пөлек шотеш шергакан кү дене сөрастарыме шөртнө кадилым, кок светильником, шөртнө Евангелийым пуэн колтен.

Святитель Николайын полшыжо нерген христиан тўняште чыла вере паленыт. Египет гыч Ликийыш кайыше-влакым кугу тўтан авырен: мардеж парусым лупшен, а вўдтолкын – корабльым. Илыш дене чеверласаш логалеш манын, чылан паленыт. Нунын кокла гыч святой Николайым иктат ужын огыл гынат, пытартыш ўшан дене чылан тудым сөрваленыт. Святитель тунамак кончен. «Мыйым ўжмыдам колым да тыланда полшаш толым. Ида лўд!» – манын, корабльым шке вўдаш тўгалын. Иисус Христос семын тудо мардежлан чарнаш күштен – да йырваш шып лийын. Миры олаш сайын толын шумек, ен-влак шке утарышыштым ужаш вашкеныт. Черкыш кайыме годым, тудым вашлийын, ончыланже сукалтенит. Святитель нуным вошт ужын, южо енжын сулыкан улмыжым пален, сулык касарыкташ күлмым ойлен.

Святительын тўжвал тўсшат ойыртемалтше лийын. Кўргыштыжў улшо порылыклан кўра тудын чурийже

Моисейын гай волгалтын. Ойгышто але языкын кепшылыштыже улшо-влак тудын ўмбак ончалме дене чон ласкалыкым шижныт, чын Юмым палыдымевлакат кумалаш тўналыныт. Ликийысе Миры олан архиепископшо, святитель Николай Чудотворец ачана кужу ўмырым илен. Шергакан поянлык дене темыме корабльын пиалан сер деке эркын лишеммыж семын, порылык дене темше илышыже рай капка деке шыпак лишемын. Колымыж деч ончыч тудо кужун орланен огыл, пытартыш кечылаже куан дене темын. Мландымбач кайымыж годым тудын чонжо пелен волгыдо суксо-влак лийыныт, пылпомышто пырля илышаш святой-влак вашлияш лектыныт.

Юмын суапландарыме святойын толмыжлан пылпомыш куанен. А мландымбалне 6/19 декабрьште тудын капшым кугу пагалымаш дене Мирысе соборын Сионысо храмышкыже пыштеныт. Капше гыч эреак тамле пушан миро лектын да ен-влаклан пареммашым пуэн, сандене чыла кундемла гыч тышке кумалаш толыныт.

Языкым почын ойлымо нерген каноным возышо Андрей, Критын епископшо, тыге каласен: «Ликийын митрополийже, шке кўтўжым йōратыше кўтўчым муаш йōрышō лийметлан тыйым моктем. Вуйыштет шергакан да пытыдыме венец – тиде святитель Николай. Кўлеш годым тудо пылпомышысо шыматымаш дене толеш, енын осалже деч арален налеш. Кўлеш годым лўдыкшō да чудым ыштыше лийын кертеш: титакдыме-шамычым утара, омеш кончымыж годым уда шонымашым коранда. Миры ола! Чыла ола-влак коклаште тый поро пиалан

улат! Порым ыштыше тыгай кугу айдеме тый денет уло!»

Святойын капше Миры олаште 700 ий утла канен. Тиде кундемыш XI курымышто тушман-шамыч керылт пураш тўналыныт, илыме верлам, черке ден монастырым йўлалтеныт. Миры ола гычат ең-влак вес вере каяш тўналыныт. 1087 ийыште Италийысе Бар олан ик священникшылан омешыже святитель Николай кончен да капшым тышке кондаш кўштен. «Мыйын ир мландеш кодмем Господьлан йўрышō огыл», – манын святой. Кум корабльыш шинчын, 47 ең Миры олаш каяш тарванен. Нуно шкеныштым купеч семен кученыт: Антиохийыште шыдагым ужален, вес сатум налыныт. Вара иже Мирышке каеныт, вет Венецийысе купеч-влакат тыгак ыштеныт.

Святительын капше кийыме храмыште орол лийын. «Мощым нангаяш ончычат толеденыт, коклаштышт императорат лийыныт. Святительын нунын деке кайымыже шуын огыл докан, сандене нимом ыштен кертын огытыл», – манын орол. Матфей лўман самырык ең мрамор кўварым чогыт дене шалатен да мландым кўнчаш тўналын. Кў леведышан ош колоткам муын. Колотка миро дене темше лийын, тамле пушыжо теныз серыште шогышо корабльыште улшо-влак декат шуын. Святойын мощыжым у вургемыш вўдылыныт да корабльыш нангаеныт. Верысе калык нунын почеш куржын, вургемге вўдыш пурен да шортын йодын: «Мемнан ачанам, мемнан озанам мыланна кодыза! Тудын аралтышыж деч посна кодаш огыл манын, кеч кап ужашыжым мыланна пуыза!»

– Тендан дене миро дене темше колоткаже да святой иконыжо кодеш, – манын, толшо-влакше каяш вашкеныт. Нунын деке шортмо йўкышт кок уштыш кайымекат шоктен, ең-влакын ойгыштым умылен, шкештат шортыныт.

Тенгызыште улмышт годым ик енлан святитель кончен да каласен: «Ида лўд! Мый пеленда улам. Ме коло кече гыч Бар олаш миен шуына». Тидын годым палубышто, нигö деч лўдде, изи вараксим чонештылын: корабль виктарышын кидышкыже шинчын, мощо деке лишемын, нержым тушкалтен, веселан вычыматаш тўналын. Тидым ужшо ең возен коден: «Юмо пеш кугу! Тудо Шке святой лўмжым чапландарыше айдемым ең-влаклан веле огыл, а ойлен моштыдымо кайыкланат мокташ пўрен!»

Святойын мощыжым Бар олесе калык 9/22 майыште вашлияш лектын. Икымше йўдымак 47 ең паремын. Нунын коклаште кум сокыр ең, кок пўгыр йоча, кошкышо кидан кок ең, ик йылмыдыме да кошкышо öрдыжан ик армянин лийыныт. Чудо-влак умбакыжат ешаралт шогеныт. Святитель Николайын лўмжö да чапше шарлен. Тудын лўмеш храмым чоненыт, мощыжым пышташ шергакан кў дене сöрастарыме ший колоткам ямдыленыт да престол йымаке шындыныт.

Черке пелен унагудо лийын, тушто акым налде ашненыт, пукшеныт. 1724 ийыште Бар олаш мийыше руш паломник Барский тидын нерген возен коден. Тудо черкын ўлыл приделышкыже пурен, священник дене мутланен. Тунам мрамор колоткашке яндар вўд гай койшо миро погынен. Толшо ең-влакым миро дене шўреныт,

эрлашыжлан миро адак ешаралтын. Ен шуқырак лийшаш годым миро шуқырак темын. Бар олаште святитель Николай Чудотворец ачана лүмеш ийлан кок гана – 6/19 декабрьыште да 9/22 майыште – кугу пайремым эртарат. Йүдым ракетым колтылыт, святойын ыштыме чудыжо-влак нерген шарнат. Святительын скульптурыжым вашлияш тенгыз серыш крестный ход мия. Ончылно, пеледышым кучен, ош вургеман йоча-влак каят. Нунын почеш кугу сорта дене священник-шамыч ошкылыт. Ола тунам калык да чаң йүк дене темеш. Святойым вашлийме тиде йүлам кажне ийын шуктат, вара муро йүк дене олашке пörтылыт.

Пылпомышко илаш куснымежыжат Николай Чудотворец ачана ең-влак нерген монден огыл. Тудын ыштыме чудыжо кавасе шүдыр да тенгызысе ошма наре шуко. Икмыняржым ушештарен кодена.

*Дон энгер агыште ожно грек-влакын Танаис манме илемышт лийын. Николай Чудотворецын колымыж деч вара икмыняр жап эртымеке тысе ең-влак Миры олаш святойын мощыжо деке каяш ямдылалтыныт. Нунын деке ўдырамаш толын да шүгар ўмбалныже йўлышö светильникиш темаш ўйым пуэн. Тенгызыште улмышт годым кугу тұтан тұгалын. Ең-влак Танаисыш мөнгеш пörтылаш веле шоненыт. Тунам нунын деке пуш дене шонгыен толын да каласен: «Шонен пыштымыда деч ида коран! Тыланда локтымо ўйым диавол ўдырамаш гоч пуэн. Тудым тенгызыш кудалтыза, тунам корныда пиалан лиеш». Ўй атым кудалтымеке, тенгыз шолаш пурен, тушеч тулойып, шикш да шакше пуш нöлталтын.

Святитель чыла тидым сенен: тенгыз лыпланен, йырваш тымык лийын, южышто тамле пуш шарлен. Умбакыже грек-влакын корнышт сайын эртен.

*Африкысе тукум Италийыш керылт пурен. Ик тушман ег Николай Чудотворецын юмонажым шке мӱнгыжӱ нангаен. Ӗрдыжкӱ каяш кӱлмӱ годым тудо уло погыжым юмоналан оролаш кӱштен. Уке улмыж шенгеч вор-шамыч чыла шолыштыныт, святойын иконыжым гына коденыт. Оза юмонам кыраш тӱнгалын. «Теве тыйым йӱлалтем» – манын лӱдыктылын. Тиде жапыште вор-шамыч шолыштмо погым пайленыт. Нунын деке святитель толын да каласен: «Мыланем аралаш пуымым молан шолыштында? Мый ынде титаканыш лектынам. Теве ончыза, мыйым сусыртымеш кыреныт. Чыла погым пӱртылтыза, уке гын казнитлыме лийыда». «Тыйже кӱ улат?» – йодмылан, «Мый Господь Иисус Христосын Николай кулжо улам» – манын. Тыгай кугу лӱмым колмеке, вор-шамыч лӱдыныт да чыла погым пӱртылтеныт. Николай Чудотворецын кугу вийжылан ӧрын, пого оза тынеш пурен да святитель лӱмеш черкым чонен.

*Ик христианин еврей деч оксам кӱсынлен, пӱртылташ святой Николайын лӱмжӱ дене товатлен. Тӱлышаш жап шумеке, «Мый тыланет уже пуэнам», – манын. Судышто товатлымыж годым еврейын кидышыкыже жаплан кӱргашан тоям кучыктен. Тоя кӱргыш шӱртньым шылтен улмаш. Мӱнгӱ пӱртылмыж годым шкеже орва йымак пуренгаен да колен. Кӱргашан тояже пералтме дене шелын, чыла шӱртньыжӱ йоген.

Еврей тидым ужын да манын: «Мыланем кўсыным пörтылтышаш еным святой Николай кызыт ылыжта гын, мый тынеш пурем». Каласымыж семынак лийын.

*Ик енын шочшыжо лийын огылат, тудо Николай Чудотворецым сörвален: «Йочам шочеш гын, мый черкылан шörтнö атым пöлеклем». Йочаже шочын. Пуаш сöрымö атыже шкаланже пеш келшен, сандене черкылан вес атым ямдылен. Пörьен, кок атыжымат налын, эргыж дене пырля теныз гоч святительын храмышкыже вашкен. Икымше шörтнö ате дене йоча вüдым кошталаш тöчен да вüдыш шунгалтын. Шочшыжым утарен кертын огыл гынат, ача черкыш каен да юмона ончык кокымшо атыжым шынден. Ала-могай вий атым йöрыктен кудалтен. Уэш шындымеке, кокымшо ганат тыгак лийын. Чыланат öрыныт. Трук черкыш йоча пурен шогалеш, а кидыштыже – икымше ате. Тудым Николай Чудотворецын утарымыж нерген йоча каласкален. Ачаже йывыртымыж дене кок шörтнö атыжымат черкылан пöлеклен.

*Антиохий кундемыште Агрик лüман поро ен илен. Николай Чудотворецым пагален шарныме кечын тудо вич менге тораште верланыше черкыш кумалаш коштын. Мöнгö пörтылмеке, үстелым поген, родо-тукымжым, лишыл енже ден нужна-влакым пукшен. Ик тыгай пайрем ошыгече тудо 16 ияш Василий эргыжым храмыш колтен. Кас службо годым тушко тушман-шамыч керылтыныт да ен-влакым пленыш Крит островыш нангаеныт. Василийын моторлыкшым ужын, Амира князын арака темкалышыжлан шогалтеныт. Эргышт

нерген нимомат пален огытылат, ача-аваже тудын верч кум ий шортыныт. Вара Агрик ватыжлан каласен:

– Шортмына деч нимогай пайда уке! Мыланна по-рым ыштыше святойна нерген ме йөршын монденна, черкышкат пайремлан веле коштына. Эрла Николай Чудотворецын кечыже. Тудлан сортам, пу үй ден фи-миамым нангаена да эргынам пörтылташ сörвалена. Кушто улмыжым кеч шижтарыже.

Нуно тыгак ыштеныт. Пörтылмекышт, ончычсо се-мынак үстелым погеныт. Кочкын шинчымышт годым пий пеш чот опташ тўнгалын. Агрик ончалаш лектын да кидешыже арака кувшиным кучышо самырык рвезым ужын. Тиде Василий эргыже улмаш. «Мый теве гына князын үстелже воктене аракам темкален шогем ыле. Трук мардеж тўнале, ала-могай виян ең мыйым нöлта-ле да тышке кондыш» – манын рвезе.

*Константинопольшто илыше Феофанлан икана омешыже святой кончен. Утарыше Христосын, Юмын Аван да Николай Чудотворецын юмонаштым сүретлен, патриархлан ончыкташ кўштен. Патриарх, ямде юмона-шамычым ужмеке, «епископ Николайын» тўсшым пöлем гыч лукташ кўштен. Кочкын-йўын шинчымышт годым йошкар аракашт пытен. Феофан пöлем гыч лекты-нат, йошкар арака ешаралтше манын, иконыж ончылно святительым сörвален. Яра ате-влак тунамак темыныт, йошкар аракан тамжат ончычсо деч сайрак лийын.

Вес кечын патриарх корабль дене ик островыш миен толшаш улмаш. Мöнгеш пörтылмыж годым виян мардеж лектын, вўдтолкын патриархым палубо

гыч тенызыш мушкын волтен. Тунам патриарх Николай Чудотворец нерген шарналтен да тудым сөрвалаш тўналын. Святитель вўд ўмбач ошкыл толын, кидшым кучен, каласен: «Мыйын тўсем ончалмет ок шу, а утараш сөрвалет!» Патриарх сулыкшым касараш йодын. «Ынде ит лўд. Теныз вўдеш колымо деч тыйым Господь Юмо мыйын гоч, Шке кулжо гоч, утара. Кораблыш шич да мўнгет пўртыл», – манын Николай Чудотворец. Патриарх, Константинопольыш толмеке, святительын иконыжым Феофан деч йодын налын да Софийский храмыш веранден. Икмыняр жап гыч тудым святитель лўмеш чоңымо монастырьыш нангаен.

*Царьградыште Николай лўман пашаен шке святойжым чот пагален, тудым шарныме кечым кажне ийын пайремлен. Чот шонгемын, пашам ыштен кертдымелийын, нужнанын. Святитель Николайын кечыжым пайремлаш ниможат кодын огылат, чот ойгырен. Пелашыже тудлан пытартыш коверыштым ужалаш темлен, пўрєн тыгак ыштен. Корнышто тудым поро шонгыен вашлийын да сатужым 6 шўртньў оксалан налын. Эртен кайыше ен-влак пўрєнгын шке ора мутланен шогымыжым веле ужыныт. Налше енет коверым ужалышын ватыж деке мўнгеш намиен да «тидым тыланет пелашет колтыш» манын. Пўртылмеке, ватыжын вурсымылан пўрєн ўрын, вет мо кўлешым тудо чыла налын! Тиде увер ола мучко вашке шарлен. Шонго пашаен ден ватыжым патриарх Софийский храм кўшеш ашнаш кўштен.

*Царьградыште Епифаний лўман вуйлатышын шўртньыжў йомын, тудо шке кулжым титаклен. Тудым

чот кыреныт, күртнӧ шинчыр дене шинчырленыт. Кул ең святитель Николайым шортын сӧрвален. Йӱдым святой тудын деке толын, шинчыржым мучыштарен, шкенжым озаж деке нангаен. «Титакдыме кулетым эрыкыш от лук гын, тый кугу ойгым ужат», – манын, вуйлатышым лӱдыктен, шӧртнӧым шкежак куш пыштымыж нерген шарныктен. Кулжым арам титаклымыжлан Епифаний ӧкынен. Муын лукмо шӧртнӧыжым кум пайлан шелын: ик ужашым йорло-влаклан пуэн, весым – святитель Николай лӱмеш храмлан, а кумшым – саде куллан.

*Диаволын осалым ыштымыж дене ик рвезе йыжындыме лийын, коштын кертын огыл, нушкаш веле тӧчен. Мо уло поянлыкшым эмлалташ кучылтын да йорлеш кодын. Святитель Николайын пайремже лӱмеш ең-влакын черкыш кайымыштым ужын, тудат пытартыш оксаж дене сортам налын да почешышт нушкын. Корнышто вашлийме ең тудын илышыж нерген йодыштын. «Таза лийнет гын, мыйын почешем мий», – манын, а шкеже йомын. Черкыш миен шумек, корнышто вашлийме еным иконышто пален. «Мыйым юмога деке нӧлталза», – манын, рвезе ең-влакым сӧрвален. Иконым ӧндал кучен да ойлен: «Юмым мемнан верч шокшын сӧрвалыше, мыйым чамане!» Рвезын капше вийнен, йыжынже паремын. Тудо шкенжым кум гана ыреслен, юмога ончылно йӱлышӧ лампадысе ӱй дене шӱралтен, мӧнгыжӧ таза каен.

*Святой Николай Чудотворецым руш мландыште ожнысек пеш пагалат. Тудын лӱмеш Россий мучко шуко храмым чоңымо. Вес эл гыч толшо-влакым ти-

дыже öрыктарен. Святительын ятыр иконыжат чудым ыштыше улыт.

Киев гыч ик поян ең XI курымышто шке ешыж дене Вышгород олаш, князь Борис ден Глеб лүмеш пайремыш, миен. Мөнгеш пörтылмышт годым пуш тайналтын, ватыже изи эргыжым кучен кертын огыл, йоча вудыш пуренгаен. Святой Николайым полшаш сөрвален, ача ден ава öрт лекшаш гай кычкыренйт. Тудо йудым Киевысе Софийский соборышто пономарь-влак шортмо йукым колыныт: Николай Чудотворецын иконыжо ончылно ночно вургеман йоча киен. Шочшыштын илыше кодмылан ача-ава чот куанен, святительлан таум ыштен. «Никола Мокрый» манме тиде юмoнa Киевысе Софийский соборын приделыштыже аралалтеш.

*Святитель Николай Чудотворецын ойыртемалтше тыгай юмoнaже-влакым руш олалаште муыныт: Дворищенский иконом 1113 ийын Новгородышто; 1224 ийын Рязань губернийыште – Зарайскийым; XIII курымышто Белгород олаште – Ротныйым.

Димитрий Донской 1380 ийын Мамай ваштареш кайымыж годым Москва деч 12 уштыш тораште святойын иконыжым муын да Угрешский манын лүмден, вет тудо ончыкылык сенгымашым палдарен да чоным ырыктен (угреть, согреть). Юмoнa мумо вереш князь Угрешский монастырьым чонен.

Вяткысе кафедральный соборышто Николай Чудотворецын Великорецкий иконыжо уло. Тудым 1383 ийын энгер воктене муыныт. 1552 ийыште тиде юмoнaм Мо-

скваш уэмдаш конденыт, вара мөнгеш нангаеныт. Самырык кугыжа Михаил Федоровичын күштымыж почеш 1614 ийын адак конденыт. Тиде юмона дене кажде кенезым крестный ход лиеш.

Моско Кремльын Никольский башныштыже святейнын иконыжо уло. «Тушман-шамыч 1812 ийын тиде святынным пудештараш төченыт гынат, тудо тичмашын аралалт кодын», – манын возымо.

Петербург деч 25 уштыш тораште верланыше храмыште святойын Колпинский иконыжо уло. Цинга черчот шарлымым 1713 ийыште тудын полшымыж дене чарен кертыныт. Уло христиан тўняште «Святой Николай ачана, мыланна полшо!» манме нигунам ок чарне.

**Апостол-влак дене
төр улшо
святая княгиня Ольга**

11 июль/24 июль

Российыш православный верам кондышо кугу княгиня Ольга шочынжо кызытсе Псков кундем гыч улмаш. Тудо Венд славян-шамыч деч князь Рюриком үжын кондышо Гостомыслын тукумжо гыч лийын. Ончычсо славян лүмжӧ үдырын моторлыкшым ончыктен. Рюрикын Игорь эргыжлан ватылыкеш тудым князь Олег конден да Ольга лүмым пуэн. Кугу княгиня Ольга моторлык дене веле огыл, тыгак уш-акыл, пенгыде койыш-шоктыш да шкем кучен моштымo дене ойыртемалтын.

Князь Игорь 945 ийыште древлян-влак деке йозак погаш каен, тушто тудым пуштыныт. Кугу княгиня Ольга ныл ияш Святослав эргыже дене тулыкеш кодын. Марийжым пуштмышт верч тудо древлян-влаклан үчым шуктен. Вара Новгородыш каен, тусо калыкым йозак да оброк тўлаш тынысын савырен кертын. Десна энгер воктене сонарыш коштмо вержым, ир мўкш илы-

ме кугу пушенгыласе тамга-влакым, тудын негызлыме Ольжич селам да калыкым вуйлаташ ыштыме верлажым ең-влак кужун шарненыт. Псков олаште Ольган коштмо тержым араленыт. Элым кучен моштымыжо чылаштым öрыктарен. Йöдвел кундемыште төрлен кодымеке, кугу княгиня Ольга Киевыш толын да тыште кугыжаланен. Шуко ий эртымекат Владимир уныкажлан бояр-влак ойленыт: «Тыйын Ольга коват ең-влак коклаште эн ушан ыле».

Кугу княгиня Ольга шинчалан койшо сенгымаш дене гына серлаген огыл. Тудын чонжо чын Юмым кычалын, шкеже илышын Тўнгалтышыжым палаш да капан лийше Чынлан вуйым саваш шонен. Киевыш толшо христиан туныктышо-влак дене мутланен, нунын илышыштым чын Юмым палыдыме ең-влакын илышышт дене тагастарен. Жап деч ончыч калыкын чонжым пудыраташ огыл манын, лишыл еңже да родо-тукымжо-влак дене пырля 957 ийыште Константинополь олаш каен. Корабль дене толшо кугу княгиня Ольгам тушто кугу пагалымаш дене вашлийыныт. Эн ончыч патриарх Полиевкт деке миен, шергакан кў ўмбалан Утарышын тўсшым сўретлыме шöртнö атым кучыктен да шке шонымашыжым почын. Православный енын могай лийшашыжым патриарх келгынрак умылтарен да Ольгам тынеш пуртен. «Чын Юмым палыдыме-влакын пычкемышышт деч коранын, христиан веран волгыдыжым пален налмет дене тый чыла ўдырамаш коклаште эн поро пўрымашан улат. Руш мландын эргыже-влак тый-

ын лүметым пытартыш тукум марте чапландараш тўналыт», – манын.

Кугу княгиня Ольгам да пырля толшо-влакым кугыжан полатыш ўжыныт. Вашлиймаш лүмеш пайремыште кок хор мурен: святой апостол-влак лүмеш черкын да Софийский соборын мурызышт-влак. Императорлан кучыктымо поян пөлекше вашеш тудланат шуко пөлекым пуэныт. Чеверласыме годым патриарх Полиевкт ыресым пөлеклен. Тудо ыресым Киевыште кужун араленыт.

Кугу княгиня Ольга пеленже Киевыш священник-влакым конден. Юмын Кугу Уш-акылже София лүмеш пу храмым чонген да патриархын пөлеклыме юмонга-влак дене сөрастарен. Константинополь олаш тудын дене пырля чылаже шүдö утла ег каен да шукынжо тушан тынеш пурен манын, шонат. Ольга шке Святослав эргыжым христиан вераш савыраш тыршен. «Мый кызыт ўдырамаш-влак коклаште шкемым эн пиаланлан шотлем. Тынеш пурет гын, тыят тыгай пиалан лият», – манын гынат, эрыкым йöратыше эргыже мутым колыштын огыл. «Мый шкетын тынеш пурем гын, дружиныштем улшо-влак мыйым воштылаш тўналыт!» – манын. Аважын умылтараш тыршымыжлан сырен веле, но тынеш пурешо моло еглан чаракым ыштен огыл. Кугу княгиня Ольган ўшанже уныкаже-влаклан лийын. Святослав Игоревичын кум эргыже: Ярополк, Олег да Владимир – лийын. Нунын коклаште Владимирын верже ударак улмаш, вет тудо князын шке ватыж деч огыл, а коважын кул ўдырамашыже деч шочын. Владимир уныкажын илышыжым Ольга шке виктарен.

Тунам кугу княгиня Ольган кидыштыже улшо Вышгород олаште да моло вереат ен-влак христиан верам кученыт. Кугу княгиня шочмо кундемышкыже каен, кызыт Псков собор улмо вереш ыресым шо-галтен. «Тыште кугу ола лиеш да православный вера пенгыдемеш», – манын, ончык ужын каласен.

Илышыже мучашыш шумым пален, сар дене каяш ямдылалтше Святослав эргыжлан каласен: «Мый-ым тойо, вара кушко шонет, тушко кай». Тудо 969 ий 11(24) июльышто колен. Чын Юмым палыдыме-влак семын йӱмаш-кочмашым ышташ кӱштен огыл, черкыште кумалмышт годым шарнышт манын, Константино-польсо патриархлан ончылгочак оксам колтен.

Апостол-влак дене тӧр улшо княгиня Ольган ко-лымекыже, тудын капше шӱйын огыл, мален кийыше енын гай аралалтын. Руш мландыште тудын нерген шарнымаш курымашлык. Вет Ольга деч ончыч князь-влак элым вуйлаташ тыршен огытыл, эре кредалыныт. Черке тудым апостол-влак дене тӧр улшылан да святой-лан шотла, а ен-влак – эн ушанлан. Тудо Христослан ӱшанымыжым Российыште уло йӱкын кугешнен кала-сыше икымше айдеме лийын. Чын Юмым палыдыме-влакын пычкемышышт гыч лекшаш корным ончыктен. Кече лекме деч ончычсо ӱжара гай, ӱжара шарлыме деч ончычсо шӱдыр гай тудо Владимир уныкаже деч ончыч волгалтын.

Тудын лӱмжым да пашажым шарнен, черкыште чоныш логалшын мурат: «Курым-курымеш мокты-мо Ольга, шке ушетым поро шонымаш шулдыр дене

пенгыдемден, ужмо чыла чонан деч кўшкё кўзенат, чылаштын Юмыштым да Пўрышыштым муынат. Тынеш пурымет дене угыч шочшо гай лийынат да, йывыртен, илыш пушенгыште курымеш тичмашак кодат».

Мемнан дене православный вера улмылан куанена да апостол-влак дене төр улшо княгиня Ольгам она мондо, вет тудо Руш мландыш, уло калык ончыко, ўшанымашын поянлыкшым йывыртен конден.

Орланыше святой Орест

10 ноябрь/23 ноябрь

Икана Римын императоржо Диоклетиан деке князь Максимин толын да христиан-влакым веле огыл, а нунын нерген шарнымашымат пытараш темлен. Христиан-влакым ужмышудымо Диоклетиан тидлан кӧнен да осал пашажым ышташ князьлан эрыкым пуэн. Максимин шке шонымыжым ир янлык семын шукташ пижын: титакдыме ен-влакым керде да тул дене пытараш тӱналын. Вӱран пашажым шуяш манын, тудо Каппадокий кундемысе Тиана олаш толын лектын. Тыште эмлызе Орест илен, ен-влакын черыштым паремден, тазалыкыштым пӧртылтен. Эше тудо эмлалташ толшо ен-влакым Пылпомышто улшо Ик Юмылан ӱшанаш туныктен. Орест нерген Максимин пален налын, шкеж деке кондаш шӱден. Лӱмжӧ, кӧ улмыжо нерген каласаш кӱштымылан Орест манын: «Мый Господь Иисус Христосын кулжо улам. Христианин деч моло лӱмем мыйын уке».

Кугыжан указшым шуктен, идол-влаклан надырым кондыжо манын, Максимин ончыч тынысын темлен. Орест тудлан вашештен: «Князь, шке шояк мутет дене тый мыйым алгаштарен от керт. Мый Господь верч поктылмым веле огыл, колымашымат чыташ ямде улам».

– Тый ушдымо да мӱнгешла ышташ йӱратыше айдеме улат. Тый иудей-влакын ыресеш пудалыме Иисусышт дене сымыстаралтынат, – торжан кычкыралын князь.

– Ыресеш пудалыме енын кугу вийжым палет ыле гын, шке идолет-шамычым коден, чын Юмылан кумалат ыле, – вашештен Орест.

Максимин тудым шке юмо-влакышт лӱмеш храмыш нангаен, тыште адак идол-влаклан кумалаш темлен. Орестын тореш лиймыже верч лӱдыктыл ойлаш тӱнгалын.

– Лӱдыктылмет дене мыйым сенет манын, ит шоно. Мом шоныметым ыште, но пале: мыйын аралтышем – Господь Иисус Христос! – каласен святой.

Князь тудын вургемжым кудашаш да храмыштак кыраш кӱштен. Орестым тӱрлӱ семын кужун орландареныт, идол-влаклан кумалаш уэш темленыт. Святой ен нунын мутыштым шукташ кӱнен огыл, кидшым кӱшкӱ нӱлталын, ойлен: «Мыйын Юмем, Пылпомышгыч мыйым ончал да Тыйын кулетлан полшо. Эй Юмо, мыйын ӱмбалан поро палым ончыкто. Мыланем полшыметым да лыпландарыметым мыйым ужын кертдыме-шамыч ужышт да вожылышт ыле». Тыге сӱрвалымы-

же деч вара Орест идол-влак үмбак пуалын, да нунышт пуракыш савырнен шаланеныт. Лүдын, чылан храм гыч куржын лектыныт. Пытартышлан Орест лектын. Тудын лекмекеже храм шаланен. Орланыше еным князь пычкемыш верыш кудалташ, пукшыде-йүктыде ашнаш күштен. Орест, молитвам лудын, казаматыш шке каен.

Шым кече эртымеке тудым пычкемыш вер гыч луктыныт, адак уэш идол-влаклан кумалаш темленыт.

— Мый Господь Иисус Христосын тўсшым эре шке чоныштем нумалам, сандене кеч-могай орлыкымат чыташ ямде улам, — манын Орест.

Шыдешкыше князь святойын йолтаганышкыже күртньö кужу пудам пудалаш күштен. Тыге ыштымеке, орланыше святой Орестым кандыра дене ир имне шенгек кылден шындыныт. Имньын курык коклаште кудалыштымыже годым Орест колен. Капшым пеш тораште муыныт. Максимин тудым Фива энгерыш шуаш күштен, но трук кече гай волгыдо пörьен толын да святойын капшым Тиана ола воктенысе курыкыш тоен. Святой Орест 304 ийыште тыге орланен колен.

Чот орланыше святой Пантелеимон

27 июль/9 август

Император Максимиан кугыжаланыме жапыште христиан-влакым поктылмаш икмыняр гана лийын. Иисус Христосын святой лўмжым жаплыме верч тунам шуко еным пуштыныт. Святой Пантелеимонлан тудо пагытыштак Вифин кундемысе Никомидий олаште чот орланаш логалын.

Тудын Евсторгий ачаже поян тукум гыч лийын да идол-влаклан надырым пуаш йöратен. А Еввула лўман аважым шочмо ешыштыже христиан вера дене палдареныт. Тудо чын Юмым изинекак пален да моктен. Евсторгий ден Еввула эргыштым ончыч Пантолеон – «чыла шотыштат лев гай» – манын лўмденыт. Кушкын шумекыже, эргышт врач лийын, черле-влакым акым налде эмлаш тўнгалын, йорло-влакым чаманен, мо улыжым нунылан пуэден. Порылыкшым ужын, тудым ынде Пантелеимон – «чылаштым чаманыше» – маныныт.

Пантелеимоным аваже ик чын Юмым палаш, Тудлан гына ўшанаш туныктен. Но Еввула самырык годымак колен, шке эргыжым христиан вераште пенгыдемден шуктен огыл. Рвезылан ынде ачажын илыш умылымашыже почеш каяш логалын. Пантелеимоным ачаже чапланыше врач Евфросин деке тунемаш колтен. Рвезе пўсö ушан, мутланен моштышо, койыш-шоктыш дене шыма да мотор лийын. Тунеммаште шке тангаш-влак деч ойыртемалтын, шинчымашыже дене туныктышыжым поктен шуын.

Император Максимиан тунам Никомидий олаште илен. Тудо Христос Шочмо лўмеш пайрем годым святой епископ Анфимым пуштын, христиан-влакым черкыште йўлалтен, тўрлö семын орландараш пуэн. Черланамыж годым кугыжам врач Евфросин эмлен. Кугыжан полатыш коштмыж годым тудо шке тунемшыжым, Пантелеимоным, пеленже налын. Рвезын мастарлыкшым ужын, император тудын тукумжо нерген йодыштын, ончыкыжым шкенжын эмлызыжлан шогалташ шонен.

Тунемаш коштмо уремыште шонго пресвитер Ермолай илен, рвезым чўчкыдын ужын, тудын могай лийшашыжым ончылгочак пален. Икана ваштарешыже лектын да изишлан пураш ўжын. Пантелеимоным воктеке шынден, тудын илыш умылымашыже, Юмылан ўшанымашыже, ача-аважын тукумжо нерген мутланен.

— Авам христиан вералан туныктен, мый шкеат тиде верам йöратенам. Авам колымеке, ачам мыйым эллин-влакын законыштым шуктыкта, — вашештен рвезе.

Ермолай тунам Пантелеимонын чонышкыжо Христос веран поро нөшмыжым ўдаш тўгалын, чоным утарыме нерген ойлен. Рвезе тудын деке кажне кечын коштын, чын Юмо нерген туныктымыжым куанен колыштын, шўмышкыжō пыштен. Туныктышо деч кайымыж годым корнышто колышо йочам ужын. Изи рвезым чўнгалше кугу кишке воктенак киен. Пантелеимон ончыч лўдын колтен, а вара Ермолайын ойлымыжым тергаш шонен. Кавашке ончалын да манын: «Господь Иисус Христос. Тыйым йодаш мый йөрдымō улам. Мыйым Шке кулетым ыштынет гын, Шке виетым ончыкто. Тыйын лўмет дене рвезе ылыж кынелже, а кишке колыжо». Господьым сөрвалыме дене рвезе ылыжын, а кугу кишке пелыгыч шелын, колен. Тунам Пантелеимон уло чонжо дене Христослан ўшанен. Пычкемышгыч чын Юмым палымаш волгыдыш лукмыжлан куанен, Юмылан таум ыштен. Шкеже пресвитер Ермолай деке вашкен, ончыкыжо сукен возын, мо лийме нерген каласкален, тынеш пурташ йодын. Тынеш пурымеке тудо Ермолай дене эше шым кече илен, Господьын мутшым шымлен, чонжым Христосын порылыкшо дене темен. Мөнгө пөртылмеке, ачаже тудын кушто лиймыж нерген йодын. «Туныктышем дене пырля ме кугыжан полатыште кугыжан йөратыме черле еным эмлenna. Тудын төрланымешке, воктечше корангын онал», – манын эрге. Тудо ондален огыл, а туштен каласен. Пылпомыш Кугыжан йөратыме шке чонжым черле енг шотеш ужын. Тынеш пурымыжым пеш шерге поянлык семын аклен.

Пантелеимонын чонжо шке ачаж верч корштен, тудым идол-влаклан кумалме деч корандаш шонен. Суртышто улшо идол-влакым ончен, икана тудо йодын: «Ачай, молан верышкышт шогалтыме юмо-влак эре шогат, огыт шич. А кудыштым шынденыт, эре шинчат, огыт кынел?» Тыгай йодышым пуымыж дене Пантелеимон ачажым шонаш таратен, вет тудо раш вашмутым пуэн кертын огыл. Евсторгий ончыч идол-влаклан пеш шуко надырым пуэн, чот кумалын. Ондаалтмыжым ынде умылаш тўналын. Тидым ужын, Пантелеимон пörтыштö улшо идол-влакым шалатен.

Икана Пантелеимон деке сокыр еным конденыт. Тудо манын: «Мыйым, кече волгыдым уждымо еным, чамане. Тиде олаште улшо кажне эмлызе мыйым эмлен, но нимогай пайдам пуэн кертын огыл. Чыла поянлыкем нунылан пытаренам гынат, ужаш тўналме олмеш тўвыт сокыр лийынам».

– Волгыдым ужмашым тыланет чын Юмо мыйын гоч, Шкенжын йörдымö кулжо гоч, пуа. Мыланем пуышаш акым тый йорло-влаклан пуэде, – вашештен рвезе.

Тыге ойлымыжым колын, Евсторгий лüдын ойлен: «Эргым, молан ыштен кертдымым ышташ сörет? Тыге шкендым воштылтышыш луктат. Тудым эмлыше-влак деч тый утларак палет мо?»

– Мыйын Туныктышем ден нунын коклаште ойыртем пеш кугу. Ачай, мыйын эмлымемын вийжым шке ужат. Тидлан шуко огеш кўл, – манын Пантелеимон. Сокыр енын шинчашкыже кидшым пыштен, каласен: «Сокыр-влакын шинчаштым почшо Господь Иисус Христос

лүмеш парем да ужаш тўнал». Черле енгын шинчаже почылтын, тудо ужаш тўналын. Иисус Христослан ўшанен, паремше ең ден Евсторгий тынеш пуреныт.

Икмыняр жап гыч ачаже колен. Тудлан кодшо поянлыкын ужашыжым Пантелеимон шке кулжо-влаклан пуэда. Вара йорло ден тулык-влаклан, казаматыште улшо-влаклан полша. Шкеж верч шонен огыл, вет Юмо тудлан эмлен кертме мастарлыкым пуэн. Шукыж го-дым шудо дене огыл, а Иисус Христосын лўмжō дене паремден, тидлан акым налын огыл. Черле-влаклан шкеак эше полшен.

Ынде тудым Пантолеон – «чыла шотыштат левгай» – манын огыл, а порылыкшым ужын, Пантелеимон – «чылаштым чаманыше» – маныныт. Тудын деке ең-влакын савырнымышт верч моло эмлызе-шамыч кōраненыт, сыреныт. Ужаш тўналше ончычсо сокырым вашлийын, кузе пареммыж нерген йодыштыныт. Колышт налмеке, Евфросиным моктеныт. «Кугу туныктышын мастар тунемшыже», – тыге Пантелеимон нерген маныныт. Казаматыште Христос верч орланыше-влак деке коштмыж нерген пален налмеке, император Максимианлан вуйым шийыныт: «Шкендычым эмлаш ямдылыме рвезет казамат еда коштеш. Ыресеш пудалыме еңлан ўшанымышт верч петырыме-влакым эмла. Мемнан юмо-влакым ок шотло, весе-влакымат тидланак тарата. Тудым от пыtare гын, тыланетат шуко ойгым конда, вет мемнан юмо-влак лўм дене огыл, а Христосын лўмжō дене эмла. Ең-влак тудлан ўшанат, тудын почеш каят».

Ужаш тўналше ончычсо сокырым кугыжа деке ўжын конденыт, кузе пареммыж нерген каласкалаш кўштеныт. Йодыныт: «Тый кузе шонет: тыйым Христос паремден але мемнан юмо-влакна?»

– Кугыжа! Мемнан эмлызе-влакна мыланем нимогай пайдам ыштен кертын огытыл, мыйым чылт сокыр лиймеш шуктеныт. Иисус Христосын лўмжым каласыме дене Пантелеимон мыйын шинчам почо. Ынде шке шоналтен ончо, кў чын эмлыше: Христос але Асклипий? Ончыч мыйым тудын лўмжў дене эмлаш тўченыт, – вашештен ўжын кондымо ег.

Кугыжа тудлан Христос нерген да Тудын паремдымыже нерген ойлаш чарен. А паремдыме ег Максимианлан лўдде ойлен: «Тыйын сокыр юмо-шамычет волгыдым пуэн кертыт манын шонет гын, тый шкежат ораде улат. Вет тый чыным ынет уж». Тыге ойлышо еным кугыжа пушташ кўштен. Святой Пантелеимон тудын капшым тўлен налын, ачажын шўгарже воктеке тоен. Ынде рвезымат Максимиан деке ўжыктат.

– Тыйын нергенет уда шомак коштеш. Ойлат, тый мемнан Асклипий юмынам от шотло, ыресеш пудалыме Христосым моктет, Тудлан гына ўшанет, Тудым гына Юмылан шотлет. Тый мыйым эмлаш йўрышў лият манын, мастарлыклан туныкташ Евфросиным йодым. Мыйын тушманем-шамыч велыш савырныметлан ўшанымем ок шу. Чыным шке дечет колнем да чылашт ончылно мемнан юмо-влаклан надырым пуыметым вучем, – манын кугыжа.

– О кугыжа! Чыным палаш мут огыл, а паша полша. Теве Христосын пашаж гоч мый Тудын чын Юмо улмыжым паленам. Тудо пылпомышым ыштен, мландым пенгыдемден, колышо-влакым ылыжтен кынелтен, сокыр-шамычлан волгыдым ужмашым пӧртылтен, проказа черан-влакым эрныктарен, йыжындыме-шамычым Шке мутшо дене паремден. Эмлен керташ лийдымылан шотлымо еным тышке кондаш кӱштӧ, шке эмлызет-влакымат ўж. Тек нуно шке юмо-влакыштым сӧрвалат, а мый – Иисус Христосым! Кӧн лӱмжӧ дене черле паремеш, Тудо икте Юмо, молышт тек шотлыдымо лийыт, – манын Пантелеимон.

Кугыжа тыге ышташ келшен. Шояк юмылан кумалше эмлызе-шамыч ончыч Пантелеимонлан эмлен ончаш темленыт. Но тудо манын: «Мый шке Юмем ўжам, да Тудо паремда гын, тендан юмо-шамычдан вийжым кузе пален кертына? Те ончыч шкенданым ўжса, нуно паремден сенат гын, мый шке Юмем ўжаш ом тӱнал». Ончыч кӧм гына ўжын огытыл: Асклипийым, Зевсым, Дианам, эше молымат, – но чыла арам!

Черет Пантелеимон деке шуын. Тудо чылаштым ӧрдыжкӧ коранден, кавашке ончалын, кумалаш тӱналын: «Господь! Мыйын сӧрвалымом кол, мыйын ойган кечыштем Шке чуриетым мый дечем ит савыре, мыйын йодмемлан пылышетым пыште да мыйым вашке кол, Тыйым палыдыме-влаклан Шке виетым ончыкто. Куатын Кугыжаже! Тый чыла кертат!» Тыге манмеке, йыжындыме енын кидшым кучен, каласен: «Господь Иисус Христос лӱмеш кынел да таза лий!»

Йыжындыме ең писын кынелын, капше пенгыде улмылан йывыртен, вакшышыжым налын, мөнгыжө куанен каен. Тыгай чудым ужшо-влак кокла гыч шукышт Христослан ўшаненыт да тынеш пуреныт. А идоллан ку-малше-шамыч, чот сырен, Максимианлан тыге ойленыт:

– Тиде рвезе илыше кодеш гын, ең-влак мемнан юмо-влакым жаплымым чарнат, нунылан надырым огыт кондо. Христиан-влак мемнам воштылтышыш луктыт. Тиде рвезым пытараш күлеш.

Кугыжа тунам Пантелеимонлан каласен: «Арам колаш огыл манын, мемнан юмо-влаклан надырым кондо. Тидым ышташ торешланyme верч шуко ең вуйжым йомдарен. Тый вет палет, кузе шонго Анфимым орландареныт?»

– Христос верч колымышт дене нуно пытен огытыл, а курымашлык илышлан йөрышö лийыныт. Господь верч тыгай орлыкым шонго Анфимат чытен кертын гын, мылам, таза да самырык еңлан, чыла орлыкым лүдде чыташ күлеш. Христос верч ом коло гын, йомдарем, а Тудын верч колем гын, муам, – ойлен Пантелеимон.

Тунам рвезым пушенге пелен пидын, тудын капшым күртньö дене удыраш, öрдыжлужым сорта тул дене йўлалташ тўнгалыныт. Тыгай орлыкым чытымыж годым рвезе кычкыралын: «Господь Иисус Христос! Тиде орлыкым чытен кертшаш верч мый декем тол, чытымашым пу». Господь тудлан Ермолайын тўсшö дене кончен да каласен: «Ит лүд, Мый пеленет улам!» Тыгодым палач-влакын кидышт тўнын, орландарyme ўзгарышт камвозын, сорта-влак йöреныт. Тидым ужын, кугыжа

Пантелеимоным жаплан мучыштараш кўштен, могай вий дене тыгай чудым ыштымыж нерген йодын.

– Тидым Христос ыштен, Тудын чыла кертше вийже, – каласен Пантелеимон. Кугыжан эше кугурак орлыкым сöрымыжлан тыге манын: «Кугурак орлыкым пуэт гын, мыйын Христосем шке вийжым чотырак ончыкта. Тыйым вожылтарышаш верч мыланем кугурак чытымашым пуа. Христос верч утларак чытем гын, пöлекшыMAT шукырак налам».

Максимиан тунам кугу подеш вульным шулыкташ, шолаш пурымеке, тушко рвезым кудалташ кўштен. Пантелеимон под воктене шоген, кавашке ончен, кумалын: «Юмо, мыйын кумалме йўкем кол, чонем лўдмаш деч утаре, тушман-шамыч деч, осалым ыштыше-влак деч левед арале». Господь тудлан адак Ермолайын тўсшö дене кончен да тудын дене пырля подыш пурен. Под йымалне тул йöрен, вулно йўкшен, а Пантелеимон мурен: «Мый Юмым ўжым, да Господь мыйым кольцо».

Кугыжа нимом ышташ öрын. Тудлан ойым пуэныт: «Шўйышкыжö кугу кўм кылден, тенызыш кудалте». Тыгак ыштеныт. Христосын вийже дене неле кў вўд ўмбалне ийын коштын. Вўд ўмбалне Пантелеимон мландымбалне коштмо гай ошкылын, серыш лектын. Кугыжан öрмыжым ужын, каласен: «Чыла ужмым да уждымым Ыштыше Христос пылпомышым, мландым да тенызым кучен ила. Тудын корныжо теныз денат, моло вўд мучкат кая».

Максимиан ола воктене янлык-влаклан верым ямдылаш кўштен. Сылне рвезым калык ончылно янлык-

влаклан пукшаш шонен. Янлык кӱчӱ деч колаш огыл манын, адак шояк юмо-влаклан надырым пуаш темлен. Пантелеимон кугыжан ойжым шуктен огыл, сандене тудым янлык-влак деке кудалтеныт. Ермолайын тӱсшӱ дене кончышо Христос янлык-влакын умшаштым петырен. Нуно шорык гай ӱнгышӱ лийыныт. Пантелеимон деке нушкын толын, йолжым нуленыт, а тудо нунын вуйыштым ниялткален. Тидым ужын, еҥ-влак кычкыраш тӱҥалыныт: «Христос Юмо пеш кугу! Тиде рвезе титакдыме. Тудым орландарыше-шамыч титакан улыт!»

Христосым моктен кычкырыше-влакымат, ӱнгышемше янлык-шамычымат кугыжа пушташ кӱштен. «Христос Юмо, Тый моктымо улат! Тылат верч еҥ-влак веле огыл, янлык-влакат колат!» – манын Пантелеимон. Тудым уэш казаматыш кудалтеныт, пуштмо еҥ-влакым родо-тукымышт нангаеныт. Янлык-влакым пийлан кочкаш коденыт. Капышт икмыняр кече киен гынат, локтылалтын огыл, пий-шамычат тӱкен огытыл. Кугыжа нуным кугу лакыш тояш кӱштен.

Оравам ямдыленыт, тушко лектын шогышо кӱртньӱ пудам шуко кыреныт. Пантелеимоным кылден, оравам пӱрдыкташ тӱҥалыныт. Орава пеш кугу вий дене шаланен, ужашыже-влак икмыняр еным сусыртеныт. Тыгай чудым ужмеке, еҥ-влак чот лӱдыныт. «Тыгай осал вийлан тыйым кӱ туныктен?» – йодын кугыжа. «Осал вийлан огыл, а чын порылыклан мыйым пресвитер Ермолай туныктен. Кӱштеда гын, мый тудым ӱжын кондем», – манын рвезе. Туныктышыжын тыште пырля лийшашым тудо шӱлышыж дене шижын. Пантелеимон

да тудым эскерыше кум орол пресвитер Ермолай деке миеныт, кугыжа деке каяш кўлмым каласеныт.

– Ўжаш толмет пеш сай, вет мыйын орланен колышаш жапем шуын. Господь таче йўдым тыге каласен: «Ермолай, Мыйын Пантелеимон кулем семын тыланетат Мыйын верч орланаш логалеш». Шонгыен кугыжа деке лўдде каен. Тушто моло тунемшыж нергенат йодыныт. Ермолай эше шкенжын Ермипп ден Ермакратт полышкалышыже улмо нерген каласен. Нуным кондымеке, кугыжа йодын: «Мемнан юмо-влак деч Пантелеимоным те коранденда мо?»

– Мемнан Христос Юмына сай еным пала да тудым идоллан кумалме пычкемыш гыч Шкенжым палымаш волгыдыш луктеш, – маныныт нунышт.

– Шке Юмыда деч коранден, Пантелеимоным мемнан юмо-влак деке пörтылтада гын, титакдам кудалтем. Тунам те мылам йолташ да пагалыме ең лийыда, – ойлен кугыжа.

– Ме Христос Юмына верч орланаш шке кумылын келшена, сандене тыйын кўштыметым ыштен она керт. Пантелеимонат, меат Христос деч она коран, чондымо идол-влаклан надырым пуаш она тўнгал, – вашештеныт шонгыен-влак, кавашке ончалын, Юмым сөрвалаш тўналыныт. Тунам Утарыше Христос кончен, мланде чытырналтын, нунын шогымо вер тайналтын. Кугыжа лўдын кычкыралын: «Ужыда, мемнан юмо-шамыч тыланда кузе сыреныт? Нуно мландым чытырыктат!»

– Тендан юмо-шамыч верч мланде чытырналтын манын, чыным ойлет. Тыланда сырен, мемнан Юмына ну-

ным верышт гыч сўмыралын, – маныныт шонгыен-влак. Тидын годым кугыжа дек уверзе куржын толын, надыр пуымо верыште чынжымак тыге лийме нерген каласен. Максимилиан тидым Юмын вийжылан огыл, а шонгыен-влакын юзо вийыштан шотлен. Тудо Пантелеимоным казаматыш нангаяш, а кум христианиным орландарен, керде дене руалаш шүден. Тыге пресвитер Ермолай, тудын Ермипп ден Еромкратт йолташыже Святой Троицын пылпомышысо чапше ончыко шогалыныт.

Кугыжа Пантелеимоным уэш кондаш шүден, шкеже ондален ойлен: «Христос деч коранден, мый шуко еным шкенан юмо-шамыч деке пörтылтенам. Тый веле мутем ынет колышт. Теве Ермолай ден кок йолташыже мемнан юмо-влаклан надырым пуышт. Мый нуным шке полатыштем кугу чин дене палемдышым. Нунын дене пырля лияш манын, тят надырым кондо». Орланыше ен-влакын колымыштым Пантелеимон чонжо дене шижын да лўмын каласен: «Мыланем ужаш манын, нуным тышке кондо».

– Нуно тыште уке улыт. Мый нуным вес олашке кугу поянлыкым налаш колтенам, – вашештен кугыжа. А Пантелеимон манын: «Ондалем шонышыч гынат, кызыт тый чыным каласышыч. Орландарен пуштмет дене тый нуным тиде илыш гыч Христосын пылпомышысо олашкыже айдеме шинча уждымо кугу поянлыкым налаш колтенат».

Чыла тыршымашыже арам улмым ужын, кугыжа сарзыже-влаклан Пантелеимоным ола тўрышкō нангаяш да пушташ кўштен. Олив пушенгыш кылден, вуйжым руал ойыраш манын, ик сарзе кердыжым нōлталын.

Рвезын шўйышкыжō логалше керде, шыште гай шулен, кадырген. Господь тудлан колаш сугыньлен гынат, молитвам лудын пытарен огыл, да тыге лийын. А сарзе-влак лўдын кычкыралыныт: «Христиан Юмо пеш кугу!» Пантелеимон ончыко сукен возын, сōрваленыт: «Юмын кулжо, мемнан верчат кумал. Тыйым ме кугыжан кўштымыж дене орландаренна. Юмо мемнан сулыкнам проститлыже».

Пантелеимон кужун кумалын. Кава гыч Господын йўкшō шоктен. Тудо рвезым Пантолеон – «чыла шотыштат лев гай» – манын огыл, а пашажым аклен, Пантелеимон – «чылаштым чаманыше» – манын, тыге у лўмым пенгыдемден. Шке ойгышт годым Пантелеимон деке толшо еҥ-влаклан полшаш сōрен. Вара пылпомышысо тудо йўкак рвезым шкеж деке ўжын.

Святой Пантелеимон шкенжым руалаш кўштен, а сарзе-влак тидым ышташ тоштын огытыл. «Те тидым огыда ыште гын, Господь Иисус Христосын чаманымыжым огыда нал», – манын Пантелеимон. Тунам ик сарзе тудын вуйжым руалын. Руалме вер гыч вўр огыл, а шōр йоген. Олив пушенге чот пеледын, саска дене леведалтын. Тидым ужшо калык чот öрын, вигак Христослан ўшанен. Тидын нерген пален налмеке, кугыжа олив пушенгым руаш, укшлажым тыгыдемден, святойын капше дене пырля йўлалташ кўштен. Тулото йўлен пытымеке, святой Пантелеимонын капшым лишыл села воктене тоеныт. Чот орланыше святойын кулжо-влак эре тудын пеленак лияш тыршеныт, мом ужмыштым возен, черкылашке пуэныт. Христос Юмынан чапшым шарен, лудшо-влаклан пайдам ыштеныт.

Чот орланыше Параскева-Пятница

28 октябрь/10 ноябрь

Христослан ўшаныше-влакым поктылшо Диоклетиан кугыжаланыме годым Икония олаште мотор поро ўдыр Параскева илен. Тудын ача-аваже христианин лийыныт, но ўдырыштын самырык улмыж годымак коленыт. Кушкын шушо Параскева ача-аван кодымо поянлыкым Поро Уверыште каласыме семын кучылтын: вургем укеан-шамычым чиктен, шужышо-влакым пукшен. Шкеже Утарыше Христослан ўшанле лийын, йодын толшо каче-влаклан марлан лекташ көнен огыл. Ыресеш пудалыме Юмын Эргылан ўшанымыж нерген Параскева лүдде ойлен. Шояк юмо-влаклан кумалшешамыч тидлан сыраш тўнгалыныт да, ўдырым кучен, казаматыш петыреныт. Тудо Диоклетиан кугыжам да юмо-влакын тўсыштым мыскыла манын, нунын олаш толшо сарзывуйлан ондален ойленыт. Вуйлатыше ентыге ойлымылан ўшанен да Параскевам шкеж деке кондаш шүден. Пылпомышысо волгыдо дене волгалтше

чуриян ўдырым ужмеке, тудо манын: «Тиде сылне ўдыр нерген те шоям арам ойледа. Тудын кече гай моторлыкшым пытараш ок лий». Лўмжым йодмылан ўдыр ваше-штен: «Мый Христосын кулжо улам».

Тыгай вашмутлан вуйлатыше сырен, а Параскева тудлан умбакыже ойлен:

– Эн ончыч мый курымаш илышысе лўмем каласышаш улам, вара иже – мландымбалысе кўчык жаплан пуымо лўмым. Мый кугарнян шочынам, сандене мыйым Параскева маныныт. Мемнан Господь Иисус Христоснан ыресеш шке кумылын орланыме кечын ачамавам пўтым кученыт, чот кумалыныт, йорло-влаклан полшеныт. Вет айдеме тукымым йоратымыж верч Иисус Христос тиде кечын Шке вўржым йоктарен да мемнан верч Шке илышыжымат пуэн. Юмо мыйым, Шкенжын йордымө кулжым, ача-аваман тиде кечын пуэн. Параскева лўм мыйым Господь Иисус Христосын орланымыж дене уша.

Параскевам колышт налмеке, сарзывуй тудлан римысе юмо-влаклан надырым пуаш кўштен. Тыге ыштагын, ўдырым шкаланже марлан налаш сөрен. Но тудын сөрымыжө Параскевам сымыстарен огыл, шояк юмо-влаклан надырым пуашат келшен огыл. Сўмсыр ўдырым туныктен налаш манын, вуйлатыше тудым ўшкыж шөн дене кыраш кўштен. Вара адак сайын кутыраш тўналын: моторлыкшым, самырык илышыжым арален кодаш темлен. Параскева тудын дене мутланымым чарнен, шып шоген. Тунам вуйлатыше чот сырен кычкыралын: «Христиан-влакын осал шўкшакше, молан от

вашеште?» Тыге манмылан Параскева тудын ўмбак шўвалын. Вуйлатыше чылт орен. Тудын кўштымыж почеш ўдырым пушенгыш сакенит, кўртньō кўчō дене капшым удыренит, сусыр вержым лўмынак чоштыра куэм дене йыгенит. Колаш шушо Параскевам казама-тыш кудалтенит. Тудын деке Господьын суксыжо толын да чыла сусыржым паремден. Эрлашыжым эрдене тудым ончычсо дечат моторым ужмеке, вуйлатыше каласен: «Мемнан юмо-влакна тыланет илышым пуэныт, нунылан надырым пуыде от керт».

– Мыланем илышым пуышо юмо-влакетым ончыкто! – манын Параскева.

Ўдыр ынде шке ўшанымашыже деч коранаш ямде манын, тудым римын юмыжо-влак лўмеш нōлтымō храмыш нангаенит. Параскева ушыж дене Христос Юмым сōрвален, шкеже Аполлон идолын йолжым кучен да каласен:

– Господь Иисус Христос тыланда тыге кўшта: чыла идол-влак, сўмырлыза да пуракыш савырныза!

Тунамак чыла идол-влак сўмырленит да пуракыш савырненит. «Христиан-влакын Юмышт пеш виян!» – манын, ен-влак лўдын кычкыренит. Шояк юмылан кумалше-влак тидын нерген вуйлатышылан каласенит да Параскевам пушташ йодынит. Вуйлатыше адак ўдырым кыраш кўштен, но ужын: святой ўдырым тидын дене от лўдыктō. Ен-влакын кумылышт тудын деке ынже савырне да нунат Иисус Христослан ўшанаш ынышт тўнал манын, ўдырым керде дене руал пушташ шўден. Орландарен пуштмо Параскеван капшым поро ен-шамыч

тудын оралтешыжак тоеныт. Святой ўдырым пушташ кўштышö сарзывуй эрлашыжым сонарыш каен. Чапле имнныже тудым мландымбаке туге чот налын кудалтен, колашыжат ситен.

Чот орландарен пуштмо Параскева-Пятницам руш мландыштат чот жаплат. Пензе губернийын Инсарский уездысе Рузаевка селаште илыше сусыр салтаклан 1780 ийыште святой ўдыр Параскева кончен. Ўдыр шке иконыжым чодырасе вўд лакыште муаш кўштен. Салтак каласыме верыште юмогам муын да тушто памашым тўзатен, часамлам чонген. Параскеван кумалмыж дене салтак шкежат паремын. Памаш деке лишыл ялла гыч кажне ийын крестный ход дене коштыныт да шукын тўрлö чер деч паремыныт, сандене 1865 ийыште тушан ўдырамаш монастырьым чоненыт.

**Канон-влакым
возышо да сылнын
мурышо
преподобный Роман**

*1 октябрь/
14 октябрь*

V курымын кокымшо пелыштыже император Анастасийын кугыжаланымыж годым Константинополь оласе Софийский храмыште мурышо-влак коклаште Роман луман рвезе ойыртемалтын. Патриарх Евфимий тудым чот аклен, моло-влакланат тыгаяк унышо да тыршыше лияш темлен.

— Святой ача, тый тудым арам моктет. Черке устав почеш клиросышто сылнын лудын да мурен ок мошто гын, тудын унышо да тыршыше улмыжо молан йора? — ойленыт патриархлан.

— Мастарлык чылаштан ик семын ок пуалт: ик-тылан шагал, а весылан шуко пуалтеш. Но чылажат Господын эрыкше да чаманымашыже деч лиеш. Южгунам шагал талантан еглан моло деч шуко пуалтеш, — вашештен патриарх.

Клиросышто лудаш да мураш черет тудын деке шумек, йолташыже-влак кажне гана Романым воштылы-

ныт. Службо пытымеке храм гыч тудо шортын да чон корштен каен. Шкенжын ситыдымашыж верч рвезе чот ойганен, Юмым уло чонжо дене сөрвален.

Христос Шочмо пайрем вашеш храмыш император толын, калыкат пеш шуко погынен. Службым патриарх шке вӱден. Черет шумо почеш кафизмым Роман лудшаш ыле. Тудо чон пырткен лудаш тӱнгалын, но ик кафизмымат лудын кертын огыл: мом лудшашым ужын огыл, икмыняр стих дене лудде коден. Роман вес еным лудаш йодын, шкеже вожылмыж дене клирос гыч шортын каен.

– Кӱшылсӧ Господьын Аваже, чот Чаманыше Владычице, мыланем полшо! Мыланем ушым пу, Святой Возымашым чын лудаш туныкто! – манын, тудо Юмын Аван тысе юмонаже ончылно йӱдвошт кумалын. Волгыжмаш тӱнгалмеке шке пӧлемышкыже каен. Йӱсла-нен да кумалын нойымыж дене вашке нералтен колтен. Романлан ӧрыктарыше сӱрет кончен: пылпомышысо волгыдо дене волгалтше Юмын Авам ужын. «Умшатым поч да нел», – манын, Тудо рвезылан пергамент пӱтыртышым пуэн. Юмын Аван кӱштымыжым Роман шуктен. Помыжалтмеке, рвезе шке шӱмыштыжӧ умылен мошташ лийдыме куаным шижын. Тудын йодмыжо шукталтмым умылен да, эреак Ёдыр улшо Мариян иконыжо ончыко сукалтен, шинчавӱд йӱре таум ыштен.

Христос Шочмо кече эрдене Роман черкыш вашкен. Юмын Ава деч тыгай лыпланымашым налмеке, чоныштыжо молитва лудмо куан чӱчкен. Пайрем кондак мурымо жапыште Роман моло-влак деч ончыч тӱнгалын да

яндар йүк дене мурен: «Таче Ёдыр курым деч ожнак Ул-шым шочыкта. Лишкыжат Мияш лийдымылан мланде курык помышым пуа. Суксо-влак күтүчө-шамыч дене пырля Юмым моктат. Кугу ушан айдеме-шамычат шү-дыр почеш мият. Курымак улшо Юмо, изи Аза лийын, мемнан верч шочын».

– Тыгай святой мурым тый кушеч пален налынат да тыйым кө тыге мураш туныктен? – манын, службо деч вара Роман деч патриарх йодын.

Патриархлан да клиросышто пырля мурышо-шамычлан Роман йөдым мом ужмыжым каласкален. Чыланат Господьым да Тудын Эн Яндар Аважым моктен-ныт. Святой рвезым патриарх диаконлан шогалтен. Юмын Аван порылыкшо дене темше Роман эше шуко жап Константинополь оласе храмыште служитлен. Христос Шочмо лүмеш кондак деч вара тудо эше моло мурым ятыр возен. Юмым йөратыше чоныштыжо шоч-шо муро дене тудо Православный Черкым пойдарен да шкежат пагалыме енгыш савырнен.

Канон-влакым возышо да сылнын мурышо преподобный Роман тынысын колен.

Святитель Спиридон Тримифунтский

12 декабрь / 25 декабрь

Святитель Спиридон Тримифунтский Кипр отрошто илыше тыглай ешыште шочын, йочаж годым шорыкым кўтен. Тудо император Константинын кугыжаланымыж годым илен. Кушкын шумеке, ешым чумырен, шочшан лийын. Койыш-шоктышыж дене Давид гай ўнгышö, Иаков гай поро шўман да толшо ен-влакым Авраам гай пукшен колтышо лийын. Икмыняр ий пырля илымеке, пелашыже колен. Тидын деч вара Спиридон уло илышыжым Юмылан служитлаш пуэн, йодышт кош-тшо ден нужна-влакым пукшен. Ен-влак деке поро шўман улмыжлан көра Юмо тудлан паремдыше вийым пуэн: шкенжын ик мутшо дене эн неле черым коранден але иям поктен луктын кертын.

Ен-влакын пагалымашым сулен налмекыже, тудым Тримифунт олесе епископлан шогалтеныт. Кипрыште тунам кужу жап йўр лийын огыл, чыла кошкен. Шуко калык шужен колаш тўнгалын, тўрлö чер шарлен. Ка-

вам пуйто көгөн дене сурален шындыныт, тудым почаш Илия пророк гай виян вес ең күлын. Святитель Спиридонын кумалмыж дене каваште пыл погынен, кугу йүр тўналын да икмыняр кече шуйнен. Тунам святитель сай игече лийшаш нерген йодын. Игече тўрланен, мланде тўрлө саска дене темын, пасушто шурно ток шочын, виноград орланге-влак шинчам куандареныт.

А ең-влак тиде ганат умылен огытыл, ончычсо семянак сулыкым ыштеныт. Нунын сулыкышт верч уэш шужымаш тўналын. Шурным торгаен илыше-влак киндылан акым нўлтеныт. Южышт лўмын клатыште арален кийыктеныт, эшеат чот шергештмым вученыт. Шужымаш эл мучко шарлымеке веле тыгай опкын ең-влак шке киндыштым ужалаш тўналыныт. Ешыжге шужен колаш шушо ик йорло ең купеч деке киндым йодаш миен, но тудыжо нимом пуэн огыл. Нужна ең святитель деке ой йодаш толын. «Ит ойгыро, эрла тыйын пўртет шурно дене темеш. Киндым яра нал манын, купеч тыйым сўрвалаш тўналеш», – каласен святитель. Йўдым кугу йүр лийын, поянын клатышкыже вўд темын, чыла шурно нўрен. Сулыкшылан верч тудым Юмо наказатлымым пален, шурныжым яра налышт манын, купеч ең-влакым сўрвален. Нўрышў шурным калык коштен, локтылалташ пуэн огыл.

Тиде пагытыште вес ең дене тыгаяк ойго лийын. Шурно шочмеке икмыняр пачаш утым пўртылташ сўрен, тудат поян ең деке кинде йодаш миен, но нимо деч посна пўртылын. Тудо еңат святитель деке ой йодаш толын. Киндым налын кертше манын, святитель Спиридон тудлан кугу моклака шўртным пуэн. Тиде

йорлештше енын шурныжо икмыняр жап гыч пеш чаплын шочын. Поянлан пуымо шөртньым ынде тудо тўлен налын да святительлан мөнгеш конден. Спиридон каласен: «Айда кызыт садыш лектына да тидым мөнгеш Тудлан пörтылтена, Кө мыланна чаманыде күсын пуэн». Нуно садыш лектыныт. Святой Спиридон шөртньым мландыш пыштен да молитвам лудын: «Господь Иисус Христос! Ожно Египетын кугыжаже ончылно Моисейын пондыжо кишкыш савырнен. Шөртньыш савырыме тиде нушкын коштшо чонанлан уэш ончычсо тўсшым налаш күштö. Господын мом ыштен кертмыжым да мемнан верч тыршыметым тек тиде енат пала!» Шөртньö моклака тунамак кишкыш савырнен да нушкын каен. Святительын кумалмыже дене шөртньыш савырыме кишке йорлештше ешлан илен лекташыже полшен.

Икана святой Спиридон арам титаклыме енлан полшаш вашкен. Йўран игече кужун шогымылан көра вўд энер сер гыч лектын, корным авырен. Юмын ўшанле кулжо тунам Иисус Навинын Иордан энерым кузе вончымыж нерген шарналтен. Сугынь Ковчегым нангайымыж годым тудо энер вўдлан шогалаш күштен. Ынде святитель шкеат тыгак күштен: йогын вўд шогалын, энер пундаш койын. Святой Спиридон энерым сайын вончен, арам титаклыме ең деке жапыштыже миен шуын да тудым колымаш деч утарен.

Калыкым йöратымыж дене чапланыше святитель православный веран яндарлыкше верч чот шоген. Тудо икымше Тўнямбал соборышто Арийын шотдымо ту-

ныктымашыже ваштареш ойлаш шонен. Тунеммыже шагаллан көра тудым святой ача-влак чарашат төченйт. Вет нуным пеш ушан философ-влак койдареныт, Юмын Эрге Христосым Тудын Ачаже да Святой Шүлыш дене иктөр шындыме ваштареш лийыныт. Пылпомышын куатше дене пенгыдемдыме святитель кынел шогалын да кугу ўшанымаш дене ойлен: «Ачан, Эргын, Святой Шүлышын икте улмыжо шымлен керташ лийдыме кугу тайне, сандене тиде йодышым тўкымö ок күл». Святитель шке мутшо дене огыл, а шўлышыжын куатше дене ўшандарен кертын.

Икмыняр жап гыч тудын Ирина ўдыржö колен. Ири-налан ик ўдырамаш шöртнö ўзгаржым аралаш пуэн ул-маш. Поянлык кушто кийымым ынде нигö пален огыл, сандене ўдырамаш шортын. Спиридон ўдыржын колот-каже деке лишемын да илыше ег деч йодмо гаяк йо-дын: «Ирина ўдырем, тыланет аралаш пуымо шöртнö ўзгар-шамыч кушто улыт?» Ирина мален помыжалтме гай лийын да шöртнö кушто кийымым каласен.

Рим империйын эрвел ужашыжлан апостол-влак дене төр улшо Константинын кугурак эргыже Констан-ций оза лийын. Икана тудо чот черланен да омо дене шуко епископым ужын. «Нунын кокла гыч коктынжо веле тыйым паремден кертыт», – каласеныт тудлан сук-со-влак да еныштымат ончыктеныт. Кугыжа чыла епи-скоплан Антиохийыш толаш күштен. Спиридон дене пырля Трифиллий лўман тунемшыже толын, тудо эше епископ лийын огыл. Спиридонын онгыштыжо святой ырес деч налме ўйым темыме ате кечен, а кидешыже

финик тоям кучен. Вуйыштыжо митра улмаш гынат, нужна вургемжылан көра орол тудым пуртен огыл, эше шүргыж гыч совен колтен. Святитель вуеш налын огыл, вес могырымат соваш чурийжым йөнештарен. Пөлемыш тудын пурымекрыже, омо дене ужмо еным кугыжа вигак пален, шкенжым паремдаш сөрвален. Спиридон тудым кид пыштыме дене паремден. Кугыжан вуйжо корштымым чарнен. Константин шөртньым темлен, а святитель ойлен: «Тыйым Юмо паремден, Тудын порылыкшым ит мондо, йодын толшо-влак деке шкеат поро лий, шке калыкетым чамане. Полшаш шонен, мый тенгыз гоч толынам. А тый мылам шөртньым пуынет. Шөртньö вет чыла осалын негызше, тудо чыным пытара».

Мөнгö пörтылмыж годым святитель Спиридон чын Юмым палыдыме ўдырамашын колышо эргыжым ылыжтен кынелтен.

Икана ик самырык ен Спиридон деч 100 шорыкым налын. Святительын тыглай вургемжым да чон просталыкшым ужын, ондалаш шонен, 99 шорыклан гына тўлен. Вўта гыч вольыкым лукташ тўналмыж годым ик шорык чот ўскыртланен, налше енет нигузе луктын кертын огыл. Юмо тудын чоялыкшым шорыкын койышыж гоч палдарен.

Святитель Спиридонын лўмжö дене кылдалтше чудо шке олаштыжат шуко гана лийын. Теве святитель черкыш кас службыш миен. Диякон деч моло нигö лийын огыл гынат, тудо лампаде ден сорта-влакым чўкташ кўштен, шкеже пеш шыман кумалаш тўналын. «Чылалан

тыныс лийже!» манмыж годым черкыште вашмут пуаш калык лийын огыл. Но кўшычын пеш шуко йўк иктөр каласен: «Тыланетат тыныс лийже!» Ектений годым диаконын кажне йодмашыж почеш адак «Юмо, серлаге!» муру йырымваш сылнын йонгалтын. Тыге мурымым өрдыжтө улшо-влакат колыныт да, өрын, черкыш толын-ныт, тушто святитель ден диаконом веле ужыныт.

Кас службо годым икана лампадыште үй пытен шуы-нат, тул йөрен кертын. Святительын йодмыж почеш Господь лампадым үй дене тич темен, түргоч йогышо үй погаш атым шындаш логалын.

Юмын архиерейже Спиридонын үнгышылыкшө кугу лийын. Египетысе кафедрын епископшо улмыж годы-мат южгунам йоча годсо сомылжым шуктен – шорык кўтүжым шке кўтен. Икана вор-шамыч тудын кўтүж гыч шорыкым шолыштнешт улмаш, но Юмо нуным ужаш лийдыме кандыра дене кылден. Святитель эрде-не кўтүжө деке толын да савар воктене тўнгын шогал-ше вор-шамычым ужын. Шолышташ толшо-шамычын тўнгылгышө капышт тудын кумалмыж дене веле шөр-леныт. Шке кидышт дене ыштен налмым кочкын илышт манын, Спиридон нуным туныктен ойлен да, ик шоры-кым пөлеклен, тынысын колтен.

Ик купеч святитель деч оксам эре кўсын налеш ул-маш. Тудын мыняр пörтылтымыжым святой Спиридон терген огыл, кондымо оксажым эре ик яшлыкыш пыш-таш кўштен. Икана купечлан адакат окса кўлеш лийын. Святитель тудлан яшлык гыч налеш темлен, но туш-то окса лийын огыл. «Пагалымом, мом пыштенат, ту-

дымак налат. Тыйын кидет деч моло кид тыште лийын огыл», – шыман пелештен святой ең.

Святительын куатше нерген эше ик чудо палдарен. Патриархын кўштымыж почеш Александрий олашке епископ-влак иктеш кумалаш погыненыт. Нунын пырля кумалмышт дене тиде олаште да лишыл кундемлаште улшо идол-шамыч шаланен сўмырленыт, но икте тугак пенгыдын шоген, сўмырлен огыл. Чот кумалмекеже, патриархлан кончымаш лийын. «Тиде идолым Трими-фунтын епископшо, Кипр отрошто илыше Спиридон гына шалатен кертеш. Тудым ўжын кондыза!» – кўштеныт патриархлан. Александрий олаш толын шуын, святительын корабль гыч волымыж годым идол шке шаланен. «Тугеже Спиридон Тримифунтский тыште!» – каласен тунам патриарх.

Тиде өрыктарыше енлан Юмын порылыкшо кугун пуалтын. Пеш шокшо кечын пасушто шурным тўредмыж годым вуйышкыжо кўшычын юалге лупс вола улмаш. Ўмыржө мучашке лишемме годымат тыгак лийын. Моло-влак дене шурно тўредаш лектын. Паша ыштымыж годым трук тўтыра волен, да тудым лупс леведын. Икмыняр жап гыч святитель чылаш-тымат чаманыше шке поро чонжым Юмын кидыш пуэн. Тудо курымжо мучко Юмым чапландарен, Юмо тудым тыгак чот чапландарен. Святитель Спиридоным Тримифунт олаштак тоеныт. Колымо кечыжым кажне ийын пагален шарнат да пайремлат. Олам святитлаш манын, капшым носилка дене уремла мучко нумал нангаят.

Икымше Тўнямбал соборышто святитель шке мут-шым шинчалан ужаш лийшын пенгыдемден манме шомак аралалтын. Кидышкыже шун кермычым налын да чот кормыжтен: тушеч тул лектын, вўд чыпчен, кидешыже шун кодын. «Ик кермыч кум тўрлө гыч шога: вўд, тул да шун. Но тиде ик кермыч. Тыгак Ача, Эрге да Святой Шўлыш – ик Юмо!» – манын тудо грек философлан. Сандене южо иконышто тудын кидыштыже тул лекшан кермычым ужаш лиеш.

Святитель Тихон Задонский

13 август/26 август

Святитель Тихонлан шочмыж годым Тимофей лўмым пуэныт. Тудо Новгород епархийыш пурышо Короцк селаште 1724 ийын шочын. Ачаже тиде селасе черкыште диаконлан служитлен. Нунын куд шочшан ешышт пеш нужнан илен. Тимофей изинек тулыкеш кодын, ачажым шарнен огыл. Илен-толын святитель Тихон шке келейникшылан тыге каласкален: «Ме ешыште ныл эрге да кок ўдыр кушкынна. Кугурак изам диакон ыле, а вес изамым салтакыш налыныт. Мольшт эше изи лийынна, йоча-влакым пукшен лукшаш верч авам пеш ойгырен. Мемнан приходышто ик поян ямщикын шочшыжо лийын огыл. Тудо чўчкыдын мемнан деке пурен да авам деч мыйым ашнаш налаш йодын. «Тимка-тым мыланем пу, мый тудым эргым олмеш ончем, мо улемым чыла тудлан кодем», – ойлен пөръен. Авам мыйым пуаш чаманен гынат, кочкаш уке годым икана ямщик деке вўден каен. Тиде жапыште изам мөнгө пөр-

тыл шуын, кушко кайымынам пален налын да поктен куржын. Тудо авам ончыко сукалтен шинчын да сөрвален: «Молан шольмым ямщик деке нангаеш? Ямщик дене тудат ямщик лиеш. Тудым пукшен лукшаш верч мый лучо кўчаш каем. Шольмым грамотылан туныктена, вара тудо диакон але пономарь лийын кертеш». Авам мыйым мөнгеш вүден конден. Киндым пукшышт манын, поян егын пасужым мыланем кечыгут шўраш логалын. Вот могай нуждаште кушкынам ...».

Императрица Аннан 1735 ий 5 мартыште лукмо указше почеш черке пашаен-влакын грамотым палыдыме чыла эргыштым салтаклан налаш тўналыныт. Тимофейым аваже Новгородысо духовный училищыш нангаен, икмыняр жап гыч шкеже колен. Салтак службо гыч утараш манын, училищыш 1000 наре йочам конденыт. Тимофей гай тулык-шамычым епархий кўшеш ончен кертын огытыл. Тимофей верч Новгородышто ыштыше Петр изаже тўлаш тўналын. Изажлан кеч изиш да полшаш манын, Тимофей яра жапыште ен-влак деке пакча кўнчаш тарлалтын.

Училищыште сайын тунемше 200 йочам угыч почмо семинарийыш кусареныт. Тимофеят тушко логалын. «Мыланем киндым колтат гын, пелыжым шкаланем кодем, а вес пелыжым ужален, сортам налам ыле. Конга шенгеке шинчын, сорта тул волгыдышто книгам лудынам», – шарнен ойлен варажым тудо. Семинарийыште пытартыш богословский классыште тунемме годым Тимофей шкежат пашам ыштен, грек йылмым туныктен. Тидлан 50 тенге оксам да ложашым пуэныт. Тунем пы-

тарыме годым тудлан 30 ий лийын. Ушан рвезым тиде семинарийыштак риторикум туныкташ коденыт.

«Тимофей ўдырым налеш да священниклан служитлаш тўналеш гын, мыланна илышыште сай энертыш лиеш», – шоненыт тудын лишыл енге-влак. Тихон нуным чот йўратен да мо улыжым чыла пуаш ямде лийын гынат, нунын ойышт дене келшен огыл.

«Туныктышылан ыштымем годым мемнам Александр Свирский монастырьын архимандритше унала ўжын. Ты кундемем кўшыч ончалаш манын, мый чан кырыме верыш кўзенам. Тошкалтыш воктенысе кучемже шўйын улмаш: энертымекем, тудо ўлыкō камвозо. Мый пуренгаен кертам ыле, но пуйто ала-кō мыйым мōнгеш чан деке шўкале. Мый тушто колаш шушогай киенам», – шарнен ойлен тудо. Колымашын пеш лишне улмыжым Тихон тыге пален налын. Курымашлык илышлан ямдылалташ манын, монах лияш шонен. Шонен пыштымыжым пенгыдемдыше чудым ужын. «Туныктышылан ыштымем годым мый йўд еда шўм-чоным пойдарыше книгам лудаш але шонкалаш йўратем ыле. Май тылзын ик тымык йўдым пōртōнчыкō лектым, курымашлык нерген шонкален, йўдвельш ончем. Трук пылпомыш почылто, а мый тугай волгыдым ужым, кудым уш дене умылен да йылме дене каласен мошташ ок лий. Тиде сўрет кужун ыш шуйно, кава адак ончычсо гаяк лие. Тиде чудым ужмем деч вара шып верыште кумал илаш шонымем эшеат чот пенгыдеме. Тунамсе ужмемым шарналтем гын, чонемым кызытат куан авалта», – ойлен святитель Тихон Задонский.

Семинарийыште тудо философийым 4 ий туныктен да 1758 ий 10 апрельыште Тихон лўм дене монах постригым налын. Кугече арняште тудым иеродиаконлан, а кенжежым иеромонахлан шогалтеныт. Вес ийын архимандрит саным пуэныт да Желтиков монастырьыш настоятельлан колтеныт. Икмыняр жап гыч тудо Тверьысе семинарийын ректоржо да Отроча монастырьын настоятельже лийын. Епископлан ойырымо нерген тыге каласкален: «Мый эре шып верыште кумал илаш шоненам. Тверь ола воктенысе монастырь мландыште пеш сылне куэр кушкеш. Мый тушан шкаланем изи пörтым ыштынем ыле. Тверьыште архимандрит улмем годым Кугече кечын преосвященный Афанасий дене пырля соборышто литургийым служитленна. Херувимын муржо годым архиерей жертвенник воктене просфор гыч тазалык верч ужашым луктеда ыле. Жертвенник деке лишемын, мый каласышым: «Святой владыко, мыйымат шарналте». «Тыйын священноархимандрит улметым» манме олмеш архиерей мане: «Тыйын епископ улметым Господь Юмо Шке Кугыжаныштыже тек шарналта». Шкеже шыргыжале да каласыш: «Юмо тыланет епископ лияш пұрыжö». Тиде кечын Петербургышто мо лийме нерген мый вара веле пален налынам. Синодын икымше енге митрополит Сеченов ден Смоленскын епископшо Епифаний у епископом ойыраш шывагам ямдыленыт. Шым лўм нерген кутырен келшыме улмаш. Епифаний мыйым кандашымшылан темлен. «Тудо эше самырык, жап шуын огыл», – манын Сеченов, но лўмемым возен. Шывагам кум гана луктыныт,

эре мыйын лүмем лектын. «Тугеже Юмо тудым епископлан ойырен, а мый вес вере колташ шоненам», – манын митрополит. Троицкий лаврыш архимандритлан колтынеже улмаш».

Тыге 1761 ий 13 майыште 37 ияш Тихоным Кексгольм ден Ладога олан епископшылан да Новгород епархийын викарийжылан шогалтат, а илаш Хутынъ монастырьыш колтат. Шкеныштын ончычсо тунемшыштым Новгородышто кугу пагалымаш дене вашлийыныт. «Эрлашыжым мый декем имне дене акамым кондаш күштенам. А тудо мый декем пурашат ок тошт. Ёжын пуртымекем, тудо шортын ойла: «Мый вет куанымем дене шортам. Изи годым шужен илымынам шарналтем да тыйын тыгай кугу ең лийметлан йывыртем». Мый тудым чўчкыдынрак толаш йодым, но акам ик тылзе гыч колыш. Тойымо деч ончыч ыреслымем годым тудо пуйто мыланем шыргыжале. Юмо гына пала ынде: тиде тыгакак лие але мыланем гына туге чучо. Тудын верч мый чот шортым, вет тудо пеш сай ыле, илышыжымат порын илен эртарен», – каласкален святитель Тихон Задонский.

Кок ий гыч тудым Воронежыш епископлан колтат. Епархиальный паша тушто чот лушкымым ужын, пашалан кыртмен пижын. Южо священникше службо радамым удан пален, сандене пайрем годымат службым эртарен огыл. Тыгай-влакым шкеж деке ўжыктен, туныктен. Евангелийым да Апостол-влакын пашаштым лудде илымышт верч черке пашаен-влаклан чот ойганен возен: «У Сугыньым она луд гын, ме Пылпомышы-

со Ачанан эрыкшым она пале. Тудын эрыкшым она пале гын, шуктенат она керт. Юмын эрыкшым шуктыдымаш верч чоннам йомдарена. Монах гыч тўнгалын священник марте чылаштын У Сугынь книгашт лийшаш. Тудым йөрәтен да кугу пагалымаш дене лудаш күләш».

Священникын тўнг пашажым кузе шот дене шукташ, мужыранме але сулык касарыме таинством чын эртарыме, черле але судитлыме ең дене кузе мутланаш күлмө нерген святитель Тихон туныктен возен. Южо батюшкан торасе ярмингаш кошташ йөрәтымыж нерген пален налын. Пайрем кечын але рушарнян шке приходым коден каяш чарен. Пеш чот күләш гоным епархийыш шижтарышаш улыт, манын. Черкысе святой Таинстве-влакым айда-лийже шуктышо священник-шамычым чот вурсен. Юмын алтарьыште службо радамым сайын палыше да шотан ең-влак служитлышт манын, тудо Воронеж олаште семинарийым почын. Черкыш коштшо калыкымат туныкташ күлын, сандене молитвам лудмо деч вара амвон гыч Евангелий гыч ужашым умылтараш тўнгалыныт. Кудо черкыште тидым ыштен огытыл гын, нунылан кугу штрафым тўлаш логалын.

Воронеж кундемыште тунам ожнысо йўла почеш Ярило (кече юмо) лўмеш пайремым эртареныт. Троице деч вара, вўргечын, калык олан капкаже воктене погынен. Тушто чот йўыныт, куштеныт, ваш мушкындыл, кредалыныт. Святитель Тихон пайремыш миен да ең-влакым тугай кугу вий дене шылтален ойлен: торгайыме вер-влакым калык шкеак сўмырен да мўнган-мўнгышт шаланен каен. Ожнысо тиде йўла ваштареш

святитель эше соборышто чот ойлен. Тудын тыршымышыже арам лийын огыл: Воронежыште тыгай пайремым эртарымым чарненыт.

Воронежын епископшо, святитель Тихон Задонский, ен-влакын поро койыш-шоктышышт верч чот шоген, икте-васылан сырен илыме да ўчым шуктымо ваштареш лийын. Ик серышыштыже тудо воза: «Господь Юмылан молитваште каласыме: «кудаalte мемнан язык-шамычнам, весе-шамычын мыланна ыштыме языкыштым кудаалтымына гаяк». Икте-васылан сырен илымым огыда чарне гын, тиде молитвам кузе лудаш тўналыда? Мемнан иза-шольынаже мемнан гаяк улыт. А ме мланде шукш, ўпшышö лавыра веле улына. Лўдыкшö да кугу Господьым, мемнам ыштыше Юмым, шке сулыкна дене мыняр гана сырыктенна? Христосын судышто шогымына годым мыйын тиде йöрдымö кагаз лаштыкем тек таныкла да тендан могай улмыдам почын пуа ...».

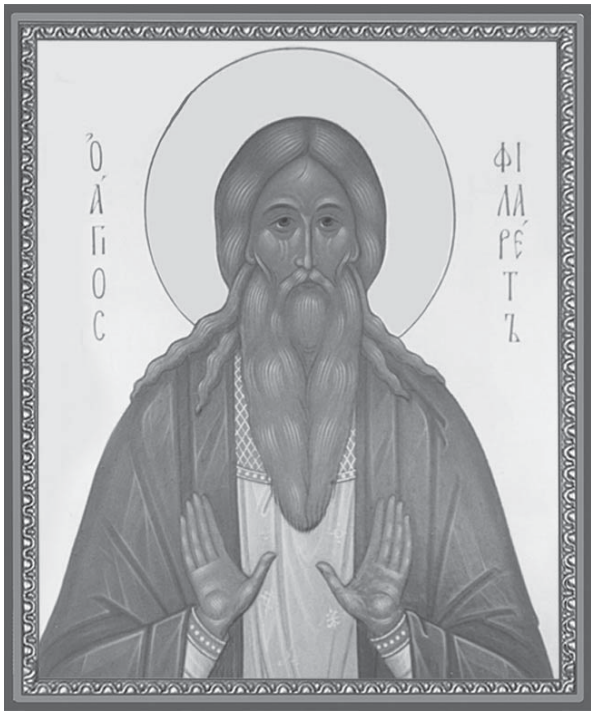
Воронеж епархийым святитель ныл ият пеле вуйлатен. Тиде пашаште пеш шуко нелылыкым, чон йöсым чыташ пернен. Святитель Тихонын тазалыкше ончычшат пенгыде лийын огыл, а тыште эшеат чот лушкен. Епархий вуйлатыме деч корандышт манын, тудо 1767 ийыште Святой Синодыш йодмашым пуэн. Синод йодмыжлан тореш лийын огыл.

Самырык годымак шонен пыштымыжым Тихон ынде шуктен кертын. Вет тудо, курымашлык илышлан ямдылалташ манын, шып верыште кумал илаш шонен. Ончыч Толшев монастырьыш, а вара Задонскыш кая.

Святой Тихон йўдым йўдвошт кумалын, малаш эр

велеш гына возын. Сукен кумалмыж годым жапын-жапын «Юмо, серлаге! Господь, чамане! Мемнам Пукшышо, мемнам серлаге!» манын, кычкырал колтен да вуйжым кўварыш шумеш савен. Пелйўдым шинчавўд йёре псаломым мурен.

Воронежын епископшо, святитель Тихон Задонский, 1783 ий 13/26 августышто колен. Калык шке пагалымашыжым ончыкташ да вуй саваш толын кер-тше манын, тудын мощыжым Святой Синод 1861 ий 13/26 августышто почын.

Чот чаманыше святой Филарет (Милостивый)

1 декабрь / 14 декабрь

XVIII курым мучаш лишемын. Орлов губернийысе ик шып верыште ояр кенез кече. Поян пүртүс лонгасе ик мүкшотарыште мүкш-влакын ызгыме йүкышт дене рвезе мален колтен. Тудын воктеныже почын пыштыме «Четы-Минеи» книга кия. Малыше йочан шүргыж мучко йоген воышо шинчавүд эше кошкен огыл. Лудмо пытартыш лышташым шинчавүд нөртен, возымым шупшалме пале тушто палдырна. Книгаште святой Филарет Милостивыйын илышыже нерген возымо улмаш. Тудын нерген йөрәтен лудшо рвезыже Киевын ончыкылык митрополитше Филарет лийын. Илышыжым да пашажым аклен, ең-влак тудымат «Поро Филарет» манн лүмденят. Рвезын яндар да поро кумылжым тыге чот тарватыше енын илыш корныж дене меат палыме лийына.

Святой Филарет Азийысе Пафлагоний кундемын Амний селаштыже шочын. Ача-аваже эргыштым Юмо

деч лүдын илаш туныктеныт. Кушкын шумеке, тудо Феозва лүман шотан да поян ўдырым налын. Нунын кум йочашт лийын: Иоанн эргышт, Ипатия ден Еванфия ўдырышт. Филаретын чоныштыжо нимогай осал шонымаш лийын огыл. Шүмжын порылыкшым ужын, Господь тудым библийысе Иов семын суапландарен. Филарет шке кундемыштыже чапланыше ең улмаш: күтүжө, шурно пасужо да кулжо шуко лийын.

Филарет лүмлө да поян ең семын веле огыл чапленен. Ең-влакын кумылыштым шке чаманымашыже дене савырен. «Шкетланем мындырланен илышаш верч мо чыла тидым мылам Господь пуэн? Юмын пуымо поянлыкым мый тулык йоча да шкет ўдырамаш, нужна да күчен коштшо йорло-влак дене пайлышаш омыл мо? Шкенжын Лүдыкшө судыштыжо Господь вет нуным чыла суксо да ең-влак ончылно Шкенжын иза-шольжлан шотлаш ок вожыл. Улшо поянлыкем шкаланем гына кучылтам гын, Лүдыкшө суд кечын нунын деч мыланем могай пайда лиеш? Кочкишем тушто кочкин ом керт, пушкыдо вургемемат чиен ом керт! Кызыт мый йорло-влак гоч Юмылан күсын пуэм, тунам Юмо мыйын пелашемат, шочшем-влакымат нигунам нужнаш ок кодо. Арамак мо Давид пророк тыге каласен: «Самырык ылым да теве ынде шонгемым, но Юмылан йөрышө еным өрдыжеш кодымым да тудын тукумжын киндым йодышт коштмым шым уж. Юмылан йөрышө ең кечын порылыкым ышта да вучымешат пуа, да тудын тукумжо пагалыме лиеш. Осал деч коран да порым ыште, да курым-курымеш илет» (36 псалом, 25-27 ст.). Шонен

пыштымыжым шукташ манын, Филарет нужнам пукшен, йорлым чиктен, йодышт коштышым суртышкыжо пуртен да малтен колтен. Тудо Авраам гай поро да Иов гай чаманыше лийын. Чыла орлыкан ең Филарет деке вашкен. Йодын толшылан тудо кочкишым, вургемым, а чот күлеш гын, имныжым, оселжым але ўшкыжшым пуаш чаманен огыл.

Чылаштым чаманыше Юмо Шкенжын ўшанле кулжо-влакын чоныштым яндарешташ манын, шөртным тул дене эрыктыме гай, нуным ойго дене терга. Филаретын поянлыкше лум шулымо семын шулен гынат, тудо өрын огыл, ең-влаклан тугак полшен. Теве Пафлагоний кундемыш араб-шамыч керылт пуреныт. Моло-влак дене пырля Филаретынат озанлыкшым толеныт: чыла күтүжым, шуко кулжым поктен нангаеныт. Тудын кок кулжо, икмыняр ўшкыжшө, имныже да ушкалже кодын. Мландыжым пошкудыжо-шамыч руалтеныт: иктышт ончыч йодыныт, весышт йодынат огытыл. Тудын пөртшө да ик пасужо веле кодын гынат, Филарет өпкелен огыл. Нужна еңлан чонжым утараш куштылгырак лиеш шонен, пасужым шке курал-ўдаш тўналын. Илышлан мо күлешым шке кидше дене ыштен налын, Юмын күштымыжым шукташ йөн лекмылан куанен.

Пасушто тыршымышт годым икана пошкудо йорло кресаньыкын ўшкыжшө колен. Ўшкыжшат шкенжын огыл улмаш, пасу пашам ышташ ең деч жаплан күсынлен. Нимом ышташ өрмыж дене йорло ең чот шортын. Филарет нерген шарналтен да шонен: «Еңым чаманыше тиде айдеме кызыт поян лиеш ыле

гын, мый тудын деч йодын кертам ыле. Тудо мыланем иктым огыл, а кок ўшкыжым пуа ыле. Ынде тудо шкежат йорлештын да мыланем нимо денат полшен ок керт. Туге гынат, миен толшаш тудын деке, кеч мутшо дене лыпландара».

Йорлын ойгыж нерген колышт налмеке, Филарет ик ўшкыжшым туарен да манын: «Шольым, тиде ўшкыжым нал да мландетым курал, Юмын порылыкшо верч таум ыште».

– Тыйын шонен пыштымет пеш поро да чаманымет Господьлан йöрышö, но пырля куралше кок ўшкыжым ойыраш сай огыл. Ик ўшкыж дене куралаш тыланетат йöнан огыл, – öрын ойлен кресаньык.

– Тый тынысын кае, а мыйын мöнгыштö весе уло, – вашештен Филарет.

Мöнгыштö ватыже ўшкыж нерген йодын. «Каналташ шичмем годым нуным туарен колтенам ыле. Иктыже каен йомын, ала иктаж ен вöден каен», – манын оза. Ўшкыж кычалаш Феозва эргыжым колтен. Пасушто нунын ўшкыж дене куралше кресаньыкым ужмеке, эргышт тудлан öпкелен ойлаш тўналын. Пошкудыжо мо лиймым умылтарен, а эрге вара шке аважлан каласкален.

– Тый мемнам шужыктен пуштнет мо? Ме вет шкежат нимо деч посна кодынна. Мемнам чаманен, Господь кок ўшкыжнам арален коден, а тый тидыжымат енлан пуэнат. Йорлештмына нерген тый монденат мо? Але паша ышташ öрканет да пуэнат? Ынде вет мыланна чыла шкаланна ыштыман, паша деч посна шинчен она

керт. Ешет шужен кола гын, Юмо ончылно кузе мутым кучаш тўнгалат? – вурсен тудым пелашыже.

– Кавасе кайык-влакым ончал: нуно огыт ўдө, огыт тўред, клатышкат огыт опто, а Пылпомышысо Ачана нуным пукша. Ме Тудлан нунын деч шергырак онал мо? Але вара Тудо мемнам ок пукшо? Тудын лўмжө дене йорло-влаклан пуэт гын, Тудо шўдө пачаш пёртылташ сөрен. Ойгыш логалше енлан ик ўшкыжым пуыmemлан верч мыланна кызыт өпкелыман мо? – пелашыжым лыпландараш шонен, ойлен Филарет.

Кресаньыклан пуымо ўшкыжшө икмыняр жап гыч аяр шудым кочкын да колен. Пошкудо енет Филаретлан адак шке ойгыжым луктын каласен, оза кокымшо ўшкыжшыMAT тудлан пуэн. Налаш тореш ынже лий манын, «мый вашке тышеч торашке каем», – каласен. Юмо деч пөлек шотеш шўдө ўшкыжым налшаш верч огыл, а поро кумылжо тыге ышташ таратен. А мөнгыштө ватыже ден йочаже-влак чот шорташ тўнгалыныт.

– Шочшем-влак, молан тыге ойгыреда, молан мыйын чонем тыге кўрыштыда? Мый тынарак вара шўмдымө улам мо? Мый тендам шужыктен пушташ шонем мо? Лыпланыза. Те вет эше ода пале: мыйын шылтен пыштыме кугу поянлыкем уло. Умбакаже те нимогай пашам ода ыште да нимо нерген ода шоно гынат, поянлыкем тыланда шўдө ийлан сита. Тудын кугытшым мый шкежат шотлен пытарен ом керт, – ойлен ачашт.

Юмым йөратыше чыла енлан Пылпомышто ямдылыме поянлык нерген Филарет тыге туштен ойлен гынат, шомакше мландымбалне илымыж годымак шукталтын.

Тушман-шамыч тунам Грек империй ваштареш сарым тўнгалыныт. Чыла сарзе шке полкышкыжо кок имне да сарзе вургем дене мийышаш улмаш. Ик нужна салтакын ик имныже гына ыле, тудыжат вара колен. Кугыжан кўштымыжым шуктен, полкыш имне дене кайышаш верч, салтак Филарет деке толын да ойлен: «Озам, мыйым чамане, полшо мыланем. Тый кызыт шкежат нужнаште улат, имнетшат икте веле. Тыйым Господь чаманыже, а мыланем кыралташ огыл манын, тиде имнетшым мыланем пу».

Филарет салтакын йодмыжо семынак ыштен. Тудын эше ушкалже, презыже, оселжо да икмыняр омарта мўкшыжő кодын. Нунын деке тора вер гыч ик йорло толеш да ойла: «Тыйын пőлекет суртым суапландара да тудым пойдара манмым колынам. Поро лий, мыланем шке презетым пőлекле».

Тыге сайын йодмылан Филарет презыжым куанен вўден конден да поро тыланымаш дене пуэн. Презыжым йомдарыше ушкал чот ломыжаш тўнгалын. Филаретым орадылан шотлышо ватыже ден йочаже-влак адакат шорташ тўнгалыныт. «Презым пуымет дене ушкалымат чаманен отыл» манын, ватыжын вурсен ойлымыжлан Филарет вашештен:

– Пелашем, тый чыным ойлет, мый нуным ойыренам. Йонылышем ынде тőрлаташ кўлеш, – шкеже саде еным поктен шуын да ушкалымат пырля нангаяш йодын. Филаретын пőлекше гоч Юмо тудо йорлын суртшым суапландарен да пойдарен. Икмыняр ий гыч тудын ушкал ден ўшкыж кўтўжő пеш кугу лийын.

Теве нунын кундемыште шужымаш тўналын. Моло-влак дене пырля Филаретат чот йорлештын: ватыже ден йоча-влакшым пукшаш ниможат кодын огыл. Кодшо ик оселжо дене йолташыже деке кая да куд виса шыданым кўсын налын толеш. Мӱнгыштӱ, куанен, киндым кўэшташ тўналыт гына, ик йорло ен толеш да кеч шокте шыданым пуаш йодын.

Филарет ватыжлан шыданым пуаш кўшта, а тудыжо ойла:

– Тый ончыч мыланем да йочана-шамычлан ик виса дене пу, ўдырамаш пашаен-шамычнамат ӱрдыжеш ит кодо, молыжым вара кузе шонет, туге кучылт.

Ватыжын кўштымыж семын ышта гын, шыдан йӱршынат ок код ыле. Филарет йорлылан кок виса шыданым пуа. «Шурнет тынар шуко гын, тый тудлан кумшо висажымат пу!» – сырен кычкыралеш ватыже. Тудын мутшым колыштмо семын марийже, ешарен, кумшо висам пуа.

Кўсын налме шурно вашке пыта. Феозва пошкудо деч пел сукур киндым йодын конда, шкеже кочкеш, шочшыжо-шамычым пукша, а марийжылан ок пу. Тиде жапыште кудывечышке имне дене пурат. Филарет нерген ик поян йолташыже шарналтен да 40 виса шыданым колтен, кўлеш лийме годым эше ешарен пуаш сӱрен. Филарет мландымбаке сукен возын да кумалын:

– Господь Юмем, мый Тыланет таум ыштем! Тыланет ўшаныше кулетым Тый шыч мондо да полыш деч посна шыч кодо!

Кондымо шурно гыч шке ужашыжым Филарет кок кечыште ең-шамычлан пуэден пытарен. Ынде тудын икмыняр омарта мўкшыжō да изишак мўйжō гына кодын. Мо кодшыжымат пуэн колта манын, йочаже-шамыч мўйым шылтеныт. Полшаш йодын толшо йорлылан Филарет пытартыш ўмбал вургемжым кудаш пуэн. Пеле чара марийже деч вожылын, Феозва тудлан шке вургемжым пужен урген.

Грецийын престолыштыжо тунам императрица Ирина ден Константин эргыже лийыныт. Иринан кўштымыжō почеш VII Тўнямбал соборым погеныт да юмонгам жаплыме шотышто кутырен келшенит. Эргыжын кушкын шумекыже, тудлан шотан да сай ўдырым налын пуаш манын, эл мучко ўшанле ең-влакым колтеныт. Икмыняр ең Амнийышкат толын. Филаретын пōртшō кўкшō верыште улмаш да торашке койын. Тыгай пōртыштō поян ең ила шонен, толшо-влак тудын деке пураш ямдылалтыныт. «Тиде пōрт кугун да чаплын коеш гынат, тушто кызыт пеш нужнан илат», – шōрен ойленыт пошкудо-влак.

Кугыжан колтымо ең-влак тушко садак пуреныт. Филарет нуным кумылын вашлийын, пелашыжлан ўстелым погаш кўштен. Тудын шыдын пелештымыжлан манын: «Тый возакыш тулым гына пыште. Шкеже мемнан кўшыл пōлемнам ямдыле, слон лу гыч ыштыме чапле ўстелнам муш. Уна-влаклан пукшышаш кочкишым мыланна Господь пуа».

Марийжын кўштымыжым шуктен, Феозва пōлемым ямдылен. Кугыжан колтымо ең-влакын Филарет

деке пурымыштым пален, пошкудыжо-шамыч тудлан шорык ден тагам, чывым, киндым да йошкар аракам конденыт. Феозва кас кочкишым ямдылен, а уна-влак кугу пӧлемым, слон лу гыч ыштыме да шӧртньӧ дене сӧрастарыме чапле ӱстелым ӧрын онченыт. Унам Авраам гай ончен моштышо озаен нунын кумылыштым савырен. Ӱстембаке кочкишым погаш Филаретын Иоанн эргыже да уныкаже-влак полшеныт. Филаретын эше кум ӱдыр уныкаже улмо нерген пален налмекышт, уна-влак нунылан Феозва ковашт дене пырля лекташ шӱденыт. Ӱдыр-влакын моторлыкышт толшо-влакым ӧрыктарен: тыгай сылнылыкым нуно але марте уло Греций мучко вашлийын огытыл улмаш. Мария лӱман кугурак уныкашт нунын самырык кугыжаштлан утларак келшен толеш манын шоненыт. Царьградыш Мариям ужалтарен каяш уло родо-тукымжым погеныт, тыге 30 наре еҥ погынен. Грецийын тӱрлӧ кундемлаштыже ончыч ойырымо 10 ӱдыр да ик поян вуйлатышын Геронтия лӱман ӱдыржат пырля лийыныт. Поро да шонен моштышо Мария ӱдыр-влаклан тыге темлен: «Кӧм кугыжа шке пелашыжлан ойырен налеш, тудо вара моло ӱдыр-влаклан полшаш тӱналеш». Геронтия шкенжым эн поян да эн чаплылан шотлен да, кугыжа тудым гына ойырен налеш манын, ӱшанен.

Царьградыште Мария шке моторлыкшо да ӱнгышылыкшӧ дене чылаштым ӧрыктарен, вет чон яндарлыкшым тудын чурийже гыч ужаш лийын. Кугыжа шкаланже пелашлан Мариям ойырен налын, ик шӱ-

жаржым кугыжан йолташыже налын. Лангобард калык дене тынысын илаш манын, тудо калыкын кугыжажлан вес шўжаржым пуэныт.

Константин дене Мариян ушнымышт годым пеш кугу пайремым эртареныт. Кугыжа Мариян кочажым чот жаплен да йōратен, тўрлō пōлекым эре пуэн.

Филарет икана пелашыжлан каласен: «Сай ўстелым ямдыле. Пайремыш кугыжам да тудын лишыл енжым ўжына». Феозва пайрем сийым ямдылен, а Филарет мōнгыж гыч лектын каен да ола мучко, тыгак ола өрдыжтат йорло ден сусырым, сокыр ден сонгырам, чолак ден черле-влакым кычал коштын. Тыгай енжым 200 наре муын да суртшо деке ўжын конден, шкеже ончыч пурен да каласен: «Шочшем-влак! Кугыжа шке лишылже-влак дене пырля толеш. Чыла ямде мо?» Нунын «чыла ямде» манмыштлан, Филарет ўжын кондымо ен-влакым пōртыш пуртен: иктыштым ўстел коклаш шынден, весыштым кўвар ўмбаке веранден, тушко шкежат пырля шинчын. Нине ойган ен-влак коклаште нунын Христос кугыжашт улмым мōнгысыжō-влак тунам гына умыленыт. Толшо уна-шамычым ончаш Филарет шке эргыжым да уныкаже-влакым шогалтен.

Мария пелашыжын кочажлан Константин кугыжа тўрлō ўзгарым веле огыл, тыгак пōрт ден оралтымат ятыр пуэн. Пōлеклыме поянлык гыч ужашыжым Филарет шке ватыже ден шочшыжо-влаклан ужален. Нунын тўлымō шōртным нужна-влаклан пуэден. Тидын нерген пален налмеке, кугыжа тудлан шōртным чўчкыдын колташ тўнгалын.

Филарет йөршын икгай кум яшлыкым ышташ күштен. Йодын толшо-влаклан пуэдаш манын, иктыжым шөртньö дене темен, весым – ший дене, кумшым – той окса дене. Кулжо тудын деч кöлан кузе пуэдаш күлмö нерген йодын, а Филарет манын: «Йодшо енгын күлешлыкшым Юмо гына пала, Юмо кузе күшта, туге ыштена». Кöлан могай яшлык гыч пуышашым Филарет шонен огыл, тудын кидшым Юмо виктарен. Южгунам сайын чиен толшо, поян гай койшо енлан шөртньö логалын. Рашрак пален налат гын, тудо енге чынжымак кугу нелылыкш верештын улмаш. Весе лüмынак нужна вургемым чиен толеш да чояланаш тöча гынат, тудлан той окса лектеш.

Мария уныкаже дене Филарет 4 ийлан ик гана веле вашлийын. Кугыжан полатыш пурымо годым шөртньö пыржан чапле вургемым чияш күлын, а тудо тыгай вургемым чияш тореш лийын.

Поро да үнгышö шонгыенгын үмыржö мучашке шуын. Колышаш кечыжым Юмо тудлан ончылгоч почын. Филарет ик монастырьыш каен да тушто черланен. Индешымше кечын шкеж деке пелашыже ден шочшыжо-влакым үжыктен да манын: «Святой кугыжа таче мыйым Шкеж деке үжеш. Тендам коден, мый Тудын деке каем».

– Таче тый черле улат, тыланет кугыжа деке каяш ок лий, – маныныт лишыл енге-влак, туштен ойлымыжым умылен огытыл.

– Мыйым кугыжа деке нангаяш толшо-влак уже ямде улыт, – ойлен умбакыже Филарет.

Тудым Пылпомыш Кугыжанышыш нангайыме нерген ойлымыжо ынде ешыжланат рашемян, тунам чыланат шортын колтеныт. Ымыржым чын илен эртарыше шонгыен кидшым нӧлталын, чылаштым шып лияш йодын да шкенжын сугыньлымо шомакшым тӱналын:

– Шочшем-влак, мыйын кузе илымем те ужында. Кочшаш киндем мый шке ыштен налынам. Юмын мыланем пуымо поянлык дене моктанен омыл. Кугешнымаш деч коранаш тыршенам, ӱнгышылыкым йӧратенам. Нуждаш кодмекем, ойгырен омыл, Юмыланат ӧпкелен омыл. Мыйым тыге туныктымыжлан Юмылан таум ыштенам. Икмыняр жап гыч Юмо мыйым вес семян терген да мыланем адакат поянлыкым пуэн. Тиде ганат мый шым кугешне, Юмын пуымо поянлыкым нужна-влак гоч Пылпомышысо Кугыжалан колтышым. Теат тыгак илыза. Жаплан пуымо поянлыклан ида кержалт, тудым кызыт мыйын кайыме верыш ончылгоч колтыза. Вер гыч верыш коштшо-шамычым ончен колташ ида мондо, тулык йоча ден шкет ӱдырамаш-влакым арален налза, нунылан полшыза, черле да казаматыште шинчыше-шамыч деке мийыза. Черке деч коран ида кошт. Енгын погыжым руалтен ида нал, еглан осалым ида ыште, осал мутымат ида ойло. Сай енгын веле огыл, тушманын ойгыжланат ида куане. Колышо-влакым тойыза да нуным черкыште уштыза. Вес тӱняшке кайымешкыда мыйымат шарнен уштыза.

Филарет шкеж деке уныкаже-шамычым кондаш кӱштен, нунын кузе илышашышт нерген ончык ужын каласен. Тудо уло тӱня верч, чыла родо-тукымжо да чыла

лишылже-влак верч кумалын, чурийже кече гае волгал-тын. Вара 100-шö псаломым лудын, тунам пöлем кала-сен мошташ лийдыме тамле пуш дене темын. Господь Юмылан молитвам лудмыж годым «Тыйын эрыкет лий-же» манын, кидшым кўшкö нöлталын да чонжым Юмы-лан пуэн. Тунам тудлан 90 ий лийын.

Филарет дене чеверласаш уло ола толын. Тояш нангайыме годым йорло-влак мўгырен шортыныт. Ку-гыжа ден Мария пелашыже да чыла вуйлатыше-влак шортыныт. Осал шўлыш кучыман ик еглан Филарет илымыж годым эре полшен. Филарет дене чеверласаш тудо ег калык кокла гыч кыртменак шенгын пурен да колоткажым кучен. Тудын көргыж гыч осал шўлыш ту-намак лектын, черле ег вигак паремын.

Филарет колымеке, тудын йолташыжлан кончымаш лийын. Тудо йўлышö да чот лўдыкшö йогыным ужын. Эгер вес могырышто чапле саскам пуышо сылне сад тўзланен. Куаныше да ош вургемым чийыше ег-влак коклаште, шöртньö тронышто, волгыдо вургеман Фила-рет шинчен. Шукерте огыл тынеш пуртымо йоча-влак тудын воктене сортам кучен шогеныт. Вес могырым ту-дын деке ош вургеман йорло да незер-шамыч лишемаш тыршеныт, тудын ўмбака йöратен онченыт. Кидешыже шöртньö тоям кучен, самырык рвезе тушко толын. Омо ужшет тудын деч шöртньö тронышто шинчыше ег не-рген йодын. «Тиде Амнит гыч Филарет. Йорло-влакым чаманымыж верч тудым тышке Авраам семын пуртат», — манын рвезе. Тунам Филарет йолташыже ўмбаке порын ончалын да шкеж деке мияш ўжын.

– Мемнам тулан энгер ойыра, вончаш төчем гын, мый тушан колем, сандене тый декет миен ом керт, – вашештен Филаретлан йолташыже.

– Ит лүд: кызыт тыште улшо-влак чыланат тиде энгерымак вонченят, тышке кондышо вес корно уке. Шочшем, тят тышке вончо, мый тыланет полшем, – ўжын Филарет.

Омо ужшет тудын деке кидшым шуен, энгерым сайын вончен, святойын кидшым кучымыж годым помыжалтын. Тудо иктым сайын умылен: мландымбалне ен-влакым чаманыше ен Пылпомыш Кугыжаныште тыгай кугу порылыкым налеш.

Святой мученик-влак Флор ден Лавр

18 август/31 август

Ача-авашт Флор ден Лавр эргыштым христиан вера тунуктым почеш ончен куштеныт. А нунышт вара чын Юмым палыдыме язычник-влакым ўмырышт мучко со-темдареныт, Христосын Поро Увержым калык коклашке шареныт. Рвезе-влак ачашт семынак оралте чонгымаште кучылтшаш кўм төрлышö лийыныт. Нуно шке пашаш-тым сайын шуктеныт, шочмо Иллирий элыштышт ма-стар еглан шотлалтыныт. Неле паша деч вара Святой Возымашым лудыныт, Юмын Законом тунемыныт.

Порылыкышт да ўнгышылыкышт верч изак-шоля-кым язычник-влакат пагаленыт. Флор ден Лавр ну-нылан Святой Евангелийым умылтареныт. Тыршы-машышт арам лийын огыл: нунын тўн онаенгыштым да тудын ешыжым христиан вера деке савыреныт. Тунам пошкудо элыште языческий храмым чонаш тўнгалыныт. Иллирийын кугыжаже Ликион деч тушко кўм ямдылыше мастар-влакым колташ йодыныт. Пош-

кудо эл вуйлатышын йодмыжым шуктен, эн сай ма-стар семын Флор ден Лаврым колтеныт. Кўм төрлен руымышт годым икана нунын деке Афанасий лўман рвезе лишемын да паша ыштымыштым ончен шоген. Тудо тўн онаен Мамертинын эргыже улмаш. Трук кў падыраш пыржалтын да Афанасийын шинчашкыже логалын. Эргыжын кычкыралмыжым колын, тушко Мамертин куржын толын. Тудо шке вургемжым кушке-дын, Афанасийын вўранше шинчажым пидаш тыршен, тунамак Флор ден Лавр ўмбака кержалташ төчен. Но тыште улшо ен-влак рвезым шкенжымак титакленыт, вет тудо пашаен-шамыч деке утыждене чак лишемын.

Флор ден Лавр рвезын ачажлан ўшандарен ойленыт: «Эргычын шинчажым паремдаш лишеш, тудым икмыняр жаплан гына мемнан дене кодо». Мамертин эргыжым кодаш келшен. Флор ден Лавр рвезым шке декышт конденыт да каласеныт: «Мемнан Юмылан ўшанаш тўнгалат гын, тыйын шинчат вашке паремеш». Афанасий нунын мутыштым колыштын. Флор ден Лавр молитвам лудыныт, Юмым чот сөрваленыт, рвезын шинчажым паремдаш йодыныт, вара Афанасийын сусыргышо шинчажым ыресленыт. Шинчаже пареммым шижын, рвезыен Христослан чот ўшанаш тўнгалын. Эргыж дене тыгай чудо лиймылан Мамертин йывыртен, тудо шкежат тынеш пурен, уло ешыжымат тынеш пуртен.

Язычник-влакын чапле храмыштым чонгымаш му-чашке лишемын. Христослан ўшаныше-влакын чотыш-тат кажне кечын ешаралтын. Храмым чонен шуктымо жаплан тыгай енже 300 наре лийын. Флор ден Лавр ну-

нылан ойым пуэныт: «Чын Юмым палыдыме-влаклан тиде храмым ида пу, тудым Утарыше Христос лүмеш святитлыза». Ен-влак тыгак ыштеныт: идол-шамычым шалатен, храмым святитленыт да христиан веран палыже-влакым веранденыт.

Христиан-влакын лүдде ыштыме тыгай пашашт нерген пален налмеке, эл вуйлатыше тушко войскам колтен. Христослан ўшаныше ен-влакым йыр авырен, нуным йўлалтен пушташ ойым пидыныт. Флор ден Лаврым ончыч чот орландареныт, вара шинчырленыт да шке элышкышт колтеныт. Изаак-шоляк рвезын христиан улмыштым палымеке, Иллирийын кугыжаке Ликион нунылан Христослан ўшанымаш деч коранаш темлен. Флор ден Лаврын пенгыдылыкштым ужын, нуным келге кукшу тавыш кудалташ да ўмбачынышт рок дене петыраш күштен.

Святой Флор ден Лавр II курымышто орланен коленыт. Мощыштым V курымышто Константин Великий годем күнчен луктыныт да Константинополь олаште нунын лүмеш чонгymo храмыш пыштеныт. 1200 ийыште тушко мийыше паломник Антоний ойлен: «Флор ден Лавр капыштге кият». Новгород ола гыч Стефан нунын вуйыштым Чыла кучышо Господь лүмеш монастырьыште 1350 ийын ужын.

Святой апостол Фома

6 октябрь/
19 октябрь

Святой апостол Фома Галилейысе Панеада олаште шочын. Иисус Христосын түрлө ола ден селаште тыныс да йöратымаш нерген туныктен коштмыж нерген пален налмеке, Фома Тудын деке каяш вашкен. Христосын мландымбалне айдеме тукумлан служитлымыж годым эре Тудын пелен лийын.

Утарыше Христосын латкок тунемшыже коклаште улшо Фома шке Туныктышыжлан пеш ўшанле улмаш. Колышо Лазарьым ылыжтен кынелтышаш верч Христос уэш Иудейыш каяш шонен. Тунемшыже-влак чарен ойленыт: «Равви, иудей-влак кызыт гына ўмбакет кўм кышкен пуштнешт ыле, а Тый угыч тушко кает?» Йыгыр манын лўмдымö Фома тунам моло тунемше-влаклан каласен: «Меат каена да Иисус дене пырля колена».

Иисус Христосын ылыж кынелмыж деч вара моло тунемшыже «Ме Господьым ужынна» манын ойленыт,

а Фома каласен: «Тудын кидыште пуда деч кодшо су-
сырым ужде, сусырышкыжо парням да өрдыжышкыжө
кидем пыштен ончыде, тидлан ом үшане». Ылыж кы-
нелмыж деч вара кандашымше кечын Иисус Христос
адак апостол-влак деке толын. Тиде гана Фома моло-
влак дене пырля лийын. Омса тўкылымö улмаш гынат,
Иисус нунын коклашке толын шогалын да каласен:
«Тыланда тыныс лийже!» А вара Фомалан ойлен: «Пар-
нятым тышке шуялте да Мыйын кидем ончал. Кидетым
шуялте, тудым өрдыжышкыжым пыште. Ёшаныдыме огыл,
ёшаныше лий!» Христосым ужмеке, Тудын ойжым кол-
меке, Фома чон көргыж гыч иктым гына каласен кер-
тын: «Мыйын Господем да мыйын Юмем!»

Святой апостол Фоман илышыштыже лийше тиде
вашлиймаш Христосын тичмаш кап дене ылыж кынел-
мыжым чылаштан рашемден. Ыресеш тўнян сулыкшо
верч орланымыз деч ончыч Господь Иисус Христос
могай капан лийын, ылыж кынелмекат, тугай кап денак
апостол-влак деке толын.

Утарыше Христосын кугу чап дене Пылпомышко
нөлташтымыж деч вара луымшо кечын апостол-влак ўм-
бак Святой Шўлыш волен. Юмын мутшым умылтарен
туныкташ манын, нуно тўня мучко каяш ямдылалты-
ныт. Шывагам возен ямдыленыт, черет дене луктеден,
көлан кушко кайышашым лудыныт. Святой апостол
Фомалан Палестиныш, Месопотамийыш да эше икмы-
няр моло элыш, тыгак тора Индийыш каяш кўлын.

Святой апостолын Поро Уверым туныктен кош-
тмыж нерген святой Иоанн Златоуст тыге ойла: «Юмын

порылыкшылан көра Фома моло апостол-влак деч ут-
ларак чытамсыр, лүддымө да тыршыше лийын. Юмын
мутшым шарен, тудо пүтынъ тўням эртен, еным пыта-
раш йöратыше ир да осал калык дечат лүдын огыл».

Святой апостол Фоман пашажым почын пуышо ятыр
шарнымаш кокла гыч ме тыланда иктыжым каласкалена.
Иерусалимыште улмыж годым тушко Индий гыч купеч
толын. Тусо кугыжа чапле полатым ыштынеже улмаш,
сандене оралте чоңышо сай мастарым тыште муаш кў-
штен. Тиде амал дене пайдаланаш манын, йöным муын
моштышо Фома шкенжым мастар ең шотеш темлен да
купеч дене пырля Индийыш каен. Чапле полатым чоңаш
кугыжа тудлан оксам пуэн. Тиде оксам Фома черле ден
нужна ең-влаклан пуэдаш тўналын. Тыге ты верысе ең-
влак дене ваш умылымашке вашке шуын да нунылан
Юмын мутым тыршен туныктен. Полат чоңымо паша
кайыме нерген кугыжа палаш шонен. «Вашке чоңен
шуктышашлан эше окса кўлеш», – каласен колтен Фома.
Ешарен колтымо оксам адак ең-влаклан пуэден да Юмы-
лан таум ыштен ойлен: «Господь, ең-влаклан утаралтма-
шым Тый тўрлö семын йöнештарен моштет».

Апостолын ондалымыж нерген кугыжа пален на-
лын. Полат чоңымо нерген йодыштмыж годым Фома
вашештен: «Тудлан чоңымо чапле полатым кугыжа
тиде илышыште ок уж, колымеке гына тушко илаш
пура да курым-курымеш куанаш тўналеш». Тыге ой-
лымым кугыжа мыскылымылан шотлен, чот сырен,
Фомам ончыч казаматыш петыраш, а вара казнитлен
пушташ кўштен.

Тиде жапыште кугыжан йöратыме шольыжо нелын черланен. Орланымыз годым тудлан кончымаш лийын. Тудо ойырен налме сай ен-влаклан ямдылыме оралте-шамычым ужын. «Шкаланет келшышыжым ойырен нал!» – темленыт тудлан. Эн сайжым ойырен налмекыже, тудлан шижтаре-ныт: «Тиде полатым тыланет налаш ок лий. Фома тудым изатын шöртныж дене чонен, сандене тиде полат тыйын изатын». Кончымаште мом ужмыжым шольыжо вара изажлан каласкален. Ондак Фоман туштен ойлымыжым кугыжа умылен да апостолым казамат гыч лукташ кўштен. Кугыжам да тудын паремше шольыжым апостол Фома тынеш пуртен. Ынде тудлан Индийын тиде кугыжанышыже мучко таныклен кошташ чарак лийын огыл.

Юмым Шочыктышо Эн Святой Авалан тиде тўня дене чеверласаш жап толын шуын. Тудо чыла лишылже-влакым Шкеж деке поген. Тиде пеш öрыктарышын лийын. Тўрлö эллаште туныктен коштышо апостол-влакым Святой Шўлыш пыл ўмбалам Иерусалимыш налын конден. Ик апостол Фома гына вараш кодын, Юмын Аван Успенийже да Тудым шўгарыш пыштыме деч вара веле толын шуын. Юмын Ава дене чеверласаш манын, Фома шўгараным почаш йодын. Но шўгарыште Юмын Аван капше лийын огыл. Юмым Шочыктышо Ўдырым Пылпомышко налмым апостол-шамыч тыге пален налыныт.

Тылеч вара святой апостол Фома шкенжын таныклыме пашажым умбакыже шуен. Индийысе Тертиан кугыжан ватыжым да ватыжын тукум гыч улшо Мигдониям христиан вераш ушымыжлан көра тудым орландарен пуштыныт.

ВУЙЛЫМАШ

Святой орланыше-влак Адриан ден Наталия	3
Святой князь Александр Невский	11
Кугун орланыше Анастасия Узорешительница да молат	18
Святой апостол Андрей Первозванный	30
Святой князь Борис ден Глеб	41
Чот орланыше святой ўдыр Варвара	47
Святой орланыше Вера, Надежда, Любовь да нунын София авашт	57
Апостол-влак дене тӧр улшо святой князь Владимир	67
Святой орланыше Вонифатий ден праведная Аглаида	73
Чот орланыше святой Димитрий Солунский	81
Святая Евдокия – Евфросиния	92
Святой орланыше Евстафий Плакида да тудын ешыже: Феопистия ватыже, Агапий ден Феопист эргыже	97
Преподобная Евфросиния	107
Чот орланыше Екатерина	113
Ефес ола гыч шым святой рвезе	130
Святой апостол Иаков, Господын изаже.....	134
Преподобный Иосиф Волоцкий (Волоколамский)	140
Карфагеныште чот орланыше святой Киприан	148
Акым налде эмлыше святой орланыше Косма ден Дамиан	154
Святой орланыше Маккавей-влак да молат	158
Поро пиалан юродивый Максим	165
Апостол-влак дене тӧр улшо Мария Магдалина	167
Чудым ыштыше святитель Николай	173
Апостол-влак дене тӧр улшо святая княгиня Ольга	196
Орланыше святой Орест	201
Чот орланыше святой Пантелеимон	204

Чот орланыше Параскева-Пятница	217
Канон-влакым возышо да сылнын мурышо преподобный Роман	221
Святитель Спиридон Тримифунтский	224
Святитель Тихон Задонский	232
Чот чаманыше святой Филарет (Милостивый)	240
Святой мученик-влак Флор ден Лавр	254
Святой апостол Фома	257

СВЯТОЙ-ВЛАКЫН ИЛЫШЫШТ

**Е. Поселянинын
ВОЗЫМЫЖО СЕМЫН**

На марийском (луговом) языке

ЖИТИЯ СВЯТЫХ

**В ИЗЛОЖЕНИИ
Е. Поселянина**

Перевод *Чемековой А.П.*
Редактор *иерей Чузаев Н.В.*
Корректор *Таныгина А.Н.*
Компьютерная верстка *Куклиной С.Г.*

Бумага офсетная. Тираж экз. Заказ № .
Отпечатано в ООО «Типография « ».